فارسي خوانو د حیرت گوتي په غابس کړې
چي حنـــــان سخن سازي که په پښتو کي

د میرزا حنان بارکزي

دېوان

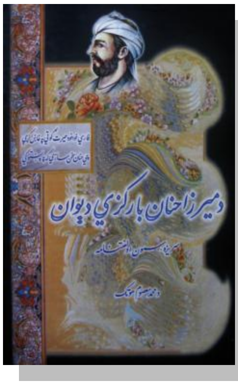

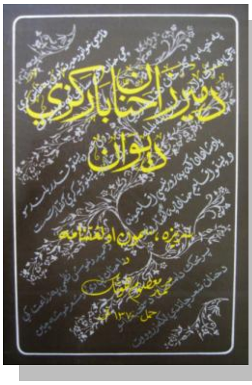

سریزه، سمون او لغتنامه
د محمد معصوم هوتک

www.hotakonline.com

١

د کتاب پېژندنه:

□□

د کتاب نوم	::	د میرزا حنان بارکزي دېوان
شاعر	::	میرزا حنان بارکزی
سریزه، سمون او لغتنامه	::	د محمد معصوم "هوتک"
خپروونکی/ډیزاین او د ټایټل طرحه	⇦	صحاف نشراتي مؤسسه – hamdullahsahaf@yahoo.com فون: - ٠٨١ -٢٦٦٤٢٣٦
اهتمام او صفحه آرایي	::	خلیل احمد "ودودي"
د حنان بارکزي انځور	::	د عبدالهادي تپاند
کمپوزر	::	خالقداد "غنوي"
خلورم چاپ	::	١٣٨٨ل
د چاپ شمېر	::	(١٠٠٠) زر ټوکه
د چاپ ځای	::	لاهور

د چاپ حقوق یې د صحاف نشراتي مؤسسې سره دي !

د ناشر خبري

د میرزاحنان بارکزي دېوان تردغه حاضرچاپ وړاندي دري واره نور هم چاپ سوی دی. واردواره د کابل پښتوټولني چاپ کړ(۱۳۳۲ش). دوهم وار له کراچي څخه د محمدمعصوم هوتک په (سریزه، سمون او لغتنامه) سره د حمدالله صحاف په زیار خپورسو (۱۳۷۰ش). وروستي د بلوچستان پښتو اکېډمۍ نشرکړ(۱۹۹۲ع) او دا دی د څلورم وار لپاره د کراچي چاپ له نورو زیاتونو سره د صحاف نشراتي مؤسسې په زیارخپرېږي.

د دې دېوان هر چاپ تر خپل مخکیني چاپ هم دکلام د ډېروالي له مخي او هم د صحت و دقت له رویه بشپړ دئ.دا حاضر چاپ يې تر نورو درو سرو چاپونو مکمل دئ او د میرزاحنان بارکزي د کلام ټوله برخه احتوا کوي.

د دې چاپ د ترتیب او کمپوز چاري د صحاف نشراتي مؤسسې سرته رسولي دي خو په هره برخه کي مو له ښاغلي هوتک څخه مشورې او لارښووني اخیستي دي. د میرزا حنان د کلام هغه برخه چي په نورو درو سرو چاپونو کي نسته، ښاغلي هوتک د صحاف کتابخانې د خطي کلکسیون له یوې نوې موندل سوې نسخې څخه را ایستلې ده او مونږ د دوی له لارښووني سره سم هره غزل پخپل ځای کي ایښې ده. هڅه موکړې ده چي د حنان کلام پخپله اصلي بڼه د لوستونکو لپاره برابر سي.

صحاف نشراتي مؤسسې په یکړسر باندي د پښتو ادب د خپرېدو دروندکار پرغاړه اخیستی دئ. نه دکومي بهرنۍ مؤسسې او نه د کوم دولتي اورګان مالي ملاتړ لري. یوازي د پښتو میني او په دغه اوسني وخت کي خپل فرهنګي مسئولیت مجبوره کړې ده چي تر خپل وس بالا بار پورته کړي. موږ به هله د زیاتي خوښۍ احساس وکړو چي د محترمو لوستونکو له خوا د دغه حاضر چاپ د نیمګړتیاوو په ښوولوسره ونازول سو.

مورېږ هڅه کوو او کړې مو ده چي د پښتو ادب پخوانۍ او اوسنی ملغلري د مینه والو ترلاسو پوري صحیح سلامتي ورسوو. له پاک خدایه څخه په دې لارکي توفیق غواړو.

په پای کي هوتک صاحب ته د ښه صحت او اوږده ژوند دُعا کوو چي هغه څېړنیز کارونه او لیکني چي د دوی په پروګرام کي دي ترسره کړي او په ژوند کي یې د خپل زړه هغه ارمانونه پوره سي چي دی یې هیله من دی او د دې انتقادي او تحقیقي متن د بیا چاپ مبارکي ور ته وایو. (په درنښت)

صحاف نشراتي مؤسسه

۲۰ / کب /۱۳۸۷ل کوټه

سریزه:

د میرزا حنان بارکزي دېوان

(نوی چاپ)

د میرزا حنان بارکزي دېوان ادبي نړۍ ته وار د واره د کابل پښتو ټولني وړاندي کړ. خطي نسخې یې هم سته چي زما د معلوماتو له مخي ټولي د ده پخپل لاس خطاطي سوي دي. د ۱۳۶۹ش کال په دوبي کي د ده په لاس کښل سوې خطي نسخه د ښاغلي حمدالله صحاف پر لاس ما ته را ورسېده او سمدلاسه مي چاپ ته د تیارولو کار پر شروع کړ شېږ، اووه میاشتي مي د کراچي ښار په سخته ګرمي کي له سهاره تر ماښامه کار پر وکړ د کابل چاپ له دېوان سره مي مقابله کړ، سریزه او لغتنامه مي ور ته ولیکله او په پای کي مي په خپل لاس خطاطي سوی متن ښاغلي صحاف ته تسلیم کړ او د ده په همت د ۱۳۷۰ش کال په حمل کي د پنځوسوو ټوکو په تېراژ له چاپه را و وت.(۱) د همدې کال په پای کي صحاف صاحب د میرزا حنان د دېوان یوه بله ښکلي خطي نسخه له کوټي څخه کراچي ته راوړه او ما ته یې د کتلو له پاره را وسپارله. دا نسخه هم د میرزا حنان پخپل لاس کښل سوې وه چي بشپړه معرفي به یې تاسي د همدې لیکني په یوه برخه کي ولولئ. د دې نسخې په کتلو سره ډېر ارمان را ته ودرېدئ چي کشکي خو دا نسخه څو میاشتي وړاندي لاس ته راغلي وای او د هغې په مرسته به یو ډېر بشپړ دېوان تهیه سوی وای. اوبه تروړخ اوښتي وې او ارمان هم څه ګټه نه کوله. زما په لاس چاپ سوی دېوان مي ورسره وکوت او هغه غزلي، قطعې او قصاید مي په جلا کتابچه کي ځني را نقل کړل چي زما له خوا په چاپ سوي دېوان کي نه وه. د نسخې د ځانګړتیاوو یاداښتونه مي هم واخیستل.(۲) دغه وخت ما کاناډا ته د تګ په نیت غوټې تړلي وې او د ۱۹۹۲ع کال د جولای پر دوهمه دغه هیواد ته کډه سوم. په غوټو کي مي تر کالیو کتابونه ډېر را اخیستي وه او په هغو کي همدغه کتابچه هم پرته وه. د میرزا حنان د دېوان تر دغه چاپ شېږ کاله وروسته ښاغلي صحاف کاناډا ته

---

(۱) زما په لاس د خطاطي سوي دېوان اصل د ښاغلي حمدالله صحاف په کتابتون کي خوندي دئ. (۲) د دې کتابچې د اشعارو په پای کي مي داسي کښلي وه: د یکشنبې په ورځ د ۱۳۷۱ ش کال د حمل په دوهمه چي د ۱۴۱۲ق کال د روژې د مبارکي میاشتي اتلسمه او د ۱۹۹۲ع کال د مارچ دوه ویشتمه کېږي، د مازیګر پر پنځو بجو یې له نقل څخه فارغ سوم. محمد معصوم هوتک، ګلشن اقبال، کراچي.

حال را واستاوه چي د بلوچستان کوټي پښتو اکېډمۍ هم د میرزا حنان بارکزي دېوان چاپ کړ. څه موده وروسته دغه چاپ تر ما پوري هم راورسېد. دا دېوان د ښاغلو سید خیرمحمدعارف او سعید ګوهر په زیار خپور سوی دئ. حواشي او تعلیقات يې سید خیرمحمدعارف لیکلي دي او ښاغلي سعید ګوهر يې پر متن باندي(نظر ثاني) کړی او هم يې زما له چاپ سره د مقابلې دقیق کار سر ته رسولی دئ. دا چاپ له هغې خطي نسخې څخه تهیه سوی دئ چي وايي میرزا حنان پخپل لاس باندي د ملا سیف الدین کاکړ لپاره په ربیع الاول ۱۲۹۰ هجري کي استنساخ کړې وه او د نوموړي ملا سیف الدین کاکړ د لمسي سعدالدین دلربش لخوا د دغه چاپ مرتبینو ته ورکړه سوې وه چي زه (هوتک) د سعدالدین دلربش دغه فرهنګي سخاوت د زړه له کومي ستایم. که به د ژوند پر مېنه وي، پاک خدای ﷻ دې په عزت لري.[1] په دې چاپ کي زما په لاس تر چاپ سوي دېوان پنځه پنځوس غزلي او یوه قطعه زیاته سته چي یو غټ اضافت دئ. د میرزا حنان پر کلام باندي په سریزه کي مبسوط بحث سوی دئ خورا زیاتي تفصیلي حاشیې ور ته لیکلي سوي دي او د قاموس برخه يې هم له لمنلیکونو (حاشیو) سره ګډه کړې ده. د کوټي چاپ دېوان پخپل وخت کي د میرزاحنان د کلام تر ټولو بشپړه مجموعه ده. د دغه چاپ په سریزه کي يې کښلي دي چي: (دلربش د قندهار د ښکارپور بازار په قوچخانه کښې استوګنه درلوده –۱۰ مخ). قوچخانه چي اولسي نوم يې ګوشخانه دئ، په ښکار پور بازار کي واقع نه ده، بلکي په همدې نامه دوه کلي تر ښکارپر دروازې دباندي پراته دي. یوه ته يې د کاکړو ګوشخانه او بل ته يې د الکوزو ګوشخانه وايي. ښاغلي سعید ګوهر د دېوان په پای کي زما د چاپ اختلافي برخي هم پر زیاتي کړې دي او د خپلي لیکني په ۲۲ مخ کي يې ویلي دي چي: (د کابل د پښتو ټولني او د معصوم مطبوعه دیوان تر ډېره حده سره یو دی). نه پوهېږم چي ګوهر صاحب ولي دا دوه چاپه یو راز ګڼلي دي. زما لخوا په مطبوعه دېوان کي خو دوا ویا ۷۲ غزلي، یوه قصیده وشمه غزله، یو مناجات، څلور قطعات، یو مثنوي (سراپا)، څلور تاریخي څلوریځي او معماوي، یو بل مثنوي (ختم کتاب) او په لسهاوو بیتونه د کابل د پښتو ټولني تر چاپ زیات دي او که د ټول اضافه کلام بیتونه وشمېرل سي، شمېر يې شپږ، اووه سوه بیتو ته رسېږي. د دغه اضافت په سته والي کي د دې دوو چاپونو د یو شان ګڼلو د توجیه لپاره زما فکر کار نه کوي. د پیل په خبرو کي يې پر ما دا نیوکه (انتقاد) هم کړې دئ چي ګویا ما (... د میرزا حنان بین المللي ادبي پښتو قصداً په قندهارۍ لهجه بدله کړې ده).[۲] زما د دې قصدي عمل دلایل زما په چاپ دېوان (ع، ف مخونو) کي په تفصیل سره بیان سوي دي او د ښاغلي ګوهر صاحب د دې نیوکي جواب مي د یوې بېلي مقالې په ترڅ کي ورکړی دئ چي تاسي به يې د همدې لیکني په پای کي ولولئ.

(1) د دلربش په نامه د پښتو یو محلي شاعر په کندهار کي سته. (۲) د مرزا حنان بارکزي دېوان، ۲۲۴ مخ، د کوټې بلوچستان چاپ.

څه موده وړاندي ښاغلي صحاف صاحب د میرزا حنان د دېوان د بیا چاپ خبره را سره طرحه کړه او ما ور ته و ویل چي په دې چاپ کي باید هغه برخه، چي موږ ته نوې په لاس راغلې وه، هم زیاته سي. ده راسره ښه کړله او د ۲۰۰۸ ع کال په جون کي یې تیار سوی متن کاناډا ته د پوستي له لاري را ولېږئ. په دې متن کي یې د حنان نوی موندل سوی کلام په هماغه ځایو کي ور اچولی ؤ، چي ما ور ته نښاني کړي ول او هم یې زما له یادونو سره سم د لومړي چاپ کمبوتی د نوي خطي نسخې په مرسته ور پوره کړي وې. د لیکدود په برخه کي یې د حنان خپله لهجه او زما سپارښتني په پام کي نیولي وې. یوازي یې د مرستندویو افعالو (س) په (ش) اړولی و او زه فکر کوم چي محترم صحاف صاحب په دې ډول غوښتي دي ځان د هغو کسانو له جنجاله خلاص کړي، چي د معیاري لیکني لپاره یې یوازنی معیار په دغو ځایو کي د (س) پر ځای (ش) لیکل دي. ما پخپل کتاب (پر معیاري ژبه د معیار په ژبه یوه خبرنه) کي د معیار دغه شان درک ته (عامیانه درک) ویلی دئ او دا کار مي د معیاري لیکني په برخه کي یوه ډېره جزئي او بې اهمیته برخه بللې ده نو له همدې امله مي په دې نوي چاپ کي د ښاغلي صحاف صاحب په بدلونونو کي د اصلاح هڅه و نه کړله. د متن نوره ژبه د حنان مرحوم خپلي ژبې ته ورته ده. په دې متن کي د کوټې تر چاپ شپږ ډېرش غزلي، قطعې او قصیدې زیاتي دي او په دې ډول ویلای سو چي دا متن د حنان د کلام تر ټولو پوره او بشپړ متن دئ خو هغه د چا خبره (ګل بې اغزي نه وي)، د دې متن یوه نیمګړتیا دا ده چي نه ما او نه هم صحاف صاحب د دې فرصت موندلی دئ چي ټول متن دي له کوټې چاپ سره بیا مقابله سي. دا حاضر متن پر څو لاسه ترتیب سوی دئ او هرو مرو به داسي نوري نیمګړتیاوي ولري چي ما به یې یادونه نه وي کړې. له ښاغلو لوستونکو څخه هیله لرم چي د نیمګړتیاوو د موندلو په صورت کي دي د کتاب ناشر ته خبر ورکړي چي په بل چاپ کي سمي سي.

په دې چاپ کي چي کومو چاپي او خطي نسخو ته اشاره سوې ده، هغه په دې ډول ښوول سوي دي:

اصل = د حمدالله صحاف د کلکسیون هغه خطي نسخه چي ما د ۱۳۷۰ ش (۱۹۹۱ع) کال په چاپ کي د اصل په توګه ټاکلې وه.

چاپي دېوان = د کابل پښتو ټولني چاپ، د حنان بارکزي دیوان، ۱۳۳۶ش.
ب = د پښتو اکېډمی بلوچستان کوټه چاپ، د میرزا حنان بارکزي دیوان، اپریل ۱۹۹۲ع
بله نسخه = د حمدالله صحاف په خطي کلکسیون کي د میرزا حنان بارکزي د دېوان نوې موندل سوې خطي نسخه.

د نسخې معرفي:

ګڅه ۱۳,۵ * ۲۰,۵

دا نسخه چي ما ته د حنا ن د دېوان تر خپرېدو وروسته د ۱۳۷۰ ش کال د حوت په میاشت کي په کراچي "سند هـ" کي په لاس راغله د میرزا حنان په خپل لاس کښل سوې ده. دا نسخه کوټي ته د کتابو سوداګرو له کابله راوړې وه چي زما دوست حمدالله صحاف ما ته کراچي ته له څو نورو خطي نسخو سره راوړه. نسخه پر خړ وشمه نازک "نسبتاً" په توره سیاهي کښل سوې او هر مخ یې دوه زرین چوکاټه لري د بیاض چوکاټ یې د دوو تورو کرښو تر منځ زرین دئ او هغه چوکاټ چي متن پکښې لیکل سوئ دئ. د لاجوردي سرې او دوو تورو کرښو وروسته زرین سوئ دئ. د دې دوو چوکاټو تر منځ فاصله تقریباً دوه سانتي متره ده. د هري غزلي مقطع بیا په علیحده چوکاټ کي نیول سوې ده. د هر بیت د دوو مصرعو تر منځ فاصله هم په زرینو کرښو جلا سوې ده. نسخه په سر کي یو میناتور هم لري. په هر مخ کي یې ۱۲ کرښې دي. مخونه یې پر منظم رکاب سربېره هندسي عدد هم لري. د هندسي اعدادو د لیکلو طرز یې ما ته تر اوسه پوري نه و معلوم. لس د "۱۰" په شکل خو پنځوس ... اتیاء نوي، بیا د "۵، ۸، ۹" په ډول سل، یوسلو یو ... یوسلو نهه د "۱:، ۱:۱، ۱:۲، ...، ۱:۹، ۱:۱۰" په شکل کارېږي. د دوو مخونو لپاره یو عدد لیکي. په دې معنا چي د نسخې د ټولو مخونو شمېر په هندسي عدد "۱۲۰" دئ چي "۳۲۰" مخه کېږي. د څرمني کلکه وقایه لري چي وروسته ترمیم سوې هم ده او تور چرمي بېخ ورلوبدلئ دئ. د ترمیم په وخت یې ځای ځای توري لانده سوي او اوبو وهلي دي او له لوستولو یې ایستلي دي. د دې نسخې د متن ټولي غزلي په هغه نسخه کي سته چي ما په چاپي متن کي د اصل په توګه ټاکلې وه. خو د حاشیو غزلي یې په هماغه نسخه کي نسته. د دې معنا دا ده چي د حاشیو دا غزلي د هماغي نسخې تر لکلو یعني د ۱۲۸۰ هـ ق کال وروسته شاعر ویلي دي. په دې حساب دا نسخه تر هماغي نسخې چي ما ته د مخه په لاس راغلې وه او چاپي متن مي ور څخه تهیه کړ وروسته کښل سوې ده. یو ځای یې د دېوان د بشپړېدو تاریخي ماده ویلې ده چي ۱۲۹۲ هـ ق څیني راوزي. د اروا ښاد پوهاند رشاد په نسخه کي به هم دغه تاریخي ماده وه. چي د حنان ژوند یې تر ۱۲۹۲ هـ ق پوري یقیني بللئ و او ما په چاپي متن کي اشاره ور ته کړې ده. په هر صورت د دې نسخې د استنساخ کال د ۱۲۹۲ هـ ق کال وروسته زمانه ده. د نسخې لیک نسخ دئ په مقطع کي د شاعر نوم "حنان" په سره رنګ لیکل سوئ دئ. لیکدود یې کټ مټ د هماغي بلي نسخې په شان دئ ځکه دواړه د حنان په خپل لاس کښلي نسخې دي مګر دا نسخه ډېره مکمله ده. کاشکي د حنان د دېوان د چاپ پر وخت ما ته دا نسخه په لاس راغلې وای، ډېر ښه متن به تري جوړ سوئ وای. د

حنان د پلار وفات نېټه په دې نسخه کي بل راز ده او کال يې هم د هماغي بلي نسخې له تاريخي مادې سره توپير لري. هورې د حنان د پلار د وفات کال د ۱۲۴۸ هـ ق او دلته ۱۲۵۹ هـ ق ښودل سوئ دئ چي تحقيق غواړي. د نسخې د سر له خوا څو پاڼې صحافتي ګډوډۍ لري. په پای کي يې د فالنامې جدول سته خو د فالنامې په نامه شعر نه لري.

په دغه نسخه کي "۳۲" غزلي قطعې او قصيدې تر نورو چاپي و خطي نسخو زياتي دي.

بايد و وايم چي د حنان د دېوان دواړه خطي نسخې (اصل، بله نسخه) د محترم صحاف صاحب په خطي کلکسيون کي خوندي او له سره وقايه سوي دي. د صحاف صاحب له يادوني سره سم د نسخې په هغو مشخصاتو کي، چي ما يې يادونه کړې ده، بدلون نه راغلي دي.

زه له محترم حمدالله صحاف څخه يو وار بيا د زړه له کومي مننه کوم چي خپل شخصي کتابتون او د خطي آثارو ارزښتناک کلکسيون يې په اخلاص او سخاوتمندۍ سره تل زما او نورو څېړونکو په واک کي ايښی دئ. دا يې له خپلي ژبې، ادب او فرهنګ سره د بې آلايشه ميني ډېر ښه ثبوت دئ. له بده مرغه پښتانه د خپلو خواخوږو په پالنه او ستاينه کي د نورو قومو په شان ډېر جدي خلک نه دي کنه لازمه وه چي د ښاغلي صحاف په باب د ستاينو ډېر څه سوي وای. خدای ﷻ دي دی ژوندی، برياليی او سرلوړی لري.

د پښتو فرهنګ د لا نور غوړېدو او خپرېدو په هيله

محمد معصوم هوتک

اوکويل – اونټاريو – کاناډا
۱۴مه د اګست ۲۰۰۸ ع

اوس به ښاغلو لوستونکو ته د هغي لیکني د لوستلو تکلیف بیا ورکړم چي ښایي څو کاله وړاندي یې په "هیله" مجله، دویم کال، لومړۍ ګڼه، 41- 49 مخونو کي لوستلې وي. (م، هوتک)

د میرزا حنان بارکزي په شعر کي تعمیې

د پښتو ژبي نازکخیال شاعر میرزا حنان بارکزی د حمید مومند د ادبي لاري له پیاوړو لارویانو څخه دئ او کلام یې په ډېرو ښکلو رنګینیو پسوللی دئ. حنان بارکزي د پښتو او دري کلاسیکو شاعرانو په پیروی د ځینو تاریخي پېښو نېټي د تعمیې په ادبي صنعت کي ښوولي دي او یو ونیم معماوي یې هم په کلام کي سته. د معما ادبي صنعت د کلاسیکي شاعرۍ یوه ښېګڼه وه، چي د شاعر په کمالو کي شمېرل کېدله. (۱) تاریخي مادې معمولاً په داسي کلماتو کي لټول کېږي، چي له یوې خوا مطلوبه نېټه په پوره سي او له بل پلوه د معنا په لحاظ له موضوع سره اړیکي هم ولري خوندوري وي او شعریت هم پکښې وي. ځینو شاعرانو کله کله په تاریخي مادو کي یوازي د ابجد په تورو باندي خپل مطلوب کال پوره کړی دئ، نو یې د تاریخي مادې په معنا پسي نه دي کتلي. د خوشالخان په کلام کي پر دغه راز تاریخي مادو ډېر پېښیږو. نوموړی له بنګښو سره د ګنبت د جنګ کال نېټه داسي بیانوي:

د هجرت د کال غفو و په حساب کښې
پــه غــره واوره وربــدلې نیســاني وه (۲)
۱۰۸۲ هـ ق

دا سږ کال چي د غصج دئ چي غصد شي
امیـــدوار او ســـه لـــه بختـــه لـــه اقبالـــه (۳)
(غصج = ۱۰۹۳، غصد = ۱۰۹۴)

---

(۱) زموږ ځوان شاعران له دې صنعته ځان پېچي او ځیني یې لا کړي هم. دا چي دا کار ښه دئ که بد، زما د لیکني موضوع نه ده او تر تېرېږم. (۲) د خوشحال خان ختک مرغلري –۹۸۲ مخ –۱۳۱۷ ش- کندهار. په ۹۸۷ مخ کي چي "عفو" ته ۱۰۸۹ کښل سوي دي، د کتابت تېروتنه ده. (۳) هماغه اثر –۲۲۱مخ.

ما چي د میرزا حنان بارکزي د دېوان ځیني خطي او چاپي نسخې کتلي دي، د دغو تعمیو پر ببلابېلو ثبتونو پېښ سوی یم. د دغه راز تنوع علت به دا وي، چي د حنان د دېوان زیاتره قلمي نسخې د ده پخپل لاس کښل سوي دي او بدلونونه هم پخپله ده پکښې راوستي دي. ده ته چي په یوه تاریخي ماده کي د التباس پېښېدلو احتمال ښکاره سوی دئ یا یې تر پخوانۍ مادې بله موزونه او مناسبه ماده موندلې ده، هغه یې په نوې نسخه کي ځای کړې او پخوانۍ یې ځني ایستلې ده. هغه تاریخي مادې، چي نوي یې ویلي دي، څرګنده خبره ده چي په زړو نقلونو کي نسته.

د میرزا حنان بارکزي د دېوان درې چاپي نقلونه زموږ په لاس کي سته. د کابل د پښتو ټولني چاپ ۱۳۳۲ش کال، زما (هوتک) ۱۳۷۰ ش کال او د بلوجستان کوټې د پښتو اکېډمۍ چاپ ۱۹۹۲م کال. په کابل چاپ کي یو دوې معماوي سته خو هغه داسي شعرونه نه دي، چي تاریخي پېښو ته دي د تعمیې په بڼه کي اشاره سوې وي. ما چي د حنان بارکزي دېوان ترتیباوه (۱۳۷۰ش) یوه خطي نسخه (زما د ګران دوست ښاغلي حمدالله صحاف د کتابتون) او بله د پښتو ټولني چاپي نسخه را سره وه. په خطي نسخه کي، چي غالباً به د میرزا حنان پخپل لاس کښل سوې وي، پنځه معماوي ثبت وې، چي یوه یې ما د چاپي دېوان په ۷۵ مخ کي او څلور نورې په ۲۴۴ مخ کي ثبت کړې دي. د کوټې چاپ دېوان له هغي خطي نسخې څخه ترتیب سوی دئ، چي د حنان پخپل لاس په ۱۲۹۰ هجري قمري کال لیکل سوې ده. د کابل د پښتو ټولني چاپ او زما له خوا د ترتیب سوي چاپي دیوان نسخه بدلونونه هم لري. په دې چاپ کي شپږ معماوي سته، چي یوه یې د دېوان په ۱۲۰ مخ کي او نورې پنځه یې په ۲۲۰-۲۲۱ مخو کي راغلي دي.

ما ته د میرزا حنان بارکزي د دېوان تر خپرولو وروسته د یوې خطي نسخې د کتلو موقع برابره سوه، چي په ۱۲۹۲ ق کال یا تر هغه وروسته د حنان پخپل لاس لیکل سوې ده. دا نسخه ښاغلي صحاف ته وروسته په لاس ورغله او ما ته یې د کتلو لپاره راکړه. نسخه د استنساخ کال نه لري خو په خاتمه کي یې یو بیت ور زیات کړی دئ، چي په نورو نسخو کي نسته. هغه بیت داسي دئ:

په اتمام کي چي مي وکړ استفسار
عقـــل و ویـــل تـــاریخ اختصــــار
اختصار = ۱۲۹۲

ما د ترتیب سوي دېوان د سریزې په ((د)) مخ کي د فاضل استاد پوهاند عبدالشکور رشاد د لیکنو په حواله د حنان ژوند تر ۱۲۹۲هـ ق پوري یقیني بللی دئ. فکر کوم، چي پوهاند رشاد صاحب ته به هم دغه بیت رسېدلی ؤ. په دې ډول دا نسخه تر هغې نسخې دوه کاله وروسته لیکل سوې ده، چي د کوټې چاپ د ښاغلي مرتب په واک وه. دا نسخه تر نورو موجودو نسخو څه د پاسه دېرش غزلې او قطعې زیاتې لري او د معماوو شمېر یې اووه دئ خو ځیني تاریخي مادې یې له نورو نسخو سره توپیر لري. زه به که د خدای ﷻ رضا وه د حنان د شاعرۍ دغه پاته برخه یو وخت د پښتو ادب

دوستانو ته وړاندي کوم. سمدلاسه به د دغو معماوو او تاریخي مادو بېلابېل شکلونه او د هغو حل درنو لوستونکو ته وړاندي کړم. د دې خبري یادول ضروري بولم، چي له دغو معماوو څخه ځیني یې په دري نوټونو او د بدیع په کتابو کي حل سوي دي.

معماوي:

د میرزا حنان بارکزي په دېوان کي د میم ردیف یوه غزله سته، چي پر بې نقط ادبي صنعت ویل سوې ده. په مقطع کي یې شاعر خپل نوم (حنان) په یوه معما کي راوړی دئ، چي زما له خوا په ترتیب سوي دېوان (۷۴مخ) او د کوټې چاپ دېوان په ۱۲۰ مخ کي یې ثبت داسي دئ:

معمـــا مـــي ده د اســـم دوه ســـمکه
حـــا و دوو ســـمکو ورکـــړه دا علـــم

د پښتو ټولني (کابل) چاپ دېوان په ۷۵ مخ کي دغه معما په لږ بدلون سره داسي راوړې ده:

معمـــا مـــي د اســـم دوه ســـمکه
حـــا د درو و ســـمکو ســـر کـــړ و اعلـــم

حل: سمک په عربي کب "ماهي" ته وايي. نون یې هم بولي. دلته له "دوو سمکو" څخه مطلب دوه "نون" دي. د "حا" توري (ح او الف) چي د دوو نو نو سر سي یعني د یوه نون له سر سره "ح" او د بل نون له سر سره "الف" ونښلول سي، "حنان" لاس ته راځي:

ح+ن+ا+ن= حنان

په دې ډول نو د کابل چاپ ثبت سم ښکاري په دې شرط چي د "درو سمکو" پر ځای "دوو سمکو" کلمات ورولوېږي.

معمـــا مـــي ده د اســـم دوه ســـمکه
حـــا د دوو ســـمکو ســـر کـــړه، واعلـــم

"وَ اَعلَم" په معما کي داخله کلمه نه ده، صرف د شعر قافیه په سمه سوې ده او معنا یې "پوه سه" ده.

دوهمه معما زما د دېوان په ۲۴۴مخ او د کوټې چاپ دېوان په ۲۲۰مخ کي راغلې ده. په کابل چاپ کي بیخي سته نه.

یـــو ایلچـــي راغـــی لـــه هنـــده دلاوره	ورســـره عجـــب حیـــوان و بـــرادره
دا حیـــوان قـــادر پخپـــل قـــدرت جـــوړ کـــړی	لس یې خولې او دېرش یې پښې اتیا یې سره

دا معما د (فیل) په نامه ده.

ف=۸۰، ی =۱۰، ل=۳۰

د دې معما حل ما په دېوان کې راوړی دئ، چې د کوټې چاپ د ښاغلي مرتب په واک کې هم ؤ. خو نه پوهېږم چې ولې يې په حاشيه کې (معنا ئې را معلومه نه شوه) ور ته کښلې دي؟

دريمه معما د (مدينه) په نامه ده، چې زما د دېوان په ۲۴۴مخ او د کوټې چاپ په ۲۲۰ مخ کې راغلې ده.

افلاکونـــه يـــې پـــه نـــور د جبـــين ونيـــو   درست جهـان يـې نبـوت پـه نگـين ونيـو
پـــــر نامـــــه د مـــــديني معجـــــزه گـــــوره   چې مه خيري سوه په ميان کې يې دين ونيو

په دې معما کې د حضرت محمد ■ په لاس د شق القمر معجزې ته اشاره سوې ده او حل يې ساده دئ "مه" چې خيري سي يعني "ميم" او "ها" يې سره جلا سي، "دين" يې په منځ کې ور ولوېږي، "مدينه" ځني جوړېږي. د کوټې چاپ ثبت يې داسې دئ:

افلاکونـــه يـــې پـــه نـــور د جبـــين ونيـــو   درست جهـان يـې نبـوت پـه نگـين ونيـو
پـــــر نامـــــه د مـــــديني معجـــــزه گـــــوره   چې ماه خيری شوه په ميان کښې ئې دين ونيو

دلته د (ماه) ليکدود معما ته زيان رسولی دئ. ځکه که (ماه) خيري سي او (دين) يې ميان ته ور ولوېږي نو به يا (مديناه) ځني جوړېږي يا (مادينه) چې دواړه شکله يې سم نه دي.

تاريخي مادې:

ميرزا حنان د خپل پلار د وفات تاريخي ماده د خپل دېوان په يوه نسخه کې داسې راوړې ده:

زمـــا پـــلار محمـــد حســـن د ديـــن پنجـــه   خدای دې ورکـړي پـه جنـت کـې سـراچه
لـه هوښـياره مـې د مـرگ وکـړه پوښـتنه   را تـــې و ويـــل تـــاريخ ســـو مـــرغ چـــه

دا تاريخي ماده زما په لاس د ترتيب سوي دېوان په ۲۴۴ مخ کې سته د "مرغ چه" ابجدي ارزښت ۱۲۴۸ه ق کېږي او ما دغه کال د حنان د قبله گاه د مړيني کال بللی دئ، چې سم استخراج نه دئ او وروسته به پر ورغېږم. لکه وړاندې چې مې و ويل د حنان د دېوان د ترتيبولو په وخت کې زما سره يوازې يوه خطي نسخه وه او چاپي نسخې دغه اشعار نه درلودل. له يوه ثبت څخه ما دا حقيقت نه سوای معلومولای چې د نوموړي شاعر پلار په رښتيا سره په همدې کال وفات سوی دئ که يه؟ دغه تاريخي ماده له اصل پېښې سره د مفهوم او معنا هيڅ راز اړيکی نه لري، يوازې يې مطلوبه سنه په پوره کړې ده. دا کار د ميرزا حنان خپل بدعت نه، بلکې د قدماوو پر لار تللی دئ. د خوشالخان خټک په کلام کې مو د دغه راز تاريخي مادو بېلگې د مخه ولوستلې.

د کوټې چاپ چې له کومې نسخې څخه برابر سوی دئ، هورې حنان د خپل پلار د مړيني بله تاریخي ماده ویلې ده. (۲۲۰مخ)

قبلــه ګــاه مــی پــه عمــل لکــه بیضــه — د ریــا لــه غشــی ئــې خلاصــه فضــه
هــاتفي ئــې پــه وفــات کښــی دغــه و وې — چــې تــاریخ ئــې دا مقــام ســو روضــه

تر دې مادې لاندې يې په عدد ۱۲۵۸ کښلي دي چې په دې حساب نو تاریخي ماده "مقام سو روضه" ده. ما ته چې د حنان دېوان تر چاپ وروسته د بلې نسخې د لوستلو موقع برابره سوه، هورې بیا شاعر د خپل پلار د وفات نېټه په نورو کلماتو کې موندلې ده او ابجدي ارزښت يې د کوټې چاپ تر تاریخي مادې یو کال زیات دئ. هورې داسې لولو:

قبلــه ګــاه مــې و جــوار تــه د کــریم — شـــو روان الحکـــم لله الحکـــیم
لــه هوښــیاره مــې د مــرګ پوښــتنه وکــړه — ول تــاریخ يــې دئ لــه اجــر عظــیم

د "له اجر عظیم" ابجدي ارزښت ۱۲۵۹ کېږي.

له دغو درو تاریخي مادو څخه داسې نتیجه را ایستلای سو، چې "مرغ چه" به غالباً "مرغی چه" وي ځکه پخوانيو کاتبانو او په هغو کې پخپله میرزا حنان زياتره وخت (ی) په زبر (کسره) سره ښيي. د "مرغی چه" کلمې (ی) به يې غالباً په زبر سره ښوولې وي، چې هغه هم له کتابته پاته سوی دئ. په دې توګه نو د تاريخي مادې ارزښت ۱۲۵۸ کېږي. دا کال د کوټې چاپ دېوان له مادې سره برابر دئ. زما استنباط پر دې دلیل ولاړ دئ، چې له میرزا حنان غوندې قادر الکلام شاعر څخه په یوه تاریخي ماده کې، هغه هم د خپل پلار د مړينې په ماده کې د لسو کالو توپير توقع نه سي کېدلای. په وروستۍ تاريخي ماده کې يې د "اجر" کلمې د سر همزه په محاسبه کې نه ده شمېرلې. دا چې معمائیون دې کار ته اجازه ورکوي که يه؟ زه سمدلاسه څه نه سم ویلای خو دومره ویلای سم، چې د حنان د پلار د مړيني کال به ۱۲۵۸ ق ؤ.

ښاغلي سعید ګوهر صاحب د میرزا حنان بارکزي د کوټې چاپ دېوان په ۲۲۴مخ کې زما په لاس برابر سوي دېوان باندې یوه نیوکه کړې ده او هغه دا چې ما (د میرزا حنان بین المللي ادبي پښتو قصداً په قندهارۍ لهجه بدله کړې ده). هو. ما د میرزا حنان دېوان د ده پخپله لهجه برابر کړی دئ او دا مې عقیده ده چې پخواني متون باید د لیکونکي یا شاعر په خپله لهجه برابر سي. دا کار تر ما د مخه هم سوی دئ. د حاجي جمعه بارکزي دېوان هم د ده پخپله لهجه د ښاغلي زلمي هیواد مل صاحب

په زیار ترتیب سوی دئ. سریزه او لغتنامه یې پوهاند عبدالشکور رشاد کښلې ده. ښاغلي هیوادمل صاحب پخپله سریزه کي د دغه کار علتونه هم بیان کړي دي او ویلي یې دي، چي متون باید د شاعر پخپله لهجه ثبت سي. [1] ما هم د دوی په استناد د دېوان د سریزي په (ع) مخ کي خپل دلایل راوړي دي. که دا کار یو ادبي او تاریخي ضرورت نه وای نو ولي به د کوټې چاپ ښاغلي مرتبین مجبورېدلای چي د حنان بارکزي د پلار د وفات تاریخي ماده د (بین المللي پښتو) پر خلاف (مقام سو روضه) ثبت کړي او (مقام شو روضه) یې و نه لیکی.[1] د دې کار اړتیا بالکل څرګنده ده. که یې دا کار کړی وای نو د میرزا حنان مرحوم پلار به تر ننه پوري ژوندی وای او اتیا کاله به یې نور ژوند هم په مخ کي وای ! ځکه د (مقام شو روضه) ابجدي ارزښت ۱۴۹۸ کېږي او دې سنې ته لا نور اتیا کاله انتظار په کار دئ !

بله تاریخي ماده د برهان نامي د وفات نېټه ده. دا سړی په ټولو خطي نسخو کي د (اخوی ام برهان) په القابو یاد سوی دئ. په همدې دلیل ما او د کوټې چاپ ښاغلو ترتیبوونکو د میرزا حنان بارکزي ورور بللی دئ. که څه هم کله کله تېروني یار او اشنا ته هم د (اخوی) خطاب راتلای سي. د وفات قطعه یې ما داسي راوړې ده:

د برهــــان مــــرګ مـــې پـــر زړه اور بـــــلاوه ــــ په پوښـــتنه مــــي همـــه ځـــای لټـــاوه
د وفـــــات تــــاریخ یــــې دا هــــاتفي و وې ــــ لـــــه دا نــــیم برهانـــــه مــــخ وګــــرزاوه

د دغي تاریخي مادې د لیکلو په برخه کي ما د دېوان د سریزي په (د) مخ کي خپل نظر او په خطي نسخو کي د فتحې او کسرې پر کارولو خبري کړي دي مګر په محاسبه کي مي بیا هم سمي نه دي تطبیق کړي. ما د علمي احتیاط په حکم کښلي دي، چي که دا ځلوریځه (ما سمه حل کړې وي، نو ۱۲۸۳ ق ځني راوزي). خو لکه چي معلومېږي، سمه مي نه ده حل کړې. ځکه زما محاسبه (له دا نیم برهان مخ وګرزاوه) جملې له مخي وه خو په (له) کي مي باید د (ها) ابجدي ارزښت (۵) نه وای شمېرلی. اوس چي له پورتنۍ سنې څخه پنځه و ایستل سي، یو زرو دوه سوه اته اویا پاتېږي. دا خو له پورتنۍ جملې څخه سمه استخراج سوې سنه ده، مګر د میرزا حنان مطلوبه سنه نه ده. په دې دلیل

---

(1) د حاجي جمعه بارکزي دېوان – سریزه – ۱۳۷مخ – ۱۳۶۰ ش – کابل.

(1) له بده مرغه د (هیله) مجلې مسئولینو زما د همدې مقالې د خپرولو په وخت کي د معیار د عامیانه درک تر اغېزي لاندي هم د حنان په شعر او هم زما په لیکنه کي لاس وهلی دئ او د (مقام سو روضه) تاریخي ماده یې (مقام شو روضه) ثبت کړې دئ. د دوی په نظر خو یې به (شو) باندي د (سو) په بدلولو سره د حنان شعر او زما لیکنه د چا خبره معیاري کړې ده ! خو زما د استدلال ودانۍ او د تاریخي مادو په ویلو کي د حنان ټولي خوارۍ یې ګډې وډې کړې دي. ځکه میرزا حنان د خپل پلار د مرګ نېټه ۱۲۵۸ ق ښوول غوښتي دي او دا عدد له (مقام سو روضه) څخه لاس ته راتلای سي. که یې د معیار د عامیانه درک په اغېزه (مقام شو روضه) ولیکو، څرنګه چي د دې جملې ابجدي ارزښت ۱۴۹۸ کېږي، نو معنا به یې دا وي چي د حنان پلار مرحوم اوس هم ژوندی دئ او حنان یې په نوموړې قطعه کي د مړیني پېشګویي ! کړې ده.

چي د کوټې چاپ نوموړي څلوریځه داسي راوړې ده:

د برهـــان مـــرګ مـــی پـــه زړه اوربـــلاوه | پـــه پوښـــتنه مـــی ئـــې هـــر ځـــای لټـــاوه
د وفـــات تـــاريخ ئـــې دا هـــاتفي و وې | لـــه دا نيمـــه برهـــان مـــخ وګرځـــاوه

او تر لاندي يې په عدد ۱۲۷۷ کښلي دي. زما او د کوټې چاپ په ثبت کي شکلي توپير سته خو له دواړو تاريخي مادو څخه ۱۲۸۳ راوزي چي د شاعر له مطلوبي سني سره شپږ کاله توپير لري. د کوټې چاپ ښاغلو ترتیبونکو یو ښه کار دا کړی دئ، چي په لمن لیک کي یې د خطي نسخې اصلي ثبت هم راوړی دئ چي زما په خطي نسخه کي یې هم کټ مټ دغه شان املاء وه یعني (لدا نیم برهان مخ وګرزاوه). له دې جملې څخه هم ۱۲۷۷ نه راوزي بلکي ارزښت يې ۱۲۷۸ کېږي. زما يقين دئ ميرزا حنان چي دغه تاريخي ماده جوړوله، هلته يې د هاتف له خولې د امر صيغه (مخ وګرزوه) په پام کي وه او د (مخ وګرزاوه) الف يې د قافيوي اړتيا له امله ورکړی دئ. اوس که د برهان نامي د وفات تاريخي ماده (لدانيم برهان مخ وکرزوه) جمله ومنو نو سمدم ۱۲۷۷ ځني راوزي او فهو المراد.

د ښاغلي صحاف په دوهمه خطي نسخه کي د دوران نامي د مړيني تاريخ هم راغلی دئ چي نه زما په دېوان کي او نه د کوټې چاپ دېوان کي سته.

هغه داسي دئ:

د دوران د مـرګ خبـر مـات کـړم پـر مـلا | چـي مشـفق او مهربـان و پـر هـر چـا
لـه هوښـياره مـي د مـرګ پوښـتنه وکـړه | وې ويـل تـاريخ زردوه سـوه اويـا

دا ښېته ښيخي څرګنده ده او کومه لانجه نه پکښې پېښيږي.(1)

وروستی تاريخي ماده د ميا جان محمد اخند ﷺ ده چي د محترم صحاف په دوهمه نسخه او د کوټې په دېوان کي يو راز راغلې ده. د صحاف صاحب په نسخه کي يې په عدد ۱۲۷۳ ور ته کښلي دي او د کوټې په چاپ کي يې ۱۲۷۲ تر لاندي ليکلي دي. زما په محاسبه ۱۲۷۳ کال سم دئ. څلوريځه داسي ده:

چـي ولـي و د خپـل وخـت فـاني فـی الله | نـا اميـده يـې څـوک نـه تلـه لـه درګـاه
يو هوښيار يې په وفات کښـي داسي و وې | دا تـــاريخ مياجـــان محمـــد رضـــی الله

د (ميا جان محمد رضی الله) ابجدي ارزښت ۱۲۷۳ راوزي.(2) د حنان په دېوان کي بله تاريخي ښېښه د

(1) زه چي د برهان او دوران قافيوي ورته والی د حنان له نامه سره ګورم، دا دواړه د احتياط په قيد د ميرزا حنان بارکزي ورونه ګڼم (د سپتمبر ۲۰۰۴ ع يادابنت).

سردار مهردلخان مشرقي (۱۲۱۲ – ۱۲۷۱ هـ ق) مرثیه ده. څرنګه چي په هغې کي داسي تاریخي ماده، چي حل دي وغواړي، نسته، ځکه نو ما بحث پر و نه کړ. د دغي مرثيې د سر او پای بیتونه داسي دي:

و جـوار تـه د مـولا سـردار قـرین ولاړ   چي مرغوب د کل عالم و په تحسین ولاړ

اعتمـاد بانـدي د کـړو نـه دئ "حنانـه"   چي "سردار مهردل" له دې دنیا یقین ولاړ

⊠ ⊠ ⊠

ټورنټو – کاناډا د مارچ دریمه ۱۹۹۸ع

(2) دغه میاجان محمد صاحب د کندهار د ذاکر شریف د میا عبدالحمید صاحب زوی ؤ. (وګورئ: سل بګړۍ یو پوړنی – ۹۳مخ د لیکونکي اثر).

میرزا "حنان" بارکزی

د دیارلسمي هجري پېړۍ په لومړۍ نیمایي کې په احمدشاهي کندهار کې د علم او معرفت، شعر او شاعرۍ بازار ښه تود و. دا وخت که په سیاسي لحاظ د سردارانو ترمنځ د اقتدار پر سر د خانه جنګۍ عصردئ خو د علم او پوهې په لحاظ د پوهانو او عالمانو ترمنځ د پوهنې د مشعل د روښان ساتلو پر سر د سیالۍ زمانه ده. کتابونه تألیفېږي، دېوانونه ترتیبېږي، انجمنونه جوړېږي، مشاعرې کېږي، د علم د تدریس په حلقو کې په ډېرې ګرمجوشۍ سره ځوان استعدادونه روزل کېږي، نوې ځېرې د ادب میدان ته راوزي. دې علمي هنګامې هغه وخت لازیات رونق و موند چې په دې ښار کې د سردار مهردل خان مشرقي "1212 – 1271هـ ق" په لاس د ادبي د بستان "ادبتون" اساس کېښېښوول سو. دې مرکز ډېره پخه تاریخي زمینه او سابقه درلوده او پکښې را غونډ سوي کسان د هوتکو د عصر د نارنج مانۍ د ادبي مجلس او د احمد شاهي عصر د ځلاند علمي ماحول برحق وارثان وو.

د دې انجمن د سر سړی سردار مهردل خان مشرقي د سردار پاینده خان زوی دئ. د ده سکني وروڼه "کهندل خان، پردل خان، رحمدل خان او شېردل خان" د کندهار مستقل حکمرانان وو. دا پنځه وروڼه زموږ د هېواد په تاریخ کې "د کندهاري سردارانو" یا "کندهاري ورونو" په نامه شهرت لري.

سردار مهردل خان مشرقي د پښتو او پارسي ژبو ښه شاعر، متصوف او د تألیفاتو څښتن دئ. د شعر پر دېوانو سربېره یې د "جمع الجمع" په نامه یو کتاب په تصوف کې کښلی دئ. د "شرح بیتین" په نامه یو منظوم اثر لري چې د مولانای رومي د دوو بیتو شرحه ده. دا اثر د علامه عبدالحی حبیبي له خوا په کابل کې چاپ سوئ دئ. علامه حبیب الله کاکړ کندهاري "حبواخونزاده" د موضوعه احادیثو پرتخریج یو کتاب د "نقد الثقات في تزئیف الموضوعات" په نامه د همدې علم دوست سردار په غوښتنه کښلئ دئ. (1)

د مشرقي د ادبي انجمن مقر د سردار مهردل خان خیل کور و(2) او د انجمن سر ګرمه غړي میرزا "حنان" بارکزی، حاجي عبد الله پوپلزی، صدیق اخونزاده هوتک، ملا میران، طرزي او نور وو.

(1) وګورئ: پښتانه شعراء، دوهم ټوک، 481 مخ.
(2) د تفصیل له پاره وګورئ: پاشلي ویناوي، د مولوي صالح محمد هوتک اثر، 3 مخ.

زموږ د بحث وړ شاعر میرزان "حنان" بارکزی دی چي د کندهار ښار جنوبي لور ته د "مرت کلا"(1) په کلي کي زېږېدلئ دئ. په مرت کلا کي د حنان د زېږېدو په باب متواتر روایت سته خو د ده په دېوان کي مي د دې روایت ملاتړ و نه موند. د میرزا حنان د ژوند او کورنۍ په باب موږ ډېر معلومات نه لرو. تر کومي اندازې چي زه خبر یم په دې باره کي د پښتو ادبیاتو تاریخ "دریم ټوک" پښتو ادب تاریخ، پښتانه شعراء "دوهم ټوک"، افغانستان نومي کتاب د کندهار مشاهیر، اریانا دائرةالمعارف، د سره غره ګلونه او د ده د چاپي دېوان په سریزه کي لږ و ډېر مواد موندلای سو چي تقریباً ټول یو شانته خبري لري او لیکوالو د پښتانه شعراء ځخه زیاته استفاده کړېده. د ده په خپل، دېوان کي هم زه ډېر لږ پر داسي ځایو پېښ سوئ یم چي د ژوند زیات اړخونه دي یې په روښانه سي. یوازي مي دا څو مورده په سترګه سوي دي، هغه دا چي:

د پلار نوم یې محمد حسن و چي په "1258 هـ ق" کال مړ دئ. حنان وایي:

زما پلار محمد حسن د دین پنجه — خدای دي ور کړي په جنت کي سراچه
له هوښیاره مي د مرګ پوښتنه وکړه — راتې و ویل تاریخ شو مرغی چه

"دېوان – ۲۰۸ مخ"

د برهان په نامه یې یو ورور درلود چي د حنان په ژوند و فات سوئ دئ دی وایي:

د برهان مرګ مي پر زړه اور بلاوه — په پوښتنه مي همه ځای لټاوه
د وفات تاریخ یې دا هاتفي و وې — له دا نیم برهانه مخ و ګرزاوه

"دېوان – ۲۰۸ مخ"

د کندهار اوسېدنکئ و. د ده خپله وینا دا ده:

په خپه به ګلرخان د قندهار وي — چي په مرګ ولاړ شي "حنان" رنګه بلبله

"دېوان – ۱۳۵ مخ"

له حنانه قرار څه غواړې ناصحه — چي رسوا کړ دا ستا عشق په قندهار کي

"دېوان – ۱۷۱ مخ"

له نامه سره یې "میرزا" هم کیښ. لکه په دا لاندي بیتو کي:

دا له غمه د کوم مخ "میرزا حنانه" — له ژړلو چي مي نه دربېږي سترګي

"دېوان – ۱۷۲ مخ"

---

(1) د احمد شاهي کندهار د ښکارپر دروازې ځخه د موټړ او بګیو یوه لار مخ پر جنوب وتلې ده چي د کرز او ذاکر له کلیو ځخه تېره او پای یې یوه کوچني غره ته درېږي. د دې غره په شمالي لمن کي یوه هدیره سته چي پوخ دېوال پر تاو سوئ دئ. د حاجي جمال خان بارکزي مقبره په همدې هدیره کي ده چي ګومبته پر ولاړه ده. دا غر د حاجي جمال نیکه په نامه یادېږي. د غره لوېدیځ لور ته د یوه یا دوو کیلومترو په واټن یو کلی ودان دئ چي مرت کلا نومېږي.
د مرت کلا په شا وخوا کلیو کي بارکزي میشته دي. دا کلي د ترنک رود پر شمالي او جنوبي غاړو پراته دي.

خرځـوي ديـن پـه دنيـا "ميـرزا حنانـه" دا نعمـت زائلـوي پـه دا غـم ولـي
"دېوان – ۱۷۹ مخ"

په ځواني يې شعر ويل شروع کړي دي. له دې لاندې بيته همدغه راز مطلب اخستل کېږي:

ستا لـه غمـه نـه يـم خـه يـم چـي دا هسـي لا د دېرشو کالو نه يم موی مي سپين شو
"دېوان – ۱۰۳ مخ"

عمر يې تر سپين ږيرتابه پوري رسېدلئ و. دی وايي:

چـي پـه سـپينه ږيـره نـه اوړې د ښـکلو آفـرين دي شـه "حنانـه" پـر همـت
"دېوان – ۴۹ مخ"

چـي پيـری مـي ږيـره سـپينه کـړه خم قـد راتـه ښـايي اوس عصـا د سـرو قـد
"دېوان – ۵۴ مخ"

د سردار مهردلخان د مرګ په کال "1271 هـ ق" ژوندی و. د هغه ويرنه يې ويلې ده چي د سراو پای بيتونه يې داسي دي:

وجـوار تـه د مـولی سـردار قـرين ولاړ چي مرغوب د کل عـالم و پـه تحسـين ولاړ
اعتمـاد بانـدي د کـړو نـه دئ "حنانـه" چي "سـردار مهردل" لـه دې دنيا يقين ولاړ
"دېوان – ۲۲ مخ"

دا هغه موضوعات دي چي موږ د ده له خپلي خولې په خبرېږو. اوس به د ده خپله وينا سره وشنو ، د نورو ښاغلو محققينو څېړني به هم پر وګورو او و به وينو چي څه تر وزي.

د ژوند زمانه يې:

د ميرزا حنان د زېږېدو نېټه نه د ده پخپله وينا کي ښودل سوېده، نه د ښاغلو څېړونکو په څېړنو کي. د سردار مهردلخان مشرقي د مرثيې په استناد په (ادبي تذکرو – تاريخونو او نوردې ته ورته آثارو کي يې ژوند تر "1271 هـ ق" پوري يقيني بلل سوئ دی). دا سي روايت هم سته چي دېوان يې په همدې کال ترتيب کړئ دئ.(1) د ده د خپلي وينا سره سم دغه وخت سپين ږيری دئ. که يې موږ د سپين ږيرتوب عمر شپېته کلنی فرض کړو. نو به يې د زېږېدو نېټه د "1210 هـ ق" شاوخوا يا په بله وينا د شاه زمان سدوزي، د پاچهی اوايل وي.

(1) وګورئ: حبيبي – عبدالحی- د افغانستان پېښليک 192 مخ

ماته چي د ده دېوان کومه خطي نسخه همدا اوس پرته ده، په هغې کي یې د خپل ورور برهان نومي د مړیني نېټه په یوه څلوریځه کي ښودلې ده چي که ماسمه حل کړې وي، نو "1278 هـ ق" ځني را وزي.(1) په دې ډول د حنان د ژوند زمانه د ده د خپل شهادت له مخي دوولس کاله نوره هم اوږدېږي. زما خپله څېړنه تر دې ځایه رسېدلې ده خو د پښتو ژبي زیار کښ محقق ښاغلی زلمی هیوادمل لیکي: (فاضل استاد پوهاند عبدالشکور رشاد د ده"حنان- م. هـ" د آثار و له مخي دا ثابته کړې ده چي دی تر "1292 هـ ق" پوري ژوندی و).(2)

د فاضل استاد پوهاند رشاد صاحب د تحقیق پر اساس د حاجي جمعه "بارکزي" د دېوان د مقدمې ښاغلي لیکونکي د "حنان" له نامه سره "1292هـ ق ژوندی" کښلئ دئ خو د عبدالحمید مومند د دېوان په سریزه کي یې چي د حاجي جمعه بارکزي د دېوان تر چاپ درې کاله وروسته د نومړي لیکونکي په زیار په کابل کي خپور سوئ دئ، د حنان نامه ته "د ۱۲۷۰ هـ ق" لیکلي دي.(3) دا ډول ارقام او اعداد له لوستونکي څخه لار ولیکه ورکوي.

اوس چي زه دا کرښي کاږم نه د حنان نور آثار راسره سته، نه هم د پوهاند رشاد تحقیق، همدومره ویلای سم چي حنان تر "1292 هـ ق" پوري ژوندی و، دغه وخت د امیر شېرعلیخان د دوهم وار پاچهۍ اووم کال دئ.

د حنان د اولادو او د هغه د ښخېدو د ځای په باب د ویلوو ړ هیڅ راز معلومات نسته.

تألیفات یې:

زموږ په واک کي خو دم درحاله د میرزا حنان پښتو دېوان سته د "کندهار مشاهیر" نومي کتاب ښاغلی مؤلف لیکي: "میرزا حنان په پښتو او فارسي زیات شعرونه او مردف دېوانونه لري".(4)

زما په تیار سوي متن کي یوه فارسي غزله سته "۱۰۷ مخ" د هغې له لوستلو څخه هم ثوک دا حکم کولای سي چي شاعر به هرومرو نور فارسي شعرونه هم ویلي وي، ښایي دېوان به یې هم درلود. خو دا خبره راته لاینحله پاته ده چي د فارسي دېوان د درلودلو په صورت کي په پښتو دېوان کي دیوې فارسي غزلي د راوړلو ضرورت څه و؟

---

(1) په دې څلوریځه کي تاریخي ماده "له دا نیم برهانه مخ و ګرزاوه" ده. د نسخې د لیکدود له مخي د "برهان" مغیره شکل هم "برهان" کښل کېږي. د کلمې د پای "هـ" په زور "فتحه" ښودل سوېده ځکه نو د استخراج په وخت کي باید د "ه" ابجدي ارزښت محاسبه نه سي دغه راز د "له" په کلمه کي هم باید "هـ" محاسبه نه سي. زما په خیال له "نیم برهان" څخه مراد "ځوان برهان" دئ، ولي که د "برهان" نیم قیمت "179" له تاریخي مادې څخه ووزي، "1104" پاتېږي چي په دغه کال به نه د حنان البوشاکه وه نه یې د ورور.

(2) و ګورئ: د حاجي جمعه بارکزي دېوان د مقدمې 24 مخ- کابل – 1360 ش.

(3) و ګورئ: د عبدالحمید مومند دېوان د مقدمې 26 مخ – کابل – 1363 ش.

(4) و ګورئ: ځلمی - محمدولي- د کندهار مشاهیر- ۲39 مخ.

ښاغلی زلمی هیوادمل لیکي: (حنان د ځو مؤلفاتو څښتن دئ د قصو یوه مجموعه یې له ښاغلي محمد نسیم نوري قندهاري سره سته. په فرهنگ زبان و ادبیات پښتو (ج1 – 142) کي د ده د قصو یاد راغلئ، په "پښتو منظومي قصې"(5) نومي اثر کي یې د شهزاده سلیم جواهري د قصې یادَونه شوې ده).(6)

(5) "پښتو منظومي قصې" د عبدالکریم پتنگ اثر دئ چي په 1357 ش کال په کابل کي چاپ سوئ دئ.
(6) وگورئ: د عبدالحمید مومند دېوان- 1363 ش چاپ – کابل – د مقدمې 26 مخ.

ادبي لارېي:

د میرزا حنان بارکزي د دېوان له لوستلو څخه له ورایه ښکاري چي دہ د پښتو ژبي د کلاسیکو شاعرانو او متقدمینو دېوانونه او آثار کتلي او مروج علوم یې هم پر ښنګ ور سره لوستي وو. خپل نکته سنج فکر یې د پښتو ژبي د نازکخیاله شاعر عبدالحمید مومند "1148 ق ژوندی" له خیاله سره ورته موندلئ او د هغه ادبي لار او سبک یې غوره کړئ او پیروي یې کړې ده. زموږ د ادب تاریخ څېړونکي او ادبپوهان په دې باب په یوه خوله دي چي میرزا حنان د حمید د ادبي سبک ډېر ښه پیرو دئ.(1)

اروا ښاد استاد عبدالرؤف بېنوا لیکي: (د حنان شاعرانه تخیل ډېر لوړ او د نوو مضامینو میندونکئ او بداعت خوښوونکئ دئ. دی هم لکه حمید نوي تلازمات او نوي استعارې او ښکلي تشبیهات څرګندوي... ده هغه ادبي سبک ته ترقي ورکړې ده چي حمید مهمند یې مؤسس دئ... دی تر معنوي خوا ادبي ښېګړو ته اهمیت ور کوي... په دې لاره کي لوړي درجې ته هم رسېږي او د پښتو شاعرانو د لومړۍ ډلي او استادانو د ګدۍ په پای کي کښېني او د حمید بابا ګړندی او نامتو شاګرد ګڼل کېږي).(2)

د پښتو شاعرانو د"لومړۍ ډلي او استادانو د ګدۍ په پای کي" د حنان له موقعیت څخه د استاد بېنوا مقصد دا دئ چي حنان په زماني لحاظ د دغو استادانو د ژوند تر وخت را وروسته شاعر دئ.

اروا ښاد استاد ګل پاچا الفت د حنان بارکزي د چاپي دېوان په سریزه کي وایي: (میرزا حنان د پښتو په شاعرانو کي د ډېر ښه ادبي شهرت خاوند دئ... لکه چي دی پخپله ځان د حمید خوشه چین بولي پخپلو اشعارو کي یې د حمید د سبک پیروي کړې ده او په هغه پسي تللئ دئ. دی که څه هم د ډېر عقیدت له مخي وایي "حمید ته هیڅ دئ ستا شعر حنانه" مګر حقیقت دا دئ چي دی د هغه ډېر ښه پیرو دئ).

د حمید د سبک د پیروۍ تصدیق موږ د حنان په خپله وینا کي هم په کراتو مراتو موندلای سو. دی

---

(1) دغه لاندي کسان د حمید د سبک په پیروانو کي شاملېږي:- کامګار ختټک، قلندر، ثاني حمید، کاظم خان، خانګل خلیل، بېدل، محمدي صاحبزاده، احمدي صاحبزاده، میرزا حنان، صمد، عبدالله محزون، محمد بیاض ګدون، ملامحمد اکرم، عبدالله او نور."و ګورئ: د عبدالحميد مومند دېوان- د سریزي 35مخ"

(2) پښتانه شعراء دوهم ټوک – 449 – 450 مخونه. (دکتاب دغه برخه د کابل مجلې د 120 ګڼې له هغه مضمون څخه اقتباس سوې ده چي استاد بېنوا کښلئ دئ).

وايي:

پيروي مې د "حيمد" موشكاف وكړه　　ما "حنان" د شعرلاس كړ د "رحمان" مات

"دېوان–۴۲ مخ"

د حميد د شعر بحر ته "حنانه"　　يو څو څاڅكي دي لوېدلي ستا ابيات

"دېوان–۴۵ مخ"

د حميد د خوش نظمۍ په زراعت كي　　دا "حنان" يې د ئ د شعر خوشه چين

"دېوان–۹۷ مخ"

حنان په رښتيا سره د خپل عالي تخيل په واسطه د حميد سبک پر مخ بېولئ دئ، خو كله كله بيا د حميد پر پله مستقيم گام هم ږدي.

حنان وايي:

چي مې وليدې د تركو ستركي غوړي　　نه خلاصېږم په هيڅ شان له دغي كوړي

"دېوان–۱۲۳ مخ"

حميد وايي:

چي په غتو ستركو گوري نابينا وي　　چا چي وليدې د تركو ستركي غوړي

"دېوان–۳۵۷ مخ"(1)

حنان وايي:

له پرتوه ستا د مخ دئ　　چي لمر پټ شو په سحاب

"دېوان–۴۳ مخ"

حميد وايي:

ستا د مخ له شرمه و نغښت　　بنا پېرو مخ په حجاب

"دېوان–۵۰ مخ"

حنان وايي:

د "حنان" سينه نو خطو تور سكاره كړه　　كه سينه وه د حميد دوكان د مشكو

"دېوان–۱۰۵ مخ"

حميد وايي:

دا شرف د عاشقۍ نه دئ نور څه دئ　　چي سينه شوه د حميد دوكان د مشكو

"دېوان–۲۳۴ مخ"

(1) د حميد د كلام اقتباسات د 1363 هـ ش كال د كابل چاپ دېوان څخه سوي دي.

حنان وايي:

لــه حميــده ســره آس د شــعر نــه ځــي — کــه "حنــان"پــه حــرص مځکــه کــړي پــره

"دېوان–۱۲۱ مخ"

حمید وايي:

پــه حــرص کــه مــخ د زمکــي کــړې پــره — رابــه نــه وړي تــر نصــيب زياتــه ذره

"دېوان– ۲۷۲ مخ"

د حنان پر شعر باندي د نورو متقدمينو اغيزي هم ليدل کېږي د هغو اشعار يې د تضمين په ډول هم اخيستي دي. دی وايي:

زه "حنــان" د يــار پــه غــم لکــه ګــل واشــوم — کــه "رحمــان" و د اشــنا لــه لاســه ســتړی

"دېوان– ۱۲۳ مخ"

رحمان بابا وايي:

د اشـــنا لـــه لاســـه زه يـــم پـــه زړه ســـتړی — پـه فلـوس مـي پـه کـار نـه دئ درسـت وګـړی

"دېوان–۲۲۰ مخ"

دغه راز حنان د پیر محمد کاکړ د يوي غزلي په اقتفاء يوه بشپړه غزل لري چي مقطع يې دا سي ده:

جـواب دئ دا غـزل "حنانـه" د اخونـد پيرمحمـد — کـه پـه قيامـت کـي پـه پنـاه د پيغمبـر و درم

"دېوان– ۸۳ مخ"

دا راز څېړنه جلا ادبي تحقيق غواړي او دا څو پاڼي سريزه د دا ډول تحقيق ګنجايش نه لري.

د حنان په کلام کي اخلاقي موضوعات هم سته او د تصوف رنګ هم خال، خال پکښي ليدل کېږي د ستر افغاني محقق پوهاند عبدالشکور رشاد په نظر (د حنان په دېوان کي د تصوف رنګ څه تت "پيکه" غوندي ښکاري).(1)

د دېوان د "واو" په رديف کي په "نوي طرحه" يوه غزله لري چي د ده د ادبي بداعت ډېره ښه بولګه يې بللای سو. لاندي به يې ولولو:

حنان وايي:

نېـــک بـــدا د ازل و قتـــوېش و — د چـا بـد چـا ښـه و د چـا بـېش و

دا فغـــان الـــه ردم د بلبـــل اف — روانـه يـخ سـخن کانـد لـرېش و

عشـــق ايـــم دام يـــن لـــره ســـتي د — بلبـــل تـــاب رګ د ګلـــو رېـــش و

نســـترن رګـــس نبـــل الـــه شـــبو د — اپکـــوم ال و صـــفت رتـــا پـــېش و

(1) وګورئ- د حاجي جمعه بارکزي د دېوان د لغتنامې الف مخ.

ګـل شـرم خ پـه انهـو کښېږ و نغښـت اب یـې سـتا دیـدن و د اورپـېښ و
چي مي وارا پـه یاد شي ارقیب هم اتـه رسـاعت رمـرګ بتـرا پـېښ و

ثـه پـه نـوي طرحـه شـعر کـړې "حنانـه"
سـتا الفـاظ د شـاعرانو د زړه نـېښ و

"دیوان–۱۰۴ مخ"

پورتنۍ غزله خو په همدې بڼه معنا نه ورکوي، مګر که د هري کلمې د پای توری د راتلونکي کلمې د سر توری و ګڼل سي، بیانو معنا ښندي. په دې ډول:

نېـک کـه بـد دا د ازل د وقتـو وېـش شـو و د چـا بـد د چاښـه، هـو د چـا بـېش شـو
دا فغـان نالـه هـردم د بلبـل لافـه تـاب یـې ستا د دیدن نه و دارو پـېش شـو
عشـق قـایم مـدام مـین لـره هسـتي ده د بلبـل لـه تابـه بـرګ د ګلـو رېـش شـو
نسـترن نـرګس سـنبل لالـه شـبو ده دا پـه کـوم مـال و صـفت تـر تـاپېش شـو
ګل لـه شرمه مخ په پاڼو کښېي ښه و نغښت مـا تـه هر سـاعت تـر مرګ بتـر را پـېش شو
چي مي یو وار را پـه یاد شي یار رقیب هم فروانه(1) هیڅ سخن نـه کاندي دلرېش شو

ثـه پـه نـوي طرحـه شـعر کـړې "حنانـه"
سـتا الفـاظ د شـاعرانو د زړه نـېش شـو

د دې غزلي په باب د استاد بېنوا مرحوم رایه داسي ده چي:(دا بداعت تر اوسه په پښتو کي چا نه دئ کړئ). خو د اریانا دائرةالمعارف په دریم ټوک 569 مخ کي یې کښلي دي:(په پښتو کي دا د لاندي بیتو بداعت تر اوسه تر حنان ښه چا نه دئ کړئ). له دې عبارت ثخه ښکاري چي پر حنان برسېره نور پښتانه شاعران هم دغه راز اشعار لري؟ خو له بده مرغه نه د دائرة المعارف د دغي برخي لیکونکي بل مثال راوړئ او نه زما سترګي بل ځای پر لګېدلي دي.

د حنان دېوان له هر راز ادبي صنایعو ثخه ډک دئ، دلته به یې څو مثاله ولولو:

تجنیس:

دا یـې چـین د جبـین نـه دئ د زړو چـین دئ پـه دا چـین کـوي د چـین د مشـکو چـین

ارسال المثل:

وصـل و هجـر د یـار د واړه خـور و ورور دي پـه دنیـا کـي بـې زحمتـه راحـت نـه وي

تقابل:

(1) دا کلمه باید (پروانه) کښل سوې وای مګر د ږومبۍ کلمې "ف" دغه راز کښلو ته مجبور کړم.

په ګلشـن کـي ګـل تـر تـا خوشـاله نشـته	نـه پـه مینـه کـي بلبـل تـر مـا حـزین شـته

سوال و جواب:

ماول وروځي دي کږې او خال دي څه دئ	ویل خال مي دئ امام ورځي محراب دئ

تحت النقط:

چـي لـه بویـه محـروم کـړئ و دلبـر	پـه کارمـه لـره دا سـي ښکـاره سـر

(ټوله غزله)

فوق النقط:

د معشـوق د مـخ احـوال درتـه حضـور کـړه	لـه دا وروسـتو هالـه ځان لکـه منصـور کـړه

(ټوله غزله)

بې نقط:

محمـد سـرور سـردار و د عـالم	عـدل و حکـم هـم دوام واړه محکـم

(ټوله غزله)

د دیوان دغه متن:

د دې متن د برابرولو پر وخت ماته دوې نسخې پرتې وې. یوه خطي بله چاپي.

خطي نسخه- دا نسخه ماته ښاغلي حمدالله صحاف له خپل ځاني کلکسیون څخه په کراچي کي د کتلو له پاره راکړه. نسخه ډېره نفیسه، بشپړه خوانا او ښه ساتل سوې ده. خط یې نستعلیق ته ورته دئ. پر خړکوکاني "خوقندي" کاغذ په توره سیاهي کښل سوې ده د کاتب نوم یې معلوم نه دئ. د پاڼو شمېر یې یو شپېته دئ، مخونه یې منظم رکابونه لري. په هر مخ کي څلور غزلي راغلي دي. دوې په متن کي او دوې پر څنډو "حاشیو". د نسخې د کتابت نېټه لږ څه جنجالي ده ځکه په پای کي یې دغه عبارت کښلئ دئ:

(بتاریخ یوم جمعه 18 شهر رمضان المبارک فی سنه الف مأتین خمسین قلمی گردید سنه 1280).

په پورتني عبارت کي وینو چي په تورو "حروفو" باندي د نسخې د کتابت کال "1250 هـ ق"، خو په عدد بیا "1280 هـ ق" ښودل سوئ دئ. زه "1250 هـ ق" ځکه د نسخې د کتابت نه ګڼم او قلمي سهوه یې بولم چي په متن کي د سردار مهردلخان مشرقي "1212- 1271 هـ ق" وېرنه "مرثیه" راغلي ده او د مشرقي د مړیني نېټه د "1271 هـ ق" کال د جمادی الآخری اووه ویشتمه د جمعې ورځ ده.(1) په "الف

(1) د افغانستان پېښلیک- 192مخ- په پښتانه شعراء دوهم ټوک 446 مخ کي دا نېټه د دریمي خور 27 د جمعې ورځ ښودل سوې ده؟.

مأتین خمسین" کي د "ثمانین" پر ځای سهواً "خمسین" کښل سوئ دئ(2) زه په یقین سره ویلای سم چي د دې نسخې د استنساخ کال "1280 هـ ق" دئ. په دې کال میرزا حنان ژوندی دئ او نسخه په قمري حساب یو سل و دېرش کلنه ده. زما سره ځیني دلایل سته چي د هغو پر بناء و ویل سي چي دا نسخه یا د شاعر په خپل خط او یا هم د شاعر تر نظر لاندي کښل سوې ده. له دې امله مي د متن د برابرولو په وخت کي خطي نسخه د اصل په توګه وټاکله.

نسخه هنري ځانګړتیاوي نه لري، کلکه و قایه یې ده چي ښخ او کونجونه یې د سرې څرمني دي، د وقایې رنګ یې زرغون دئ او داسي ښکاري چي وروسته ور لوېدلې ده. تر وقایې او بلاګردان(3) وروسته د لومړۍ پاڼې د سرله خوا پر کیڼ کونج یو کوچنی بیضوی الشکله مُهر لګېدلئ دئ چي نه لوستل کېږي. پر همدې مخ د حنان یوه غزله په ښکلي نسخ خط کښل سوې ده چي د دې متن په ۱۸۲ مخ کي مي راوړې ده. د دې غزلي څنګ ته د حمید مومند هغه شعر کښل سوئ دئ چي مطلع یې ده:

شعر نه دئ دا خوناب د زخمي زړه دئ　　　یا وتلئ وروستی دم د خولې د مړه دئ

دا غزله په ښېخي بابېز خط ده. وروسته یو چا پر زیاته کړې ده. تر غزلې لوړ "پاس" یې ورته کښلي دي: (چند بیت افغانی در شان سفت؟ شعر- عبدالحمید پیشاوری فرموده). تر دې پاڼې وروسته په دریم مخ کي دوې فارسي قطعې په نسبتاً ښکلي خط لیکل سوي دي یوه یې (تعریف اسپ که شاه به کلیم ملک الشعراء داده بود) او بله یې (تعریف اسپ که وزیر به عصمت بخاری) عبارت پر سرباندي لري. له څلورم مخ څخه د دېوان پیل کېږي. باید و وایم چي دا نسخه دوه پیله لري او دواړه په بسم الله شروع سوي دي. د لومړي پیل د سربیت تر بسم الله وروسته دا سي دئ:

اِلهي د هر چا قاضي الحاجات یې　　　په عطا په کرم حل المشکلات یې

او د دوهم پیل د سربیت تر بسم الله وروسته په دې ډول دئ:

اِلهي د محبت په اور کي توان را　　　سمندر رنګه د پټي خولې بیان را

ما د لومړي پیل شعرونه ځکه په متفرقاتو کي را وړل چي یو خوږې ردیف ګڼو ډاوه او بل یې له چاپي متن سره سر نه خوړ.

د نسخې په وروستۍ پاڼه کي د میرزا عبدالله شهاب یو فارسي شعر سته دا شعر یې د هغه کمر بند

(2) د دا راز قلمي تېروتنو مثالونه په نورو قلمي نسخو کي هم سته. څېړونکي باید له درایت او نورو قرینو څخه د نسخې د کتابت کال ځان ته معلوم کړي.

(3) صحافان "کتاب جوړوونکي" بلا ګردان هغه کاغذ ته وايي چي د کتاب د لومړۍ پاڼې او د وقایې تر منځ یې د کتاب د پاڼو د حفاظت په مقصد ور اچوي.

په باره کي ویلئ و چي د شاه محمود سدوزي له خوا د سوغات په توګه ور کړه سوئ و. دا شعر هم په ښکلي خط کښل سوئ او د پاسه یې دغه لاندي عبارت ور ته کښلئ دئ:

(کمر بند که شاه محمود سدوزایی به میرزا عبدالله شهاب داده بود ، در تعریف کمر بند گفته).

نسخه املایي غلطۍ نه لري، صرف یو دوه ځایه یې "عبث" د "عبس" په شکل کښلئ دئ او هغه هم د "س" د ردیف په خاطر او یو دوه ځایه یې "مداماً" د "مدامن" په بڼه کښلئ چي د چاپي دیوان مرتب هم په عین ډول نقل کړئ دئ!

دا نسخه (428) غزلي، (4) قطعې، (5) قصیده وشمه غزلي (13) څلوریځي، ترجیع بند، مخمس، سراپا "مثنوي" او د کتاب د ختم مثنوي لري.(۱)

د نسخې لیکدودي ځانګړتیا وي په دې ډول دي:

(څ) او (ځ) یو راز د (خ) په شکل، (ک) او (ګ) یو ډول د (ک) په بڼه کاریږي. د پښتو نور مخصوص ږغونه یې له "ڼ" څخه چي د "نړ" په شکل یې کاریږي، نور ټول په اوسنۍ بڼه لیکلي. د کلمو د پای واولونه زیاتره مراعاتوي خو ځای ځای یې په حرکاتو "زور- زېر" سره ښیي.

(چي) د (چه) په شکل، (یې) د (یه) په بڼه، (کښي) د (کښ) په توګه کاریږي.

په ټوله نسخه کي یې خپل معین لیکدود په د قیق ډول سره تعقیب کړئ دئ.

د ځینو غزلو د بیتو لپاره یې تش ځایونه پرې ایښي دي.

په نسخه کي یوه فارسي غزله هم سته چي د دغه برابر سوي متن په (۱۰۸ مخ) کي مي راوړې ده.

چاپي دیوان

دا دیوان د پښتو ټولني له خوا په "1336 ش" کال د کابل په دولتي مطبعه کي چاپ سوئ دئ.

اروانباد استاد ګل پاچا الفت چي په هغه وخت کي د پښتو ټولني رئیس و، یو مخ سریزه او ښاغلي

(۱) ښاغلی حمدالله صحاف وایي چي اوس یې دې نسخې ته نوې وقایه ورکړې ده. ښایي چي په ځانګړتیاوو کي به یې تغیر راغلی وي (م. هوتک)

محمد دین ژواک چي په هغه وخت کي د کابل مجلې مدیر و، دري مخه مقدمه پر کښلې ده. په دې دواړو لیکنو کي هغه نسخه چي د دېوان د ترتیبولو په وخت کي ترې استفاده سوې، نه ده ښودل سوې، مرتب یې هم په وضاحت سره نه دئ معرفي سوئ. ډېري طباعتي غلطۍ لري او له څلور مخ "سمونه" سره سره بیا هم زیاتي غلطۍ ور څخه پاته دي چي سمي سوي نه دي. حتی په هغه غزله کي چي حنان د کاتبانو له بې پروايي څخه شکایت کوي، هم غلطۍ سته "و کورئ" د چاپي دېوان "90 مخ" د ردیف ګډوډي هم پکښې سته. د "واو" د ردیف یوه غزله د "ی" په ردیف کي راغلې او د "ی" د ردیف یوه غزله د رباعیاتو په پای کي مکرر راوړل سوې ده. په چاپي متن کي داسي نښې نښاني سته چي مرتب باید ځوک د ختیځي لهجې و یونکئ پښتون و ګڼې، د شاعر له لهجې سره پوره بلد نه دئ دې کار په شعر کي لړ څه بې نظمۍ راوستي دي.

ټول دېوان 244 مخ دئ چي (349) غزلي، (25) رباعۍ ترجیع بند، مخمس او فالنامه پکښې ده. د دېوان تر چاپ پنځلس کاله مخکي د پښتانه شعراء په دوهم ټوک 448 مخ کي چي د میرزا حنان سوانح کښل سوي ده له هغې څخه ښکاري چي په دغه وخت کي د څېړونکو په واک کي د حنان د دېوان دا سي یوه نسخه وه چي "تر جیع بند، مخمس، مثمن او څو رباعیات او مثنوي او سراپای معشوق په پښتو لري" زه نه پوهېږم چي د چاپي دېوان د ترتیبوونکي په واک کي چي کومه نسخه وه. په هغې کي دا شعرونه نه وو که څرنګه؟ په پښتانه شعراء دوهم ټوک کي د حنان یوه نوې ابتکاري غزله چاپ سوې ده چي د چاپي دیوان مرتب باید هغه په خپل متن کي راوړې وای.

زما په خیال د دېوان د چاپولو په کار کي لازم دقت نه دئ سوئ خو دا چي د ادب مینه والو ته یې د پښتو ژبې د یو ډېر نکته سنج شاعر دېوان وړاندي کړئ دئ، د ستاینې وړ اقدام دئ. لومړي چاپونه هرو مرو نیمګړتیا وي لري.

لکه چي مخکي مي و ویل د دې متن په ترتیبولو کي ما خطي نسخه د اصل په توګه ټاکلې ده. ځکه د متن پوهنې اصول حکم کوي چي د متن د برابرولو په وخت کي باید هغه نسخه د اصل په توګه و ټاکل سي چي د مؤلف یا شاعر پخپل لاس کښل سوې وي. که داسي نسخه موجوده نه وي نو بیا هغې نسخې ته اعتبار ور کړه سي چي د شاعر یا مؤلف له خوا کتل سوې یا تصحیح سوې وي. که داسي نسخه هم نه وي نو بیا هغه نسخه د زیات اعتبار وړ ده چي د استنساخ زمانه یې یا د شاعر د ژوند زمانه او یا یې

ژوند ته نژدې کلونه وي. په دا راز نسخو کې د سهوو امکانات ډېر نه وي.(1)

چاپي دېوان مې د "نسخه بدل" په توګه غوره کړئ دئ او نسخه بدلونه مې په حاشیو کې ښودلي دي. ځای ځای چې د چاپي متن ثبت راته غوره ایسېدلئ دئ هلته مې د "اصل" ثبت د نسخه بدل په توګه په حاشیه کې راوړئ دئ. دا راز موارد لږ دي او ما ته د خطي نسخې متن ډېر غوره ښکاري.

متن مې پر دوو برخو وېشلئ دئ، غزلیات او متفرقات.

د غزلیاتو له برخې څخه مې هغه غزلې چې د بېتو شمېر یې له اوو څخه زیات و، هم ایستلې او په متفرقاتو کې مې راوړې دي. که څه هم په پښتو او فارسي ادب کې د غزل د بیتو شمېر حتٰی تر 19 پورې هم رسېدلئ دئ او په یوه ټاکلي عدد سره محدود نه دئ، خو ما دا کار او وېش د میرزا حنان د خپلې ارادې پر بناء کړئ دئ. حنان د کتاب په پای کې وایي:

یــو ثوبیتــه در تــه وایــم معنــوي — نــه قطعــه ده، نــه غــزل دئ مثنــوي
پــه پښــتو ژبــه مــې و وایــه کتــاب — هــر غــزل یــې اووه بیتــه پــه حســاب
دا پــه دا چــې مولانــا مولــوي جــام — د دېــوان غــزل اووه بیتــه تمــام
چــې الحمــد د قــرآن اووه آیتــه — زیاتــه نــه ده ابتــداء تــر نهایتــه
ده نــور خپــل دېــوان پــر دا بحرتیــا رکــړ — ماهم خوښ پــه ډېر رغبت د ده رفتــار کــړ

"دېوان 209 مخ"

د حنان بارکزي د دې "رغبت" له مخې ما د دېوان د غزلیاتو په برخه کې ټولې هغه غزلې راوړې چې د بیتو شمېر یې اووه دئ. لوستونکي به ځای ځای پر داسې غزلو پېښ سي چې د بیتو شمېر یې اته، نهه وي. هغه شمېر د یو مجبوریت له مخې زیات سوئ دئ ځکه د عین غزلي ځیني بیتونه به په اصل کې وو خو په چاپي دېوان کې به نه وه راغلي، یا به چاپي دېوان درلودل خو په اصل کې به نه وو ثبت سوي، یا به یې توپیر دومره زیات و چې د جلاجلا بیتو حکم به پر کېده. نو د دې مجبورۍ پر بناء ځای ځای د غزلو د بیتو شمېر تر اوو اوښتئ دئ. زما په خیال په داسې حالاتو کې زما غذر موجه ښکاري.

په دې ډول مې د "ل" د ردیف دوې غزلې،(2) د "ن" ردیف یوه غزله(۳) د غزلیاتو له برخې څخه و

---

(1) جالبه ده چې حنان هم په دې باب رغبېدلئ دئ. لکه چې وا یي:
چې یو حرف د سهوي نشته ستا په مخ کې — جوړ په خط د مصنف دئ دا مصحف

ایستلې او په متفرقاتو کې مې راوړې.

د متن غزلې مې په هر ردیف کې د ننه د قافیې د لومړي، دوهم، دریم او حتیٰ ځلرم ماقبل توري په اعتبار سره اوډلې دي چې په دې ترتیب د اصل او چاپي دېوان د غزلو ترتیب وړاندي وروسته سوئ دئ. ځیني غزلې مې له یوه ردیفه بل ته هم نقل کړي دي. دا راز موارد مې په حاشیه کې ښودلي دي.

د متونو د برابرولو په وخت کې د شاعر د لهجې په پام کې نیول یو ډېر ضروري کار دئ. د ښاغلي زلمي هیواد مل دا خبره ښېخي پر ځای ده چې وایي: (دا د متن څېړني یو عمده اصل دئ، چي مصحح او د متن څېړونکئ باید دمتن په ژبه کي لاسوهنه و نه کړي... ډېر ځله اروښدلي شوي، چي موږ باید کلاسیک متنونه په معیاري لهجه "؟" خپاره کړو. دغه خبره د متن څېړني له اصولو مخالفه خبره ده، موږ نشو کولای چي د احمد شا بابا دېوان په یوسفزۍ لهجه خپور کړو، یا د پیر محمد کاکړ، شمس الدین کاکړ او حنان بارکزي دېوانونه په شرقي لهجه تهیه او چاپ کړو. د غسي عمل که له یوې خوا د متن څېړني له موازینو سره مغایرت لري، له بلي خوا د شاعرانو د کلام شعري کیفیت ته هم زیان رسوي).(1)

د لهجو تو پیر یوازي په "شو ، شي-سو ، سي" یا د "ښ، ږ" په تلفظ کي نه دئ "لکه ځیني کسان چي داسي فکر کوي"، بلکي د اتو پیر زیاتره د واولونو (vowels) په استعمالولو کي لیدل کېږي. د حنان د لهجي له مخي "چي" باید په لنډه "ي" و کښل سي، که یې د اوسني معیاري لیکدود "؟" په شان په اوږده "ې" د "چې" و کاږو د "چي یې" معنا ورکوي دغه راز "کي" که په اوږده "ې" یا په معیاري ډول د "کې" په بڼه و کاږو د "که یې" معنا ښندي. شاعر د شعر ویلو په وخت کي له خپلي لهجې سره سم شعري وزن سموي، دا که په بله لهجه یا معیاري لهجه "؟" و کښل سي، وزن ته زیان رسېږي. له دې امله باید متون د داسي چا له خوا تصحیح او تهیه سي چي یا خو له شاعر یا مؤلف سره د لهجې اشتراک ولري او یا هم د شاعر په لهجه کي پوره اندازه معلومات.

ما دا ټولي خبري په پام کي نیولي او متن مي برابر کړئ دئ.
په پای کي د دې خبري یادونه ضروري بولم چي د متن د تهیه کولو په برخه کي زما تجربه لږ ده او هرو مرو به ډېري نیمګرتیاوي ولرم. دغه راز په خطي نسخو کي د "واو" او "دال" تر منځ توپیر کله کله نه تشخیصېږي هغه کسان چي له خطي نسخو سره یې سر و کار دئ، په دې خبره ښه ترا پوهېږي .

---

(2) دا دوې غزلې په 193 – 194 مخو کي ولولئ. (۳) دا غزله په 195 مخ کي و ګورئ.
(1) و ګورئ: د حاجي جمعه بارکزي دېوان – د 1360 ش کال چاپ – د سریزي 37 مخ.

ما خپل دقت کړی دئ که بیا هم تېروتلئ وم له درنو لوستونکو څخه د بخښني هیله لرم.

غزلیات

﴿الف﴾

۱ (۲)

الهي د محبت په اورکي توان را — سمندر رنګه د پټي خولي بیان را
کل سختي مي له زړه و باسې قادره — لکه زلفي د خوبانو زړه پرېشان را
چي د فیض لباس هر څوک را څخه یوسي — د دانش له رخته (1) ډک هسي دوکان را
چي مي شناخت له تا په وشي ذوالجلاله — په خپل لطف سره ډک جام د عرفان را
چي بې تا يې په زړه بله هوا ګرزي — د هغه عالِم له دیده ته امان را
جسم و جان مي کړه فارغ له غیره خیاله — په منقار د هُمای عشق مات استخوان را

ماسوا مي له خاطره فراموش کړه
د خپل حب ځای په سینه کي زما "حنان" را

۷ (3)

۲

الهي ستا د عرفان له میو جام را — چي په مست یم دغه جام على الدوام را
چي بې تا که ګُلي خیال را څخه محوه — اسم ذات پر زړه جاري (۴) دغه انعام را
ستا بې یادو مي له غیرو زبان بند کړه — مشغولا په تلاوت ستا د کلام را
ربه ستا په معرفت مي زړه مسرور کړه — ستا په حب سره همېش د زړه ارام را (۵)
بل له نفس اماره څخه مي خلاص کړه (۶) — له شیطانه هم امان دا ستا په نام را
مشغولا د زړه مي وکړه ستا په اسم — بېزاري له ماسېوا څخه مدام را (۷)
قناعت مي په نصیب کړه کردګاره — پیروي د کاملانو پر اقدام را (۸)

الهي د خپل حبیب له برکته (۹)
ته په فضل ما "حنان" ته د زړه کام را

۱۵

(۱) چاپي دېوان: له جنسه. (۲) په ټول کتاب کي د هر غزل او شعر په پای کي د شعر شمېره ده. (۳) دا هم په ټول کتاب کي د بیتونو شمېره ده
(۴) ب: پر زړه باري. (۵) ب: ستا په یاد سره مدام د زړه آرام را. (۶) ب: له دا نفس اماره څخه مي خلاص کړې. (۷) دا بیت په (ب) کي نسته. (۸) دا بیت له (ب) واخیستل سو. (۹) دا نیم بیتی د رحمان بابا له کلام څخه تضمین سوی دئ.

چي خوناب[1] تئ له چشمانو هر سهار زما — ځکه شو خونخوار اشنا زما غمخوار زما
پسله مرګه به سر پورته کړم له قبره — که یار کښت د مهرو که پر مزار زما
څو باریک لکه موی نه شي په ډېر فکر — و به نه وینې په سترګو ملا د یار زما
هیڅ سراغ د تنګي خولې مي پیدا نه کړ — آس د عقل پکښې لنګ شو صد هزار زما
صفایي ځني څښېږي لپې لپې — راشه و ګوره رخسار د ګلعذار زما
کې[2] کمیس د ګل له بویه په ځان واغوست[3] — تن بې[4] شین تر نیلو فرشي د نګار زما

۳ — ۲۲
عقل هیڅ د عشق په باب کې را و نه ښو
اي "حنانه" دا رفیق نه شو په کار زما

ستا له خولې غخه که ګل زده کړه خندا — بلبل هم د سوز ژړا زده کړه له ما
د خپل آه قاصد به ولېږم آسمان ته — که دوا مې د دردو کړه مسیحا
زړه مې ستا په عشق کې بایلو نه یې غواړم — د کښتیۍ ضامن هیڅ نه وي ناخدا[5]
څو په خیال د خال و خط یم اخته شوی — د خاطر تیاره مې نه مومې روڼا
سوز د مینې هسې اور راباندې بل کړ — بې شربته د مرګ نه لري دوا
له غیرته په اور وسوم په چمن کې — چي مې ولید ګل په رنګ ستا د قبا[6]

۴ — ۲۹
فلک دف د خورشید و وهي له شوقه
چي ستا غم شي له "حنانه" خوا په خوا

خو به ګرزم ستا د مخ په تمنا — ځغلېده په روڼا نه شي د برېښنا
ستا د وصل خیال مي نه ځي له خاطره — د مفلس له فکره نه وزي کیمیا
ژبې[7] پرې ښه ده چي نقد د دوو کونو — بولي څوک دا ستا د نیم وېښته بها
خزان کښېښووي[8] د ګل له ژړه رنګه — د بلبل د دېغ پر پښو باندي حنا
دا د کوم سرو قد لار ګوري چي هسې — صنوبر چي سر له باغه کړ بالا
سیا بختي لکه سایه را پسې ځغلي — چي دا ستا په تورو زلفو شوم اشنا

5 — ۳۶
تر هلک نو خط غرور لري "حنانه"[9]
تر غزال د چین آهو ځغلي بالا[10]

---

(۱) چاپي دیوان: دا خوناب ځي. (2) کې = که یې. (3) په چاپي دېوان کي دا نیم بیتی دا سي دئ: "کې کمیس د ګل د بوی واغوست بېربېږم. (4) بې = به یې. (5) اصل: "د کښتیۍ ضامن نه وي ناخدا ". (6) دا بیت په اصل کي نسته. له چاپي دېوانه مي واخیست. (7) ژبې = ژبه یې. (8) چاپي دیوان: کښېښودې. (۹) چاپي دیوان: "تر سپین مخو د نو خطو غرور ډېر وي. (10) چاپي دېوان: د چین آهو لري هوا.

چي مي زړه دا ستا په مينه کړ اشنا — خپلي ويني مي د ځان کړې خونبها
ستا د سترګو د شهيد قبر مي وليد — چي کبلي ور ته پراته وو شا و خوا
پيروي د عقل هسي ده زاهد ته — لکه يو روند شي د بل ړانده عصا
تر مجنون نه وه په عشق زليخا کمه — چي يې واخيست(۱) مردانه ګام د وفا
پروت د مرګ پر بستر يم طبيبه راشه — ستا په ديد سره مي شي د زړه دوا(۲)
ستا د عشق له فيضه هيڅوک محروم نه دي — که پادشاه د زماني دئ که ګدا(۳)
د يعقوب په شان شوم روند راشه يوسفه — د پښو خاوري زما د سترګو کړه توتيا(۴)

۶ — که به کله مهرباني(5) کړې وخت دي وخت دئ / رحم بويه پر "حنان" بې دست و پا — ۴۴

زړه مي و ووت ستا د ديد و جنګ ته بيا — خدای زده څه به شي ور پېښه له دې(6) خوا
را معلومه ده چي بيا به تېښته(7) راوړي — ستا له سترګو سوبه(8) نه ده وړي چا
اختراع دي زما د مرګ نوې پيدا کړه — نوم مي ډېر ډېر يادوې چي هېر کړې ما
په ببزی لیندی د وروځو خدنګ ولي — هسې رنګ چي خبر نه يم سم اذا(۹)
د بانو غشي يې بې توبريو منبلي — هيڅ ګزار يې له زړه نه درومي خطا(۱۰)
د عشق عيش په لاس نه ورځي زاهد ته(۱۱) — هر ورغوی لايق نه دئ د حنا

۷ — د خندا په موج يې لب راغله "حنانه" / په چمن کي کړ غونچي کميس قبا — ۵۱

زما ياره زړه دي بايلو په رشتيا — خبر نه يم يو وړ کومي(12) دلربا
د دي شهر خوبرويان دي صدقه شه — بندي کړئ يې کاکل د زلفو چا(13)
د چاغم دي خلل کړئ دئ په زړه کي — دا چي ناست يې لاس ترزني بېنوا
څرولئ سر مدام په فکر ناست(14) يې — دا د کوم يوه دلبر په تمنا
ته له کومه په کوڅه کي د بل ناسته(15) — واړه عشق دئ چي دروبښوده وفا

---

(١) چاپي دېوان: چي يې کنبښنود. (2) چاپي ديوان: "په يوه بوسه مي شي د زړه دوا". (3) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته (4) دا بيت په اصل کي نسته له چاپي دېوانه واخيستل سو. (5) "مهرباني" بايد درې څپې ولوستل سي. (6) اصل: له دا خوا.
(7) چاپي دېوان: توبه. (8) چاپي دېوان: توبه. (9) اصل: ادا - او هم بايد و ويل سي چي په چاپي دېوان کي دا نيم بيتی له پنځم بيت سره راغلئ دئ. (10) دغه راز په چاپي دېوان کي دا نيم بيتی د ځلرم بيت وروستی نيم بيتی دئ.
(11) چاپي دېوان: "زما په لاس د عشق لمن کله کنبېوځي". (12) اصل: کومو. (13) چاپي دېوان: ګېسو رخسار د چا.
(14) چاپي دېوان: په فکر ډوب يې. (15) چاپي دېوان: "ته له کومه د وفا خويونه غواړې".

خفه مه شه په دا ځای که ته شیدا یې | ته د یو د پاره[1] سل د پاره ستا

8 | و "حنان" ته راز عیان که چي ته درومې
جریده به در پسې وي ترغه ځا[2] | 58

نه ماتېږي د مخ مینه یې په ګل زما | خیال د زلفو یې هېر نه شو په سنبل زما
چي له ځالي مي اخیستئ لاچیچی و | اوس ځوک اروي اوازونه د بلبل زما
چي نهال مي اوباوه د زړه په وینو | اوس په لاس کښېي د چا وینم هغه ګل زما
بدبختي وه چي مي باز له لاسه والووت | خدای زده بیا به کله کښېني په منګل زما
ځوک به زېرې پر ماوکه چي یار راغئ | چي تر جار کړم سر و مال و هستي[3] کل زما
چي له ماتئ ما لیده[4] هسې مړ نه شوم | حیرانې ده پر دا هسې تغافل زما

9 | راتې و ویل "حنانه" صبر وکړه
عاقبت به درشي لاس لره کاکل زما | ۲۵

د هجران په درد کي نه کېږي سکون زما | یو پر بل شو شواخون[5] پر شواخون زما
دا لا دېو د عاشقۍ نه یم وهلئ | چي صحت نه شي په دم و په افسون زما
تورو سترګو د یار هسې دېوانه کړم | چي آهو که مدام سیل د جنون زما[6]
رنګ یې نه دئ د حنا پر لاسو باندي[7] | مضمحل یې په منګولو کئ لړمن زما
بې له یاره په چا نه شي د زړه سوده | په پردیه ساهه کله شي ژوندون زما[8]
د اول مینې[9] ژړا لویه خامي ده | د کباب په دود له سوخته درومي خون زما

10 | هیڅ پروا بې پروا یار زما ونه کړه
چي "حنان" له ډېره غمه دئ زبون زما | 72

ځو به کړمه ستا[10] د وصل تمنا | عقل و هوښ[11] را ځخه ولاړ په دا هوا
ستا د ناز خرید ته زړونه جودانه دي[12] | که په سر روح الامین کوي سودا
سر و مال، دین و دنیا به واړه درکړم | ولې نه ده ستا د نیم و ښته بها
د خپل رنځ علاج به چا و ته [13] بیان کړم | مرض سخت شو[14] طبیبان دي بې پروا

---

(۱) اصل: "د یوه د یاره سل د پاره ستا "(2) چاپي دېوان: "جریده دي در پسې تر هغه ځا ".(3) ب:... مال او هستي....
(4) ب: چي له ماتلو ما لیدو.(5) چاپي دېوان: یو پر بله شواخون.(6) چاپي دېوان: "چي کبلی کا همېشه میل د جنون زما ".
(7) چا پي دېوان: د نکریځو رنګ یې نه دئ په لاس باندي ".(8) چاپي دېوان: دغه ژوندون زما. (9) چاپي دېوان: مین.
(10) چاپي دېوان: ځو به کړم زه ستا.(11) چاپي دېوان: هوش.(12) چاپي دېوان: جودانه ده.(۱۳) چاپي دېوان "و چاته زه بیان.
(۱۴)چاپي دېوان: سخت دئ.

پر د کاه له ضعیفۍ اخیستئ نه شم(1) کــه څــه یــو، یــو پــه رنـګ زه د کهربـا
په نیم دید کــه مي زړه(۲) و باخښــه و تاتــه خدای حاضر دئ خجل یم لـه دې وینا

۱۱ دا واړه د عشــق اکســیر اثــر پــر وکــړ ۷۹
چـي یـې رنـګ د "حنـان" کـړ لکـه طـلا

دا تور خط دي لکه مشک او مخ دئ ګل ستا دواړه سترګي دي نرګس(3) زلفي سنبل ستا
د اســیرو زړو تــړل دي بــل څــه نــه دي چـي و غـوړو تـه خم شـوئ دئ کاکـل سـتا
هرګــز نــه اروي زګــیروی د مهجورانــو(4) آفــرین دي وي پــر هســـي تغافــل ســتا
کــه بــه آه چیــري(5) قبلېــږي د عشـــاقو نــه دي وي هرګــز د حســن تنــزل ســتا
د یــوه لښــکر ســپاه دي ســره وژنـــي(6) وا عجــب دئ د عشــاقو تسلسـل ســتا
ســجدې د شــکراني کــړم بســمل طــوره چي د زړه غوښي مي توی شي(7) په منګول ستا

۱۲ کــه ژړا افســوس فریــاد کــه(8) عیــب نــه دئ ۸۲
د رخســار پــر ګــل "حنـان" دئ یــو بلبـل ســتا

دا یې سترګي که جادو دئ که نرګس دئ غه شهلا(9) دا یــې زلفــي خــال و خــط دئ کــه هجــوم دئ د بــلا
دا یې خوله ده که غونچه ده که یې لب دئ که مرجان دي(10) دا یــې غــابښ پــه خولــه کــي نمــایي(11) او کــه دئ دُر یکتــا
دا یې زلفي پرمخ نه دي پر ګلاب باندي سنبل دئ دا یې خط دئ که عنبر دئ او که مشک دي د خُطا
سنتره نارنج ترنج دئ که غبغب دئ حیرانېږم نه توبه توبه غلط شوم خجل یم له دې وینا
دا خنجر دئ که مژګان دئ(12) چي مي څرخ د زړه په میان دئ(13) کــه نــاوک دئ نــه پــوهېږم قتلــوي مــي بــې پــروا
دا یې وروځي که کمان دئ چي مي زړه ورته نښان دئ بــې صــرفې کــه ګُزارونــه غشــي نــه درومــي خطــا

۱۳ دا یې زنه ده که سېب ده د "حنان" د زړه آسېب ده ۹۳
چي په تش آرزو یې(14) کېږي د رنځورو زړو دوا

له فتنې(15) په سایه خلاص یم د مژګان ستا خــاطر جمــع وي لــه واړو پریشــان ســتا
څــه الفــت(۱۶) زمــا غریــب او ســتا د غشــو دغــه واړه دلجــویي کــوي پیکــان ســتا
ســر یــې تــل پــر زانــو ایښــئ وي د فکــر هغه څوک چي یې په زړه کي وي ارمان ستا
لــه حیرتــه ســترګي پټــي کــړي خولــه وازه لــه کتــو ســترګو ترلــي دي(17) حیــران ســتا

(۱) چاپي دېوان: "برګ کاه اخیستی نه شم چي ضعیف یم". (۲) چاپي دېوان: روح و باخښه (۳) په اصل کي "دي" نسته له چاپي دېوانه مي واخیست. (۴) چاپي دېوان: شکوه د مهجورانو. (۵) چاپي دېوان: چیرته. (۲) چاپي دېوان: "د یوه لښکر سپاهیان دي خپله وژني". (۷) چاپي دېوان: که د زړه غوښي مي ولاړې. (۸) چاپي دېوان: کوي. (۹) چاپي دېوان: د شهلا.
(۱۰) په چاپي دېوان کي: "دي" نسته. (۱۱) چاپي دېوان: دا یې غابښ بربښي په خوله کي. (۱۲) چاپي دېوان: دی.
(۱۳) چاپي دېوان: چي مي څرخ د زړه په میان. (۱۴) چاپي دېوان: تش دیدن. (۱۵) چاپي دېوان: د فتنې. (۱۲) چاپي دېوان: چي الفت. (۱۷) چاپي دېوان: له کتو سترګې ګنلی دی.

د صحرا آهو په سیل راته راشي[1] چي تعریف کړم د چشمانو هر زمان ستا
قدر نه لري ګلاب ستا و رخسار ته[2] منفعل کړه ګلان واړه ارغوان ستا

۱۴ زرغونه بې[۳] شي لاله ګلان له قبره ۱۰۰
دا چي ګور له ره ارمان یووړ "حنان" ستا

په هزار رنګه افسون و په اوراد ما مسخر نه کړ شوخ چشم پریزاد ما
سرو مال، دین و دنیا، دانش و صبر په سودا کي د ګلرخو کړه برباد ما
هیڅ اثر یې[۴] پر سنګین خاطرو نه شو یو په سله خواری و کښې تر فرهاد ما
بې له عشقه بل څه نه را و یل کېږي ګفت مي وړئ دئ په صدق[۵] د استاد ما
که خبر وای چي شانه بې[۶] ستا په کار شي پرورش به مي وکړئ د شمشاد ما
پر زیارت به مي څراغ له خپلو بل وي له رقیبه سره کړئ دئ جهاد ما
چا ته څه وایم اوس هر څه را رسېږي ګیله نه کړم په ځان کړئ دئ فساد ما[۷]

۱۵ ما ویل غور د "حنان" د بېداد وکړه ۱۰۸
ویل شړلئ مي له دره دئ په داد ما

زه طلب د زړه کوم او زړه طلب ستا آواره شوم له عالمه په سبب ستا
نه مي غواړي، نه مي بولي، نه مي وژني[۸] حیرانېږم و دا فکر ته عجب ستا
ګوندي خلاص مي د رقیب له ناکردو کړي[۹] ما مظلوم په داد نیولئ دئ جلب ستا
خپلو سترګو فتوا د رکړه چي مي وژني حیرانېږم[۱۰] پر دا لوستو د مکتب ستا
وکوثر ته حاجت نه لري د چښلو چي جام نوش که څوک د میو لبالب ستا
په دیدن که یې سېراب کړې ښه به وکړې عاشقان د دیدار تږي تشنه لب ستا

۱۶ توقف په دا کي مه کوه دلبره[۱۱] ۱۱۵
که پوره شي[۱۲] د "حنان" په مرګ مطلب ستا

نه یو زخم لکه ګل دئ نمایان زما غونچه طوره هزار چاکه دئ پنهان زما[۱۳]
ګیله[۱۴] کفر ده له بخته و اسمان ته سیا بختي مي شوه[۱۵] د بزم څراغان زما

---

(۱) چاپي دېوان: "د صحرا آهو به سیل له را ته راشي ".(2) چاپي دېوان: ګلاب څه قدر لري ستا و رخسار ته ".
(۳) بې = به یې (۴) چاپي دېوان: هیڅ اثرمي. (۵) چاپي دېوان: په مهر. (۶) بې: به یې. (۷) دا بیت په اصل کي نسته. که څه هم د غزلي د بیتو شمېر یې یو زیات کړ. بیا هم له چاپي دېوانه واخیستل سو. (۸) چاپي دېوان: "نه مي نمانځي نه مي وژني نه مي بولي" (۹) چاپي دېوان: "که مي خلاص ته د رقیب له ناکردو کړي" (۱۰) چاپي دېوان: حیراني ده.
(۱۱) چاپي دېوان: صنمه. (۱۲) چاپي دېوان: که پر وشي. (۱۳) چاپي دېوان: هزار چاکه غونچه طوره دئ پنهان زما "
(۱۴) چاپي دېوان: شکوه. (۱۵) چاپي دېوان: "... مي ده "

عاقبت به مي تاراج که مخ(1) د ترکو ‌‌‌ چي کينه لري(2) په زړه کي هر زمان زما
چي له ترکو ليري ګرزي سلامت وي ‌‌‌ ولي څه کړم چي زړه نه دئ په فرمان زما
په ژړا مي نرم نه شو زړه د ښکليو(3) ‌‌‌ نه نرمېږي د غه کاڼي په باران زما
له نګاه سرمه آلودو ستا دلبره ‌‌‌ لکه بوی د ګل بې ږغه شو فغان زما

۱۷ ‌‌‌ په دا عصر کي همدرد نسته "حنانه" ‌‌‌ ۱۲۲
چي به و ګنډي په رحم چاک ګرېوان زما(4)

چي مي وليده رفتار ستا ‌‌‌ توري زلفي تار په تار ستا
قد دي سروه د ارم ده ‌‌‌ غاښ درون دئ آبدار(5) ستا
پر ګلاب باندي شبنم دئ ‌‌‌ که عرق دئ په(6) رخسار ستا
سره لبان دي سره ياقوت دي ‌‌‌ خوږ تر شهدو دئ ګفتار ستا
په کوثر کله اوبېږي ‌‌‌ چي وي تږی د ديدار ستا
که آفتاب دئ که مهتاب دئ ‌‌‌ خوشه چين دئ د انوار ستا

۱۸ ‌‌‌ خال دانه زلفي دي دام کړي ‌‌‌ ۱۲۹
"حنان" وينم ګرفتار ستا

يو وېښته د راستی نه لري ابروی ستا ‌‌‌ رحم نه لري مژګان فتنه جوی ستا(7)
شمعه نه شي پتنګ له خپله ځانه ‌‌‌ اور حيران دئ و تندی و ته د خوی ستا
په کعبه په بتخانه کي ستا مذکور دئ ‌‌‌ هر طرف په غوږو اروم های و هوی ستا
چي دلته باد له زلفو څخه و موښت ‌‌‌ له خُطا کړه مشک بېرون د زلفو بوی ستا
که مي زر کتب خاني و پلټلي ‌‌‌ و مي نه ليده په سترګو خط د روی ستا
غواړي څه سرو سامان له مادلبره ‌‌‌ و ايستم له نام و ننګه جستجوی ستا

۱۹ ‌‌‌ سر و مال د "حنان" څه دئ ستا په عشق کي ‌‌‌ ۱۳۲
دواړه کونه قيمت نه لري يو موی ستا

مه غولېږه په راتله د بې وفا ‌‌‌ هرګز مه درومه پرپله د بې وفا(8)
که هرڅو ټينګه وعده در سره وکړي ‌‌‌ باور مه کوه په خوله د بې وفا

---

(١) چاپي دېوان: خوله. (2) چاپي دېوان: چي لري کينه. (3) چاپي دېوان: زړه د ترکو. (4) دا مقطع په اصل کي نسته له چاپي دېوان څخه را نقل سوه. (5) چاپي دېوان: ښه آبدار- د اصل له ثبت سره سم "آبدار" بايد د (باء) په پېښن درې څپې و لوستل سي. (6) چاپي دېوان: پر رخسار. (7) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (8) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته له چاپي دېوان څخه را نقل سوه.

په راتله په نه راتله یې پروا مه کړه — د لګیرمه اوسه په تله د بې وفا
چې نه ننګ لري نه شرم مه یې غواړه — توبه وکاږه له پله د بې وفا
ځړولئ یې و سر مدام له شرمه — هغه چاچي پت پاله د بې وفا

۲۰ په قسم چې یې "حنان" اعتبار نه کړ ۱۴۲
خوی معلوم ور ته هاله د بې وفا

چې دي عشق په سترګو روند کړم مات پرملا — په بغل کښې راکړه ستا د قد عصا
نه ستا جور تمامېږي نه زما صبر — زما پر صبر آفرین ستا پر جفا (1)
د اسمان ملکي ولوېدي له ذکره — چې ارام نه شوي یو دم زما له غوغا
که مي ستا وصل نصیب شو له خدا غواړم — په دعا کښې شپه د قوس ورځ د جوزا
بې تا شپه هومره اوږده لکه ستا زلفي — نمر له تا سره شي تېر لکه برېښنا
په مضمون یې نه پوهېږم څه یې لولم؟ (2) — پېچاپېچ زلفي دي خط دئ د ترسا (3)

۲۱ ستا د وصل په امید یې عمر تېر شو ۱۴۹
د "حنان" په تشه تمنا (4)

بهار راغئ څه موسم دئ د صحرا — ساقي راوړه جام د میو مهیا
پر سمن د بنفشه کاکل دئ هسې — پیوسته پېچلئ خط دئ د ترسا
د شبنم څاڅکي په ګل پوري ځړېږي — لکه دُر چې وي په غوږ د دلربا
معجز طوره تماشې دي په بوستان کښې — ښاخ د ګلو په مثال ید بیضا (5)
څه لاله ده، څه سبزه، لعل زمرد دئ — ډک دئ لاس هم د چمن هم د صحرا
عجائب مجلس تیار دئ په چمن کښې — د سبزي طفلان حاضر په تماشا
په آئینه کښې د اوبو د غنچې عکس — لکه ستوري د اسمان کوي روڼا (6)

۲۲ زړه مې غواړي چې توبه کړم بیرته ماته ۱۵۷
اې "حنانه" وقت د ګلو راغئ بیا

---

(۱) دا او ورپسې درې بیتونه په (ب) کي نسته. (2) ب: چې یې لولم. (3) ب: ... زلفي دي دي خط ترسا. (4) دا مقطع په (ب) کي نسته. په (ب) کي د دې غزلي صرف مطلع او یو بیت نسته، نور بیتونه یې بالکل جلا دي د کوټي چاپ "ب" دغه بیتونه لري چي له مقطع پرته نور مکرر دي او د "الف" ردیف په نورو غزلو کي سته.

پر د کاه له ضعیفۍ اخستی نه شم — که څه یو یو په رنګ زه او کهربا — ←دا بیت په ۳۹ مخ کي راغلی دئ
ستا د وصل خیال مي نه ځي له خاطره — د مفلس له فکره نه وزي کېمیا — ←دا بیت په ۳۶ مخ کي راغلی دئ
ستا د سترګو د شهید قبر مي ولید — غزالان ورته پراته وو شا و خوا — ←دا بیت په ۳۷ مخ کي راغلی دئ
ستا د ناز و خرید ته زړونه جودانه ده — که په سر روح الامین کوي سودا — ←دا بیت په ۳۸ مخ کي راغلی دئ

دا واړه د عشق اکسیر اثر پر وکړ
چې یې رنګ د "حنان" کړ لکه طلا

(5) ب: پر بیضا. (6) دا بیت په (ب) کي نسته.

﴿ب﴾

د ګل بوی سهار را یاد کاندي احباب
جنون پاڅوي سایه د دې سحاب

چي مي بوی د داغ سبا ګلشن ته یو وړ
ګل رنګ توی کړ لکه وینه د کباب

زما په مرګ د مستو سترګو څه پروا ده
له کشتنه څخه بیم نه کړي قصاب

شور په زړه کي اچوي د عشق خبري
پرورش مومي ذره(1) په آفتاب

تبسم یې له ښکنځلو(2) سره زېب که
قدر زیات لري تر څه چي شي شراب

دل و دین مي په یوه نظر تر جار کړ
لا یې عشق لري له ما سره حساب

۲۳ ستا د مخ په دروېزه کي له "حنانه"
ورک شو صبر و ارام و خورد و خواب ۱۲۴

مخ یې دئ لکه آفتاب
له آفتابه یې زیات تاب

له پرتوه ستا د مخ دئ
چي لمر پټ شو په سحاب

له خجلته د رخسار دي
غرق په وینو شو ګلاب

په سرخي ستا د لبانو
له عقیقه(3) یو وړ آب

نرګس ستا سترګو حیران کړ
چي عصا په لاس خراب

له نفسه مي سر سم ځي
په مثال لکه حُباب

۲۴ په تعریف د یار "حنانه"
څوک به وکه ستا(4) جواب ۱۷۱

پېچوتاب که کړم د زلفو پېچ و تاب
معطر مي کړ د ماغ د مخ ګلاب

دا د چا د وروځو خیال یې په زړه ګرزي
و قبلي(5) ته چي شا کړې ده محراب

دا د کوم مهروی د تېغ له وهمه هسي
د هالي سپر پر سرونیوه مهتاب

کیف د چا د لب د میو دئ، حیران یم
دا چي ګرزم ګاهي مست ګاهي خراب

لکه وورکي چي نمرۍ په شوخي غواړي
په بوسه کي عاشق نه لري آداب

چي یې حُسن ورځ په ورځ زیاتېږي څه کړم
ورځ(6) په ورځ مي زیاتوي د زړه خوناب

۲۵ که هر څو شعر بلند وایې "حنانه"
د حمید موشګاف نه شي جواب ۱۷۸

چي دي لعل آلوده شي په شراب
شي د زړه مرغه پر اور باندي کباب

په محراب کښې د ابرویو دي خال نه دئ
دا هندو دئ چي سلام کړي د آفتاب

---

(۱) چاپي دیوان: ذره هم. (2) چاپي دیوان: له دشنامه (3) چاپي دیوان: له عقیقو. (4) چاپي دیوان: وکي.
(5) اصل: و قبله ته (6) اصل: ورو په ورځ.

پـه هـر ځـای چي قـدم کښېږدي سـرو قـده   مردګان شي تـول پـه زمکه کښي سېراب(1)
ډېـر امـیـد مـي دئ و هغـه سـرو قـد تـه   قـُمري طـوره طوق د غـاړي کـړم رکـاب
هیڅ ګیله له مستو سترګو څخه مه کړه   رحـم کـلـه شـتـه پـه زړه کښـي د قصـاب
کله کله بي په خواب کښي(2) خیال حاضر شو   ولـي څـه کـړم چي هرګـز نـه راځـي خـواب

۲۲   لـه هوسـه بـه قـدم پـر اسـمان کښېږدي
کـه "حنـان" شـي سـتا لـه وصلـه کامیـاب   ۱۸۵

چي یې زړه ورځ وي خیال ستا د غبغب   د هغــو رنګونــه ژړ وي تشـــنه لــب(3)
مشـق د خیـال د هغـه طفـل همېشـه کـړم   چي پـه دیـد سـره یې اوراخلي مکتب
دا د زلفو تـار یې کـوږ پـه رخسـار نـه دئ   و سـپـوږمـۍ تــه راوتلــئ دئ عقــرب
کـه هـر څـو درتـه زاري او عـاجزي کـړم   پـر جبین بـانـدي چین راوړې د غضب
له عاشقه حیا څه غواړئ په عشق کي   لــه مجنونــه مونــده کلــه شـــي ادب
څـه سـیالي بـه کـه لـه تـا خوبـان د عصر   خوش نسب یې، خوش لقب یې خوش حسب

۲۷   لــه حمیـده سـره آس د شـعـر نـه ځـي
اي "حنانــه" بـــس کـــه و نیســـه جلـــب   ۱۹۲

سـپین رخســار او زنخـدان د شـکرلب   زړه مـــي یـــوړ ایـــن و آن د شـــکرلب
پـر درګـاه یې دروېزه کانـدي د حسـن   د فقیــر پــه دود ســلطان د شــکرلب
وړي وړي مـــي د زړه مـــاڼي هالـــه دي   چـي یـې خیـال شـو ا روان د شـکرلب
لکـه ځغلـي لېـونی سـپی لـه اوتاقـه   هسـي ورک شـوه رقیبـان د شــکرلب
که مي سر که مال که عقل دئ که صبر   تـر دیـدن بـې(4) کـړم قربـان د شـکرلب
دی لـري زګـوة د حُسـن زه حقـداره   وظیفـه مـي شـوای لبـان د شـکرلب

۲۸   همېشــه بــه د "حنـان" کـاني پـه کېـږي
چـي بـاور کـه پـه پیمـان د شـکرلب   ۱۹۹

خـدا قبولـه کـړي دوعـا زمـا غریـب   رقیـب کـړه د یـار لـه دره بـې نصیب
سـر درد د عـاشـق نـه ورکېـږي دلتـه   صندل رنګه وینه صرف شوه د طبیب
د دي شـوخ دلبـر د مینـي پـه مکتب کښي   لکـــه ګـل مـــروړي غـوړونـــه د ادیـــب
چي جرس و ځای تـه رسي فغان نـه کـه   فغان هم نه که عاشق چي شي قریب

(۱) ب: مرده ګان لکه فاختې شي په حساب. (2) ب: په خوب کښې.(3) دا غزله او د "ب" د ردیف دا نوري راتلونکي غزلي په چاپي دیوان کي نسته. (4) بې= به یې.

زه دلي، دی په کوڅه کي د يار ګرزي | دا خپل زړه مي شو و ماوته رقيب
ژر د يار قدمبوسي کاندي ترلاسه | چي ځان خاوري که په در کي طبيب(1)

۲۹ له نا اهله چي وفا غواړي "حنانه"
له املوکه مزه غواړي د زبيب ۲۰۲

راشه و ګوره ګفتار د عندليب | چي پاره کړ ګل آزار د عندليب
چي ګل نه ويني خاموش له غمه کښېني | دا وفا ګوره هر وار د عندليب
ځان و ګل ته رسوي په هره توګه | که څه خيژي تر زړه خار د عندليب
چي د اور په شانې(2) سري لمبې تر سر ځي | په آه سوځ دئ ګلزار د عندليب
و صلت مومي عاقبت هغه له ياره | چي قبول که پر ځان کار د عندليب
ګل چي هسي ځوانيمرګ ځي په پوهېږم | فرياد اروي هر سهار د عندليب

۳۰ چي اثر پر ګلو نه کاندي "حنانه"
بې فايدې دئ هر چغار د عندليب ۲۱۳

(ت)

دا شبنم پر مخ د ګل دئ قطرات | که عرق دئ پر رخسار لکه(3) نقات(4)
دا يي تار د زلفو کوږ و خوله ته پر بووت | که افعي حلقه وهلي پر حيات
چي د سترګو تېغ هر دم په رنجو باټ که(5) | دم په دم راته ښيي د مرګ حالات
مخ يي شو زما قاتل سترګي شاهدي | بې قاضي يي زما قتل کړ اثبات
قرباني دي يم د سترګي روغ به نه شم(6) | پر دغو بيمارو شوئ يم(7) خيرات
په اول بازي د ميني په شطرنج کي | تا په رخ کړ زما د زړه پادشاه رامات

۳۱ د حميد د شعر بحر ته "حنانه"
يو څو څاڅکي دي لوبدلي ستا ابيات ۲۲۰

زرغونه خط دي رونق کړ د ريحان مات | ستا د مخ ګلشن کړ رنګ د ګلستان مات(8)
ستا د خولي غونچي لمن کړه د ګل خيري | په سرو لبو دي قيمت کړ د مرجان مات
وهي لار د اسلام ستا جادو د سترګو | تورو زلفو دي ګردن کړ د ايمان مات

---

(۱) د دې نيم بيتي په وزن کي يوه څپه لږده. (2) شانې = شان يې. (3) چاپي دېوان: باندي. (4) کذا فی الاصل.
(5) چاپي دېوان: باټ کړي. (6) چاپي دېوان: "قرباني يم ستا د سترګو ژر مي وژنه". (7) چاپي دېوان: ښه يمه.
(8) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

تاول(۱) کارم به دي زه له پرېشانیه
هغه عهد دي لکه زلفي کړ آسان مات

د بادام سینه دي سترګو سل سوري کړه
چي یو ځلي شوه په زړه کي ستا مژګان مات

وي ګنډلي په بانو د بادام سترګي
شیرین لب دي د پستې کړ نمکدان مات

پیروي مي د حمید موشګاف وکړه
ما "حنان" د شعر لاس کړ د رحمان مات

۳۲ ۲۲۷

ستا په خط سره زینت شو د مخ زیات(2)
په آبرو صفایي کېږي د مرآت

د سیا چشمو د بوسي وعده ببخا ده(3)
د آهو په ښاخ موقوف دئ دا برات

چي په مصر کي کلام(4) د شکرلب شي
شي خجل له ښاره(5) و باسي نبات

زړه و عقل مي دا ستا و خیال ته ورکړ
پادشاهانو له وري رعیت سورسات

زما د زړه سکندر به کله ځني ګرزي(6)
چي یې(7) خط شو راته خضر خوله حیات

نه پوهېږم کل جهان دئ په دا غم کي(8)
که ستا غم کړ راته تریخ زما اوقات

ته غني نصاب د حُسن دي پوره دئ
زه "حنان" یم مستحق را کړه زکٰوة

۳۳ ۲۳۴

را شه پرېږده د ګلرخو محبت
سور انګار دئ همېشه د دئ(9) قربت

المدام یي(10) د هجران په اور کښي سوځي
هر سړی چي د ګلرخو کړي صحبت

خوبرویان واړه له خرمي ظالمان دي
زړه سوی نه لري پر اهل د غربت

په آرزو کښي د رخسار که یي څوک مړ شو
سره لاله یي زرغونېږي پر تربت

قتلول په تېغ د هجر د مظلوم که(11)
تي امید کوي د شونډو د شربت

له رقیبه سره هردم خوشخويي که(12)
له عاشقه بل څه نه که(13) بې نکبت

بل څه نه دئ یو مزری دئ د یار هجر
چي یي پروت پر ما "حنان" هومره هیبت

۳۴ ۲۴۱

نرم نه شو زما په آه زړه د دلدار سخت
نه نرمېږي په باد کاڼی د کوهسار سخت

غافل مه شه هیڅ زمان له مراوو سترګو
په ناجوړه تن که(14) مکر دا بیمار سخت

چي ښاخونه یي د وروځو(15) هسي خم دي
دا یي سترګو د بادامو(16) را وور بار سخت

نن شپه مه غواړه قرار له ما ناصحه
مضطرب کړم خیال د زلفو د نګار سخت

---

(۱) تاول= تاویل. (2) چاپي دېوان: "ستا په خط د مخ زینت شو ځکه زیات". (3) چاپي دېوان: ببځای ده.
(4) چاپي دېوان: سودا د شکرلب شي. (5) اصل: له ښهره. (6) چاپي دېوان: "سکندر د زړه مي کله ځني ګرزي".
(7) چاپي دېوان: چي دي. (8) چاپي دېوان: په غم اخته دئ. (9) د دئ= د دوی(د کندهار لهجه) ، ب: د دوی.
(10) ب: مداماً یې. (11) ب: د مظلوم کړي. (12) ب: خوشخویې کړي. (13) ب: بل څه نه کړي. (14) چاپي دېوان: کړي.
(15) چاپي دېوان: د ابرو یې. (16) اصل: بادام.

چي هر څوک دي یادوي خاموشي خوی کړه — پټه خوله غونچه بلبل که(۱) په ګفتار سخت
صاف دلان له ګفتګویه خفه کېږي — شي نفس د آینې پر مخ غبار سخت

۳۵
بس که(2) ډېر جور و جفا پر "حنان" مه کړه
چي یې کښلئ ستا د وصل انتظار سخت
۲۴۸

په حسرت دي تور خط تېر کړ د رخسار وخت — لکه تېر شي په خزان د لاله زار وخت
زلفي ویني د زړو خوري د خط په وخت کي — د ماړانو ضابطه وي د بهار وخت
لکه سیل د غره له سره ژر ژر لوېږي(3) — هسي درومي د سنګدلو د عُذار وخت
چي یې خط لا پر مخ نه وي بوسه غواړه(4) — د دوعا د قبلېدو وي د سهار وخت
په غرور د خپلو زلفو غافل مه شه — توره شپه ده د عشاقو د آزار وخت(۵)
د هجران شپه ده د قوس نه تمامېږي(۶) — لکه اوږد شي(۷) د عاشق د انتظار وخت

۳۶
چي د اوښو له بارانه، نه خلاصېږي
پر "حنان" دئ تمام عمر د ملهار وخت
۲۵۵

که مي نه کړ له بلبل سره داستان درست — آه مي پرې نه ښود په باغ کي یو ګرېوان درست
د اسلام ښېښه مدام له سنګه ولي — ترکان نه پرېږدي په سر کي یو ایمان درست
د معشوق نام و نښان عاشق بلند که(۸) — مېوه ښه کوي نهال چي وي باغوان(۹) درست
په دا لږ عمر پر سر باندي ځای ورکه — ارمان دا دئ که د ګل لا وای پیمان درست
زړه مي ولاړ شو اوښي هم ورپسي ولاړي(۱۰) — لکه چیرته لښکر درومي د سلطان درست
په دادن کي د بوسي پښېماني مه کړه — په وعده په قول ډېر وي کریمان درست

۳۷
هیڅ له خیاله ور ته نه ګوري سیا چشم
که "حنان" په اوښو لوند کاندي دامان درست
۲۷۲

که هرڅو په یارانه کي مي دئ یار سُست — ولي عشق مي سُستي نه که زما خوار سُست(۱۱)
را پوهېږي چي مي پند پر اثر نه که — ځکه هسي راته وعظ که هوښیار سُست
خط یې هسي په وار وارو مخ ته راغئ — لکه ګډ(۱۲) شي د اسلام په ښار کفار سُست
که نوخط د خط په وخت داد که ښایېږي — شي وریا متاع چي چیرته شي بازار سُست
ما یې هېره کړه بوسه له ډېره غمه — ولي نه مي پرېږدي ما دا انتظار سُست

---

(۱) چاپي دېوان: کړه. (2) چاپي دېوان: کړه. (3) چاپي دېوان: ژر ژر درومي. (4) چاپي دېوان: چي یې خط نه وي پر مخ د بوسې خواست کړه،.
(5) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (6) چاپي دېوان: "شپه د هجر شپه د قوس نه تمامېږي".
(7) چاپي دېوان: اوږدوي. (8) چاپي دېوان: څرګند کړ. (9) اصل: باغبان. (10) چاپي دېوان: یو وار پسي ولاړې.
(11) د دې غزلي مطلع په چاپي دېوان کي دا سې ده:
زه هم سُست یم قاصد سست او دریم یار سست — زما عشق ځکه په دا شو وار په وار سُست

(۱۲) چاپي دېوان: لکه کړ؟.

چې د مخ بهار یې نه وینم خاموش یم | بلبلان کاندي په ژمي کې ګفتار سُست[1]

۳۸ | د دې عصر[2] د پښتو قدر بلند شو | ۲۶۹
چې "حنان" په پښتو ژبه کړي ګفتار سُست

په ځنځیر دې د ګیسو کړم ګردن بست[3] | چې یوه خوا ته مې نه رسېږي دست
په دریاب کې دې[4] د مینې هسې ډوب یم | چې په خیال نه را رسېږي د چا شَست
د کاکل له ظلمه ستر ګې آګاه نه دي | نه خبرېږي هیڅ د شپې په غلو مست[5]
چې نخچیر خپل سر پر ځای د قدم کښېښود | کوم صیاد ونیو د کین غشي په شَست
له بدنه مې هغه دم روح جدا شي | چې دې وینم له رقیب سره پیوست
نن د حُسن په دولت کې رحم وکړه[6] | مدام نه وي[7] دغه ستا د حُسن هست

۳۹ | حق به غواړي د قیامت[8] په ورځ دلبره | ۲۷۲
چې رقیب دې کړ بلند او "حنان" پست

ستا د عشق په غم کې نه یم ملامت | راتې[9] وښود تر قیامت پخوا قیامت
له خاطره مې ستا خیال په ظلم نه ځي | تنده نه درومي له تږي په زحمت
موزون قد چې دې موذن ولید په ستر ګو[10] | په مسجد کې یې ویل قامت قامت
د دریاب او به صدف لره دې زهر | شربت نه چښي د چا، تږی د رحمت
تن بې خیاله، زړه بې عشقه په کار نه دئ | بې نګینه ګوتي نه لري قیمت
عشق بې کله وای ورکړئ و مجنون ته[11] | که دا بار افلاطون وړای سوای په حکمت

۴۰ | نوی خیال د یار له خولې وایه "حنانه" | ۲۸۳
شنیده خبري نه لري حرمت

چې بار وړي د یار د هجر په زحمت | تل وایه شي پر هغو باندي رحمت[12]
عاشقان په دنیا نه وزي له غمه | له ازله دغه شوئ دئ قسمت
که قیامت چا په دنیا نه دئ لیدلئ | د ښه یار جدایي و بولئ قیامت
له حیرته سروه و درې ثابته | پر هر ځای چې جلوه وکړي ستا قامت

---

(۱) چاپي دېوان: "بلبلان په زمستان کښې کړي ګفتار سُست".(2) چاپي دېوان: د خپل عصر.(3) چاپي دېوان: په زنځیر د ګېسو شومه ګردن بست.(4) چاپي دېوان: کې یې. (5) چاپي دېوان: "چې د شپې په غلونو نه خبرېږي مست".(6) چاپي دېوان: مهربویه (7) چاپي دېوان: تل بهنه‌وي (8) چاپي دېوان: محشر. (9) راتې=راته یې. په چاپي متن کي (رایې) دئ.(10) چاپي دېوان: په ستر ګو ولید. (11) دا نیم بیتی په چاپي متن کي داسي دئ: "عشق بې کله دوا ورکړي و مجنون ته" په اصل کي بیا په دې ډول دئ: "عشق بې وو ورکړئ و مجنون ته". ماله دواړو څخه په استفادې سره دغه ثبت سوئ شکل غوره وباله.(12) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. له اصل څخه را نقل سوه.

نو خطان که ناز کوي بې ځایه نه دئ   خرقه پوش وي خاوندان د ډېر عظمت
چي یې واورم تریخ ښکنځل له شکرلبو   په مانه کېږي شکران د دې نعمت

۴۱   چي په سپینه ږیره نه اوړې د ښکلو   ۲۹۰
آفرین دي شه "حنانه" پر همت

ستا تر شونډو لعل نه لري قیمت   ګل دی نه لري و ګل ته نزاکت[1]
پریروی چي عاشق نه لري دئ هسي   لکه پیغمبر چي نه لري امت
بې کششه زړه ورکړه و یار ته مه کړه   چي بې ستا مېلمه نه لري عزت
په تور خال یې کل عالم دئ قتل کړئ   خوشي وا یې چي هندو وي بې همت
په لویي یې ابرو خمه ده و قدته   په حرف کم دئ له قیامته یې قامت
نه در ګرزم لکه غم ستا په خاطر کښي   فراموش دي کړم دلبره عاقبت

۴۲   که پېښي کښېږدي د "حنان" پر سترګو باندي   ۲۹۷
څه به نه لري د دې نعمت منت

د عشق غشی مي کاري تر ځګر و ووت   چي له زړه څخه مي خیال د دلبر و ووت
لا مي نه و مراد د وصل پیدا کړئ   د هجران د لمبو[2] دود مي تر سر و ووت
د خپل وصل ملهم[3] زما پر زخم کښېږده[4]   تر ځګر مي ستا د ظلم خنجر و ووت
مجنون بېد له حیرانی و پېښو ته ګوري   په هوا دا ستا ، تر باغ صنوبر و ووت
د غمزو د غشو[5] جنګ له ره یې هردم   له زخمو مي ډک[6] ځګر لکه سپر و ووت
نور مي څه وژني په تېغ د خپلو[7] سترګو   د غمزې تیر مي رسا تر ځګر و ووت[8]

۴۳   پر محک د امتحان د سخندانو   ۳۰۴
د "حنان" شعر چاندي لکه زر و ووت

دا ګیسو[9] دئ د نګار په لاس را کښېوت   نه پوهېږم که ښامار په لاس را کښېوت
که اره لکه شمشاد شم[10] پري بې نه ږدم   که د تورو زلفو تار په لاس را کښېوت
خوله غونچه، سترګي نرګس، زلفي سنبل دي   خط ریحان دئ څه ګلزار[11] په لاس را کښېوت
توري زلفي مړاوي سترګي د ترکانو   د راز عمر د بیمار[12] په لاس را کښېوت
تماشه چي د خپل زړه د داغ کومه[13]   هم ګلشن هم لاله زار په لاس را کښېوت
د رقیب و سرته وړی تړی ناست یم   پري بې نه ږدم که یو وار په لاس را کښېوت

۴۴   زه "حنان" په عشق کي نوي طالع غواړم   ۳۱۱
که وصال د هغه یار په لاس را کښېوت

---

(۱) دا غزل په(ب) او چاپي دېوانو کي نسته. (2) چاپي دېوان: لمبې. (3) چاپي دېوان: مرهم. (4) چاپي دېوان: کېږده. (5) چاپي دېوان: غشی. (6) چاپي دېوان: پُر ځګر. (7) چاپي دېوان: د تورو سترګو. (8) چاپي دېوان: "د غمزې تیر مي د شا تر کمر و ووت". (9) چاپي دېوان: تورګېسو. (10) چاپي دېوان: شانه. (11) اصل: دا ګلزار. (12) چاپي دېوان: دي بېمار. (13) چاپي دېوان: "تماشا چي د خپل زړه د داغو تل کړم".

زړه مي په زلفو کښېني نن بيا د دلارام کښېبووت
چي لـه قفسـه دا مرغـه ووت پـه دام کښـېووت

هغه بندي ښه وي اميد چي د خلاصيت وي ورته
زړه چي په زلفو شي بندي على الدوام کښـېووت

دا يي پر مخ باندي خال نه دئ چي ښکارېږي تا ته
دا تور هندو دئ چي په ميان کښي د اسلام کښېووت

انتظار نـه کـه(1) د کـوثر د اوبـو تـږي د ديـد
چي يې په لاس کښي له ازله د عشق جام کښېبووت

خاندي غنچه رنګه خوله خلاصه په هوس هغه ثوک
چي په بغل کښي يې وصلت د ګل اندام کښېبووت

زړه مـي طـواف د يـار د درکـاوه پـه دغـه اميـد
چي به مي وصل شي نصيب، په عقل خام کښـېبووت

۴۵ زړه کړه خوشحاله خلاص به نه شي تر قيامته(2) پوري ۳۱۸
"حنان" دا ستا د عشق په لومه کښي مدام کښېبووت

﴿ ټ ﴾

چي اشـنا کـړ پـه مـرګ مـخ را څخـه پـټ
ښـايي اوس چي مـدام ژاړم پـه ورټ ورټ(3)

چي لـه نـازه بـه يـې سـر پـر بـالين نـه ښـوو
ګورسـتان لـره روان شـو پـروچ کـټ

که هر څو مي(4) افسوس کړ فايده يې نه کړه
د لحـد پـر خـوا يـې مـخ و مـاتي(5) څـټ

مـاتول او ســازول د فلـک کـار دئ
زنـده سـر واړه منګـي دي د ارهـټ

نـه لـه ښـه زړه ا لوتـه، نـه پـه بـد مـرګ شـته
د اشـنا د مـرګ خبـر نـه کـړم خولـه پـټ

چـي مـي يـار قبـر تـه ولاړ او زه لا ګـرزم
پـه سـل ځلـه تـر مـا بـه دئ د هنـد جـټ

۴۶ په فراق يې(6) زه "حنان" سترى ستومان شوم ۳۲۵
بېلتانـه هـر ځـاى را وښـود د غـم کـټ(7)

﴿ ث ﴾

يـار مـي يـار شـو لـه رقيبـه الغيـاث
آه لــه دا تــوره نصــيبه الغيــاث

چي لـه رنځـه مي خبـر دوا مي نـه کـه(8)
لـه دې بـې پـروا طبيبـه الغيـاث

پـه هيـڅ نفعـه سـود يـي نـه يـم پوهېـدلئ
زړه مـي بـايلود بـې موجبـه(9) الغيـاث

هـر سـهار د ګـل ګرېـوان پـاره پـاره کـه
د آزار لــه عندليبــه الغيــاث

چي دي سِـر پاشي سبا پـه عـامو خلکو
لـه هغـه يـار قريبـه(10) الغيـاث

چا په زده کړه خونرېزي دا ستا په سترګو(11)
لـه دا هسـي رنـګ اديبـه الغيـاث

۴۷ د "حنـان" پـه حـال خبـر غمخـوري نـه کـه ۳۳۲
لـه دې هسـي رنـګ حبيبـه الغيـاث(12)

---

(۱) ب: نه کړی. (2) بله نسخه: ته قيامته "متن: ب". (3) چاپي دېوان: "عجب نه ده که اوس ژاړم په ورټ ورټ".
(4) چاپي دېوان: که مي هرڅو. (5) وماتي: و ماته يې. په چاپي متن کي د (ماته يې) په شکل دئ. (6) په اصل کي (يې) نسته. (7) چاپي دېوان: "بېلتانه پر ځاى راوښوده غم، پټ". (8) چاپي دېوان: نه کړي. (9) اصل: بې مجيبه؟.
(10) چاپي دېوان: يار و رقيبه؟. (11) چاپي دېوان: جائز ده کړه خونرېزى د شاه په سترګو". (12) په اصل کي "له دې بې پروا طبيبه الفياث" دئ ما د چاپي متن ثبت غوره و باله.

﴿چ﴾

فلک وا چاوه په بخت کښې زما خوار پېچ — په تدبير سره خلاص نه شو د دې کار پېچ
راتـه رام شي ترهېـدلی آهـو کله — بخت را اچوي(1) له ورايه په تلوار پېچ
چې وفا را سره کاندي هم وېرېږم — تمام نه لري هرګز د جفا کار پېچ
په ژړا مې لکه ګل لا هوسېږي — نه خلاصېږي له جبينه يې تابدار پېچ
دا افعي د ګل پر برګ حلقه وهلي — که کاکل دی پر عُذار باندي(2) د يار پېچ
دا پر خوله باندي يې تار د زلفو کوږ دئ — او که پروت پر خزانه د طلسم مار پېچ

۴۸ شاعران شعر مغلق وايي پوهېږم
"حنان" نه لري د ژبې د ګفتار پېچ ۳۳۹

﴿ح﴾

پاد شاهان به هسي خوښ نه وي په تاج — لکه زه خوښ يم د ترکو په تاراج
همېشه په زور د حسن بتان اخلي(3) — د ارم له شاپېرو څخه خراج
شيريني مې د وصلت کړه هجر هېره — آموخته مې شو په دې زهرو مزاج
مبتلا په هسي درد يم نه پوهېږم — چې طبيب مې درمانده شو(4) په علاج
چې نا جوړه مسيحا شي په اسمان کې — ستا خندا غواړي د پاره د علاج
که دې زلفي په شانه کړي زه ضامن يم(5) — څو وا نه خلي د خُتن له مشکو باج

۴۹ د بل عيب پوښېده له ره "حنانه"
که خبر يې له احواله د حلاج ۳۴۲

دا پخپله شو نن بيا را سره يار کج — که په بدو پوهولئ دئ(6) اغيار کج
که په ناز سترګي کړې اروي څه شو؟ — مست له خياله مدام ځي پر سمه لار کج
پر عُذار زلفي تر نيمو کړې ښې دي — په خپل ځای کي ترسيم ښه ايسي بسيار کج(7)
پر اوږو کې زلفي تاب شوي عجب نه دئ — مخ په کښته چې ځي هر کله وي مار کج(8)
چې يار يار شو له رقيبه، صبر بويه — ولي کېږي په تلوار سره سم کار کج
کي شکوه کوم له جوره راته ښايي — کيله هلته کړي نوکر چې شي باد ار کج
چې بخت کج شو، فلک کج شو يار مې کج شو — خدای دې نه کاندي د چا واړه روزګار کج(9)

۵۰ چې مزری يې(10) د هجران راغئ ناګاهه
له هيبته ورته شو د "حنان" وار کج ۳۵۴

---

(۱) ب: را واچوي. (2) ب: په عُذار باندي. (3) چاپي ديوان: بتان غواړي. (4) چاپي ديوان: چې طبيب مي نه پوهېږي.
(5) چاپي ديوان: "که دي زلفي په شانه کړې رضا مند يم." (6) چاپي ديوان: پوهېدلئ دئ. (7) په چاپي ديوان کي دا بيت نسته. (8) دا بيت په چاپي متن کي په دې ډول دئ:

پر اوږو يې زلفي ځکه پېچ و تاب شوې — مخ په پورته چې ځي هر کله وي يار کج

(9) دا بيت په اصل کي نسته. (10) (يې) په اصل کي نسته

﴿ ح ﴾

راشه پرېږده د دنیا روزګار قبیح — په لاس واخله د نبي(ص) د دین تسبیح
له غیبته له بُهتانه ځان نګاه کړه — کلمه وایه په ښه زبان فصیح
ځان د خدای بې یاده مه کړه څو ژوندی یې — هلته نه شي چي اجل دي که (1) ذبیح
که ځای غواړې د اسمان پر بام د پاسه — له دنیا که مینه پرې لکه مسیح
د غفلت له خوبه وینښ شه صبحګاه ته — د فیاض باران اورېږي په ترشیح
مشغول نه شوې یو زمان د خدای په ذکر — ځان دي کړ په بېهوده ویل جریح

۵۱ — دا ګوهر به دي په کار شي کې(2) په غوږ کړې
در ته وکړه "حنان" ښه ویل ملیح — ۳۶۱

﴿ خ ﴾

چي دا سم له خیاله نه ګوري جانان شوخ — دا په دا چي بل یو نه ویني ترځان شوخ
د مژګانو له سایې یې الف لوېږي — د الماسو پر تخته د میم دهان شوخ
له حلقو یې زلفي سر ترپایه سترګي — چي لاس ورنه شي د چا تر زنخدان شوخ
د کمان پر موتي زاغ د تصویر کښېلئ — او که خال یې دئ د دوو وروځو ترمیان شوخ(3)
خیال یې زما په زړه کښي ناست دئ مضطرب یم — لکه پېښ شي د مفلس کره مهمان شوخ
دا زما سر افرازي ده په جهان کښي — په ښکنځل چي را ته خلاص کاندي لبان شوخ

۵۲ — په خم قد ، په سپینه ږیره حُب د تُرکو
بل یو نه وینم "حنانه" ستا په شان شوخ — ۳۶۸

نظر ژغوره له کاکله د نګار شوخ — لېونتوب زېږي له زهرو د دي مار شوخ(4)
له خجلته ګلان مخ په وینو وینځي — چي و باغ ته ځي په سیل ګلعذار شوخ
ترمي ترمي زړه مي جمع د یار مخ که — د کباب کتري پخېږي په انګار شوخ
په تش دید وړي زړه د زُهد له رستمه — چي کاته په شوخو سترګو کړي دلدار شوخ
و قدم تې د کوهسار زرکه حیرانه — چي له نازه خرامان کوي رفتار شوخ
فواره په زړه کښي سازه کړم له وینو — هیڅ د سیر هوا نه ګوري خونخوار شوخ

۵۳ — اې "حنانه" بلبل کوچ وکړ له ګله
چي یې وارو بده په باغ کښي ستا ګفتار شوخ — ۳۷۵

خوږ ژوندون را پوري هسي کړ هجران تریخ — لکه حال وي پر بندیانو د زندان تریخ
نو خطان که(5) د عاشق له ژړا بد وړي — پر سبزه باندي بې وخته وي باران تریخ

---

(۱) چاپي دېوان: کا. (2) کې: که یې. (3) دا بیت په "ب" کي، د پای لخوا دوهم بیت دئ. (4) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته.
(5) چاپي دېوان: چي.

پـه وصـلت کـې لـه رقیبـه نـه خلاصـېږم — پر موسم د ګل اوقات شي د باغوان تریخ
مې حرام دي په مجلس کې چې یار نه وي — بې لـه ګله و بلبل تـه شي بوستـان تـریخ
چې مې نوم ستا د هجران په ژبه واخیست — لا تـر اوسـه مـې پـه هغـه دئ زبـان(۱) تـریخ
دا سـتـا غـم مـې زړه بتـر سـره خفـه کـړ — شي لـه سپې مېرمنې عیش د مهمـان تـریخ(2)

۵۴ — کـه فرهـاد تـه و(3) شـېرین غـم د شـېریني — ۳۸۲
دا ستا غم کړ شېرین عمر پر "حنان" تـریخ

﴿خ﴾

سـتا د لبـو و شـربت تـه شـهد و نـاب هـیڅ — پـه ښایسـت دي و رخسـار تـه دئ آفتـاب هیڅ(4)
چـې دي تـاب د دیـدن نـه لـرم حیـران یـم — ستـا دیـدن د پـاره هـو مره اضـطـراب هـیڅ
چې په مې دي د مخمورو سترګو مست یم — نســته کیــف د انګــورو د شــراب هــیڅ
خط آیـات، مخ دي کـاغـذ، شـونډي دي وقـف — ستـا تـر مـخ پـوري دئ شـغل د کتـاب هـیڅ
چــې دي و ویشــتم پــه غشــو د مژګـانو — اوس که کړې راتـه د زلفو پېچ و تـاب هیڅ
د ارم(5) نـرګس خجـل کـړه دا سـتـا سـترګو — و صـفـا تـه د جبـین دي دئ مهتـاب هـیڅ

۵۵ — پر مرګ پروت دئ ستا له غمه که یې ګورې — ۳۸۹
د "حنـان" پـه رنـګ بـه نـه وي بـل خـراب هـیڅ

﴿د﴾

خـو بـه ګـرزم سـتـا پـه هجـر کښـې نـا ښـاد — پـه وصـلت مـې کـړه دا تلـلـئ زړګـی ښـاد
بـې مـددﻩ یـې د زلفـو سـترګو بنـد کـړم — ښـکار بـې دامـه نیـوه کـار دئ د صـیاد(6)
چـې لیـده نـه شـي سـمند لـه چابکیـه(7) — بنـــدي شـــوئ یـــم د هغــــه پریـــزاد
سـتا لـه برنـدو سـترګو کلـه ګیلـه کېـږي — رحـم نـه لـو ېږي(8) پـه زړه کښـې د جـلاد
د نـور چـا لـه لاسـه دا د پـر پـادشـاه کېـږي — تـه پـادشـاه یـې لـه تـا وکـړم پـه چـا داد
د آخـري تېشـې کـار یـې پـر ځـاي وکـه(9) — پـــه اول ســـعیه بېځـــا وه(10) د فرهـــاد

۵۶ — پــه مکتــب کښــې یــې "حنانــه" لــه اولــه — ۳۹۶
د وفـا حـرف یـې ورو نـه ښـود(11) اسـتـاد

(۱) چاپي دېوان: دهان. (2) دا بیت په چاپي متن کې نسته. (3) چاپي دېوان: که فرهاد و ته. (4) دا غزله په اصل او "ب" کې نسته. (5) په چاپي متن کې دغه برخه (دار نرګس) ثبت سوې ده چې معنا نه ورکوي په غلطنامه کې هم تصحیح نه لري، ما (د ارم نرګس) و کیښ او معنا هم ورکوي. (6) ب: "ښکار په دام کښې نیوه کار دی د استاد".
(7) ب: له چابکۍ نه. (8) رحم نه ګرځي. (9) ب: پر ځای وکړ. (10) ب: بې ځای وه. (11) ب: د وفا حروف ورو نښوه.

چي پیری مي رېره سپینه کړه خم قد … را ته ښايي اوس عصا د سرو قد[1]
د عشق درس چي په مکتب کي وايه نه شي … نا خوانده د الف بې وايې ابجد
ناصح وايي په پیری کي مینه پرېږده … په پیری حرص زیاتېږي، وايي بد
مزری نه وي خلاص له تبي په هیڅ وخت کي … تندرستي پر عاشق نه لري آمد
هیڅ عاشق د عشق له رنځه نه جوړېږي … مګر خلاص شي په مدد د یا صمد
د ریا زهد زاهد کړي په پوهېږم … چي په غاړه يې دئ حَبل من مسد[2]

57 … چي د ښکلو بې تعریفه بل څه وايي
پـه مذهب زما "حنان" يې بولم رد … ۴۰۳

چي هوا کړې د ګلرخو[3] د ساعد … له زړه و باسه د غه خیال[4] فاسد
دا کوتره د حرم ده ښیښه نه ده … چي و وینو ته يې تری دئ زاهد
تر ما، دی پر یار عاشق و خبر نه وم … ما و یار ته خوشي ولېږه قاصد
د ګدای رزق په غپا د سپیو نه ځي[5] … زما له بابه څه خبري کړي حاسد
قتلوه مي خون مي نه دئ در په غاړه[6] … په هغه جهان کوم ګواه دئ کوم شاهد
مستحق د رحم مونږ ګناهکاران یو[7] … که جنت په عبادت غواړي[8] عابد

58 … همېشه که پرخو بروېو په دا فخر[9]
چي "حنان" رنګه عاشق لرم حامد … ۴۱۰

اې چي يې د عاشقانو د لپسند … نور بايده دي د عاشق سره پیوند[10]
چي مي نوم دا ستا د لبو په خوله واخیست[11] … لا تر اوسه مي شېرین دئ د خولي خوند
که په خیال کي ستا د لبو مرشم[12] ښايي … که مي خاوره د ګور خوند وکه د قند
دا تور خال پر ګلګون مخ د دلبر نه دئ … چشم زخم تي[13] پر اور اېښئ دئ سپند
چي هوا شوه ستا د زني را ولاړه … ياد مي نه کړ ځکه سبب د سمرقند
چي پر غوږ يې بد لګېږي زما پندونه … نه پوهېږم بیا يې واخیست د چا پند

59 … د وصال ښادي يې[14] نورو ته رسېږي
زه "حنان" يې یم په غم سره خور سند … ۴۱۷

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) سورة اللهب- 5 آیت ته اشاره ده. (3) چاپي دېوان: "که هوا کړې د خوبانو د ساعد ". (4) چاپي دېوان: کلي خيال. (5) چاپي دېوان: "د ګدای رزق څه د سپي په غپا نه ځي ". (6) چاپي دېوان: قتلوه مي خون مي نه غواړي له تا څوک. (7) چاپي دېوان: "مستحق د رحم مونږ چي ګناهکار یو ". (8) چاپي دېوان: په عبادت ګټي. (9) چاپي دېوان: "همېشه کړي په دا فخر فرخ رویه ". (۱۰) اصل: "د عشاقو دي بايده دي له پیوند ".
(۱۱) چاپي دېوان: "چي مي نوم ستا د شیرینو لبو واخیست". (۱۲) چاپي دېوان: مړشوم. (۱۳) چاپي دېوان: تې=ته يې. (۱۴) چاپي دېوان: کې= که يې.

د نوخطو په یارۍ کې نشته سود — سترګې ولي د ځان باسې په دا دود
دا چې نن له مغروریه سم نه ګوري — پښېماني له ره بې(1) خط را ولي زود
بیا به نه راځي رقیب د یار و در ته — و جنت و ته لار نشته د مردود
چې عاشق و ته له منعې د عشق وایي — ګویا مست هوښیاروي په ساز سرود
چې تفریق د دوو یارانو سره کاندي — همېشه به په لعنت وي مخ کبود
چې بندي شي په کمند د تورو زلفو — نه خلاصېږي په اوراد و په درود

۲۰ چې د یار هجر(2) تېوک نه کړي "حنانه" ۴۲۴
حیرانېږم له څه روغ دئ ستا وجود

عالم کړي ښادۍ په عید — له ما شو هوس بعید(3)
خط یې راکړ د خپل حُسن — زما د زړه د وړو رسید
بې جنونه په مجاز کې — بل څه نه بولم مفید
دئ د مینې په حکمت کې — افلاطون زما مرید
یم په سر و مال راغلئ — ستا د نیم وښته په خرید
غزالان پراته پر قبر — ستا د سترګو د شهید

۲۱ ستا په جور له "حنانه" ۴۳۱
ورک شو ګفت و که شنید

﴿ ګ ﴾

رنګ د وینو کړ ستا لبو په شراب ګډ — او عرق شو ستا له شرمه په آفتاب ګډ
د مخ ورخ دي شوه د زلفو تر شپه لاندي — که آفتاب د نوبهار شو په سهاب ګډ
ستا د وروځو په میان خال دئ نه پوهېږم — که هلک دی حبشي شو په محراب ګډ
دا د زلفو تار دي کږ پر جبین نه دئ — دا عقرب دئ چې نن شپه شو په مهتاب ګډ
چې حجاب له مخه لیرې کړې ګلرخه(4) — شي عرق په مخ د اور په اضطراب ګډ
که هوښیار که لېوني که مست دي واړه(5) — عالمونه کړه ستا خط په پېچو تاب ګډ

۲۲ کل ښایست یې و ښایست ته دئ "حنانه" ۴۳۸
لکه څاڅکي د باران شي په دریاب ګډ

شو په زړه مې د کاکل خیال د دلدار ګډ — همخانه شو همېشه را سره مار ګډ(6)
دا یې مشک د ختا توی پر نامه ګل کړه — که د خط د سبزي رنګ شو په رخسار ګډ
خپلې سترګې یې و خط ته هسې ګوري — لکه چرته شي آهو په منځ د تار ګډ

---

(۱) بې = به یې. (2) چاپي دېوان: د یار هجر چې. (3) په چاپي دېوان کې دا غزله نسته. (4) ب: لیرې کړې دلبره.
(5) ب:... که لېوني دي که مست واړه. (6) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کې نسته.

خط يې هسې په مخ راغئ په پوهېږم   شو تر حشره پوري دا ليل و نهار ګډ
غاښ يې هسې په سرو لبو کښې نمائېږي   له مرجانو سره شوه دُر آبدار ګډ
دا راځي مګر له قبره د شهيد خپل   چي په وينو سره تېغ دئ جوهردار ګډ

۲۳   صبر نه شي د بوسې پروخت "حنانه"
لکه طفل په خوږو شي په تلوار ګډ   ۴۴۵

(ذ)

چي قاصد راته راوړئ دئ کاغذ   زړه يې زما له ځايه وړئ دئ کاغذ
چي مي شرحه د هجران پکښې ليکله   دا په دا را ښخه[1] ستړئ دئ کاغذ
هيڅ جواب يې بيا رانه غئ و ما خوارته   چي هرڅو مي چا ور وړئ دئ کاغذ
هسې نه چي په احوال مي خبر نه دئ   ور ته حال ويلئ سپړئ دئ کاغذ
د يار وصل مي نصيب په دنيا نه شو   هجر هسې پر ما کړئ دئ کاغذ
په نامه کي چي مي نوم وويني له درده   هغه دم يې پاره کړئ دئ کاغذ

۲۴   که روح ورکه[2] په دا زېري "حنان" ښايي
چي قاصد ور ته راوړئ دئ کاغذ   ۴۵۲

(ر)

دا کاکل پر رخسار[3] نه دئ د دلدار   دئ د مخ و ګنج ته پروت د طلسم مار
کي[4] خبري کړي دوي سترګي خود بخوده   عجب نه ده پر ته تل وايي بيمار[5]
دا د وروځو تېغ کي زخم که په زړه کي[6]   شوخ کاته يې بيا ملهم ږدي پر پرهار
که يار ګوري له حيا و خپلو پښو ته   بانړوګان يې په هر زړه دي خبردار
و طالع ته يې د زلفو کبابېږم   چي هردم يې تماشې که د رخسار
سر و پښو ته سجده زلفي په دا که   د هندوانو وي له اوره سر و کار

۲۵   پېچوتاب يې[7] شو کاکل په دا "حنانه"
چي يې تاب د کمر وليده د يار   ۴۵۹

دا د خط سبزه ښکاره شوه پر عُذار   که سرلوحَ د قرآن ده په زنګار
په[8] ورو الوزه نسيمه پر دا لوري   د يار مخ د ګل په بوی نه کړي ازار
دا چي سترګي د ځنځير را ته کړي شوي   زړه مي دئ د چا د زلفو طلبګار[9]

---

(۱) چاپي ديوان: "دا په دا چي را څه ستړئ دئ کاغذ". (2) چاپي ديوان: ورکړي (3) اصل: په رخسار. (4) کي: که يې.
(5) دا بيت په چاپي ديوان کي نسته. (6) چاپي ديوان: زخم پر زړه کېږدي. (7) په اصل کي "يې" نسته. (8) چاپي ديوان: پرورو. (9) چاپي ديوان: "زړه مي دئ د کومي وړي طلبګار".

چي تشبيه مي ستا د خولې له غونچې(1) وکړه — په دغه وينا مدام يم شرمسار
که ښبي کښېږدي د بلبل پر سترګو باندي — ښبي يې زخم شي د خيال د ګل په خار
د ملا خيال دي لکه موی هسي باريک کړم(2) — چي جواب دئ د مېږي راته د شوار

۶۶ تـوري زلفي پر رخسار وينم "حنانه" ۴۷۲
که ماران پر ګل پراته دي لوی سهار

لا تر څو اخلي د خوږو زړو آزار — بيم کوه له انتقامه د روزګار(3)
ستا د قد په تماشه يې کړ سر پورته — تر باغ و ووت صنوبر، سروه، چنار
هسي بند شوم ستا د زلفو په ځنځير کي — لکه و ګرزي ناڅاپه پر چا مار
له بانړو د تورو سترګو بې څه وايم — په تش ديد يې د حرم آهو دئ ښکار
موهومي د سرخي ټکی معلومېږي — نه پوهېږم او که خوله ده د نګار
ستا د زني په آرزو مي عمر صرف شو — دا سبب نه شو نفقه د دي بيمار

۶۷ که يې خوله له خندا نه ټولېږي څه شو ۴۷۳
"حنان" زړه په وينو ډک لکه انار

تر څو پروت يې پورته شه وقت دئ د کار — ولوله مستغفرين بالاسحار
چي پايان يې د رحمت د درياب نشته — کل ګناه ور ته دانه ده د جوار
د لا تقنطو په زېري هوسېږم — که هر څو مي ګناهو نه دي بېشمار
پس له دې به ګناه ډېر کوم کريمه — د سخي کبري له لړ بخښنه عار(4)
چي رحمت مي ترې وليد و عصيان ته — خوښ مي کړ په دا سبب د ګناه بار
که ګناه مي له عدمه ظاهر نه وي — ستا رحمت به هرګز نه و معلومدار(5)

۶۸ د احمد په روی مي و بخښې احده ۴۸۰
زه "حنان" يې مدام سپی يم(6) د دربار

څو لا نه يې له مرده و سره شمار — غفلت مه کوه په ليل و په نهار
اوږد اميد دئ اغزي توی کړه په لمن کښي — ته د زړه په شغله(7) و سوځه دا خار
عوض کړه نعمت دلې د زړه په وينو — چي هوري به يې سرخرويه هم آبدار
زخم مه کوه پر بل د خپلي ژبې — نه جوړېږي په ملهم دغه پرهار
چي افعي رنګه بې جرمه وهي خلګ — سر به باسي له لحده لکه مار
په صحرا کښي د محشر به ښبه پر ګل ږدي — چي دلې له لاري و اخلي د چا خار

۶۹ وايه ربَنا ظلمنا ډېر "حنانه" ۴۸۷
چي توبه دي که قبوله کردګار

(۱) چاپي ديوان: "ستا د خولې او د غونچې کړه". (2) چاپي ديوان: هسي ضعيف کړم (3) دا غزله په چاپي ديوان کي نشته.
(4) دا بيت په "ب" کي شپږم بيت دئ (5) ب: "نور رحمت به يې پر څه وو معلومدار". (6) ب: پمن سپی يم (7) ب: په شعله

نادان نه شي کړای سخن لکه هوښیار — د بیده(1) نفس جدا وي تر بیدار
عیش مي تریخ دئ د جهان په باغ کي هسي — لکه ډک وي جام له زهرو د کوکنار
مردود نه درومي د عشق له دره هیڅوک — دغه اور نه که له دي خاشاکه عار
غافل هیڅ فیض د یار له مخه نه وړي — مفلس تېر شي په خالي لاس تر بازار
پتهه خوله غونچه بلبل په نارو سرکه — مستمع صاحب سخن که په ګفتار
په کثرت د اسباب نه شي مطلبونه — په دوو ژبو دوي خبري نه کړي مار(2)

70 — ۴۹۴
که له ورځي د جزا بیم کړي "حنانه"
تویېده د اوښو خوی کړه په سهار

نن په مهر راغئ یار — کا شاني ته زما خوار
که خورشید طلوع وکړه — په خانه کښي د بیمار
توري زلفي پر مخ پروتي — د ګلاب په شان(3) رخسار
د بوسي خواست مي تري وکړ — وي ویل قرار قرار(4)
په نرمي پر لبو واخله(5) — هسي نه چي شم ازار
سپینه خوله له خندا ډکه — او کا کل لکه تور مار(6)

71 — ۵۰۱
تر دا هسي مهرباني
همېشه شه "حنان" جار

چي د ځان په سود دي هیڅ نه یې خبر — ملامت نه یې په ځان نه یې خبر(7)
و من یعمل مثقال ذرة(8) دئ — له غروره په قرآن نه یې خبر
ددنیا په عیش دي هغه عیش پرېښود — چي په حور، قصور، غلمان نه یې خبر
څه قصرونه څه عالم یې کړ ویجاړه — له ګردشه د آسمان نه یې خبر
بې بها عمر دي خوشي د ځان تېر کړ — هیڅ په ګران او په ارزان نه یې خبر
د منکر نکیر جواب به څه شان وکړي — چي په دین او په ایمان نه یې خبر

72 — ۵۰۸
لا تر کومه بې پروا ګرزي "حنانه"
ته له قهره د یزدان نه یې خبر

---

(۱) په اصل او چاپي متن دواړو کي "د ویده" ثبت دئ. ما "بیده" ځکه و کیښ چي یو خو به د شاعر له لهجې (د کندهار له لهجې) سره سم وي او بله به د فارسي ژبي له (دویده) سره نه مغالطه کېږي. (2) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته.
(3) ب: په دود. (4) ب: راتې و وئیل قرار "دا بیت په ،ب" کي پنځم بیت دئ. (5) ب: "په نرمي یې پر لب واخله"
دا بیت په "ب" کي شپږم بیت دئ. (6) دا بیت په "ب" کي څلرم بیت دئ. (7) دا غزله له چاپي نسخې نقل سوه په اصل کي نسته. باید و ویل سي چي د دغي مطلع لومړی نیم بیتی سم نه دئ ثبت سوئ ځکه د نورو بیتو "روي" نه دئ پکښې راغلئ. د دې غلطۍ توقع له میرزا حنان بارکزي څخه، چي په ادبي فنونو ښه خبر دئ، نه کېږي. دا هرو مرو
د چاپي متن د برابروونکي سهوه ده "ب" دا غزله نه لري. (8) [سورة الزلزال- 8 آیت].

چي له بویه محروم کړئ و دلبر
په کارمه لره دا سي بېکاره سر[1]

هر چي و وایم له جوره د مهرویو
کله سم ګوري په دا وکړه باور

یار به داد د بوسي کله پر ما وکه
چي له جوره جبري[2] ګډیم پر هردر

های و هوی کړم د دلبر له بي رحمیه
دا په دا چي های و هوی کړي مرور

چي له یاره سوال جواب کوم امید مي
کړي پیدا په بېهوده ویل سرسر

چي پرې جبر د بي مِهر مَهروی وا یي
بیا پر کوم لوري به درومي برابر

۷۳ چي بې اسمه مي دا و وایه په دا دئ
چي له اسمه سره عیب و یکسر 515

هومره بخت نباېي له کومه زما د سر
چي یې کښېږدم پر چارچوب دا ستا د در

له دي خیله زړه ګیله کړم ډېره ډېره
چي د یار کو څي ته تئ[3] نې کړم خبر

که عاشق له خلکو لیري ګرزي ښایي
زخمي نه شي تلای له سپله برابر

نېک بختي په سعي نه ده تمام عمر
که پر سر باندي تړې د هُمای پر

هر شپه دا د فلک بخیلي ګوره
په بغل کي ډوډۍ و ساتي د نمر[4]

زړه مې[5] وور هډونې[6] و سپځل له مخه[7]
اور نه ګوري په ځنګله کي خشک و تر

۷۴ چي د حُسن بحر یې موج واهه "حنانه"
تویي کړه پر کناره د خط عنبر 522

ښایسته کړه د نېکۍ په افسر سر
نه شي خوب د بېغمۍ پر بستر تر

پیروي هره ګړۍ د هغو بویه
چي یې خاوري د بېدیا وي په ګذر زر

چي دلي د عوایق له پاره خلاص شي
د هغو وته آسانه دئ د محشر شر

پر کبلیو باندي رحم د سپو نه شي[8]
د رقیب لاسونه مه شه په دلبر بر

چي تشبیه یې[9] کړله قده د ګلرخو
ځکه نه لري په باغ کي صنوبر بر

محبت مي زړه له زلفو سره یوور[10]
د مارانو ځای وي تل د پاړوګر ګر

۷۵ حذر خو وکړي "حنان" د عشق له اوره
همېشه وي[11] دا ورَ خلاص پر سمندر در 529

څو به کړي پر آس د عشق جولان د شعر
نه طی کېږي په رفتن میدان د شعر

چي یې و وهي بربښنا د یار د هجر
تل اوربږي پر هغو باران د شعر

د یار جور چي حواس متفرق که[12]
د هغو شي برابر مېزان د شعر

---

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) جبرې= جبر یې. (3) تئ= تلئ (میرفت)، نې= نه یې. (4) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (5) مې = مي یې. (6) هډونې= هډونه یې. (7) چاپي دېوان: "زړه مي اور لړونی دی له مخ د سپځلو".
(8) چاپي دېوان: د سپي نشته. (9) "یې" په اصل کي نسته. (10) چاپي دېوان: "چي یې زلفي کړي الفت له ما په دا دئ".
(11) چاپي دېوان: چي مدام وي. (12) چاپي دېوان: "چي حواس متفرق که د یار جور".

خو زړه چاک لکه قلم نه که په عشق کي   په لاس نه ورځي هرګز ګرېوان د شعر
د زخمي زړونو خوناب دئ بل څه نه دئ   څوک چي کاندي په تکلیف سامان د شعر
د انسان سینه[1] ګاه بحر ګاهي برشي   مدام نه وي آراسته دوکان د شعر

۷۶   بکر[2] خیال د یار له خولې وایه "حنانه"   ۵۳۶
چي شېرین دي وي مدام دېوان د شعر

پر رخسار باندي خال نه دئ د جانان تور   خانه زاد غلام د دغه خاندان تور
پر ګردن یې ول ول نه دي پروتي[3] زلفي   پر چندڼ دي ګرزېدلي ښاماران تور
د کاکل یې څه کماله استادي ده[4]   چي یې بخت زما په شان کړ د خپل ځان تور
که سخت زړه مي فلک نرم کړ تر مومو[5]   ما هم کړ د زړه په دود سره اسمان تور
د لاله په دود مي داغ[6] دئ په زړه ایښئ   و غمزو ته[7] ستا په دا چي وي نښان تور
دا تور مار پر سپین چندڼ دئ ګرزېدلئ[8]   که یې ایښئ دئ په غاړه کي غیتان تور

۷۷   آهو چشمو څه په وکړه نه پوهېږم   ۵۴۳
لکه سترګې د دوی، بخت شو د "حنان" تور

چي له زړه مي صبر ولاړ له سترګو نور   کوم شوخ چشم کړ بساط[9] را څخه چور
دا په غم د کوم ګلرخ هسي ابتر یم   چي ګاه ژړ شم، ګاهي شین شم، ګاهي سور
دا د چا د لب د میو په آرزو کي   چي تناکي مي د زړه لکه انګور
که هر څو زړه د روي، دراوه نه شي   د ژړا سېلاب اخیستئ وي مهجور
همېشه د آتشین رخسار له شوقه   ډک ورم سینه په اور لکه تنور
احتیاج که د رقیب کوم ښایېږي   ناروا پر ځای روا شي د ضرور[10]

۷۸   چي په عشق کي سر و مال ساتي له ترکو   ۵۵۰
نه پوهېږم زه "حنان" په دا دستور

که څوک ما پوښتي چي څه دئ د عشق اور   بل څه نه دئ کړېده دي په سره اور
په لحظه له نام و ننګه مړی باسي   پروا نه کوي په شرم په پېغور
احتیاج د زماني هسي بلا ده   و دلاک ته پادشاه کښېنوي سر تور
اخته مه شه هېڅ سړی د عشق په خوږو   چي دوا یې نه په پلار شي نه په مور
کله هسي اور پر بل شي توان یې نه وي   کله هسي افسرده شي لکه سکور
کله دم و هلای نه شي خاموش کښېني   کله وي چي شي د خیال[11] پر براق سپور

۷۹   نن لوېدلئ دئ "حنان" د عشق په سیند کي[12]   ۵۵۷
خدای دې[13] و ساتي[14] له دې ګردابه نور

---

(۱) چاپي دېوان: مینه.(2) چاپي دېوان: فکر.(3) چاپي دېوان: پرتې.(4) چاپي دېوان: "چي کمال استادي ده ".
(5) چاپي دېوان: "که سخت زړه مي کړ فلک تر مومو نرم ".(6) چاپي دېوان: تور داغ.(7) چاپي دېوان: و غمزې ته.
(8) چاپي دېوان: "دا تور مار پر سپین صندل دئ جار وتلئ ".(9) چاپي دېوان: ثبات.(10) چاپي دېوان: "ناروا بولي روا چي شي ضرور ".(11) اصل: د عشق.(12) چاپي دېوان: په بند کي.(13) دې: دي يې.(14) چاپي دېوان: وژغوري.

خیال د زلفو یې له ما شو په ارمان تېر　　　لکه تېر پر چا له وهمه شي ماران تېر[1]
د صورت ښادي مي یووړه ډېرو اوښو　　　لکه شي پر آبادۍ باندي طوفان تېر
دا ستا حسن مي له لمره سره تول کړ　　　په مېزان کي ځکه لمر شو تر آسمان تېر
جذبه د عاشقۍ نه ده نو څه ده　　　و سره اور ته چي پتنګ شو[2] تر خپل ځان تېر
پر رخسار دي تور خط هسي چاري وکړې　　　لکه چیرته شي موسم د ارغوان تېر
دا غبار یې د خط نه دئ چي ښکارېږي　　　ګرز شو پا ته چي د حسن شو کاروان تېر

۸۰　　　د آشنای د قدم خاوري یې[3] رانجه دي[4]
کـه لـه نازه شي پر سترګو د ”حنان“ تېر　　　۵۲۴

چي یې خوله وروړه نزدې غوږ لره تیر　　　ور ته وا یي حال احوال د کوم نخجیر[5]
خم د زلفو یې زه هسي پر ملا خم کړم　　　چي مدام لکه حلقه یم د ځنځیر
موی قلم یې له بانو د پېري بویه　　　مصور چي کاږي ستا د خولې تصویر
تورو سترګو څه را وکړه نه پوهېږم　　　چي کولای نه شم زه د ځان تقدیر
په ګلشن کي ستا بې خولې په تمام عمر　　　بې خندا لکه غونچه یم د تصویر
عزرائیل مي د نفس د وړو سَت غواړي　　　چي خالي شي ستا له خیاله زما ضمیر

۸۱　　　ستا د خط اندوه په هسي شان ضعیف کړ
چي تنا ده پر ”حنان“ بانګ د صریر　　　۵۷۱

څه ویلي دي رقیب قلیل کثیر　　　چي دي[6] رنګ له ډېره قهره دئ تغیر
کوم انصاف، کوم مروت دئ نه پوهېږم　　　چي په خوله مي[7] د رقیب لرې زهیر
که د زړه له درده چا و ته فریاد کړم　　　ډېر معذور یم را ته تېر شه تر تقصیر
د عاشق له ساړه آهه پرهېز بویه　　　ژر ژر کېږي د دغې دوعا تأثیر
چي دي خیال د زلفو کړم هومره پوهېږم　　　چي و غاړي ته مي[8] ژر لوېږي ځنځیر[9]
ما هر دم د عقل غل له لاري بیایي　　　که مي نه شي دا د عشق پیر دستګیر

۸۲　　　ظلم جور قبلوه د یار ”حنانه“
د اشنای[10] له لاسه مه اوسه دلګیر　　　۵۷۸

دا پر مخ د صنم خط دئ که تحریر　　　که مصحف دئ چي پر[11] کښلئ دئ تفسیر
د زړه مراد مي حاصل نه شو په ډېر صبر　　　چي کهنه شي دوا نه لري تأثیر

---

(۱) د دې غزلي مطلع په چاپي دېوان کي داسي ده. "
خیال د وروځو یې له ما شو په ارمان تېر　　　لکه غشی د لېندۍ شي تر نښان تېر

(2) چاپي دېوان: چي پتنګ شي. (3) "یې "په اصل کي نسته. (4) چاپي دېوان: خاوري یې توتیا ده. (5) دا غزله په چاپي دېوان: کي نسته.
(6) چاپي دېوان: چي یې. (7) چاپي دېوان: چي په ګفت مي. (8) په اصل کي "مي" نسته.
(9) چاپي دېوان: "چي و پښو ته به مي ولوېږي زنځیر ". (10) چاپي دېوان: د خپل یار له لاسه (11) په اصل کي "پر "نسته

دا د چا د زلفو خيال مي په زړه ګرزي
چي کړي شوي راته سترګي د ځنځير

چي بې فهمه يې شانه له زلفو مبتلي
زړه مي سل[1] شګافه شي په دغه وير

ستا باڼو په زور د وروځو ادا نه کړم
کاري نه مبتلي د سُستي ليندۍ تير

هلته شي بتان نامېنده[2] چي خط راشي
په بغل کي ما بنام لاس نيسي فقير[3]

۸۳
هيڅ تعريف يې د خولې نه کېږي[4] "حنانه"
په څه شان يې تر خوله و باسم تقرير
۵۸۵

(ړ)

ښه ګلان له دې دنيا سره وو، که سپين ولاړ
که رعنا وو که زيبا که يا سمين ولاړ

د استوګي ځای دنيا نه ده خبر شه
پيغمبر زموږ خاتم المرسلين ولاړ

له دغه جامه هر چا دي اوبه چښلي
نازولي خلفاء الراشدين ولاړ

نور به څوک شي پر دا مېنه باندې پاته
چي لوی پير د بغداد شاه محی الدين ولاړ

ګلرخسار خوبان چي قد يې لکه سروي[5]
هم يې زلفي وې له نازه چين پر چين ولاړ

چي يې ملا په عبادت لکه دال خم وي
د سکوت مهر يې پر خوله مزري د دين ولاړ

۸۴
د قيامت خوارۍ هورې دي[6] خدای رحيم دئ
له دې ځا "حنان" له ياره په زړه شين ولاړ
۵۹۲

و جوار ته د مولی سردار قرين ولاړ
چي مرغوب د کل عالم و په تحسين ولاړ

د هنر د علم کان د حيا بحر
په خلعت د نېکنامۍ څه ښه رنګين ولاړ

په جيفه يې د دنيا ځان آلود نه کړ
د عمل په صابون پاکه جامه سپين ولاړ

و سخا ته يې حيران حاتم طی و
تکيه ګاه د هر فقير و د مسکين ولاړ

فيض رسانه لکه لمر و کل جهان ته
مستقيم پر شريعت حامي د دين ولاړ

هر مشکل به حل کېده د سائلانو
سردار نه و د حضرت سليمان نګين ولاړ

په حکمت يې افلاطون شاګرد د عصر
چي تقرير يې و شېرين تر انګبين ولاړ[7]

۸۵
اعتماد باندې د کړو نه دئ "حنانه"
چي "سردار مهردل" له دې دنيا يقين ولاړ[8]
۶۰۰

بد خوی يار پر تندي چين و واهه ولاړ
په هر چين کي[9] ملک د چين و واهه ولاړ

داد به څوک کړم د بې رحم يار له جوره
پر سينه مي[10] تېغ د کين و واهه ولاړ

څه پوښتني له خدنګه د غمزو[11] کړي
چي پر زړه يې زما[12] حزين و واهه ولاړ

---

(۱) چاپي ديوان: شل شګافه. (۲) چاپي ديوان: هاله شي بتان ناميد. (3) چاپي ديوان: "لاس په تخرګ کي نمابنام و نيسي فقير". (4) چاپي ديوان: د خولې نه شم کړای. (5) چاپي ديوان: لکه سرو. (6) چاپي ديوان: هورې ده.
(7) دا بيت په اصل کي نسته. (8) چاپي ديوان: "چي سردار له دې دنيا نه په يقين ولاړ. (9) کې= کي يې. (10) مې= مي يې. (11) چاپي ديوان: د غمزې کړي. (12) په چاپي نسخه کي "زما" نسته.

د هغه شوخ له تاراجه به څه وایم
چي یې کور زما د دین و واهه ولاړ

چي سیالي کړه بنفشه د یار له خطه
ژر خزان پر تور و سپین و واهه ولاړ

له چا مه شه دښمني د شوخ چشمانو
چي یې زړه زما مسکین و واهه ولاړ

۸۲
په قیامت چي خدای قاضي وي حق به غواړي
تا په تېغ "حنان" د کین(1) و واهه ولاړ
۲۰۷

شوخو سترګو دي تمام عالم خراب کړ
په سپین مخ دي خجالت زده آفتاب کړ(2)

چي دي نوش کړه مې په شپه له رقیبانو
مستو سترګو مي دي زړه په اور کباب کړ

خط دي ناز پر بنفشه کوي دلبره
تورو زلفو دي سنبل په پېچوتاب کړ

نرګس کوز ګوري له شرمه ستا د سترګو
په رخسار دي منفعل ګل د ګلاب کړ

ستا له غمه څخه ورک پر بیابان به یم
چي پر کور مي روغ عالم کل په عذاب کړ

زېر و بم مې شو هر رګ دا ستا له غمه
په افسوس مي لړمون قی لکه رباب کړ

۸۷
په کوم جرم په کوم ګناه دي ګلرخساره
چي "حنان" دي غرق د وینو په سېلاب کړ
۲۱۴

نه تنها یې غشی زما په زړه کاري ولاړ
د جفا په تېغ یې غوځ د دین مزري ولاړ(3)

چي تاله یې له یوسف سره ستا حسن
ترازو پسې اسمان ته مشتري ولاړ

ستا له غمه مګر لمر نه دئ نا جوړه
چي مسیح یې و دوا ته مفري ولاړ

دا لیدلي یې غمزه ده ستا د سترګو
چي آهو له ښاره کوچ وکړ بري ولاړ

چي جمال یې مثل ستا د جمال نه و(4)
په ظاهره ګرزېده د شاپېري ولاړ

رقیبان به دي لوګي کړم دم له دمه
که مي آه لړ څه(5) اسمان ته اثري ولاړ

۸۸
د "حنان" قتل په تېغ د جفا مه کړه
له بدن یې سر په تښه دلبري ولاړ
۲۲۱

چي قلم مي ستا د مخ په تعریف سر کړ
بلبلانو اوس ګلشن زما د فتر کړ(6)

چي مي ستا د زلفو خیال په خاطر را وړ
دا نسته مي ځان د مار په خوله کي ورکړ

ستا د قد د راتلو لار ګوري دلبره
چي د باغ تر دېوال سروي سر بدر کړ

نه بادام دئ نه نرګس دي بلکي سِحر
دا ستا سترګي چي عالم یې مسخر کړ

چي پسته ده که غونچه ده دا خوله نه ده
موهومي نقطه ده، هر چي مي نظر کړ

ستا د لبو د یاقوت هسي سرخي ده
چي په کان کي د یاقوت وینې ځګر کړ

۸۹
له مانه شي حال د زړه چي درته وایم
په خندا دي لب پخوا "حنان" ابتر کړ
۲۲۸

(۱) چاپي دېوان: سنګین(2) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته (3) چاپي دېوان: "د جفا په تېغ دی غوځ د دېِ مرزي ولاړ".
(4) چاپي دېوان: "چي مخی یې جمال ستا د جمان نه و".(5) چاپي دېوان: که مي آه څه خو.(6) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته

چي پخوا مي يې[1] په وصل کي سرور کړ   هغه عيش مي[2] هجران را پوري سور کړ
له ازله يې خوار کړئ يم پوهېږم   چي يې زما په بخره[3] تا رنګه مغرور کړ[4]
پر هر ځای چي کښېنم پاځم آرام نه يم   محبت د مځکي مخ را ته تنور کړ
په شبنم که تازه کېږي د ګل پاڼي   زما د زړه زخم تازه ژړا ناسور کړ
زلفي ورو ځي، خال و خط سره لښکر شو   چي بساط يې[5] زما د زړه را څخه چور کړ
که ظاهر له خلکو خاندم په دا څه شو[6]   د انار په دود مي زړه له وينو پور[7] کړ

۹۰   "حنان" کله غږاوه سر له فرمانه   ۲۳۵
چي اشنای هسي له ځانه څخه دور کړ

د عشق کار چي مي د عقل په تدبير کړ   همګي واړه ببځا[8] و چي ما ځير کړ
د ناصح د پند دارو اثر پرېږي نه که[9]   د بدن[10] احوال مي عشق هسي تغير کړ
غير خيال مي کلي محوه کړ له دله   پر صفحه د زړه مي ستا نقش تصوير کړ
څه شان نه شم وچ هډونه د نښان ستا[11]   چي دي بيا را ته تيار د غمزې تير کړ
دا بيا کوم صياد وښکار ته روا نېږي   چي نخجير قالب تهي لکه زهګير کړ
هم هغه ساعت مي روح له تنه کوچ که[12]   که خالي مي ستا له خياله خپل ضمير کړ

۹۱   چي د زلفو خيال دي څوک که لېونی شي   ۲۴۲
ما "حنان" د دغه خوب دغه تعبير کړ

يو څه د بخت ساعت و ماچي نوش د ميني مُل کړ   مجاز راته په مهر هسي زين د عشق دلدل کړ
خاموش له زمزمي شي په خزان کي وفا ګوره   څو بيا بهار راځي دي بلبل هومره تحمل کړ
زه هم د يار پر مخ لکه پتنګ هسي خاموش يم   اشنای راته په ژبه دا رموز د لاتقل کړ
عاشق ظاهر وي[13] د معشوق ناز غمزه و حُسن   د چا په ياد چي څه و عندليب، مشهوره ګل کړ
په نطق کي آفت دئ خاموشي خوی کړه سالکه   جرس په ډېرو نارو و رهزن ته ځان چغل کړ
مرجان لړمون له وينو ډک د لبو له اثره[14]   خجل يې په بوستان کي دا ستا زلفو تور سنبل کړ

۹۲   قلم د "حنان" ګوره[15] مشک افشان په دا سبب شو   ۲۴۹
چي مشق يې همېشه د آهو چشمو د کاکل کړ

سترګو بيا را باندي پو د سحر دم کړ   چي بېرون مي له خاطره ګُلي غم کړ[16]
دا افعي د ګل پر پاڼي باندي پروت دئ   که مي يار د زلفو تار پر عُذار خم کړ
نسته زړه چي صيد دا ستا د سترګو نه دئ   ولي زما زړه دي تر واړو مقدم کړ

(١) چاپي ديوان: دي. (2) چاپي ديوان: دي. (3) بخره= برخه. (4) چاپي ديوان: "په نصيب چي مي يې تا رنګه مغرور کړ". (5) په اصل کي "يې" نسته. (6) چاپي ديوان: "که ظاهر له خلکو خاندم غلط مه شه" (7) پور= پُر (فارسي) ډک.
(8) چاپي ديوان: ببځای. (9) چاپي ديوان: نه کا. (10) چاپي ديوان: د صورت. (11) چاپي ديوان: "څرنګ نه شم وچ هډونه و نښان ته".
(12) چاپي ديوان: کوچ کړي. (13) چاپي ديوان: عاشق اظهار وي. (14) چاپي ديوان: "مرجان ډک لړمون له وينو ستا له شونډو دئ دلبره".
(15) اصل " قلم د حنان ځکه. (16) دا غزله په چاپي ديوان کي نسته.

شپه و ورځ ده د نوروز ستا مخ و زلفې　　دا نوروز دې پر ما ولې محرم کړ
د شبنم په دود رسېږي و ګلرخ ته　　هر عاشق چې سهار توی د سترګو نم کړ
هېڅ ممکن نه دئ نجات له هغه شوخه　　چې په سترګو یې آهو ښکار د حرم کړ

۹۳　　په جهان، په ځان، په هېڅ شي خبر نه دئ
دا "حنان" دې غم له هري خوا بېغم کړ　　۲۵۲

په خندا دې د ګوهر قیمت ارزان کړ　　منفعل دې لبو لعل د بدخشان کړ
تورو زلفو دې خراج له چینه واخیست　　تورو سترګو دې آهو مخ پر بیابان کړ
صفا یې دي مخ له لمره څخه(1) یو وره　　پټ په ابر ستا جبین ماه تابان کړ
چې یې نه مونده وصلت ستا د لبانو　　دا په دا لړمون له وینو ډک د پان کړ
ستا رخسار بیا څه په وکړه(2) نه پوهېږم　　په آئینه کې یې تصویر هسې حیران کړ(3)
ستا له خطه د پسرلي سبزه شرمېږي　　په رخسار دې(4) ګل خجل د ګلستان کړ

۹۴　　د ګلرخو عشق کیمیا نه ده نو څه ده؟
چې یې رنګ زما "حنان" لکه زعفران کړ　　۲۶۳

د یار غم را باندې هسې رنګ شبخون کړ　　چې له درده مې پاره پاره لړمون کړ
د جنون ځنځیر به واچوي په پښو کې　　کې په غوږ تعریف د حُسن افلاطون کړ
په یوه وطن کې دوه سلطانه نه وي　　دا ستا عشق مې له بدنه روح بېرون کړ
چې په فکر یې د خط د سبزې ولاړم　　لکه مغز د پستې هډ مې زرغون کړ
په ډېر وخت سره ورځې لبان د زخم　　لګېده(5) د دوو مصرع مې ځګرخون کړ
د جنت د ګلو بوی ترې ځې حیران یم　　چې مې خلاص په لاس ګرېوان د کوم ګلګون کړ

۹۵　　چې د مرګ وعده دې کړې وه "حنانه"
پر اقرار رقیب پښېمانه د پرون کړ(6)　　۲۷۰

زما امید و چې دلبر مې کړي فردا مړ　　هجران وکړه پېښدستي کړم یې پخوا مړ
و دیدن ته یې(7) دئ تش رمق را پاته　　انتظار د راتلو کړمه(8) بې رضا مړ
طاقت نه لرم و یار ته نژدې لیرې　　وصل و هجر یې کړمه(9) زه جدا جدا مړ
سره لبان یې روح بخښي په دا حیران یم(10)　　چې یې زه کړم د سرو لبو په دوا مړ
هېڅ پروا بې پروا یار زما و نه کړه　　لکه شاه چې خوار سړی که بې پروا مړ
هسې نه چې زه تنها مقتول د ده یم　　ډېر عالم(11) یې دئ د مخ په تمنا مړ

۹۶　　وفا کړې له رقیبانو تر حد زیاته
په خندا یې کړ "حنان" بې دست و پا مړ　　۲۷۷

---

(۱) چاپي دېوان: له نمره په زور یووړه. (2) چاپي دېوان: بیا څه دي کړي. (3) چاپي دېوان: "چې تصویر یې په هنداره کښې حیران کړ" (4) چاپي دېوان: په عذار دي. (5) چاپي دېوان: لګېدو. (6) چاپي دېوان: "پر اقرار رقیب پښېمان د یار لیدون کړ". (7) چاپي دېوان: و دیدن ته مي. (8) چاپي دېوان: انتظار یې د راتلو کړم. (9) چاپي دېوان: زه کړم.
(10) چاپي دېوان: په دا عجب یم. (11) چاپي دېوان: درست عالم.

اوس باید چي قلم کړم له وېښته جوړ — چي په کاږم حال د خپل صورت نا جوړ
په دولت کي يې د حُسن نا امید یم — چي د وږي په حال څه خبر وي[1] موړ
چي پرواز مي د هوس پر مڅکه وکړ — له حاصلو خالي ولاړم لکه پروړ
ژر په ژر لښکر د خط وربانديي وخوت — ساده رویو[2] چي میدان په خپل مخ خوړ
د بوسي په وخت عاشق له حاله وزي[3] — بې ادبه شي پر وخت د خوراک ووړ
خدای غوښ کړئ دئ د خپل ګُمان په توره[4] — چي رقیب لري له ما سره اروړ

۹۷ — نن "حنان" د خط له خضره سره ناست دئ / نا خبر عالم يې ولي بولي زوړ — ۲۸۴

په پوهېږم[5] زړه مي بیا دلربا یووړ — په اسانه يې رضا بې رضا یووړ
جبین غوټه، وروځي غوټه، زلفي غوټه — هري غوټي زړه له ځایه جدا یووړ
نه يې وېره، نه يې ترس او نه يې بیم و — له سیني مي خراب زړه بې پروا یووړ
آفرین دي وي پر هسي نظر باندي — د دیدن تر ملا قات يې پخوا یووړ
ما لا عشق هوس باله[6] په خبر نه وم — ګلرخانو له ما زړه په رښتیا یووړ
چي ساته مي تل د صبر په بوخچه کښي[7] — هغه زړه مي خپل اشنا په خندا یووړ

۹۸ — پر عُذار يې بنفشه د خط ښکارېږي[8] / او که زړه د "حنان" خط د ترسا یووړ — ۲۹۱

ستا کاکل د چین له مشکو میدان یووړ — سرو لبانو دي هم آب د مرجان یووړ
حیرانېږم دي د سترګو و تاراج ته — له زاهده يې جلب د ایمان یووړ
د چا قتل يې په زړه کي مدعا ده — چي و غوړ تي[9] د ابرویو کمان یووړ
کوم صیاد و ښکار ته ځي په خبر نه یم — چي ارام يې د آهو د دامان یووړ
زلفي وروځي، خال و خط، سترګو مژګانو — زړه مي کوم یوه حیران یم تر میان یووړ
نزاکت ته يې د مخ په تعجب یم — چي له ګله يې دوام په څه شان یووړ

۹۹ — دا طوفان دئ که سېلاب دئ نه پوهېږم / که "حنان" د خپلو اوښو باران یووړ — ۲۹۸

---

(۱) چاپي دېوان: په حال نه خبرېږي. (2) چاپي دېوان: ساده رویه. (3) چاپي دېوان: "د بوسي پر حال له حاله عاشق ووځي". (4) چاپي دېوان: "خدایه غوښ يې کړې د خپل کمان په توره". (5) ب: نه پوهېږم. (6) ب: هوس ګاڼه.
(7) ب: په بوخچو کښي. (8) ب: د خط نمائېږي. (9) تي = ته يې.

(ز)

چي داستان مي ستا د مېني کړ آغاز ... زه هاله شوم[1] په عالم کي سر فراز
مصور که دي صورت کښنئ حيرانېږم ... چي په څه دستور به وکاږي ستا ناز
زما د زړه د خونرېزيه[2] په طلب کي ... پټي ستر ګي مدام ناست يي لکه باز[3]
د رقيب د پند پومبه دي دي[4] په غوږ کي ... ځکه نه اوري زما د درد آواز
سر له سره به شي ځوان که يي څوک مومي ... په پيرى کي نعمتونه د مجاز
د ناصح نصيحت هسي و عاشق ته ... لکه مست هوښيار وي په بڼغ د ساز[5]

١٠٠ دردمندان به د "حنان" په حال پوهېږي ... بې دردان کله خبر دي په دا راز[6] ٧٠٥

څوک چي سيل دا ستا د مخ کوي بې نياز ... له حيرته ستر ګي پټي کړي خوله واز
له ښايسته ناز معلوم شي او که نه وي ... بد خويي به څه رنګ ښيله کړي له ناز
خوبايي د يار د ستر ګو بل ځاى نشته ... د نرګس خوبايي نه راځي له پياز
نسب نه دئ شرط په مينه کي که واى[7] ... د محمود مينه به نه وه له اياز[8]
د زړه حال و يار ته مه وايه بې دريغه[9] ... دغه يار به يار خبر کړي ستا له راز
د نادان په رنګ و روى[10] مه غلطېږه ... د تصوير د مرغه څه دي له آواز[11]

١٠١ د جنون جامه پر تا کله جوړېږي ... د "حنان" پر قد يې سکښتي ده غماز ٧١٢

که محرم دي د ديدار نه يم هرګز ... پښېمان ستا د عشق په کار نه يم هرګز[12]
چي ناصح توبه راکاږي ستا له مېني ... مستمع د دي ګفتار نه يم هرګز
که سل ځله يم د زلفو مار خوړلي[13] ... له دغه ماره بېزار نه يم هرګز
چي مي ستا وصل روزي شي په هغه شپه[14] ... منتظره د سهار[15] نه يم هرګز
تماشا چي ستا د مخ د ګلشن وکړم[16] ... خوښ په ګلو په ګلزار نه يم هرګز
زور و ظلم و جفا يې تر حد تېرشو[17] ... چي يو دم ځني وزګار نه يم هرګز

١٠٢ که مي قد د سرو قد راشي په خواکي ... زه "حنان" خوښ په جويبار نه يم هرګز[18] ٧١٩

---

(١) چاپي دېوان: زه په دا شوم. (2) چاپي دېوان: د خونرېزيو. (3) چاپي دېوان: "همېشه په فکر ناست يې لکه باز".
(4) چاپي دېوان: پنبه دي ده. (5) په چاپي دېوان کي دا بيت نسته (6) اصل: دا حال؟. (7) چاپي دېوان: "نسب نه دئ شرط هرګز د عشق په کور کي". (8) چاپي دېوان: "د محمود د ميني څه و له اياز". (9) چاپي دېوان: "د زړه حال يار ته مه وايه څو دي توان شي".
(10) چاپي دېوان: په رنګ سکه (11) چاپي دېوان: نه پرواز. (12) چاپي دېوان: "ستا له عشقه توبه ګار نه يم هرګز". دا مطلع په اصل او چاپي نسخه دواړو کي عيب جنه ده د "روي" مراعات نه دئ پکښي سوئ. ما د "وصال" پر ځاى "ديدار" وکيښ او په دوهمه مصرع کي مي "پښېمان" د مصرع سر ته يووړ. (13) چاپي دېوان: مارچيچلئ. (14) چاپي دېوان: "په هغه شپه چي مي ستا وصل روزي شي". (15) چاپي دېوان: "زه غريب خوښ په سهار نه يم هرګز". (16) چاپي دېوان: زه کړم. (17) چاپي دېوان: "زور و ظلم و جفا جور تر حده تېر شو". (18) په چاپي دېوان: کي مقطع نسته.

د یار عشق راکښې[1] پیدا کړ هسې سوز ـــ سمندر را ته حیران دئ شب و روز
خوشالي ببغمي[2] نشته په هیڅ فصل ـــ لکه ښېښ په محرم کي شي نوروز
ما سر خط د بندګۍ و یار ته ورکړ ـــ نا خبر مي بېګانه بولي هنوز
ځوک به و ګنډي زما د زړګي زخم ـــ نا پیدا دئ په دا ښهر کي دلدوز
که ژړا نوي عاشق کوي ګرم نه دئ ـــ کار خراب شي له شاګرد نو آموز
د یار در مي له رقیبه خالي نه شو ـــ په جنت کي را ته شین شو دغه ځوز
103 چي په هر مجلس کي ستا د مخ صفت که[3] 826
د "حنان" ګفتار په دا شو بزم افروز

ځو به زه له شېرین لبو کړم پر هېز ـــ چي په واک نه دئ زما د عشق شبدېز
بېستون یې په ستون کړ کوهکن ځو شي ـــ د شېریني لب نصیب شوه[4] د پرویز
هسي قتل کړم بې د ربغه تورو سترګو ـــ چي به ګونګ یم لا په ورځ د رستا خېز
بې د یار له ګرزېدلو باڼو ګانو ـــ ګرزېدلئ دم، خنجر کله وي تېز
ستا اورېدو زلفو امیند زما پیدا کړ ـــ د پادشاه پر در ځنځیر دئ[5] د ستاوېز
د صادق عاشق مدام اوښي بهېږي ـــ کمبوت نه کوي د ښې مځکي کارېز
104 په تعریف د شکرلبو نه دئ ځه دئ 833
چي "حنان" شو په دا دور شکر رېز

﴿ړ﴾

چي پر سر باندي له خیاله ږدي دستار کوړ ـــ بیا له لاري شا و خوا ځي لکه مار کوړ
و کوهي ته ډېر لو بدلي دي نادانه[6] ـــ چي له کبره سم نه ګوري ځي پر لار کوړ
چي هرزه هرزه ویل وایي[7] بد مومي ـــ غوږ یې و مروړي ویل چي کوي تار کوړ
په ځواني عبادت کړه په پیرۍ نه شي ـــ چي اول خښتي[8] کړه شي[9] وي دېوار کوړ
د آزار اسباب معلوم دئ په هر څه کي ـــ د ښکاري مرغانو وي نوک و منقار کوړ[10]
و منزل ته[11] نه رسېږي که پو هېږي ـــ هغو خلکو چي تړلئ یې وي بار کوړ
105 پرېوتلي ترغرو سم شي اې "حنانه" 840
نه سمېږي هغه ځوک چي کړي آزار کوړ

(١) چاپي دېوان: را ته پیدا کړ. (2) چاپي دېوان: بې غمه (3) چاپي دېوان: کړي(4) چاپي دېوان: شو. (5) چاپي دېوان: وي.
(6) چاپي دېوان: "وکوهي ته ډېر لو بدلي دي خبر شه". (7) چاپي دېوان: ویل کوي. (8) خښتي: خښته یې.
(9) چاپي دېوان: کړېږي شي. (10) چاپي دېوان: نوک د منقار کوړ. (11) چاپي دېوان: و مزله ته.

﴿س﴾

پـه حلقــو د زلفــو مــه وهــه د يـار لاس
دانسته ځوک نه منډي په خوله د مار لاس

د ګلرخــو اشــنا يــي پــه اختيـار نــه شــي
پـه رضـا ځـوک نباسـي پـه انګـار لاس

حــذر بويــه د زخمــي زړونــو لــه آهــه
مـه شـه پورتـه و هيڅـا تـه د آزار لاس(1)

رنګارنګ ګـلان بـه زمـا لـه قبـره زېـږي(2)
که پر خاک باندي مي کنبېښوو(3) ګلعذار لاس

سـتا د مـخ تماشـې(4) نـه ښـايي رقيـب تـه
پـه ګلشـن کـي ايلـه مـه شـه د اغيـار لاس

لـه رګـو(5) مـي اواز ځېـژي چـي ځـان ګـورم
لکه چيري(6) چي مطرب وهي په تار لاس

ځکه پنبي له خوشحالۍ پر زمکه نه ږدي
چي دي ورکـړه(7) و "حنـان" تـه د اقـرار لاس

106 847

کــه هــر څــو زاهــد را اچــوي و ســواس
وابـه نخلـم سـتا لـه مينـي څخـه لاس

سـتا تعريـف پـه کـوم زبـان(8) کـوم دلبـره
چـي ښايسـت دي بـالاتر دئ تـر قيـاس

سـتا تـر نـازو تـر غمـزه بـې(9) صـدقه کـړم
که مي سر دئ، که مي مال که مي اساس(10)

چي ساقي شي يار په بزم کي(11) مې نوش کړه
لـه قاضـي او لـه مفتـي مـه کـړه حـراس

تمـام عمـر يـي لـه وصلـه بـې نصـيب يـم
لکـه زخـم د ناسـور حاصـل مـي يـأس

اخلاص نـه لـري هرګـز تـرُکان لـه خلکـو
عالمونـه يـې غـرق کـړي(12) پـه لبـاس

ورځ و شپه، (13) مياشت و هفته په هر ساعت کي
لـه اسـمانه دي بـلا د "حنـان" راس(14)

107 854

هر څوک رزق خوري ستا له خوانه څخه بس
کـه انسـان دئ کـه مېـږی دئ کـه مګـس

په چا سر د زمکي غواړي پنبـي تنها کي
څـوک پـر ښـو آسـو سـپاره کـړي پـه هـوس

چـا تـه نـه رسـي کربـاس و شـړی لـځ دي
څوک بازي(15) که په کېمخواب و په اطلس(16)

چا تـه ور کـړي رنګارنګ نعمت بې سعیَ
څـوک خـواري کـه شـپه و ورځ پـه وږي نـس

څـوک بلبـل رنګـه مشـغوله کـړي پـه ګلـو
چا تـه خپـل اواز کـړي اور لکـه قـقنس(17)

شاه ګدای، ګدای پادشاه کړي ته قادر يې
نشـته څـوک چـي در تـه و وهـي(18) نفـس

(۱) ب: په ازار لاس. (2) ب: له قبره شنه شي. (3) ب: کنبېږدي. (4) په دغه برخه کي "تماشې نه ښايي" له "ب" څخه واخيستل سو په اصل کي مغشوش دئ. - (5): "له رګو" کلمات مي له "ب" څخه واخيستل. (6) ب: چرته.
(7) ب: ورکړو. (8) چاپي دېوان: وکړم. (9) بې: به يې (10) چاپي دېوان: "که مي مال که مي دنيا ده که اساس".
(11) چاپي دېوان: د يار بزم کنبي. (12) اصل: طوفان کړي. (13) چاپي دېوان: شپه و ورځ. (14) چاپي دېوان: "دا اسمان وړه کوی د حنان راس". (15) ب: څوک بازی که. (16) دا بيت په "ب: کي ځلرم بيت دئ. (17) ب: چاته خپل اواز کړی لکه قـُقنس. (18) ب: دلته و وهی. (19) ته په غور. (20) ب: بې تا نلري حنان.

108 تې په غور[19] ورسېږه ذُالجلاله
بې تا نشته د "حنان"[20] فرياد رس 861

ستا د مخ تر ګل ګلان دي د بوستان پس — زما تر شورو تر فغان دي بلبلان پس
دا يې خط پر رخسار نه دئ چې ښکارېږي — پورته شوئ ګرز د حُسن د کاروان پس
ژړا نه کوي اثر د خط په وخت کې — لکه بې وخته چې و اوري باران پس
پر تېر شوي کار يې نه رسي لاسونه — نوخطان واړه ببځا[1] کوي ارمان پس
نوخطان په عاشق هسې زهير بېږي — لکه پېښ شي د مفلس کره مهمان پس
نتيجه د سخي څه ده بې نيستيه — له پاشلو شي خالي لاس د دهقان پس

109 دا پر لبو يې[2] سياهي د برېتو نه ده
پر آئينه د مخ يې آه دئ د "حنان" پس 868

اي په کبر کې محبوس — د بل عيب لره جاسوس
هر خوک کښت که[3] حاصل اخلي — ته ببکاره تشه بوس[4]
تر نصيب به زيات رانه وړي — که څه ولاړ شي تر قندوس[5]
دنيا ځای د آرام نه دئ — څه شوه پاته له کاووس
د عرفان څراغ نه وينې — څه ګيله کړې له فانوس
چې نقصان د دنيا درشي — هغه دم له خدای بړوس

110 په لاتقنطوا "حنانه"
اميد وار شه له قدوس 875

چې د نفس په مقتضا تلم په هوس — له مطلبه خالي ولاړم لکه خس[6]
د ښادۍ رخ مې و نه ليد پردا غولي — چې څغلم بېهوده لکه فرس
په لويي د زماني خوشي غلط شوم — لکه دود پر سر د اور درومي عبس[7]
قافله د عمر درومي خبر نه يم — بېهوده وهم ناري لکه جرس
خبر نه يم هيڅ له ځانه هسې ولاړم — لکه بوی د ګل چې ځي په نيم نفس
چې په هجر کې فرياد و فغان ډېر کړم — خپل مقام شو راته اور لکه ققنس

(١) چاپي ديوان: نوخطان که کړي ببځا کوي. (2) چاپي ديوان: دا پر شونډو يې.(3) چاپي ديوان: کښت کړي.
(4) چاپي ديوان: "ترببکاره نشته بوس". (5) قندوس = قندز "د افغانستان يو شمالي ښار". (6) دا غزله په چاپي ديوان کي نسته. (7) کذا. عبس=عبث.

111 چي اثر پر زړونو نه کوي "حنانه"
خه بېځایه قیل و قال کوي، نور بس 882

(ش)

چي یې سر د تور کاکل شو دام فروش
په سودا یې شو هر صید آرام فروش(1)

چي یې ستا و مستو سترګو ته نظر کړ
شو نرګس له ډېره شوقه جام فروش

کې په روح رانیسم هم رالره ښایي
چي قاصد شي ستا د لب پیغام فروش

نتیجه یې په دنیا کي مخ توري ده
د نګین په شان چي څوک شي نام فروش

چي د عشق محکم زنار شو ور تر غاړي
شیخ صنعان شو هغه دم اسلام فروش

چي یې و لیده خمار د یار د سترګو
ګلشن شو په دا سبب بادام فروش

112 دغه خیال د آهو چشم دئ "حنانه"
په پیرۍ کي چي یې کړې مقام فروش 889

په کاته کاته دي هسي شوم مدهوش
چي ناصح راته له وعظه شو خاموش

د سرو شونډو په مطلب دي زه پوهېږم
په حال پوه وي میخواره(2) د مې فروش

په رخسار دي خط و خال هسي نمایېږي
لکه شاه چي شي له قهر سیاه پوش

له عرقه د جبین دي معلومېږي
دم په دم د عاشقانو د زړه جوش

هم هغه به تر قیامته پوري مست وي
چي یو ځله دي(3) د خولې پیاله کړه نوش(4)

لکه لمر چي را وخېژي ستوري نه وي
ستا له مخه شاپېرۍ واړه روی پوش(5)

113 په درست عمر دي و نه ویل له قهره
چي "حنان" مې دئ قدیم حلقه بګوش 896

ستا د زلفو خیال چي زه افګار ساتم همېش
هسي په سینه کي ګویا مار ساتم همېش

زلفي دي سنبل، مخ دي ګلاب، سترګي نرګس دي
زه باندي باغوان یم دا ګلزار ساتم همېش

دا له تلوسې چي په رقیب مې پېرزو نه شي
څکه په ځګر کي ستا انګار(6) ساتم همېش

خلک زهیرېږي چي مجلس لره ور دروم
پس له دي به زه نور ځان کنار ساتم همېش

عکس د رخسار چي دي زما په زړه کي ګرزي
زه پټ په ځګر کي(7) دغه نار ساتم همېش

زړه مې ستا له غمه همېشه آه و فغان که(8)
ګوره(9) په وجود کي دا بیمار ساتم همېش

114 سترګي مې څلور شي ستا پر خوا چي وعده وکړې
زه "حنان" له غیرو دا ستا لار ساتم همېش 903

(١) دا غزله په اصل کي نسته. (2) چاپي دیوان: میخواران. (3) دې = دي يې. (4) چاپي دیوان: "چي یو ځل دا ستا د خولې پیاله کړې نوش.
(5) چاپي دیوان: "ستاله مخه شاپېرۍ شو ټول روپوش". (6) چاپي دیوان: آزار.
(7) چاپي دیوان: زه په خپل ځګر کښې. (8) چاپي دیوان: آه و فغان کړي. (9) چاپي دیوان: زه په خپل وجود کي.

﴿ښ﴾

ستا ستم زما پر زړه دئ نهایت خوښ ‌ ‌ ‌ له پادشاه وي پر رعیتو رعایت خوښ
خط دي دئ آیات د حُسن شوندې وقف ‌ ‌ ‌ په سرخي سره وي وقف د آیت خوښ
خیال دي ولي ربز مربز زما صورت کړ ‌ ‌ ‌ پادشاه نه وي په تاراج د ولایت خوښ
کبلي(1) نه اوسي د سپیو په جوار کې ‌ ‌ ‌ ته پرخه شوې(2) د رقیب په حمایت خوښ
د یار ډېر هجر کړم موړ له خوارېه عمره(3) ‌ ‌ ‌ شوم په دا د صبر تېغ په کفایت خوښ
چې تاوینم په دوزخ پروا دار نه یم ‌ ‌ ‌ بې تا نه یم د جنت په حکایت خوښ(4)

115 ‌ ‌ ‌ څه ګیله به کړم(5) له نورو بېګانه وو
چې خپل یار شو د "حنان" په شکایت خوښ ‌ ‌ ‌ 910

خیال د زلفو د نګار شو را ته پېښ ‌ ‌ ‌ که هیبت د افعي مار شو راته پېښ
په نګاه سرې(6) زخمي کړم مړاویو سترګو ‌ ‌ ‌ له بیماره دا آزار شو راته پېښ
توري زلفي سپین رخسار دئ نه پوهېږم ‌ ‌ ‌ د نوروز لیل و نهار شو راته پېښ
چې غوڅ کړئ یم په څوکو د ابرویو ‌ ‌ ‌ دو زبانه ذوالفقار شو راته پېښ
سنبل زلفي، خط ریحان، سترګي نرګس دي ‌ ‌ ‌ جوړ په مخ کښي یې ګلزار شو راته پېښ
همېشه یې رقیب وینم په کوڅه کښي ‌ ‌ ‌ دا عجب د سترګو خار شو راته پېښ

116 ‌ ‌ ‌ بې اغیاره، یار تنها را الره راغئ
اې "حنانه" وحشي ښکار شو را ته پېښ ‌ ‌ ‌ 917

په ښه حال د عاشق کله دئ ګردون خوښ ‌ ‌ ‌ تر هوس تر خوشحالۍ یې په زبون خوښ(7)
په حلقه کښي یې د زلفو خال ښکارېږي ‌ ‌ ‌ که کاتب د قضا تکی کړ د نون خوښ
دا عجب ده، هغه چي مسلمان وي ‌ ‌ ‌ چي تر میان وي د دوو یارو په بېلتون خوښ
چي مي خط ولیده زړه مي قرار ونیو ‌ ‌ ‌ د ارام ځای د آهو دئ مېرتون خوښ
چي نه کبر، نه غرور، نه خود بیني که ‌ ‌ ‌ د زاهد تر کار مي، کار دئ د مجنون خوښ
عادتي زهر لذت زیات لري تر شهدو ‌ ‌ ‌ چي په مرګ اشنا شي ، نه لري ژوندون خوښ

117 ‌ ‌ ‌ نور عالم واړه هوا، هوس، خندا که
"حنان" ستا په غم اخته سرو زنګون خوښ ‌ ‌ ‌ 924

---

(١) چاپي دیوان: غزال (2) چاپي دیوان: ته په څه شوې (3) اصل: "دا ستا ډېر عمر کړم موړ له خوړه عمره ". (4) دا بیت په چاپي دیوان کي نسته (5) چاپي دیوان: څه شکوه به کړي (6) ب: په نګاه سره. (7) دا غزل په "ب" او چاپي دیوانو کي نسته

(ص)

اشنايي سره رسېږي په اخلاص د درياب کښتۍ چلېږي په اخلاص
په لباس مريد له پيره برخه نه وړي د ايمان څراغ بلېږي په اخلاص
چي له سره غواص تېر شي دُر و کاږي[1] له درياب، دُر حاصلېږي په اخلاص[2]
چي خپل سر په صدق لاندي که[3] تر خاورو دا نه ګوره زرغونېږي په اخلاص
د بلبل سوي ژړا په لباس نه ده په خندا چي ګل غوړېږي په اخلاص
مګر ته د ده له امره مخالف يې که نه هر حاجت قبلېږي په اخلاص[4]
د استاد شفقت کم له پلاره نه دئ چي شاګرد و ته قهرېږي په اخلاص[5]

118 د سکوت مهر پر خوله کښېږده[6] "حنانه"
مراد د پټي خولې حاصلېږي په اخلاص 932

(ض)

که هر څو کړم له خواريه پر خپل يار عرض هغه شاه د حُسن نه اروي د خوار عرض
آه فغان د يار له جوره بې فايدې دئ نه قبلېږي د ګلرخو په دربار عرض
بېهوده څه نصيحت کوې ناصحه عاشق نه مني په مينه کي د پلار عرض
زما مرګ د خپلو سترګو په مرضی کړه[7] هر سړی په مِهَر اخلي د بيمار عرض
سياه بختي مي تا ته څوک ويلای نه شي مګر کړي يې[8] سَتا پر غوږ د زلفو تار عرض
ستا د عمر د دولت په مراد دلبره همېشه کړم د پيرانو په دربار[9] عرض

119 نه پرنيسي غوږ له ډېري مغروريه
که هر څو کوي "حنان" په انتظار عرض 939

(ط)

هسي راغئ په شتاب پر مخ د يار خط چي مي نه ليده[10] راتله د دې غبار خط
هيڅ کافر هسي شبخون پر اسلام نه که لکه وکړ د ګلرخو په رخسار خط
مورچه ګانو ځای پر پاڼي د ګل ونيو که پر مخ د صنم ونيوه قرار خط
د ميګونو شونډو قدر يې ډېر کم کړ څه بېحده ظلم وکړ د نګار خط
د ګل پاڼي په سبزه کي شوه پايماله که عذار د دلبر ونيو وار په وار خط
د خاشاک شعله[11] تر يو ساعته نه وي اعتماد مه کړه پر دا ناپايدار خط

120 چي يې قدر د شېرينو لبو کم کړ
زه "حنان" يې کړم په دا سبب په دار خط 946

---

(۱) چاپي دېوان: دُر را کاږي. (2) چاپي دېوان: " پر ګوهر دي لاس لګېږي په اخلاص ". (3) چاپي دېوان: لاندي کړي. (4) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (5) دا بيت بيا په اصل "خطي نسخه" کي نسته. (6) چاپي دېوان: کېږده.
(7) چاپي دېوان: په مرضی دئ. (8) چاپي دېوان: مګر وکړي. (9) چاپي دېوان: پر مزار. (10) چاپي دېوان: چي مي نه وليد. (11) چاپي دېوان: د وښو شعله.

دا تــر زلفــو را ښــکاره شــو د دلبــر خــط
که پر پاڼي د ګل پروت دئ[1] په عنبر خط

پر ساده رخسار یې هسي عرق زېب کي[2]
لکـه کـاږي پـر کاغـذ کاتـب پـه زر خـط

لــه حیرتــه یــې قلــم لــه لاســه لــوېږي
چي د استا د رخسـار کـاږي مصور خط

دا محـال دئ چي بـه ستا ابروی کـه نقش
کـه نقـاش کـاږي د تـوري پـه جـوهر خـط

چي افعي[3] یې ستا د زلفو په نظر شي
پـر ځـان و کـاږي لـه ببـري[4] پـاړوګر خط

ستا په خیال پسي مي زړه هسي ببرون شو
لکــه ولـبـړي پــه زوی پســي پــدر خــط

121
سـرخرويي د "حنـان" هلـه شـي و يـار تـه
کـه لـه وینـو یـې د زړه شـي پـر ځګـر خـط
953

﴿ظ﴾

وا مــي نــه خیســت لــه جهانــه څخــه حــظ
نــه لــه یــاره نــه لــه ځانــه څخــه حــظ

نوخطـــان[5] مـــي پـــه ژړا ډېـــر خوشـــالیږي
ســـبزه اخلـــي[6] لـــه بارانـــه څخـــه حـــظ

خنـک زړه مـي پـه سـینه کـي لاخفـه شـي[7]
بنــدي نــه وړي لــه زندانــه څخــه حــظ

مــخ یــې هیڅکلــه لــه زلفــو بهــره نــه وړي
نــه وړه کېــږي لــه پرېشــانه څخــه حــظ

د خنـک زړه صـحبت پرېـږده کـه دانـا یـې
څـوک بـه وړي لـه ګورسـتانه څخـه حـظ

د یار خیال چي راشي اوښي په عذاب که[8]
سـپی مېـرمن وړي لـه مهمانـه څخـه حـظ

122
لکــه طعــم د رنځــور د خــولي خــراب وي
هســي ورک شــو لــه "حنانــه" څخــه حــظ
960

﴿ع﴾

چي مي ولیده دا ستا د سپین رخسار شمع
را تـه هیـڅ شـوه نـور د ګلـو د ګلـزار شـمع

مــخ دي مــه پنهــانوه لــه مــا ضــعیفه
تــر ســبا پــوري لګېــږي د بیمــار شــمع

ژر مي جوړ کړه ما بې صبره خپل داغونه
ولـي وژنـي پـه اولـه شـپه کـي خـوار شـمع

غـم لیـدلئ زړه الفـت لـه عشـقه ډېـر کـه[9]
چي یې دود لاوي بیا ژر لګي دوبار شمع

لـه افلاسـه مـي پـه تـن کـي اور پیـدا شـو
لکـه بـل کـي[10] د ځګـر پـه اور چنـار شـمع

د پتنـګ[11] پـر طـالع ډېـره کینـه راشـي
بــې حجابــه ورتــه بلــه وي د یــار شــمع

123
چـي شـهید پـه تېـغ د سـترګو شـي "حنانـه"
پـس لـه مرګـه بـې[12] لګېـږي پـر مـزار شـمع
967

---

(۱) چاپي دېوان: د ګل کښلئ. (2) کي = کړي، چاپي دېوان: کا. (3) چاپي دېوان: که افعي یې. (4) اصل او چاپي دېوان: له وبري.(5) چاپي دېوان: نوی خط. (6) چاپي دېوان: وانښه اخلي. (7) چاپي دېوان: په سینه کي خفه کېږي.
(8) چاپي دېوان: په عذاب کا.(9) چاپي دېوان: ډېر کړي. (10) کي = کړي. (11) چاپي دېوان: د پتنګ. (12) بې = به یې.

په مجلس کې ستا تر مخ شر مېږي شمع — د سپوږمۍ په شپه بېځا لګېږي شمع
کامل حُسن دي و هر چا ته فيض ورکړ — د تمام مجلس يوه بس کېږي شمع
مهرويان دي بحث ستا له مخه نه که[1] — چې لمر و خيژي نور نه ځلېږي شمع
چې د عوه د حُسن کاندي ستا له حُسنه — ولې هسې پراور وکړېږي شمع
صفايي د مخ[2] دي زما په اوښو کېږي — څو يې تېل وي[3] تر هغو بلېږي شمع
د صادق عاشق په سوخت معشوق نرمېږي — په سوختن د پروانه څڅېږي شمع

124 — که مخ پټ کړي له "حنانه" څه به وشي
د فانوس په پرده نه پټېږي شمع — 974

(غ)

دا چې اېښې پرسينه زما صنم داغ — رب دي[۴] نه ايږدي پر بل بني آدم داغ[۵]
په کوڅه کې چې يې کله رقيب وينم — تازه کېږي مې له غمه په هردم داغ
چې مې نم له ستر ګو وچ شو سبب دا دئ — چې چشمانو يې پر زړه راکړ محکم داغ
چې و باغ ته خرامان ځي کله کله — ږدي پر پاڼي د ګلانو هر قدم داغ
سر يې پورته شي له فخره و آسمان ته — پر هر زړه باندي چې کښېږدي د ستم داغ
څو بروي‌ان په هنر زړه له خلکو يوسي — د ملهم په بانه[۶] کښېږدي د الم داغ

125 — لا تر کومه يې د هجر په داغ سوځي
له "حنانه" څخه واخله دا د غم داغ — 981

ستا په غم کې هرګز نه لرم فراغ — زړه مې شين، خاطر مې مات، سوئ دماغ
پرېشان زړه مې له کوګله څخه ورک و[۷] — ستا په زلفو کې يې چا راکړ سُراغ
پس له مرګه که مې ګل زېږي له قبره[۸] — د لاله په شان[۹] بې وي پرسينه داغ
بې له تا پرېشانه زړه نمناکو ستر ګو[۱۰] — يم تېر کړئ تر هوا د باغ و راغ[۱۱]
د نفس تار مي بسته ستا په ديدن دئ — بې له تا و ما ته داغ دئ ګل د باغ[۱۲]
ستا د مخ د سيل څه دي له رقيبه — و ګلشن ته باغوان کله پرېږدي زاغ

126 — له "حنانه" حجاب مه کوه دلبره
پروانه دئ ستا د حسن پر څراغ — 988

---

(۱) چاپي دېوان: نه کا. (2) چاپي دېوان: صفايي يې د مخ. (3) چاپي دېوان: چې يې تېل وي. (4) دې = دي يې.
(5) دا غزله په اصل کې نسته. (6) بانه = بهانه، پلمه. (7) چاپي دېوان: "حيران زړه مي له بغله څخه ورک و".
(8) چاپي دېوان: "پس له مرګه بې ګل وزېږي له قبره". (9) چاپي دېوان: د لاله په دود. (10) چاپي دېوان: "بې له تا ستر ګو غمناکو زړه پرېشانه". (11) چاپي دېوان: تر هوس د ګل د باغ. (12) چاپي دېوان: "بې له تا را ته زندان دئ باغ و راغ".

(ف)

چي په عشق کي همېشه صادق وي صاف — کله شي د هغه يار وعده خلاف
د سرو شونډو په لذت عاشق پوهېږي — په قيمت د لعلو څه پوه دئ نداف
امتياز د ښو د بدو سره نه شي[1] — ځکه کاندي هر نامرد د مردۍ لاف
د دانا خبري دُر ګرانبها دي — که يې وزن په کنډه[2] کړې د انصاف
چي و بل ته ياوه وايي ياوه اروي — دا قلب زر به بيرته ورکاندي صراف
شاعران شو ډېر[3] د شعر قدر نشته — په کشمير کي قدر نه لري شال باف

١٢٧ چي رقيب و تاته ځان په لباس تېر کړ
د "حنان" به دلته نه وشي کفاف 995

چي مي زړه کړ ستا و غشو ته هدف — ځکه شوم په عاشقۍ کي مشرف[4]
ستا بې قده په چمن کي په هر فصل — رعشه اچوي و سروي ته رفرف
خوار و زار چي مي دا ستا په غم کي ويني — فلک و وهي له شوقه د لمر دف
چي يو حرف د سهوي نشته ستا په مخ کي — جوړ په خط د مصنف دئ دا مصحف
چي قانع په يوه څاڅکي شي له بحره — کان د دُورو شي مدام لکه صدف
چي مدام مي ماتوي لښکر د زهد — بل څه نه دئ دغه ستا د باڼو صف

١٢٨ پسته طوره مي ماغزه په هډ کي شنه شوه
ما "حنان" چي غوښت دا ستا د خولې طرف 1002

په جهان کي دي د حسن نسته کُف — له عاشقه سره بويه تلطف
خدای اخته په هسي حُسن کړم عالمه — چي يې قبر ته ارمان يووړ يوسف
که مي وژنې که مي بولې[5] رضا ستا ده — و به نه کړم ستا له قوله تخلف
چي توبه يې په ماکښه دا ستا له ميني — په يوه ديدن دي ولي شو[6] چف چف
اندېښنه چي زما[7] د قتل شي درپېښه — هيڅ په کار نه دئ په دا کي[8] توقف
د قيامت د ورځي شور دئ نه پوهېږم[9] — که پر مخ باندي دي پروت دئ[10] د خط خُف

١٢٩ چي د يار و اغيار فرق در باندي نشته
زه "حنان" په دا سبب خورم تأسف 1009

---

(١) چاپي دېوان: ځبله نه شي. (2) چاپي دېوان: په کان وکړې. (3) چاپي دېوان: شاعران ډېر شو. (4) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (5) چاپي دېوان: که مي پرولې. (6) چاپي دېوان: واړه شو. (7) چاپي دېوان: اندېښنه چي مي د قتل.
(8) چاپي دېوان: هيڅ په دا کښې په کار نه دئ توقف. (9) چاپي دېوان: "د قيامت د ورځي شور دئ چي ښکارېږي.
(10) چاپي دېوان: باندي پروت دئ.

﴿ق﴾

هسي تللئ يم په فکر د خپل يار غرق / لکه سنګ د نيښي که ګُره د نار غرق
کوم ګلرخ(1) بيا نن په سيل د ګلشن ځي / چي ګلاب شو په سرو وينو کي سهار غرق
دا د چا د زلفو باد پر(2) برابر شو / چي يې مشک کړه په نافه کي د تاتار غرق
له خجلته ستا د غاښو يې ځان پټ کړ / په عميق درياب چي شو دُر شهوار غرق
د ناصح له نصيحته مي سر خوږ شي / د ناقص طبيب له لاسه وي بيمار غرق
د دنيا عيشونه وکړه جاهلانو(3) / د حيرت په دريابو کي شو هوښيار غرق
۱۳۰ مړ يې کړ "حنان" له ډېره انتظاره / خدايه ته يې په خپل قهر کړې رويبار غرق 1016

د قلم په دود څو زړه نه کاندې شق / د نوخطو د خيال مشق نه شي مطلق
کوم شوخ چشم و صحرا ته ځي چي اخلي / له تمکينه يې آهو د رم سبق
د هغه طبيب له لاسه سخت بيمار يم / چي په خيال د لب د ميو کړم عرق
سيا بختي مي د دې خپل اواز رانجه شوه / په شکوه مي يار ته نه رسي نطق(4)
دا د کوم مهروی د غم خناق نيولی / لمر چي وينه هره ورځ چښي د شفق
هيڅ له ځانه له جهانه خبر نه يم / هسي يم د يار په خيال کي مستغرق
۱۳۱ ستا د لبو د بوسي داد پر "حنان" کړه(5) / چي د حُسن د زکوة دی مستحق 1023

هومره توان را څخه نشته نه توفيق / چي رقيب دي کړم په وينو کي غريق
نرګس کوز ګوري له وهمه ستا د سترګو / هم تر لبو دي خجل لعل و عقيق
له وصلته دي رقيب بوجهل مايوس دئ / د وصلت اسلام نصيب شو زما صديق(6)
د کم عمر رسن کله وررسېږي / د زنخ څاه دي هرګوره دئ عميق
ستا د سترګو له رنجو چا ته فرياد کړم / چي آواز مي له خولې نه ځي په تحقيق
تر قيامته به په مست يم(7) له خماره / که دا ستا له لاسه راکړې يو رحيق
۱۳۲ شعر تل په اندازه وايه "حنانه" / طبيعت د يار هرګوره دئ رقيق(8) 1030

---

(۱) چاپي دېوان: کوم ګلرخه (2) چاپي دېوان: پرې برابر سو. (3) چاپي دېوان: بېعقلانو. (4) چاپي دېوان: "په شکوه مي تر خوله نه خېژي نطق". (5) چاپي دېوان: "د سرو شونډو د بوسې داد پر حنان کړه". (6) چاپي دېوان:
ستا له مخه ابوجهل رقيب مايوس دئ / ستا د مخ اسلام نصيب زما صديق

(7) چاپي دېوان: د محشر په ورځ به مست يم (8) اصل: "طبيعت د يار ګوره دئ رقيق".

﴾ک﴿

که زړه ستا په عشق کي چاک شو نشته باک — کوم دئ زړه چي ستا له غمه نه دئ چاک
خوبرویان د زړه په وړو کي استادان دي — باري تا رنګه(1) یو نه وینم چالاک
رحم بویه(2) چي له دې غمه بېغم شم — ساقي راکړه ماته څه اوبه د تاک(3)
چي یو ښکلی چیري(4) و ویني بندي شي — خدای خوار کړئ زړه لرم نه دئ په واک(5)
که دي مخ هرګوره پاک دئ خدای رازلئ — زما په رنګ به نه وي هم په عشق کي پاک(6)
د معنا زېبایي بویه په رنګ څه شي؟ — د کافورو قدر نه لري اهاک
زړه پر خدای سپارلئ هر څه ور پېښیږي — په خوبانو یې موقوف شو مرګون واک(7)

۱۳۳ — که مجنون د لیلا غم و زهیر کړئ
باري نه و د "حنان" په شان(8) هلاک — 1038

مخ دي کړ له ما د صبر کل اسباب ورک — نوی خط دي کړ له ما خط د کتاب ورک
زما په زړه پسې دي سترګي هسي ګرزي — لکه چیرته چي له مسته شي کباب ورک
ستا د لعلو لبو هسي غلبه شوه — شو له تنه له عقیقه څخه آب ورک
ستا د حُسن تجلی کړم هسي محوه — لکه تږی چي پر دښت شي د سراب ورک
رقیب نه شي ستا د مخ سیل کولای — شب پرک شي له پر توه د آفتاب ورک
که امید د بوسې کاندې(9) عیب نه دئ — په وصلت کښېي له عاشقه شي آداب ورک

۱۳۴ — ګاهي ګاهي به راتلې په خوب کښېي(10) څه کړم
دا ستا خیال کړ له "حنانه" څخه خواب ورک — 1045

چي دي سوي دي د حُسن په اور خلک — ستا له لاسه څخه ګډ شو په شور خلک(11)
د غم سنګ(12) چي پر خوله وخوري زړه خبر شي — په وهل د در خبرېږي د کور خلک
زړه کباب نمک د اوښو یار ته کښېږده(13) — بې نمکه کباب نه خوري خوشخور خلک
ظلم جور پر ما ولي کړې ضعیف یم — پر کمزوري باندي نه کوي زور خلک
لکه زه چي ستا د عشق په اور یم سوی — خدای دي نه سیځي په هسي اور نور خلک
زه به څه کړم له رقیبه د ښو طمع — نادیده وو څخه نه کوي پور خلک

۱۳۵ — له هغه مخه "حنان" څه رنګ پرهېز که
چي یې ګډ دي په تعریف لور(14) پر لور خلک — 1052

---

(۱) چاپي دېوان: یاره تا رنګه. (2) چاپي دېوان: رحم وکړه. (3) اصل: "ساقي راکړه و ما څه اوبه د تاک".
(4) چاپي دېوان: چیرته. (5) چاپي دېوان: "خدای خوار کړئ زړه له زمه نه دئ پاک". (6) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته
(7) دا بیت بیا په اصل کي نسته. (8) چاپي دېوان: په رنګه. (9) ب: که امید د بوسې وکړم. (10) ب: په خواب کښېي.
(11) دا غزله په اصل او چاپي دېوان دواړو کي د "ق" د ردیف غزله ده. ما د اوسني لیکدود په خاطر د "ک" ردیف ته را نقل کړه. (12) چاپي دېوان: د غم شک. (13) چاپي دېوان: کښېږدي. (14) چاپي دېوان: لور په لور.

عاشقان ولي له کاني دا فلک   هر آهن کله مبنود شي پر محک
زېبايي د خوبرويانو ستا په مخ ده   طعام نه که خوند چي نه لري نمک
ستا له غمه سرګردانه هسي رېږدم[1]   شپه و ورځ د سر په تار لکه جلک
دا د مخ په آئينه کي يې خال نه دئ   په رخسار يې عکس زما د مردمک
ستا له زلفو(2) و رخسار ته مدد نشته   د کافر اسلام ته نه رسي کومک
رقيب هيڅ فيض د يار له مخه نه وړي   و آفتاب ته کتای نه شي شب پرک

۱۳۶ زه "حنان" دي غم په هسي شان ناتوان کړم
چي د باد له مخه ځغلم لکه کک 1059

د وفا طمع به نه کوي له تا څوک   چي خبر وي ستا په ناز و په ادا څوک
يو ښه باغ دئ د دنيا، فلک بې مراده[۳]   فرصت نه کاندي چي وکه تماشا څوک
غونچه نشته چي خزان يې فنا نه که   د زړه غوټه به که خلاصه پر صحرا څوک
ډېر نازک د ګلو ښاخ دئ پر ببرېږم[۴]   چي لاس اوږد ور باندي نه کاندي بېځا څوک
بې ملګري سر انجام د کارو نه شي   بې بلده[۵] کله غلا کاندي تنها څوک
له کرمه يې پر حال[۶] پوښتنه بويه   چي دا ستا کوڅه له ضعفه کړي ماءوا څوک

۱۳۷ دا محاله ده[۷] چي خوار سړی پادشاه شي
زه "حنان" څوک، ستا د لبو تمنا څوک[۸] 1066

ستا د عشق په لار کي سر څه کوي څوک   دا توښه په دا سفر څه کوي څوک
دوکان څه په کار راځي چي مايه نه وي   بې له وينو لېمه تر څه کوي څوک
د عشق راز چي پټ ساتې،[۹] اوښې عيان که[۱۰]   ملګري د پرده در څه کوي څوک
وخت د ګل قيمت د ميو جهان نه دئ   سرمايه د شور و شر څه کوي څوک
زما و مرګ ته دي[۱۱] د زلفو ماران جوړ کړه   د مېږي په مرګ حشر څه کوي څوک
چي دي خيال راشي[۱۲] زړه باسم له بدنه   په مجلس کي نوحه ګر څه کوي څوک

۱۳۸ که د يار زلفي تر لاسه شي "حنانه"[۱۳]
ګلاب عطر مشک عنبر څه کوي څوک 1073

---

(۱) چاپي دېوان: مدام رېږدم. (2) چاپي دېوان: ستا د زلفو. (3) چاپي دېوان: نامراده. (4) اصل، چاپي دېوان: وبربرېږم.
(5) اصل، چاپي دېوان: بې ولده. (6) چاپي دېوان: هر حال. (7) چاپي دېوان: دا محال دی. (8) اصل: "زه حنان او ستا د لبو تمنا څوک". (9) چاپي دېوان: د عشق راز که څوک ساتي. (10) اوښې = اوښې يې. (11) چاپي دېوان: زما و مرګ ته يې. (12) چاپي دېوان: خيال راځي. (13) چاپي دېوان: "که د يار زلفي ته لاس شي د حنان".

﴿ګ﴾

هر ساعت خورم د اشنای د جفا سنګ — لا لاس نه اخلم، نه عار لرم، نه ننګ(1)
په کوهسار کي یې د عشق یم هسي محوه — چي آئینه شوه راته ټکي د پلنګ
تر ګلګون رخسار د خط په سبزه خوښ یم — کړم له دې میو فارغ نشې د بنګ(2)
کړه توره هسي رنګ غوڅول نه که — لکه زه غوڅ کړم کړو کتو په څنګ
عشق عطاء الهي ده بل څه نه دي — نه په زور میسر کېږي نه په جنګ
دا یې لب په پانو سره نه دي خبر شئ — وایې خیست زما د زړه له وینو رنګ

١٣٩ — شیرین شعر دي صیقل د زړو که نه وای د "حنان" — 1080
شعر به نه ووړ د زړو زنګ

﴿ل﴾

ستا د وروځو خیال کړم خم لکه هلال — لا د ناز تصویر دي نه راځي په خیال
چي جدا له ګلرخانو یو ساعت شم — اوږد پر ما هغه ساعت شي لکه کال
چي دي خیال(۳) د سم قد نه راځي په خوا کي — الف قد مي هسي خم شو لکه دال
دا هجوم د سیاه بختۍ نه دئ نور څه دئ(۴) — تمام عمر مي و نه لیده ستا خال(۵)
شاپېرۍ د ارم واړه لېونۍ شي(۶) — کې په خوب کي ولیده دا ستا جمال(۷)
چي دي قتل په غمزه کړم جفا بس کړه — ډېر په ماتي پسي تله نه دئ کمال

١۴٠ — چي د خط تعریف یې تل وایې "حنانه" — 1087
دا په دا شو(۸) ستا زبان د طوطي بال

چي مغروره دئ په حُسن د رخسار خپل — څه پروا لري په قتل د بیمار خپل(۹)
مهتر خضر به خپل عمر باندي ورکه — که قیمت کاندي د تورو زلفو تار خپل
ګلرخان له رقیبانو پرهېز نه که — ګل بد نه وړي په قربت سره د خار خپل
د زاهد مسجد، زما د یار کوڅه ده — هر سړی ښه پوهېدلئ دئ په کار خپل

---

(١) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. چاپي دېوان د "ګ" ردیف ببخي نه لري. بله نسخه:

نن مي بیا شو په زړه باغ د جهان تنګ — نه پوهېږم پر کوم لور وکړم آهنګ

ج

(2) د دې بیت پر ځای په بله نسخه کي د غه لاندي بیت راغلی دئ:

دا د چا د مخ د شمع خیال را پېښ شو — چي اسمان ګرزي پر ما لکه پتنګ

(3) چاپي دېوان: چي یې خیال. (4) چاپي دېوان: نوڅه دئ. (5) چاپي دېوان: "چي تمام عمر مي نه ولید ستا خال".
(6) چاپي دېوان: "شاپېرۍ به د ارم ټولي لېونۍ شي". (7) چاپي دېوان: "کې په خواب کښي چیرته ولید ستا جمال". (8) چاپي دېوان: هم په دا شو. (9) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. په اصل کي هم د غزلي د بیتو شمېر شپږ دئ،
د شپږم بیت لپاره یې تر مقطع د مخه ځای پري ایښئ دئ. ما له بلي نسخې را نقل کړ.

مستحفظ د یار د خال په دا خم قد، یم ‌ ‌ ‌ ‌ ټکی نه پرېږدي بېرون ځکه پر کار خپل
خیال یې نه راځي زما و خراب زړه ته ‌ ‌ ‌ ‌ له خرابه خراج کله وړي سرکار خپل

۱۴۱ ‌ ‌ د خپل زړه پر دا غوصبر کړه "حنانه"
چي مشغول یې تل په سیل د ګلزار خپل ‌ ‌ 1094

که دي ولیدای په سترګو حُسن خپل ‌ ‌ ‌ ‌ ملامت به دي نور خلق نه بلل (1)
ستا و حُسن ته حاجت د سینګار نشته ‌ ‌ ‌ ‌ آئینه د آفتاب نه غواړي صیقل
څه تعریف کړم د ارم د شاپیریو ‌ ‌ ‌ ‌ ستا و حُسن ته نور حُسن دئ بدل
د خط ګرد(2) دي کړه د سترګو مستي زیاته ‌ ‌ ‌ ‌ په بهار کښي زېب کوي د بادام ګل
چي و باغ ته خرامان شوې ګلرخساره ‌ ‌ ‌ ‌ ستا د مخ اور پر ګلانو کړ اوربل
عشق له حُسن سره شته(3) په هر ایام کښي ‌ ‌ ‌ ‌ د قُمري طوق شو د سروي چغاول

۱۴۲ ‌ ‌ تش رمق را پاته شوئ دئ دلبره
د "حنان" روح دئ په دید سره معطل ‌ ‌ 1101

په ځګر کي مي بلېږي د عشق اور تل ‌ ‌ ‌ ‌ وړم پر ځان له ناچاریه دغه زور تل(4)
دا واړه له عشقه نه دي، نور له څه دي؟ ‌ ‌ ‌ ‌ چي راپوري دئ د تورو سترګو تور تل
بېګانه یې کړم له خپلو له پردیو ‌ ‌ ‌ ‌ معلومېږي راته خپل کور لکه ګور تل
د دنیا له سودو زیانه خبر نه یم ‌ ‌ ‌ ‌ چي پر سر مي دئ لکه عشقه هسي شور تل
خود به هسي کښېو تم د عشق په لومه ‌ ‌ ‌ ‌ تکبیرونه راکول چي پلار و مور تل
عاشقۍ مي هسي صافه آئینه کړه ‌ ‌ ‌ ‌ چي خندا پر صفا یي که د بلور تل

۱۴۳ ‌ ‌ تورو سترګو مي لا بخت نه دئ تور کړئ
سینه سوئ چي "حنان" دئ لکه سکور تل ‌ ‌ 1108

چي دي باد راشي د زلفو د کاکل ‌ ‌ ‌ ‌ زما د ماغ پُر شي له بویه د سنبل
چي دي خیال په غبږ کښي و نیسم په شپه کښي ‌ ‌ ‌ ‌ له بستره مي سحر بوی ځي د ګل
ستا د مخ په مثل ګل نه پیدا کېږي ‌ ‌ ‌ ‌ که څوک و غواړي ایران، کشمیر، کابل
خط و خال وروځي سترګي توري زلفي ‌ ‌ ‌ ‌ سیاه پوشي ده ستا د حُسن تسلسل
نه مي غواړې،(5) نه راځې او نه پوښتنه ‌ ‌ ‌ ‌ د یارۍ په کور کښي هومره تغافل
که مي زړه ویار "ته" ور نه کړ عیب نه دئ ‌ ‌ ‌ ‌ و پاد شاه ته نه سپاري پژمرده ګل(6)

۱۴۴ ‌ ‌ صبر مه غواړه ناصح له ما "حنانه"
زه غرق کړئ یم ډېر صبر و تحمل ‌ ‌ 1115

(۱) ب: ملامت نه دی نور خلق نه بلبل. (2) ب: د خط ګرځ. (3) ب: عشق له حُسنه سرشته.... (4) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (5) ب: نه مي بولي. (6) ب: نه سپاري څوک مرده ګل.

په ګلشن کي که ښکاره کړي تور کاکل — آشفته به کاندي زلفي د سنبل (1)
تن يې هسي په ګلنار لباس کي زېب کا — لکه واچوي باد يو پر بله ګل
څه تاراج يې کړې د سترګو په وهلو — قافلې د دل و دين د تحمل
دا زما ژړا آسمان په ګردش کښېووست — زورور سېل مدام وړي له ځايه پُل
د ګلرخو خط عاشق ته مستي ورکړه — تل مستي کوي په رنګ د ګل، بلبل
توري زلفي په رخسار باندي پرتې دي — که پر پاڼې د ګلاب پروت دئ سنبل

۱۴۵ چي يې خيال کړې د ګُلګون رخسار "حنانه"
ځکه شوه دا ستا سينه روضه د ګل 1122

يو بلبل نه دئ تنها ګريان د ګل(2) — په فراق يې(3) دئ سوخته جهان د ګل
په عرق زېب که رخسار د ګلرخانو — دا په دا وي(4) مشاطه باران د ګل
هرزه ګوی عاشق پرده د معشوق اخلي — ګوره څيري کړ بلبل ګرېوان د ګل
چي په خيال کي مي د زړه ويني څڅېږي — زما له ځا د يار تر ځا خيابان د ګل
نا اميدي له خلکو کړه که راحت غواړې — په خزان وي(5) آسوده باغوان د ګل
پرښه مخ د بوالهوس نظر خطر دئ — د ګلچين وي تش کاته طوفان د ګل

۱۴۶ بيا د چا و خونرېزی ته ځي "حنانه"
چي يې واغوستې جامې په شان د ګل 1129

﴿ م ﴾

څو نوش نه که بلبل طوره د عشق جام — هغه نه مومي و صلت د ګل اندام
توري سترګي مي د زړه ويني يو ځای خوري — که څه نه خوري دوه هندوان يو ځای طعام
له کرام الکاتبينه سياهي توی شوه — که تور خال دئ په رخسار د دلارام
ستا له سترګو زما يوه غمزه کافي ده — په خلوت کي زاهد اوسي په بادام
چي مي خال په مخ کي وليده حيران شوم — په جنت کي دي کافر اينبئ دئ ګام(6)
خيال دي وړئ دئ له ما آرام و صبر(7) — بې له تا مي د زړه کله شي آرام

۱۴۷ بې د دوسته "حنان" هغه چا پيدا کړ
چي يې خپل ځان کړ په دا لار کي ګُمنام(8) 1136

(۱) دا غزله په اصل کي نسته. په چاپي دېوان کي هم همدا راز شپږبيته ده. خو شپږم بيت ما له بلي نسخې رانقل کړ.
(2) چاپي دېوان: ګويان د ګل. (3) په اصل کي "يې" نسته. (4) چاپي دېوان: دا په دا چي. (5) چاپي دېوان: په خزان شي.
(6) چاپي دېوان:
چي يې خال په مخ کي وينم حيرانېږم — په جنت کي ولي ږدي دا سي يو ګام

(7) چاپي دېوان: قار و صبر. (8) چاپي دېوان: "چي خپل ځان يې کړ په دا لار کښي ګُمنام".

سم ايږده د شريعت پر لار قدم — قدم مه ږده کوږ چي شي هلته سم[1]
نم د زړه تر سترګو توی په لوی سهار که — د عصيان نامه پاکېږي په دا نم
صبحدم توبه زاري کړه و قادر ته — حرام کړه پر سترګو خوب د صبحدم
رم کوه له معصيته څو دي توان شي — نفع وړې ده عالم په دغه رم[2]
دم د بد ويلو مه وهه مظلوم ته — د مظلوم د آه تير ګرزي دم په دم[3]
کرم کړه پر زېر دستانو په ډېر لطف — که له خدايه اميد واري د کرم
زيم د اوښکو د مظلوم نه اجتناب کړه — چي د عمر د بوال زود وهي دا زيم[4]
غم کوه د لوی سفر د توښې دلته — کل غمونه به دي هېر که دغه غم[5]

۱۴۸ — ستا قلم شعر په نوي طرح کاږي[6] / د موسٰی عصا "حنانه" ستا قلم — 1145

د عاشق بې ياره کله شي توان يو دم — پتنګ کله له ډېوې ساتي ځان يو دم[7]
که مي يار د خوارۍ پُرس کوي عيب نه دئ — له مېږيه فارغ نه و سليمان يو دم
د يار خيال مي له سينې څخه ژر وزي — په خفه ځای کي آزار شي مهمان يو دم
نتيجه د سخاوت آخر نېستي ده — لاس خالي شي په پاشل د دهقان يو دم
ډېر و اوښو مي صورت له واکه ويوست — نړوي عمارتونه باران يو دم
يو ساعت مي آرام نه شي بې ګلرخو — باغ کي نه وي بې ګلانو باغوان يو دم

۱۴۹ — د صورت زندګاني واړه بې روح ده / د خپل يار بې خياله مړ دئ "حنان" يو دم — 1152

چي په آرزو د ښکلي مخ د خپل دلبر ودرم — د باغ د ګلو له ګلشنه لاس پر سر ودرم[8]
چي د جزا په ورځ حساب کتاب کاوه شي زه به — ستا د جفا نامه په لاس کي پر محشر ودرم
ور به يې نه کړم دا نعمت پر پاد شاهي د دارا — د عشق په تور که و دوهۍ ته قلندر ودرم
ستا د رخسار د ګل په خيال کي همېشه دلبره — لکه غونچه د زړه له وينو سور ځګر ودرم
پروا به نه وکړم هرګز په چپ وراست د دهر — که زه يو ځله ستا و مخ ته برابر ودرم
دا ستا د زني د کوهي تنده مي نه ماتېږي — که پر چشمه باندي سربېره د کوثر ودرم

۱۵۰ — جواب دئ دا غزل "حنانه" د اخوند پيرمحمد / که په قيامت کي په پناه د پيغمبر ودرم — 1159

---

(۱) "هلته" بايد درې څپې ولوستل سي. چاپي دېوان: "مه ږده کوږ قدم چي ته شې هلته سم". (2) چاپي دېوان: "نفع وړه ته د عالم په دغه رم". (3) چاپي دېوان: په دم دم. (4-5) په اصل کي دا دواړه بيتونه نسته. (6) له "نوي طرح" څخه يې مقصد دا دئ، چي د هربيت د سر کلمه د بيت په پای کي را وړل سوې ده. (7) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.
(8) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

غړند له مطلبه په پرواز د هوس ولاړم — تش لاس له خرمنه د هستۍ لکه خس ولاړم [1]
صبح غوندي چاک ګرېوان د صدق له پرتوه — سپک د ګل د بوی په شان په کام د نفس ولاړم
بخت مي د دولت رخ مقابل د نظر نه کړ — کوز په دې عرصه کي په رفتار د فرس ولاړم
هیڅ[2] رفعت حاصل تتبع نه کړه په دنیا کي — سپور پر اور د دود په شان هوا ته عبث ولاړم
نه شو راموجود په شپه مجلس د اهل دِلو — ځکه لکه شمع په تش باد د نفس ولاړم
طمع د دانې چي مي د نس په رضا وکړه — ځکه د مرغه په دود بندي د قفس ولاړم

۱۵۱ — 1166
زاد و راحله د لوی سفر وا خیسته خلکو
زه "حنان" چي پر زېرمه د نس ولاړم[3]

چي خدای ستا جور و ستم لره پیدا کړم — نور به څه لره ګیله مانه له تا کړم
جفا جور، ظلم خوی دئ د بتانو — زه به ولي له تا طمع د وفا کړم[4]
ستا له غمه راته هسي معلومېږي — چي به پس له دې و کل هوس ته شا کړم
په ظاهره که زرغون ښکارېږم څه شو — غم، لړمون له وینو ډک لکه حنا کړم
مخ دي یووړه خوشالي له ماغریبه — نور به څه لکه ګل خوله په خندا وا کړم
ځکه مبتلي رقیبان زما په غوښو — بېلتانه دي مزه دار لکه حلوا کړم

۱۵۲ — 1173
ماله یاره څخه پرې کړه د ښو طمع
اې "حنانه" زړه اخته په تمنا کړم

د ګلرخو د دیدن هوا خراب کړم — چي دا هسي آرام نه یم اضطراب کړم
لکه ونیسي و ښته د اور و تاب ته — پېچو تابي زلفو هسي پېچ و تاب کړم
همېشه دي[5] د ګُلګون رخسار له شوقه — تماشې د نسترن او د ګلاب کړم[6]
په ځنځیر د تورو زلفو یې بندي کړم — حواله یې بیا د سترګو په قصاب کړم
له خجلته سره[7] شراب لکه او به شي — سره لبان چي مقابل د مې و ناب کړم
د زړه مراد مي له تا نه مونده حیران یم — چي پرڅه دا ستا و لور ته ډېر شتاب کړم[8]

۱۵۳ — 1180
د هجران په اور دي[9] سوی زه "حنان" یم
له سوختنه تل ژړا لکه کباب کړم

ستا هجران په ناتوانۍ هومره خبر کړم — چي مېږې پر لاري ځي ځني حذر کړم[10]
ستا له شونډو له غاښو به زړه پرې نه کړم — کله شي چي ترک د شیرو د شکر کړم
هومره بار د لطافت وړې حیرانېږم — چي نظر دي و وښته ته د کمر کړم

---

(۱) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته. (2) په چاپي متن کي "هیڅ مي" دئ. ما د وزن د سمېدو په غرض "مي" ور څخه ویوست. (3) دا نیم بیتۍ هم د وزن په لحاظ کمبوت لري که په متن کي ډېر تصرف روا وای نو ما به دا سي سم کړی وای: "پاته زه حنان یم چي پر زېرمه د نس ولاړم". (4) اصل: "زه په څه له تا طمع ستا د وفا کړم". (5) چاپي دېوان: همېشه یې. (6) چاپي دېوان: "تماشې په هر نفس د ګل ګلاب کړم". (7) چاپي دېوان: له خجلت. (8) چاپي دېوان: "چي هر څه دا ستا و لور و ته شتاب کړم". (9) چاپي دېوان: په اور یې. (10) دا غزل په چاپي دېوان کي نسته.

و خندا ته دي دلبو يم بې هوښه   که ياقوت يې مقابل که يې ګوهر کړم
ستا له وصله مې دلبره يأس حاصل دئ   و دا زړه ته که هر څو تسلی ورکړم
لمر خان پټ که له خجلته معلوم نه شي   هر ساعت چي له مهرويو ګيله سر کړم

۱۵۴   زما "حنان" پر خاطر مشک و عنبر اوري
د نوخطو په تعريف چي قلم سر کړم   1187

ستا د عشق غمونو زه هسي سر تور کړم   بل د هجر اور دي سوی لکه سکور کړم(1)
که زړه يو دئ خو ستا مهر ځای نيولئ   مګر غم لره دي بل زړه له چا پور کړم
طاقت نه لرم بې تا نه ستا د وصل   عاشقی پر بد قدمه فرس سپور کړم
دا ستا جور، زما صبرو دلبره   عاقبت چي دي د کم د لوی پېغور کړم
چي د ستا جفا تل وينم لاس نه اخلم   دغه واړه ناچاري ده په زړه زور کړم
زما ناري به آرام يو سي له عالمه   که دا ستا د هجر ږغ پر جهان خپور کړم

۱۵۵   جفا خوی وي د خوبانو، نه دا هسي
زه "حنان" دي په ژوندوني سر په ګور کړم   1194

چي دا ستا پري د زلفو خيال هر دم کړم   د ماغ تر، زه له سنبلو د ارم کړم(2)
پېچ و خم شم لکه مار پر ملا وهلئ   را په ياد چي ستا د زلفو پېچ و خم کړم
کړبي توري مې پر زړه باندي څرخېږي   چي را ياد کله دا ستا د وروځو خم کړم
درک دي نه کېږي د تن په نزاکت کي   د تعريف شرحه دي کښل په کم قلم(3) کړم
فرق يې نه کېږي يو موی په زيات و کم کي   زما صبر ستا جفا چي سره ضم کړم
د خط مشق دي د ازل کاتب وهلئ   نور بې زه(4) صفت په کم قلم رقم کړم(5)
له شوخ چشمو مي جفا ډېري ليدلي   چي دا هسي د نرګس له ګله رم کړم(6)

۱۵۶   زه "حنان" زلفو وکفر ته څکولم
ستا د وروځو محراب بيا پر قبله سم کړم   1202

ستا د وروځو خيال بيا خم لکه کمان کړم   لب دي زړه له وينو ډک لکه مرجان کړم
په بازار کي د عشق څه د سود سودا ده(7)   نقد د زړه بې تر نسيه ديدن قربان کړم
پادشاهان آبادوي خراب ملکونه   خيال دي ولي زه ويران پسي ويران کړم
پروښته تکيه کوم له ډېره فکره   چي و ملا ته دي نظر په هر زمان کړم
که مي زړه له وينو ډک دئ زه په خوښ يم   دا په دا چي دي خونخور خيال مهمان کړم
له پردو د سترګو ځای ورلره بويه   هغه دم چي(8) يې مهمان د خيال سلطان کړم

۱۵۷   چي يار هسي ظلم و جور کړي په پوهېږم
زه "حنان" به په ژړا جهان طوفان کړم   1209

(۱) دا غزل په چاپي دېوان کي نسته. (2) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (3) په کم قلم = په کوم قلم.
(4) بې = به يې. (5) دا غزله مقطع نه لري، خو خالي ځای يې ورته پرې ايښئ دئ. ما له بلي نسخې واخيسته
(6) دا بيت هم له بلي نسخې رانقل سو. (7) چاپي دېوان: "په بازار کي د عشق دا د سود و سودا ده. (8) په اصل کي "چي" نسته.

څه نسبت دا زما د اوښو ستا د تن کړم[1]   ته شیرین خاندې زه آه کوهکن کړم
له محنته د غربت که مړشم ښایي   چې دا ستا له بدخویي ترک د وطن کړم
ته که خال پر مخ لرې زما پر زړه داغ دئ   ماتوې ته زلفې، زه د زړه شکن کړم
بوی د میو مې له زخمه د سینې ځي   د مخمورو سترګو خیال چې زه غمجن کړم
لکه زخم د ناسور یأس مې حاصل شو   تسلی مې د زړه نه کېږي شیون کړم
بې رحمي چې را په یاد کړم د ګلرخو   مې باید چې ترک د ګلو د ګلشن کړم[2]
پر سبزه که ګل پیدا شي عجب نه ده   دا عجب، د سبزې دید پر نسترن کړم[3]

١٥٨ له حسرته ستا د زلفو معلومېږي
زه "حنان" به خپل ځان[4] خاوري د ختن کړم 1217

عاشقي دي خوار و زار لکه مجنون کړم   بل دي هجر ریز مریز په زړه زبون کړم
جدا کړزم له عالمه ستا له مینې   چې په روغ عالم به پوري دغه پون کړم[5]
په قیامت مې دي مخ تور او شرمنده شم[6]   چې بې تا به په بل چا د زړه ترون کړم
دا ستا خیال چې راولم د زړه تر کوره   خوشحالي هوا هوس واړه بېرون کړم
ستا د لبو عناب راکړه سخت بیمار یم   امتحان په دا نسخه د افلاطون کړم
چې له خولې مې شپه و ورځ د سوز نالې ځي   دا ستا هجر لکه نی خالي لړمون کړم

١٥٩ مرګ مې سل ځله قبول دئ که کېږي
چې "حنان" به ستا له لوري مخ را ستون کړم 1224

بیا نګار دي په زړه زور کاندي پوهېږم   چې را تله زما پر لور کاندي پوهېږم
که د باغ پر لوري ورشي زه ضامن یم   ګل به حُسن ځنې پور کاندي پوهېږم
که هر څو یې د حیا په حجاب[7] نغاړم   عاشقي به مې سر تور کاندي پوهېږم
زما و صبر ستا و حُسن ته چې ګورم   ما به هم د مجنون ورور کاندي پوهېږم
چې رقیب دا ستا و زلفو ته ږبر ګوري[8]   دا کاته به یې شبکور کاندي پوهېږم
چې مدام و یار ته ګډ وي په د روغو[9]   دا ویل به یې مختور کاندي پوهېږم

١٦٠ که یې دا د خولې پیاله، د شونډو مې وي
خوار "حنان"[10] به پر نسکور کاندي پوهېږم 1231

(١) چاپي دېوان: "چې نسبت دا ستا د حسن زما د تن کړم". (2) دا بیت په چاپي دېوان کې نسته. (3) دا بیت په اصل کې نسته. (4) چاپي دېوان: پر خپل ځان. (5) پون کلمه له "ب" څخه واخستله سوه هورې یې پون د پم "خاربښت" معادل کلمه بللې ده. په اصل کې "فون" ده.
(6) ب: شرمنده یم. (7) چاپي دېوان: په ستر. (8) چاپي دېوان: وګوري.
(9) چاپي دېوان: "چې مدام و یار ته سروي به درواغو". (10) چاپي دېوان: دا حنان.

په راستۍ لکه الف وم په قد سم ‌‌ ‌ پر ملاخم کړم دغه ستا د وروځو خم(1)
یو راسته وبښته دي نشته په ابرو کي ‌ کج مژګان دي نه لري د راستۍ چم
چي مي خیال ستا د سم قد کاوه په زړه کي ‌ کږو وروځو دي راوښود ځای د غم
په رخسار باندي دي زلفي کږې ښې دي ‌ چي په خپل مقام کي بِه وي تر سم، خم
کږې نشته چي له تا نه را رسېږي ‌ د ابرو کجۍ دي لاندي کړم تر دم
دا چي وایي کوږ بار نه رسي تر ځایه ‌ بانوګان دي د زړو بار وړي په هر دم

۱۲۱ ‌ زه "حنان" دي په کږو کتو بندي کړم ‌ 1238
چي هر څو کږې کوې زه بې(2) زغمم

په جنت نه یم خوښ هرګز په درد د یار مي قسم ‌ خوښ په لذت یم د خوارۍ په اعتبار مي قسم
زړه مي له تا وعده د وصل هرګز نه ولیده ‌ په نا امیدۍ د توري شپې د انتظار مي قسم
پروا په ګل و په خار نه کړم د جنون له فیضه ‌ په سینه صافه آئینه د نوبهار مي قسم
که مي سر ولاړ شي ستا په مینه کي خوشاله یم زه(3) ‌ په تېره تیغ دا ستا د جور جوهردار مي قسم
ستا له جفا مي د غونچې په دود زړه ډک له وینو ‌ په ها نسیم چي ګل خلاصېږي د سهار مي قسم(۴)
تور بخت مي نه ولیده هیڅ ستا د کاکل شب قدر ‌ په تورو مشکو ستا د زلفو په هر تار مي قسم

۱۲۲ ‌ ستا د ګلګون رخسار له شوقه زه "حنان" د اوښو ‌ ۱۲۴۵
ګلان کرمه هر ګړی په لاله زار مي قسم

په هردم چي دي رخسار و زلفي کسم ‌ مخ دي عین خزانه ده زلفي طلسم
التفات د قبلېدو نه کړې هیڅکله ‌ که هرڅو در ته پېشکش سر و مال نسم(۵)
بایلودلئ مي دئ زړه ستا پر چشمانو ‌ بې ارواحه تش ولاړ یم خاکي جسم
پر جبین باندي یې(۲) چین له قهره راشي ‌ هغه دم چي په غوږو واروي زما اسم
شکوه مه کوه د یار له ډېره جوره ‌ چي جفا و جور دئ د ښکلیو رسم
که هرڅو جستجوی و کړم ستا و لور ته(۷) ‌ نزدېکت مي در ته نه شي په هیڅ قسم

۱۲۳ ‌ که خلعت د دشنام واغوندې و ماته ‌ ۱۲۵۲
زه "حنان" به په عالم کي ښه په یسم(۸)

چي په شپه ستا د کاکل په بوی اشنا شم ‌ په سحر له ښاماړانو په غوغا شم
چي بېتا باغ له ورشم سروقده ‌ قُمري طوره په کوکو ژبه ګویا شم
چي په شپه دا ستا "د" زلفو بوی را واخلي(۹) ‌ منتظره و نسیم ته د صبا شم
چي د لبو خیال دي راشي په خاطر کښې ‌ مستغني نور له دوا د مسیحا شم

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) بې = به یې. (3) چاپي دېوان: ستا په مینه لا خوشاله یم زه. (۴) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (۵) نسم = نیسم چاپي دېوان: نسیم؟. (۲) په اصل کي "یې" نسته. (۷) چاپي دېوان: ستا و خواته.
(۸) چاپي دېوان: ابسم، یسم = ابسم. (۹) ب: را اخلي.

پروانه رنګه مې څوک په ځای خبر دئ چې چراغ د حُسن بل شي زه پیدا شم
چې دې ګرزم [1] په کوڅه کښې ګلرخسار د جهان له نعمتونو بې پروا شم

۱۲۴ د قیامت علامې و وینم په سترګو ۱۲۵۹
زه "حنان" چې یو ساعت له تا جدا شم

ستا له مینې به زه کله دست بردار شم د منصور په دود که سل ځله په دار شم[۲]
که د زلفو بوی دې راغئ تر مشامه[۳] و رقیب ته به په سهم لکه مار شم[۴]
له پرتوه ستا د مخ نه دئ نور څه دئ[۵] هر طرف چې ځم په سیل د ګلزار شم
چې طاقت یې ستا د مخ د اور راوړئ[۶] هک حیران دې د زلفینو په هر تار شم
یو بې واکه زړه لرم نه په پوهېږم[۷] چې یو ښکلی چیري وینې[۸] ګرفتار شم
چې ناصح توبه راکاږي ستا له مینې هغه دم د ده له لارې[۹] توبه ګار شم

۱۲۵ زه "حنان" خوښ یم د عشق په لېونتوب کې[۱۰] ۱۲۶۲
نه په دا چې بې دیدنه دې[۱۱] هوښیار شم

د کږو وروځو په خیال چې یې خم شم په لیده یې بیا د قد د سرو سم شم[۱۲]
جزء لا یتجزا یې تنګه خوله ده چې په خیال یې له حیرته زه عدم شم
په حسرت یې د تور خط هسې راکېږي سینه چاک وینې خوراک لکه قلم شم
چې بې خیال شم د دو زلفو، وروځو، سترګو هغه دم ځای د محنت د درد و غم شم

۱۲۶ ما "حنان" پخوا لیده دا چې بندي یې ۱۲۷۱
په جادو د تورو سترګو د آدم شم

قد دې دئ تر سروي سم مخ دې ګل، عرق شبنم[۱۳]
وازه خوله غونچه په باغ کې کوي ستا د خولې ماتم
د چمن ګلان وي واړه ستا د مخ په خیال خُرم
هر طرف آفتاب ځلېږي ستا د زلفو تر هرخم
مر جان خپل صورت سوری کړ ستا د سرو شونډو په غم
باج را نیسه له خوبانو نازنین یې د عالم

۱۲۷ په کاغذ دې "حنان" یاد کړ 1278
اوکه شوې سهو القلم

---

(1) چې دې ګډ شم. (۲) چاپي دېوان: سنګسار شم. (۳) چاپي دېوان: "که دې بوی د زلفو راشي تر دماغه".
(۴) چاپي دېوان: "و رقیب و ته به سم لکه مار شم". (۵) چاپي دېوان: "ستا د مخ نه ده نور څه ده". (۶) چاپي دېوان: "چې راوړئ یې طاقت ستا د مخ اور ته". (۷) چاپي دېوان: "یو بې واکه زړه لرم خدای را خبر دئ". (۸) چاپي دېوان: چیر ته وینم. (۹) چاپي دېوان: هغه دم دې له دې لارې. (۱۰) چاپي دېوان: "حنان خوښ دئ ستا د عشق په لېونتوب کښې". (۱۱) چاپي دېوان: بې د عشق دې. (۱۲) دا غزله په اصل او "ب" کې نسته. په چاپي دېوان کې پنځه بیته ده.
(۱۳) دا غزله په چاپي دېوان کې نسته.

چي مي نه مونده په عشق کي د زړه کام کم نه مي دروميي له خاطره په پېغام غم
پوخ مین آه و فغان نه که په عشق کي مدام وي له اضطرابه څخه خام خم
د هغه شوخ چشم خیال په زړه کباب کړم چي له سترګو سرېږي(1) نه وهي بادام دم
همېشه مي پر حال مځکه اسمان ژاړي له هغو څخه(2) چي کاندي دلارام رم
که مي هرڅو جستجوی ور پسي وکړ و مي نه لیده په سترګو د ګلفام فم
دم وهل د یار بې ذکره په کار نه دي که څوک دم وهي هر دم د ګل اندام دم

۱۲۸ دا طالع سکندري بوله "حنانه"
ثوک چي واخلي د خپل یار له لاسه جام جم 1285

محمد سرور سردار و د عالم عدل حکم هم دوام واړه محکم
دا کلام الله(3) امداد له کردګاره هم الهام ورلره و اسم اکرم
هم لولاک ورله عطا الله وده کړ(4) هم صلاح او صلح کار هم واړه سم
و مطلع د سر د هر صدر صدور و هم مطهر آل و اولاد یې مکرم
واړه کل د ده که آل و او که اهل له واړو هردم مدد اوسه همدم
درود حمد کلهم لره هردم کړم هم سلام له ما دوام اوسه هردم

۱۲۹ معما مي ده د اسم(5) دوه سمکه
حا و دوو سمکو ورکړه دا علم(6) 1292

چي تړلئ وي کمر لکه قلم وي حاکم د بحر و بر لکه قلم
د معنا دُر يې(7) غواص د عقل کاږي ګرزېده چي که پر سر لکه قلم
له مشرقه تر مغربه يې حال دروميي چي سر پرې که(8) په خنجر لکه قلم
په مجلس د اهل د لوبه سند وي چي سم درومي برابر لکه قلم
د شیطان په ویل نه ګرزي له لاري چي و پښو تې(9) وي نظر لکه قلم
له طیرانه د هوا مرغان پرېبا سي چي يې غشی وي بې پر لکه قلم(10)

۱۷۰ که عزت غواړې په خلکو کي "حنانه"
شه له ځانه بې خبر لکه قلم 1299

چي اخته په جدا یي د خپل دلبر شوم دا په دا په سترګو ړوند په غوږو کر شوم
چي مي نه پېژاند پخوا د وصل قدر ښه چي اوس يې په هجران زېر و زبر شوم
د ښه یار بېلتون دوزخ باله نور خلقو تر دوزخ دئ ډېر بتر چي په خبر شوم
که ژړا کړم که فریاد کړم فایده نه که چي د یار ملګری نه، په دا سفر شوم

---

(۱) سرېږي = سره يې. (2) چاپي دېوان: له هغه څخه (3) چاپي دېوان: د کلام الله (4) چاپي دېوان: "هم لاولاک ور عطاالله ور کړ" په اصل او "ب" کي دغه ځای "هم لولاک يې... "دئ خو ثرنګه چي دا غزل د بې نقط صنعت پر اصولو ویل سوی ده، ځکه نو ما د "ئي" پر ځای "ورله" ور واچاوه. (5) چاپي دېوان: معما مي د اسم (6) چاپي دېوان: "حا د درو سمکو سر کړو اعلم". (7) په چاپي دېوان کي: "يې" نه لري. (8) چاپي دېوان: کا. (9) تې = ته يې. (10) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته

خدا ځوک مه سوځي په داغ د جدائیه[1] لکه زه چي په اور و سوم خاکستر شوم
د خط خیال مي له خاطره ځخه نه ځي په دغه اندوه يې زه لکه مسطر شوم

١٧١ چي مي درد د بېلتانه د اشنا ولید[2] 1306
زه "حنان" له اشنائیه لاس پر سر شوم

یار مي پاته په وطن کي زه روان شوم خندنی د هر هندو د مسلمان شوم[3]
نه مي توان د ګرزېدو نه په مخ تلای شم زه غریب د پاڼو پړانګ ترمیان حیران شوم
د پرکار په دود پر سر باندي ځرخېږم د اشنای له هجره هسي سر ګردان شوم
چي د یار تجلی غواړم په بل مخ کي سودایي یم، لېونی یم که نادان شوم
سرې سرې اوښې چي له هجره تويومه کان د لعلو د یاقوتو د مرجان شوم
هغه یار ته به په کومو سترګو ګورم چي مي کړئ و اقرار باندي پښېمان شوم

١٧٢ په یاري کي يې ما دروه درلود "حنانه" 1313
چي اخته په هسي درد بې درمان شوم

زړه مي یووړ تورو زلفو سپین رخسار هم قتلوي مي شوخي سترګي ښه ګفتار هم
د فاختې په شان په خیال د سهي سروو[4] نه مفتون تنها پر قد یم، په رفتار هم
ګلشن څه سیالي کوي د یار له مخه که نا زېږي په ګلانو، لري خار هم
د دنیا غم و ښادي[5] سره پیوند دي که امید د وصل شته دئ، انتظار هم
مقصود یو دئ په کعبه په بتخانه کي که سپین مخ د یار اسلام زلفي کفار هم
په کړو د کاږه بخت یم پوهېدلئ کږې وروځي مي د یار وزني، دستار هم[6]

١٧٣ ماني مه کوه "حنانه" صبر بویه 1320
جوړ کارونه تعجیل[7] وران کاندي، تلوار هم

ستا د جور په همت هسي خراب یم چي په تش نفس برباد لکه حُباب یم
دا په خیال د کومي ملا[8] د کومو زلفو نه پوهېږم چي دا هسي پېچ و تاب یم
بېرحمي مي له شوخ چشمو ده لیدلي د نرګس له ګله ځکه[9] په عذاب یم
بادام طوره پرورش کړم په تابوت کي چي شهید په تېغ د سترګو د قصاب یم
دا د کوم مطرب په خیال کي مضطرب یم چي قی کړئ مي لړمون لکه رباب یم
چي هوا مي د ګلرخو ده په زړه کي بېهوده مي خلک شیخ بولي، شاب یم[10]
دا د چا بېلتانه هسي کړم حیران یم چي په ژوند سره د مړو په حساب یم[11]

١٧٤ زه "حنان" يې[12] د ګلګون رخسار له شوقه 1328
همېشه لکه لاله په زړه کباب یم

---

(١) اصل: هیڅوک مه سوځه په داغ د جدائیه (متن له "ب" واخیستل سو). (2) ب: د اشنايې ولید. (3) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (4) چاپي دېوان: "د پاختې په دود په خیال د سهي سرو. (5) چاپي دېوان: ښادي و غم.
(6) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (7) چاپي دېوان: خشم. (8) اصل: د کومو ملا؟. (9) چاپي دېوان: اوس لا په عذاب یم. (10) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (11) دا بیا په اصل کي نسته. (12) په اصل کي "يې" نه لري.

په دیدن دي د رخسار لکه ګلاب یم   بې دیدنه دي د مخ لکه تراب یم(1)
د سپین مخو دلبرانو په آرزو کې   همېشه په اضطراب لکه سیماب یم
چي هوس ستا د بوسې لرم په زړه کې   بېهوده مي خلک شیخ بولي، شاب یم
په پنجه کې دي د هجر زما دلبره   زبون صید په پنجه کې د عقاب یم
چي قالب يې کړ خالي ستا و قدم ته   کباب شوئ له غیرته د رکاب یم
دغه ستا د زلفو تاب دئ بل څه نه دئ   چي مدام لکه مار هسې پېچو تاب یم

۱۷۵ چي يو ښکلی چیر ته ویني باندي چوروي
زه "حنان" د زړه له لاسه په عذاب یم 1335

پرورده نن په شراب د محبت یم   چي مدام د یار له خیاله هم صحبت یم
په وصلت کې يې له هجره آرام نه یم   همېشه له دغه غمه په هیبت یم
دا چي تل زه رخسار ستا یمه له شوقه(2)   و ګلرخو و ته تېر په دا بابت یم
هر ساعت مي د خپل زړه کباب غذا ده(3)   آرزو مند يې د سرو لبو د شربت یم
د جبین له نوشتې مي حال معلوم دئ   لکه لوحَ شنه پر سر د هر تربت یم
ستا جفا شوه تر حد تېره(4) زه ناتوان یم   ظلم مه راباندي کړه اهل غربت یم

۱۷۶ زه "حنان" به څه پر هېز ور څخه وکړم
چي ژوندی د شکر لبو په قربت یم 1342

هسې رنګ حیران پر حُسن(5) د نګار یم   نه له ځانه له جهانه خبردار یم
له دوزخه له جنته خبر نه یم   هسې محوه پر جمال د مخ د یار یم
د چمن د ګلو سیل په ما نه شي   وازه خوله حیران په سیل د رخسار یم
چي تشبیه مي ستا د قد وکړه له سروي   پر دا قول تر قیامته شرمسار یم
په غمزه د شوخو سترګو يې زخمي کړم   هره شپه يې(6) لکه زلفي بې قرار یم
کې وژلی دئ عالم په تبغ د وروځو(7)   زې د سترګو په نګاه سره بیمار یم

۱۷۷ زر يو سفه يې د حُسن مشتري دي
په دا جمع کښې "حنان" کله شمار یم 1349

هسې مست د استا د سترګو په خمار یم   چي خبر نه په ما ښام نه په سهار یم
که هر څو سعیَ کوم کار پر مخ(8) نه ځي   سرګردان په اول کار لکه(9) پرکار یم
که سل تیغه د جفا يې پر ځګر خورم   عذر نه لرم هنوز يې شرمسار یم
له خندا که مي لب نه تولېږي څه شو   باطن زړه له وینو ډک لکه پرهار یم

---

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. د بیتو شمېر يې شپږ او د دریم بیت لپاره يې ځای خالي پرې ایښئ دئ.ما وروسته له بلي نسخې را نقل کړ.(2) چاپي دېوان: "همېشه چي يې صفت د ښه رخسار کړم".(3) چاپي دېوان: خوراک دئ.
(4) چاپي دېوان: ترحد شوه تېره. (5) ب: په حسن. (۶) ب: هره شپه دی. (7) ب: په تبغ د سترګو. (8) اصل: په مخ.
(9) چاپي دېوان: سرګردانه په اول لکه.

دا خم قد مي په ښکاره د دام حلقه[1] ده — چي د ترکو لا په دا وخت کي په کار یم
چي مدام له پرېشانیه نه خلاصېږم — دا په دا چي ستا د زلفو طلبګار یم[2]
دا ښکاره مهرباني ده پرما ډېره — همېشه چي د رقیب د سترګو خار یم[3]

١٧٨ که هرڅو مي ګناه ډېره فضل یې ډېر دئ — 1357
زه "حنان" د ډېري عفو امیدوار یم[4]

څو بندي په مخ و زلفو د دلبر یم — نور خبر نه په ماښام نه په سحر یم[5]
چي د زلفو بوی دي راغئ تر د ماغه — لکه عود مدام په میان کي د مجمر یم
که بې تا حور و قصور و جنت غواړم — په مذهب د عاشقانو به کافر یم
سمندر رنګه په دا اور کي شوم پاته — همېشه هغه مرغه بې بال و پر یم
چي محروم یې له ګلشنه د وصال شوم — سرګردانه لکه باد پر بحر و بر یم
زه بې پانو ونه یم باغوان بې مهره — عاقبت به د ګلخنو خاکستر یم

١٧٩ چي په وصل کي یې هومره اضطراب کړم — 1364
زه "حنان" یې له هجرانه باخبر یم

پیدا کړئ خدای په اصل بد اختر یم — په راستۍ منلئ نه یوه دلبر یم[6]
چي له مخه یې شم ببرته توان مي نه شي — په دا خپله ناتوانۍ هومره خبر یم
همېشه دي د ګُلګون رخسار له شوقه — په سره اور کي ځای نیولئ سمندر یم
چي تر ځان لا باندي ګراني ګڼي سترګي — د هلک په لاس هغه مرغۍ بې پر یم
پس له دې به نور کنار له خلکو اوسم — د تبجن په دود و خلکو ته ضرر یم
محنت غم، ماتم و درد، جفا و جور — همېشه سپاه سالار د دې لښکر یم

١٨٠ جفا ظلم هومره کړه وماته ګوره — ١٣٧١
زه "حنان" له سنګه روغ نه یم بشر یم

په فراق د دار پر سر لکه منصور یم — هغه دم چي له وصاله څخه دور یم
په پرېکړي سر تازه شم لکه شمع — چي په بزم کي یې هر ساعت حضور یم
د خط خیال مي دئ په زړه کي[7] ځای نیولئ — سر تر پایه فېروزه د نیشاپور یم
چي دي یاد د تنګي خولې کوم دلبره — د غونچې په دود و خلقو ته منظور یم[8]
دا اثر دي(٩) د بېمارو سترګو نه دئ؟ — چي یوه ګړۍ آرام نه یم رنځور یم

---

(١) چاپي دېوان: د دار حلقه. (2) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (3) دا بیت په اصل کي نسته. (4) چاپي دېوان: "زه حنان یې ډېر د عفو امید وار یم. (5) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (6) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته.
(7) چاپي دېوان: د خط خیال چي مي په زړه کي. (8) چاپي دېوان:
چي د یار د تنګي خولې کوم خبره — د غونچې په دود په دا تل مشهور یم

اصل: د غونچې په دود زړه وینې، مشهور یم. متن له "ب" څخه واخیستل سو. (٩) چاپي دېوان: دا اثر یې.

تسلي مي د زړه نه شي[1] په هیڅ طور   نا امیده لکه زخم د ناسور یم

۱۸۱ زه "حنان" دي[۲] د دنیا له کاره خلاص کړم ۱۳۷۸
چي په فکر همېشه ستا د غرور یم[۳]

دا و سترګو ته دي چا ورکړ تعلیم   چي تاراج یې کړ زما د زړه اقلیم
تر الف دي قامت سم دئ مشکین خطه   دواړه زلفي دي کږېږي دي لکه جیم
لام کوږ پرېووت ستا د زلفو له پرتوه   د بوسې خواست دي له خولې څخه که میم
غتېه سترګه صاد نیولې ستا و لور ته   شین له غمه سکاره قي کړه د جحیم[۴]
په اندوه د خط دي سر د قلم چاک شو   پر صفحه دي د رخسار و کېښ حامیم[۵]
پس له مرګه ګُذر قبر ته را وکړه   جمع کېږي مي په تا عظم رمیم
چي خیال چیر ته ستا د مخ د ګلشن راشي   په کار نه راځي هرګز باغ د نعیم[۲]

۱۸۲ "حنان" ستا له درد و دوکه په مرګ خوښ دئ ۱۳۸۲
له احواله یې خبر دئ خدای علیم[۷]

د اشنای له غمه[۸] تل مخ پر بیابان یم   لکه سېل ځنځیر په پښو په سر روان یم
ځای مي نه را معلومېږي د استوګي   لکه کاڼی د مچلوغي سرګردان یم
د جلک په دود د سر په تار ځړېږم   په خدمت مي ملا تړلې ده چالان یم
لکه شمع د اور پلنده[۹] پر تندي وړم   د هجران له تابه تل سوئ زبان یم
چي یې ژاړم د سرو لبو په آرزو کي   سر تر پایه لکه لعل د بدخشان یم
که ظاهر[۱۰] لکه ګل خاندم په دا څه شو   د لاله په شان زړه داغ پر هر دامان یم[۱۱]

۱۸۳ ستا د جور و جفا تاب ترکومه راوړم ۱۳۹۳
زه "حنان" له کاڼي[۱۲] روغ نه یم انسان یم

د خپل یار له غمه څه وایم حیران یم   تر علاج مي شو رنځ تېر اخته په ځان یم
د اسیا په دود په خونه کي سفر کړم   همېشه د بل د پاره سرګردان یم(۱۳)
چي تعریف یې کړم د زلفو ویني قی کړم   د قلم په دود پر سر باندي روان یم
چي پر ځای د ګیاه غشی د خدنګ خورم   زه هغه صید د میني د بیابان یم
لکه ګوی چي آرام نه وي په میدان کي   ستا په عشق کي(14) هسي بې سر و سامان یم

---

(۱) چاپي دېوان: زما د زړه تسلي نه شي. (۲) چاپي دېوان: زه حنان یې. (۳) چاپي دېوان: "چي په فکر د وصال دغه مغرور یم". (۴) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (۵) چاپي دېوان: "تن دي زیاته صفایي لري تر میم". (۲) دا بیت په اصل کي نسته. (۷) په اصل کي د دې غزلي مقطع داسي ده:

چي په خیال کي ستا د مخ د ګلشن ګرزي   "حنان" نه لري په کار جنت نعیم

(۸) چاپي دېوان: د خپل یار له غمه. (۹) چاپي دېوان: د اور پانه. (۱۰) چاپي دېوان: په ظاهر. (۱۱) چاپي دېوان: "د لاله په دود زړه داغ په هرزمان یم". (۱۲) چاپي دېوان: له سنګه. (۱۳) چاپي دېوان:

لکه ړوند هسي په خونه کي سفر کړم   د آسیا په شان له غمه سرګردان یم

(۱۴) چاپي دېوان: ستا له عشقه

د اشـنا د جفـا درده هسـي درونـد يـې — چـې بيـان يـې پـه مـا وشـي لا بيـان يـم(1)

۱۷۴ چـې خبـر مـي کـړ اغيـار پـه يـار "حنانـه" ۱۴۰۰
لکه و وړکی پر بخنبل باندي(۲) پښېمان يم

چـې دا سـتا د مـخ پـر شـمع پروانـه يـم — دا پـه دا د هـري جمعـي افسـانه يـم(۳)
ببـره(۴) نـه کـرم لـه قاضـي لـه محتسـبه — سـتا د سـرو لبـو پـه ميـو مسـتانه يـم
تـن دي سيم، غاښـونه دُرّ دي لبان لعل — چوکيـدار د سـتا د مـخ پـر خزانـه يـم
لـه مـا مـه دربغـوه تـش نظـر د سـترګو — چـې دي پـروت مـدام د در پـه اسـتانه يم
چـې ورغلـي پـه رضـا د دام حلقـي تـه — زه هغـه د مينـي صـيد دېوانـه يـم
دا پـه کـوم مـذهب روا پـه کـوم ملـت ده — چـې رقيب شو دا ستا خپل زه بېګانه يم(۵)

۱۸۵ لاس بـه وا نـه خلـم کـه سـل ځايـه اره شـم ۱۴۰۷
سـتا لـه زلفـو زه "حنـان" هغـه شـانه يـم

د خپـل يـار لـه غمـه(۶) هسـي دېوانـه يـم — چـې خبـر نـه پـه کعبـه نـه بتخانـه يـم
چي بې آهه، بې ناري، (۷) بې ړغه سوځم — پـر څـراغ د مـخ دي هغـه پروانـه يـم
کـه پـر سـل ځايـه اره شـم خبـر نـه يـم — د کاکـل پـه شـوق يـې زه هغـه شـانه يـم
د خال خيال يې ما ضعيف لره کافي دئ — د مېـږي پـه دود قـانع پـه لـږ دانـه يـم
پـه وصلت کـي يـې لا څه را وشـي ګـوره — پـه تـش خيـال يـې لـه عالمـه بېګانـه يـم
چـي يې خيال ساتم د سرو لبو پـه زړه کي — دا پـــه دا مـــدام د لعلـــو خزانـــه يـــم

۱۸۶ دين مذهب به له ما خه پوښتي "حنانه"(۸) ۱۴۱۴
چي يې مست مدام د خولې په پيمانه يم

پــه اميــد دي د وصــلت مــدام زنــده يــم — کــه اميــد د وصــل نــه وي نــور مــرده يــم(۹)
لکه ځوک چي پر پيل سپور له سپي بېربېري — پــه وصــال کــي(۱۰) لــه رقيبــه ترســنده يــم
چـي تشـبيه مـي سـتا د قـد لـه سـروي وکـړه(۱۱) — پـه دغـه وينـا تـرا وسـه شـرمنده يـم
دا د چــا د تــورو زلفــو پــه خيــال هســي — نــه پــوهېږم چــي مــدام پراګنــده يــم
لاس مـي وکښـه سـتا پـه ديـد سـره لـه سـترګو(۱۲) — پــه خــدمت د دوو بيمــارو درمانــده يــم
لـــه جملـــه کـــاره وتلـــئ يـــم دلبـــره — خـو اختـه دا سـتا د سـترګو پـه دنـده يـم

۱۸۷ کـه لـه نـازه راتـه سـم نـه ګـوري څـه شـو ۱۴۲۱
زه "حنـان" دي(۱۳) پـه کـړو کتـو بنـده يـم

---

(۱) چاپي دېوان:
د آشنای د هجر درد يې هسي نه دئ — چې بيان يې په ما نه شي لا بيان يم

(۲) چاپي دېوان: په زنجبيل باندي؟ (۳) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (۴) اصل: وبره. (۵) اصل: دېوانه يم.
(۶) چاپي دېوان: د خپل يار له ميني. (۷) چاپي دېوان: بې نالې. (۸) چاپي دېوان: "دين مذهب نور څه پوښتي له ما حنانه". (۹) د دې غزلي مطلع په چاپي دېوان کي دا سي ده:
که طمع د وصل نه وي زه مرده يم — په اميد دي د وصلت مدام زنده يم

(۱۰) چاپي دېوان: په وصلت کي. (۱۱) چاپي دېوان: "چي تشبيه مي ستا د قد کاوه له سروي". (۱۲) چاپي دېوان: "ستا پر سترګو مي له زړه څخه لاس وکښه". (۱۳) په اصل کي "دي" نسته.

﴿ ن ﴾

په دا عصر کي پیدا شوه کاتبان
چي فرق نه کا د بتان او د بیان(1)

مرید وکاړي مرتد پرې خبر نه وي
نه صنم له ضم وېش کړلای شي عیان

خاص محرم کاږي مجرم له خپله فکره
جم او خم کاږي قلم سره یکسان

توبه وکاږي ثوبه، ثوبه توبه کا
پر عم خال د غم ایږدي هسي کوران

قبل، قتل په رقم کي نوشته کا
خشم، چشم، ستم سیم کاږي آسان

د سنبل د سیل هیڅ امتیاز نه کا
هم د بت د تب په میان کي وي حیران

۱۸۸ صداقت مي صد آفت نه کړې قادره
په نصیب زما "حنان" کړې ستا جنان ۱۴۲۸

نه طی کېږي د عشق لاره په دویدن
لا زیاتېږي لکه تاک په برېدن

تکلم چي یې له لعلو جلوه ګر شي
مخ تې(2) ځي زما له غوږو شنیدن

زړه تړل په دنیا کار د پخو نه دئ
جدا کړي مېوه له ښاخه رسیدن

د یار دید په اندازه درلره بویه
دغه ګل پژمرده کېږي په لیدن

ماتوي تونده سر که همېشه کاڼی
نرم کړي ترخه ویل زړه د ښمن(3)

د زړه وړو د پاره کوم دلبر را درومي
چي مي زړه که په سینه کي طپیدن

دا راوړي سبا پیغام د کومي مهرو یي
لېمه کاندي لکه ستوري پریدن(4)

۱۸۹ رم ذاتي خوی د سیاه چشمو(5) دئ "حنانه"
څه ښیې و دا آهو ته رمیدن ۱۴۳۶

بې له تا مي احوال هسي دئ خراب نن
چي مجلس مي شو له لاسه په عذاب نن(6)

د زړه سوخت مي کړ په اوښو عشق روښانه
لا تازه کړ ژړا اور د دې کباب نن

انتقام دا ستا له مخه خط ژر وکیښ
پرې یې ښود دغه تندري دا آفتاب نن

زړه خط یووړ، عقل ستر ګو، صبر زلفو
لا یې عشق لري له ما سره حساب نن

دا د چا د خط په خیال کي مستغرق یم
چي یې یووړ له ما شغل د کتاب نن

په کلشن کي دي د مخ مچمچی ګرزي
چي اوربېږي د باران پر ځای ګلاب نن

۱۹۰ پر لبانو یې خط ښه ابسي "حنانه"
دا د بنګو نشه بِه ده تر شراب نن ۱۴۴۳

---

(۱) دا غزله په اصل او "ب"کي نسته. (2) تې = ته یې. (3) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (4) دا بیت په اصل کي نسته.
(5) چاپي دېوان: شوخ چشمو. (6) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

کوم شوخ چشم بیا وتلئ دئ په ښکار نن — دا چي ورک له آهوانو دئ قرار نن(1)
په رکاب مي ګُمان شو د پري(2) سترګي — چي لید نه شو له تېزی د آس رفتار نن
غوڅ په تېغ د کوم قاتل یم خبر نه یم(3) — چي سجدي کوم په وینو کي(4) زه خوار نن
په امید چي یوه ورځ به ګلرخ راشي — په ګلشن کي لمر کړه خپل ګلان نثار نن
په ګرېوان مي سر په خیال د چا د خط کړ — چي ځي بوی ځني د مشکو د تاتار نن
په کوڅه کي ګرده شپه وم چي نا امیده — لکه بې اثره دعا راغلم سهار نن(5)
که یې سترګي عالم وژني عجب نه ده — عجب دا چي قتلول کوي بېمار نن(6)

191 د "حنان" صحت په دم په افسون نه شي 1451
پر زړه و خوړ د اشنای د زلفو مار نن

راشه وګوره زما پرېشان احوال نن — خراب کړئ یم دا ستا د زلفو خیال نن
دا تور زاغ پر لانده ګل باندي ښکارېږي — که پر مخ باندي جلوه کوي تورخال نن
د حیرت ګوتې(7) په غاښ کړې چي یې ولید — شاپېری د کوه قاف دا ستا جمال نن
خط دي وران کړ قلمرو دا ستا د حُسن(8) — که سور ګل دئ مورچه ګانو کړ پایمال نن
په سینه کي مي هډونه رېز مرېز شول — ځوک به راوړي مومیایي دا ستا د قال نن(9)
په آزار دي زلفي نه دي پسې څه دي؟ — د لړم په دود مهتاب ته کړي جنجال نن

192 نوی خیال د یار د خولې وایه "حنانه" 1458
شنیده خبري مه نیسه پر فال نن

د عالم الفت بلا ده پر مجنون — له ازله دا نداء ده پر مجنون
د چمن د ګلو هیڅ پروادار نه وي — چي ګلشن تر باغ(10) صحرا ده پر مجنون
تنګدستي تحقیق مایه د لېونتوب ده — عریانۍ سکښتې قباه ده پر مجنون
د جنون داغ که نګین د سلیمان نه وي(11) — له وحشیو څه غوغا ده پر مجنون
همېشه خلاص دئ د دهر له جنجاله(12) — د صحرا بوټي کلا ده پر مجنون
آبادي که د اسلام ده که د کفر(13) — خرابي یې بې پروا ده پر مجنون

193 دا جامه پر هوښیار زېب نه که "حنانه" 1425
ستا ویل جوړه انشاء ده پر مجنون

---

(۱) چاپي دېوان:
کوم شوخ بیا وتلئ دئ هسي په ښکار نن — دا چي ورک دئ په آهونو دئ قرار نن
ج

(2) چاپي دېوان: د پېري سترګي. (3) چاپي دېوان: یم بسمل طوره. (4) "کي" په اصل کي نسته. (5) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (6) دا بیت په اصل او "ب" کي نسته. (7) ګوتې = ګوتي یې. (8) چاپي دېوان "خط دي وران کړ دا اقلیم د حسن هسي". (9) چاپي دېوان: "مومیا به راوړي ځوک دا ستا د قال نن". (10) چاپي دېوان: د باغ.
(11) چاپي دېوان: "د جنون داغ سلیمان نګین نیولئ". (12) چاپي دېوان: "خلاص د دهر له جنجاله هم په دا دئ".
(13) چاپي دېوان: "آبادي که څه د کفر څه د دین ده".

چــي مــي ولیــده د یــار چیــن د جبــین — پــه هــر چیــن کــي د جبــین یــې[1] هــزار چیــن
دا یــې چیــن[2] د جبیــن نــه دئ د زړو چیــن دئ — پــه دا چیــن کــوي د چیــن د مشــکو چیــن
پــه هر چیــن کي د جبیــن یې چیــن معلوم دئ — لــه غیرتــه یــې د چیــن پــر جبیــن چیــن
د جبیــن پــه چیــن یــې زړونــه واړه چیــن کــړه — وایــې خیســت پــه دغــه چیــن لــه چینــه چیــن
چي چیــن خلاص که د جبین د زړه چیــن وا شي — چي چیــن چیــن کاندي جبین زړونه که چیــن[3]
د غضب چیــن چي ماهروی پر جبین راوړي — لمــر پــه چیــن د اورو پــټ کــه خپــل جبیــن[4]

۱۹۴ د جبیــن پــه چیــن یــې چیــن د خلکــو وکــړ[5] ۱۴۷۲
زه "حنــان" یــې کــړم پــه چیــن د جبیــن چیــن

عاقبت مي پــه ژړا شــو تــور چشــمان سپــین — دا اوره شــوه نــن لــه جوشــه د بــاران ســپین
پــه امیــد د مېلمانــه مــي زړه کبــاب کــړ — انتظــار مــي کــړه لېمــه تــر نمکــدان ســپین
هیــڅ خبــر مي بیــا د ورک یوســف را نــه غــئ — کــه یعقــوب رنګــه مي شــو واړه مژګــان ســپین
پاســباني دي د مــخ چــا و زلفــو ورکــړه[6] — د هنــدو پــه لاس مــي ولیــده قــرآن ســپین
مرتبــه بــه د اوو شــهیدو مــومي — کــه چــا ځــان مړکــړ د یــار پــر زنخــدان ســپین
دا ګــوهر دئ پــه حقــه کــي د عقیقــو — کــه پــه لبــو کــي یې[7] زېــب کــوي دنــدان ســپین

۱۹۵ رقیبــان چــي پــر خولــه ورشــي هغــه وایــې ۱۴۷۹
څو به کړي[8] "حنان" له دې تهمته ځان سپین

رســا قــد او رســا زلفــي رســا حُســن — پــه بشــر کښــي موجــود نــه شــو دا ســتا حُســن[9]
تــوري ســترګي، تــور مژګــان او نــری وروځــي — چــي پــوره یــې وي دا ټــول دئ د چــا حُســن
چــي د خــدای عطــا پــر وشــي ښایســت ورکــه — ګڼــه نــه شــي رانیــوه پــه بهــا حُســن
ســتا ښایســت لــره حاجــت د زېــور نشــته — نــه زیــاتېږي د هیچــا پــه حنــا حُســن
څــو دولــت د حُســن شــته دلبــري بویــه — زېــب کــوي چــي وي ســره لــه وفــا حُســن
د بوســې مهربــاني کــه کــوې وقــت دئ — دا چــي نــن دئ، بیــا بــه نــه وي فــردا حُســن

۱۹۶ خــوار "حنــان" نامېنــده مــه شــړه لــه دره ۱۴۸۶
چــي خــدای درکــړ نــن و تاتــه یکتــا حُســن

کــه امــین وکــه پــر دا روح الامــین — د رقیــب ځــای شــه اســفل الســافلین
ســترګو راکــړ نــن بــرات پــر غزالانــو — خیــال د زلفــو یــې کــړم تېــر تــر چیــن ماچین
کــه فلــک مــي ســنګین زړه تــر مــوم کــړ نــرم — دی مــي هــم د زړه پــه دود ســره کــړ شــین
د کشــتن شــوق د هغــه شاهســوار پــه تېــغ کــړم — چــي جلــوه یــې د قیامــت د لمــر کــه زیــن
پــه خِــرام رفتــار یــې زه تــر مــوی باریــک کــړم — چــي مــلا وتــړي د نــاز پــر کمــر چیــن
خــامَوش ناســت د زړو ښــکار تــه دئ پــوهېږم[10] — پټــي ســترګي مشــق د وینــو کــړي شــاهین

۱۹۷ د حمیــد د خــوش نظمــی پــه زراعــت کــي ۱۴۹۳
دا "حنــان" یــې دئ د شــعر خوشــه چیــن

---

(۱) یې: په اصل کي نسته. (2) چاپي دېوان: دغه چین. (3) چاپي دېوان: "چي چین کاندي جبین زړونه که چین ".
(4) چاپي دېوان: لمر په چین د اوراد پټ که خپل جبین. (5) چاپي دېوان: د خلکو واخیست. (6) چاپي دېوان: "پاسباني د مخ یې چا زلفو ته ورکړه ". (7) چاپي دېوان: که د یار په خوله کي. (8) چاپي دېوان: څو به کا. (9) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (10) چاپي دېوان: "چي خاموش ناست یې زما د زړه و ښکار ته ".

﴿ و ﴾

شَست يې صاف دئ ډېر د غشو په ويشتو
چې خدنګ تې[1] اميد نشته د ختو

شوخ کاته يې ډېر ډېر مه کوه و مخ ته
نازک تن يې زخم کېږي په کتو

څه ګيله[2] له خال و خطه کړم له زلفو
کښې ايستلئ يم[3] په ډېرو آفتو

کله ظلم، کله جور، ګاهي جفا کړي
ازمو يې مې په هزار ازمويښتو

کله خواست د بوسې کله د کنار کړم
د مخ آب را څخه توی شو په خواستو

د ناصح په ويل نه ګرزم له عشقه[4]
چې مې غوښتئ و له خدا په خيراتو

١٩٨
غل د شعر څه قدرت لري "حنانه"
چې به غلا له تا الفاظ که د پښتو[5]
١٥٠٠

يو دي کړم مين د سترګو په جادو
په ځنځير دي بيا بندي کړم د ګېسو

ما درزاد وحشت له قيده څخه خلاص وي
نه نيو کېږي په ځنځير رم د آهو[6]

د زړه زخم مې ناسور شو[7] نه رغېږي
دئ تېر شوئ له تدبيره د رفو

د هغه شوخ چشم ديده په کوم فرصت کړم
نګهبان يې دئ د مخ تېغ د ابرو[8]

چې نهان دا ستا قامت شي سرو قده
د قُمري په شان[9] مې زړه وايي کوکو

دا تور خال يې پر سپين مخ باندي ښکارېږي[10]
که و لمر ته د قيامت ناست دئ هندو

بانوګان دي حاجت زما د مرګي غواړي
چې سجده که و محراب ته د ابرو[11]

١٩٩
دا د خپل وصال شربت په "حنان" نوش کړه
د هجران په اور يې سوئ دئ پهلو
١٥٠٨

سِحرګرو سترګو ستا په ډېر جادو
رم کاته دربېده زده کړه په آهو[12]

پِه محراب کې د کعبې يې قبر بويه
چې وژلئ وي په تېغ ستا د ابرو

دا د کوم ګلرخ له غمه په ګلشن کې
دي ګلان په وينو سره لکه سالو

د يار زلفې له رقيبه نه خلاصېږي
ولي مشک اسانه نه ښندي هندو

له غيرته مې پر سر ډېري اوري
چې رقيب دي کله وينم پر پهلو[13]

بېهوده ضايع کوې دوا طبيبه
زه مريض يم د عشق[14] نه مې شي دارو

٢٠٠
که يې ځای پر استانه غواړې "حنانه"
په بانو يې کړه د درخاوري جارو
١٥١٥

(١) تې = ته يې. (2) چاپي دېوان: څه شکوه. (3) اصل: کښې ايستم. (4) چاپي دېوان: له ميني. (5) چاپي دېوان: "چې يې غلا له تا الفاظ که له پښتو". (6) دا بيت په چاپي دېوان کې نسته. (7) چاپي دېوان: ناسور دئ.
(8) چاپي دېوان: "چې تعلم يې دئ له رمه د آهو". (9) چاپي دېوان: په دود. (10) چاپي دېوان: په سپين مخ کې معلومېږي. (11) دا بيت په اصل کې نسته. (12) چاپي دېوان: "رم کاته دي ديده زده کړه په آهو". (13) چاپي دېوان: "هر ساعت چې رقيب وينم پر پهلو". (14) چاپي دېوان: يم نا جوړ د عشق.

په کار نه دئ سیم و زر د دنیا دارو — حساب غواړي په محشر د دنیا دارو
د حِرَص کیکه یې ګرزي په شلوار کښې — ارام نشته پر بستر د دنیا دارو
نقش نه قبلوي هر کاغذ چې غوړ شي — نصیحت نه که(1) اثر پر دنیا دارو
لکه سېل چې په تلوار له غره را لوېږي — په دولت نشته باور د دنیا دارو
لکه مار چې پر ګنج پروت وي برخې نه وي — دغه کار دئ سراسر د دنیا دارو
ویده پښ(2) د ډول په ږغ نه بیدارېږي — غفلت زیات په شور و شر د دنیا دارو

۲۰۱ زه "حنان" په دا له خدایه ډېر راضي یم
چې په حال نه شوم(3) خبر د دنیا دارو ۱۵۲۲

زړه تېپېږي یاره ستا له سورېدو — چې ځې بیا په قصد د چا په خوارېدو(4)
په تاراج د کومو زړو ځې نه پوهېږم(5) — چې فرصت نه کړې هرګز د درېدو
پر هر چا باندې چې ورشي هغه سوځي — مګر خوښ یې د دې اور په لګېدو
په ګلشن کې چې قامت ستا جلوه ګر شي — صنوبر خوښ شي د پښو په پرېکېدو
که حواس جمع غواړې مخ ته یې ګوره(6) — شیرازه د دې اوراق شي په لیدو
چې په آه یې اسمانونه عرش لړزېږي — اجتناب کوه(7) د زړه له نړېدو

۲۰۲ "حنان" ترک د وطن خوښ کړ ستا له جوره
زړه خوشاله کړه د ده په ورکېدو ۱۵۲۹

طمع پرېکړه د جهان له ښو ثمرو — که ځای غواړې په درګاه کې د دلبرو
ستا د مخ خریداري نه که نور څه که — چې ګلاب کړه لمن ډکه له سرو زرو
که په خط دې مخ صفا شو عجب نه ده(8) — صفا یې مومي آئینه(9) له خاکسترو
چې تشبیه یې ستا له قده کړه دلبره — صنوبر سروه په دا شوه بې ثمرو
چې له تارنګه سنګدله آشنایي که — د هغو پر سر باران و د ډبرو
پر غوړو دې زلفې هسې معلومېږي — لکه پروت مفلس هندو(10) پر سپینو زرو

۲۰۳ "حنان" خوشې امید ستا د ورانه کاندې
له غریبه بالښت څه غواړې د پَرو ۱۵۳۶

دا یې واخیست له عُذاره نقاب ورو ورو — که د لمر له مخه تښتي سحاب ورو ورو
او مه زړونه کامل زړه تر ځایه بوزي(11) — په انګار سره پخېږي کباب ورو ورو
زړه بې عشقه په کار کله دئ ناصحه — بې صاحبه سرای آخر شي خراب ورو ورو

---

(۱) ب: نصیحت نه کړي.(2) ویده پښه. پښه له بیت سره نه لګېږي. پښ ور سره لګېږي پښ د "آهنګر" په معنا.
(3) ب: نه یم. (4) چاپي دېوان: "چې ځي بیا د چا په قصد د خوارېدو ". (5) چاپي دېوان: خبر نه یم. (6) چاپي دېوان: "که حواس دي جمع غواړې مخ یې ګوره ". (7) چاپي دېوان: اجتناب بویه. (8) چاپي دېوان: عجب نه دی.
(9) چاپي دېوان: ښیښه. (10) چاپي دېوان: لکه و لوېږي هندو. (11) چاپي دېوان: په نځا بوزي.

نازک خیال آخر رسېږي و معنا ته   هلال و ګوره څه شان شي مهتاب ورو ورو
د سپین مخو په وعده مه غلطېږه(1)   ترې و بولي و ځان ته سراب ورو ورو
د مشرق مغرب لارطی په یوه ورځ کړي   چي ګام اخلي څوک په شان د آفتاب ورو ورو

۲۰۴   په تعجیل نه مونده کېږي مراد "حنانه"   ۱۵۴۳
طالب لولي په ډېر عمر کتاب ورو ورو

بیا په غم هسي اخته کړم هجران ورو ورو   لکه بوخت چي پمن وي په ځان ورو ورو
جوړ په زړه مي اموخته شوي د یار زلفي   لکه و تنبلي په غوښو ماران ورو ورو(2)
نمدي سترګي(3)، ګونه ژړه، وچ هډونه   ستا په عشق کي(4) را پیښېږي نقصان ورو ورو
حال د خپل پایماله و پوښته چي څه دئ(5)   لکه تېر پر مېړتون شي سلطان ورو ورو
یوه شپه مي په خواب و لیدې ستا زلفي   لا تر اوسه مي خاطر دئ(6) پرېشان ورو ورو
زړه مي ورک و، ګرزېدم: تا خندا وکړه   ستا پر خوله باندي مي کېږي ګمان ورو ورو
بیا مجلس کړي له رقیبه در پوهېږم   چي شړې له دره بیا عاشقان ورو ورو(7)

۲۰۵   یا نصیب چي به له دې غمه آزاد شي(8)   ۱۵۵۱
"حنان" بند شو ستا د غم په زندان ورو ورو

در ته وایم د مجاز د عشق له کړو(9)   چي کوي هغه حساب دي په سرو
د پیغام په بوسه نه شي د زړه سوده   مات چیني نه پیوند یږي په اوړو
قلاده(10) ده د قصاب زړونه په زانګي   دا مبخونه چي ښکارېږي د ښو
خلق خوشي آهو بولي دا ستا سترګي   آهو رم لري(11)، دا ښکار کوي د زړو
هر کاته دي(12) د خنجر کار که په زړه کښي   نه رغېږي زخمي شوئ(13) د چړو
بېهوده زاهد دعوه د عاشقۍ که   ښځه کله جنګ ته وزي د مړو

۲۰۶   رنګ تغیره، ګونه زیړه، وچ هډونه   ۱۵۵۸
د "حنان" شاهدان ډېر دي په جوړو

مخ یې لا صفا د میو په اثر شو   دا ګلاب له دې شبنمه تازه تر شو
زما په قتل یې لاس هسي مضطرب شي(14)   لکه پر د طوطي توی د تېغ جوهر شو
مرم په دا چي و روېبار ته مي حال و وي خیال   نا محرم په دا اسرار ولي خبر شو
یې و ووت له سیني زړه ورسره ووت   کورنی له دې مهمانه همسفر شو

---

(۱) چاپي دېوان: "په وعده د ساده لوحو غلط مه شه".(2) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (3) چاپي دېوان: نم د سترګو. (4) چاپي دېوان: ستا له میني. (5) چاپي دېوان: و پوښته چي دئ. (6) چاپي دېوان: لا تر اوس مي صورت کېږي.
(7) دا بیت په اصل کي نسته. (8) چاپي دېوان: شم. (9) ب: د عشق د کړو. (10) اصل، ب: قناده. دا لغت ما په قاموسو کي پیدا نه کړ ښایي "قِلاده" وي د "طوق ـ کړۍ ـ چنګک" په معنا. حافظ وایي:

شنیده ام که سګان را قلاده می بندد   چرا بګردن حافظ نمی نهی رسنی

(11) ب: آهو دم کوي. (12) ب: هر باڼو دی. (13) ب: زخمي کړی. (14) چاپي دېوان: مضطرب وي.

چي تعريف د شکرلبو تل په کاږم — له خامې خخه مي توی شهد و شکر شو
په راتله د طبيب دمه د بيمار شي — ستا په ديد سره مي روغ زخم(1) بتر شو

۲۰۷ نصيبه ازلي ده را رسېږي(2) ۱۵۷۵
چي "حنان" او د يار غم مخ و استر شو

د بلبل د ماغ چي ستا له بويه پور شو — هره شپه د ګل خندا ورته نا سور شو
د سينې له زخمه بوی راځي د ميو — چي مي زړه په خيال اخته د کوم مخمور شو
ستا بې سترګو په ګلشن کې نرګس ګوره — زرغونه امسا په لاس ولاړ رنځور شو(3)
چي شبنم که ځان فنا و لمر ته رسي(4) — تر هغو چي دی هستي وه منزل دور شو
د شکرو نی د فيض له نارو خلاص دئ — دنيا دار محروم له حورو له قصور شو(5)
په لږ عمر سره بار د ګناه سپک وي — اسرحت(6) په کوتاه ورځ کې د مزدور شو

۲۰۸ چي په درست عمر کامياب د وصل نه شو(7) ۱۵۷۲
سُست طالع زما "حنان" فرش د رنځور شو

ستا د مخ په ننداره مي بوستان هېر شو — په آرزو ستا د رخسار ارغوان هېر شو(8)
توري زلفي دي ناز کاندي پر سنبلو — په سبزه د استا د خط مي ريحان هېر شو
ستا د قد په تماشا شوم هسې محوه — چي په باغ کښې مي د سروي نښان هېر شو
په صورت تر ګل لطيف يې په زړه کانې — ستا تر زړه پوري مي ياره سندان هېر شو
غم دي هسې ربز مربز کړم زړه کوتلې — چي له ما خخه د مينې بيان هېر شو
خوله غونچه، غوږ شګوفه سترګي نرګس دي — د دې مخ په ننداره ګلستان هېر شو

۲۰۹ عاشقان يې و نمانځل په د شنامونو ۱۵۷۹
بدبختي ګورئ عالمه، "حنان" هېر شو

تر غوږو چي مي يو ځله د عشق ساز شو — د يار غم په هغه دم زما همراز شو
دا د چا د راتلو ږغ شو په ګلشن کې — چي ګل سر تر پايه غوږ په دا اواز شو
له غيرته په اور وسوم چي مي وليد — په چمن کې چي ګل ستا د مخ په راز شو
دا يې ستا د خولې، د زلفو شرح کښله — د قلم چي د ست کوتاه زبان دراز شو
چي د زړه طلبه مي تل ورته نيوله — دا په دا يې رامائل د سترګو باز شو
په دولت د حُسن ولې بې نيازي کړې — سرو مال مي صدقه دا ستا د ناز شو

۲۱۰ د بنايست محموده رحم(9) باندې وکړه ۱۵۸۲
دا "حنان" دي خاص غلام لکه اياز شو

(۱) چاپي دېوان: ستا په ديد مي لا د زړه زخم. (2) چاپي دېوان: ور رسېږي. (3) چاپي دېوان: "زرغونه عصا په لاس په زړه رنځور شو". (4) چاپي دېوان: و غره ته رسي؟. (5) چاپي دېوان: له عيشه له سرور شو. (6) اسرحت = استراحت. افغاني ليکوال دا کلمه کله کله د "اسرهت" په بڼه کاږي. (7) چاپي دېوان: په وصل نه شوم. (8) با او نور چاپي دېوانونه دا غزل نه لري. (9) چاپي دېوان: مهر.

بهار راغئ شير د غره په ګلو رنګ شو　　له سائې د اورو ، ملک لکه پلنګ شو
معتدل له شوه هوا د جنت مثل　　برف و باد د ژمي يخ واړه پر ځنګ شو
د لاله په لاس کښي جام دئ د شرابو　　زرغون موج د دامان هسي لکه بنګ شو (1)
څه سبزه ده لکه خط د ګلعذارو　　له غيرتې د آئينې په زړه کښي زنګ شو
درم رېزه شګوفه ده په هر باغ کښي　　د کېميا معدن د هري شېلې سنګ شو
سايه بان د اورو ګرزي پر سر باندي　　تنابونې(2) د باران ځاځکي خوشرنګ شو

۲۱۱　　د لاله په شان يې داغ دئ پر زړه باندي
و "حنان" ته بې له ياره جهان تنګ شو　　۱۵۹۳

په لېمه مي عکس ستا د رخسار ګل شو　　چي مژګان مي اشيانه د هر بلبل شو
دا د زلفو تار دي کوږ په رخسار پرېووت　　که پر پاڼې د ګلاب حلقه سنبل شو
دغه زما اسير ترل دي بل څه نه دي　　چي کوږ شوئ دي وغوړوته کاکل شو
سترګي وروځي ـ خط مژګان او توري زلفي　　په رخسار دي د حبشو تسلسل شو
بېهوده وايي په صبر مراد حصلېږي　　زما د کار خرا بېده په تحمل شو
د مهجور له آهِ سرده و وېرېږه　　تر حد تېر چي دا ستا جور و تغافل شو

۲۱۲　　که توبه کوې "حنانه" وقت(دغه) دئ(3)
له توبې توبه کوه موسم د ګل شو　　۱۲۰۰

بيا دي جوړ پر سپين رخسار د زلفو دام شو　　چي د زړه مرغه مي هسي نا آرام شو
زهر د سترګو دي(4) په ما کي اثر وکړ　　چي پر تن مي پوست زرغون لکه بادام شو
شوخي سترګي دلبري د خط په وخت که　　په سبزه کي دا آهو له رمه رام شو(5)
اضطراب د يار د خط د زلزلې دئ(6)　　چي دا هسي مي د زړه آرام حرام شو
چي مي نه پېژاند پخوا د وصل قدر　　ښه چي هجر مي نصيب على الدوام شو
ډک د ترکو په تعريف نه دئ نور څه دئ　　چي دېوان زما مرغوب د خاص و عام شو

۲۱۳　　لېونتوب چي په کوځه د عشق داخل کړ
له "حنانه" څخه پاته ننګ و نام شو　　۱۲۰۷

بنفشه چي دي پيدا پر نسترين شو　　له غوسې دي غم مېلمه زما حزين شو
و تصوير ته د رخسار دي حيران کښېناست(7)　　چي ناظر ورته نقاش د چين ما چين شو
له ما مه پټوه حال زه در خبر يم　　د زړګي مرات مي هسي رنګ دوربين شو
له دې غمه ولې نه ژاړم سرې سترګي　　چي اشنا مي له رقيبه همنشين شو

---

(۱) په بله نسخه کي دا ځای نه لوستل کېدئ له کوټه چاپه اصلاح سو. (2) تنابونې = تنابونه يې. (3) ب: وقت دی وقت دی. (4) چاپي دېوان: د سترګو يې. (5) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (6) چاپي دېوان: د خط د ازلي دئ.
(7) چاپي دېوان: "حيران کښېناست و تصوير ته د رخسار ستا ".

ستاله غمه نه یم خه یم چي دا هسي | لا د دېرشو کاله نه یم موی مي سپین شو
پښه پر لاري د عشق مه ږده بوالهوسه | پر دا لار باندي مانده روح الامین شو
۲۱۴ پر ګلشن د مخ دي عیش رقیبان که (1)
دا "حنان" دي د غمونو اباسین شو ۱۲۱۴

چي کمان دي د ابرو خم لکه نون شو | د باڼو خدنګ یې زما په زړه درون شو(2)
په آرزو چي یې د غاښ د دُرو ژاړم | یوه سترګه مي د جله بله جیحون شو
دا په دا مي زرغونه شوه تور د سترګو | چي پر مخ دي د تور خط نښان زرغون شو
چي یې ستا دا تنګه خوله ملاحظه کړه | د غونچې له درده هسي ځګر، خون شو
سور و ژړ چي مي دا ستا په غم کي ویني | رعنا ګل له دغه غمه ګونا ګون شو
ستا د ملا په خیال کي هسي رنګ ضعیف یم | چي مېږی مي اوس د لاري رهنمون شو
۲۱۵ د فلک به ډکه خوا اوس په سره شي
چي "حنان" دا ستا په غم سر و زنګون شو ۱۲۲۱

چي اشنای د یار د در په استانه شو | رقیب ځکه پر عشاقو مردانه شو
و خاطر ته مي عیش نه راځي ډېر عمر | غم چي راغئ یو ساعت صاحبخانه شو
چي سیالي یې ستاله خاله سره کړله(3) | ریحان هسي په تور مخ دانه دانه شو
آوازه دا ستا د زلفو ما کړه پورته | کله ږغ که(4)، چي ځنځیر بې دېوانه شو
د مهرویو دیدن غواړي ځان خراب که(5) | د لمر مخ مدام ځرګند په ویرانه شو
سر کشان که سره لمبه وي ملایم شي | صبحدم ځراغ ملهم د پروانه شو
۲۱۶ ستا د میني غم له هري خوا پر اوري
"حنان" ستا د غمو هسي کاشانه شو ۱۲۲۸

ما وي بخت به په فرمان شي، ولي نه شو | له جفا به یار پښېمان شي، ولي نه شو
چي مي تل ورته ژړل دا مي امید و | چي بې(6) لب شکر افشان شي، ولي نه شو
زړه کباب او نښي نمک زما په دا وي | چي بې(7) خیال زما مهمان شي، ولي نه شو
تمام عمر یې د سترګو دعا ګوی وم | چي را(8) بِه به دا ناتوان شي(9)، ولي نه شو
منتظر چي یې مدام و خط ته ناست وم | ماوي مفت(10) بې زنخدان شي، ولي نه شو
د هجران درانه بارونه مي په دا وړه | چي وصال بې جاودان شي، ولي نه شو
۲۱۷ تا ویل رقیب پښېمانه دئ "حنانه"
زوړ هندو به مسلمان شي، ولي نه شو ۱۲۳۵

---

(۱) چاپي دېوان: کا. (2) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (3) چاپي دېوان: "چي هوا یې د تور خال کوله ځکه".
(4) چاپي دېوان: کا. (5) چاپي دېوان: "ځان خراب کړه که دید غواړې له مهرویه". (6)، (7) بې = به یې. (8) چاپي دېوان: ما وي
(9) اصل: دا بیمار شي. (10) چاپي دېوان: صفت؟

محبت چي مي د يار د زړه پترى شو
دا پـه دا مـي پـه رقيب بانـدي بـرى شو

چي مي مينه د شوخ چشمو کړه په زړه کي(1)
د بـادام پـه دود مـي تـن سـورى سـورى شو

چي يې لافي ستا لـه خـولې سره وهلې
د غـونچې لـه خجالتـه زړه نـرى شو

تونـد توسـن مـي لـه تېزيـه سـهي نـه کړ
نـه پـوهېږم بـرق و، بـاد و کـه پېرى شو

مـا بـه څـوک لـه يـاره واړوي ناصحه
تـر قيامتـه زمـا سـر د يـار نغـرى شو

بې نيـازۍ د يـار هسـي رنګ ضعيف کړم
چي مـي سـپى بالـه هغـه راتـه زمـرى شو

۲۱۸ د "حنان" يار په ښايست تر نورو بِه دئ
چي د وخت پر شاعرانو يې تېرى شو ۱۲۴۲

نيـک بـدا د ازل و قتـويش و
ځنو تـه لـړو چاتـه زيات رويش و(2)

دا فغـان الـه ردم د بلبـل اف
روانـه يـخ سـخن کانـد لـريش و

عشق ايـم دام يـن لـره سـتى د
بلبـل تـاب رک د ګلـو ريـش و

نسـترن نـرګس نبـل الـه شبو د
اپکـوم ال وصـف رتـا پـيش و

کل شرم خ پـه انو کبنبي ه و نغبنت
اب سـتا د بـدن درلـوريش و

چي مـي دا را پياد شي ارقيب هم
اتـه رسـاعت رمـرک بتـر اپـيش و

۲۱۹ څه په نوې طرحه شعر کړې "حنانه"
ستا الفاظ د شاعرانو د زړه نېش و ۱۲۴۹

د تقـوا مالونـه چـور کـړه بيـا نوخطـو
هـوا عـيش را پـوري سـور کـړه بيـا نـو خطـو

پېچـا پـېچ زلفـي يـې ګـوره کـړې وروځـي
مـار لـړم راتـه حضـور کـړه بيـا نوخطـو

شـاپېرۍ د ارم واړه خـود بخـوده
ګـډ پـه شـرو پـه فتـور کـړه بيـا نوخطـو

نـوي عشـق مـي د زړو توبـو صـف مـات کړ
جـوړ داغونـه مـي ناسـور کـړه بيـا نوخطـو

نه خلاصېږم په هيڅ رنګ د دوى(3) له جوره
اخترونـه مـي عاشـور کـړه بيـا نوخطـو

خـالي شـوي مـي جامونـه وه لـه ميـو
لـه دا بنګـو څخـه(4) پـور کـړه بيـا نوخطـو

۲۲۰ د "حنان" لـه قصـده داد د بوسـې کانـدي
رقيبـان يـې پـه معمـور کـړه بيـا نوخطـو ۱۲۵۲

بيـا اختـه شـوم پـه بـلا د تـورو زلفـو
بـلا څـه، پـه اژدهـا د تـورو زلفـو

تـر بغـل لانـدي(5) يـې ګنج د مـخ سـاتلئ
را معلومـه شـوه دا غـلا د تـورو زلفـو

پـه خُتن کـي يـې د مشـکو قـدر کم کړ
څـه بـه وايـم لـه سـودا د تـورو زلفـو

پـه پرېشـان صـورت کـوي د مـخ سـاتنه
راشـه وګـوره وفـا د تـورو زلفـو

---

(۱) چاپي دېوان: "چي مي عشق د شوخ چشمانو کړ په زړه کي". (2) دا غزله کټ مټ و ليکل سوه، حل يې د سريزي په (25 او ۲۲ مخونو) کي و ګورئ. (3) چاپي دېوان: په هيڅ وخت د دي (4) چاپي دېوان: د غمزې په ميو پور
(5) چاپي دېوان: تر سنبل لاندي.

کږې ناستي دي په خیال پهلو و لمرته — څه به وایم له هوا د تورو زلفو
تر هر خم يې شاوخوا آفتاب ځلېږي — په شپه و ګوره رونا د تورو زلفو

۲۲۱ د جنون مار ورته غابن چیچي له درده ۱۲۶۳
چي "حنان" کوي[1] انشاء د تورو زلفو

هسي ډوب يم همېشه په خیال د ترکو — چي خبر نه يم هرګز په حال د ترکو
صحیفه مي د زړه و ګورئ عالمه — پکښي نقش دئ ګُلي احوال د ترکو
چي د بخت قرعه مي شوه اوله خلاصه غنیمت — بل څه نه راغله چي راغئ فال د ترکو
کړه خپل سر څه غواړي زاهده — پر پرهار دوړوي مالګي قال د ترکو
لکه موم و لمرته ویلي شي له تابه — هسي زړونه اوبوي جمال د ترکو
زاغ پر پاڼي د ګل ناست دئ خبر نه يم[2] — که پر سپین مخ باندي ایښئ[3] خال د ترکو

۲۲۲ په ویشتو د خپلو سترګو ښه پوهېږي[4] ۱۲۷۰
ما "حنان" ولیده دا کمال د ترکو

د خوبانو خط و خال دئ کان د مشکو — ځکه کاندي هر سړی ارمان د مشکو
چي د زلفو بوی دي باد یووړ دلبره — له خُتن يې کړ بېرون کاروان د مشکو
چي يې وکړه شبګیره دا ستا د زلفو — ځکه توره شوه شانه په شان د مشکو[5]
دا يې[6] زلفي په رخسار باندي ځړېږي — کې[7] د حُسن پر دوکان مېزان د مشکو
دا يې زلفي پر مخ نه دي غوړولي — اورېدلئ دئ پر ګل باران د مشکو
چي لیدلې يې[8] جفا ده له نو خطو — زړه مي نه کوي الفت چندان د مشکو

۲۲۳ د "حنان" سینه نو خطو تور سکاره کړه ۱۲۷۷
که سینه وه د حمید دوکان د مشکو

خلاصیت نه مومم له لاسه زه د سترګو[9] — په بلا که زړه اخته[10]، کاته، د سترګو
په ګلشن کي يې فارغ کړم له نرګسه — راته جوړه شوه عجب کړوه[11] د سترګو
په قیامت بې[12] شهید ګونګ وي نه پوهېږم — ورکړه چا دا هسي شان رانجه د سترګو
کې هر څو ځني ساتم[13] نه ساته کېږي — دلبران مدام وړي زړه تر وره د سترګو[14]
په بانو بې پښې مجروحي شي بېرېږم — پر قدم به مي وي ایښې خوله د سترګو[15]
د ښه یار وداع ده ګرانه معلومېږي — راته ګران نه دي هرګز خاته د سترګو[16]

۲۲۴ که د زړه سلامتي غواړې "حنانه" ۱۲۸۴
پر ځان ونیسه واجب ساته د سترګو

---

(۱) چاپي دېوان: کاږي. (2) چاپي دېوان: نه پوهېږم. (3) چاپي دېوان: باندي پروت دئ. (4) چاپي دېوان: پوهېږم.
(5) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (6) چاپي دېوان: وايي. (7) کې = که يې. په چاپي دېوان کي د "که" په بڼه دئ.
(8) چاپي دېوان: مي. (9) دا غزله په چاپي دېوان کي سهواً د "ی" د ردیف په 194 مخ کي راغلې ده. (10) چاپي دېوان: په بلا کړم زه اخته
(11) چاپي دېوان: کړه ده. (12) بې = به يې. (13) چاپي دېوان: ځني ساتې. (14) اصل: "بې دیدنه دي اسان خاته
د سترګو". (15) = (16) دا دواړه بیته په اصل کي نسته، خو ځای يې خالي ورته پرې ایښئ دئ.

ښه رخسار يې آبداري يووړه له ګلو ... په چمن کي چي شور ګډ شو په بلبلو (1)
له نرګس څخه يې خوب په سترګو يووړ ... توري زلفي يې باج اخلي له سنبلو
چي يې لب بار د خندا اخيستئ نه شو ... په نازېږ نن اشنا شوه په ښکنځلو
په حرم کي د کعبې يې قبر بويه ... چي شهيد يې شو(2) د سترګو په ويشتلو
چي يو زخم مي روغ نه وي بل پرو شي ... د سينې زخم مي تېر شو له ګنډلو
که د زړه ساتنه غواړې په دنيا کي ... عادت و نيسه د سترګو په ساتلو

۲۲۵ چي دي نه رانيسي دُر خوک په کودري ۱۲۹۱
"حنان" خوله په دا نګاه کړه له ويلو

په رضا مي را وستلئ ځان ته غم و ... چي نظر مي دي و مخ ته په هردم و (3)
و عرق ته د رخسار دي حيرانېږم ... چي و لمر ته طاقت کله د شبنم و
قتلولم چي دي زه په تېغ د سترګو ... دا دي خط راوړئ زما د مرګ رقم و
بېهوده خلک ماران بولي ستا زلفي ... که ماران وای لاندي شوي به تردم و
نن ورځ نه يم ستا کاکل پېچو تاب کړئ ... له ازله لوی دښمن مار د آدم و
ورنغله پادشاهي هرګز په خيال کي ... د هغو چي ستا په مينه کي کارسم و

۲۲۶ لاله زار چي مخ د مځکي شو دلبره ۱۲۹۸
دا خوړلئ د "حنان" د سترګو نم و

چي قاصد را ووړ احوال ستا د لبانو ... بل يې(4) هيڅ نه و په خوله کي بې مرجانو
د بيمارو سترګو خواست دي هر زمان که ... دا چي لاس پورته نيولئ د مژګانو
حريفي يې ستا د سترګو کړلای نه شوه ... بيابان خوښ په دا سبب کړ غزالانو
چي کښېني ور سره شرح د دوزخ که ... هر مجلس تر مرګ بتر د زاهدانو(5)
شکرخند دلبر که قبر له راشي ... مقبره به سيل ګاه شي د طوطيانو
دږغ د وينو مي بلند نه شو دلبره ... چي دي مړ کړم سرمه رنګ تېغ د چشمانو
د خجلت په درياب غرق شو ګوهر ځکه ... چي يې نه شوه کړای سيالي ستا له دندانو(6)

۲۲۷ پاړو کړ "حنان" به ستا زلفي پري نه ږدي ۱۷۰۲
د مارګيرو ګذران وي(7) له مارانو

---

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) په اصل کي "شو" نسته ما د وزن د پوره کېدو په خاطر پر زيات کړ.
(3) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (4) چاپي دېوان: نورې هيڅ. (5) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (6) دا بيت په اصل کي نسته. (7) چاپي دېوان سروکاروي.

چي مي و لیده مستي ستا د چشمانو — توره شپه شوه د حرم پر غزالانو
ستا د سترګو یو نظر ما لره بس دئ — په چِله یو بادام قُوت وي د صوفیانو
دا پر لبو دي سیاهي د برېتو نه ده — زمرد دئ نصب کړئ پر مرجانو
نرګس سترګي رخسار ګل خوله دي غونچه ده — خط ریحان مخ دي باغچه ده د ګلانو
زما د زړه په حال خبر دي سر تر پایه — ګاهي ګاهي احوال نسه[1] له مژګانو
د دیدن طاقت د چا د هغه مخ دئ — چي باج اخلي د ارم له شاپېریانو

۲۲۸ د خال خیال ضعیف "حنان" ګور لره یوړ[2] ۱۷۱۳
دا نه غار ته وړي دستور دئ د مېږیانو

د عشق درد چي مي په زړه کي پټ پنهان و — هغه درد مي د دې خوږ زړګي درمان و[3]
چي په عشق کي یو وار وسوم پس له دغه — په د قیق نظر مي کوت دارالامان و
ژر یې مړ کړم ښه یې وکړه زما ګله — له هغه یاره سنګدله دا ګُمان و
که په تن کي مي نیم روح پاته شو څه شو؟ — له سُستۍ د تېغ د ده نامهربان و
زما د زړه او د صورت ښادي په څه ده — چي مي یار را څخه پاته په ارمان و
چي په خیال کي یې د مخ د ګلشن ولاړم — چي لیده مي زر بلبله په فغان و

۲۲۹ چي یې ذبح د هجران په تېره تېغ شو ۱۷۲۰
اضحیه مګر "حنان" د دې قربان و

چي موسم دي د ښایست د سلطانۍ و — هغه وخت د رقیب خوی د شیطانۍ و
د دې عصر مغروران نوخطان واړه — چي لیده مي پر حالت د پښېمانۍ و
زړه کباب، د اوښو مالګه، د عشق اور مي[4] — دا اسباب د یار د خیال د مهمانۍ و
په تش خیال[5] د مهمانۍ مي واړه صرف کړه — چي په سترګو کي مي دُر[6] د ګریانۍ و
که هرڅو میخاني غواړم نه یې مومم — هغه مې چي په پیاله کي د ځوانۍ و
په یوه دید آئینې را څخه پور کړه — دا کُلي دولت چي زما د حیرانۍ و

۲۳۰ چي یې زلفي په رخسار باندي خورې کړې[7] ۱۷۲۷
دا سبب "حنانه" زما[8] د پرېشانۍ و

چي د خط سبزې یې ځای په رخسار ونیو — زما د زړه آئینې ځکه زنګار ونیو[9]
باز د سترګو په پنجه د باڼوګانو — زما د زړه مرغه څه شان په تلوار ونیو
زه بندي یم د هغه صیاد په دام کي — چي یې یو جهان د زلفو په تار ونیو
دا یې خال نه دي د حُسن په ګلشن کي — تور بورا مکان د ګل پر عُذار ونیو

(۱) ب: احوال نیسي. (2) دغه ځای له "ب" څخه واخیستل سو. (3) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (4) چاپي دېوان: "زړه کباب او تروې اوښې، آه وړمې". (5) چاپي دېوان: تش په خیال. (6) چاپي دېوان: درد؟. (7) چاپي دېوان: خورې وې.
(8) چاپي دېوان: ستا د پرېشانۍ و. (9) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

مړاوو سترګو يې زړه يوړ حيرانېږم — چي دا هسې وحشي ښکار دې بېمار ونيو
دا يې سترګو زما زړه هسې تاراج کړ — که په ظلم سره ترکو بازار و نيو

۲۳۱ پاد شاهان که په زور نيسي اقليمونه
د پښتو اقليم "حنان" په ګفتار ونيو ۱۷۳۴

بيا مي خيال په زړه کي ځای د دلبر ونيو — دې صياد له زخمي ښکاره خبر ونيو(1)
خميازه مي د زړه زخم په دا کاږي — که مي يو وار د تېغ دم لا په پر ونيو
د عشق اور شي پر زړه بل هډونه سوځي — دغه اور د دې ځنګله خشک و تر ونيو
دا يې خط نه دئ د خولې پرکنار باندي — د کوثر د چيني دور عنبر ونيو
انتظار که، ستا د قد و ښه رفتار ته — چي سر پورته تر ګلشن صنوبر و نيو
خط يې نه دئ پر عذار چي معلومېږي — د آه دود مي دئ چي مخ يې د لمر و نيو

۲۳۲ رستم تاب د عشق د جنګ و ځان ته نه ليد
"حنان" ستا د عشق و تېغ ته ځګر و نيو ۱۷۴۱

دا ډېر عمر زه او غم سره اخته يو — يو د بل په خوی و بوی سره سوخته يو
نه د ده بې ما طاقت نه زما بې ده شته — په هر فصل لکه سروه و فاخته يو
هيڅ په ميان که حائله زموږه نشته(2) — لکه مخ و استر دواړه ښه(3) دوخته يو
په هر کونج کي چي زه ناست يم دی را درومي — په خواري کي يو د بل هسي شناخته يو
دی زما په فکر ډوب او زه د ده يم — ځوړند سر پر زنګانه دواړه تخته يو
يو ساعت جدايي نه کړو يو له بله — يو د بل په رفاقت سره پخته يو

۲۳۳ که زه نه وم دی به ژاړي زما پر قبر
زه "حنان" او غم د ډېر عمر شناخته يو(4) ۱۷۴۸

چه سان دلرا نگهدارم زچشم فتنه جوی او — که ميگيرد به مژگان صيد دلها باز خوی او(5)
اگر طبعش ز استغنا نميسازد به من باري — تسلی ميدهم دلرا به ياد آرزوی او
خيال زلف او گرلحظه گردد فراموشم — رخم را زين گناه بادا سيه ما نند موی او
چو برگيرم قلم از گريه ام تر ميشود نامه — ز دستم برنمی آيد که بفرستم بسوی او
زخوشحالی و خُرسندی بسر رقصم همان ساعت — اگر يا بم من بيدل نشان راه کوی او
زرخسارش کشد خط انتقام ما درين عالم — نمی ماند به محشر شکوه ام از تاب روی او

۲۳۴ زبان خامه "حنان" اگر ريزد شکر شايد
که عمر خويش را کرده است صرف گفتگوی او ۱۷۵۵

(١) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) چاپي دېوان: "هيڅ په ميان کي زموږ نشته که باور کړې". (3) په اصل کي "ښه" نسته. (4) چاپي دېوان: "اې حنانه په ځان دواړه آوېخته يو". (5) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

﴾ هـ ﴿

اې همېش د درمانده وو تکیه ګاه(1)
ستا کرم د هر عاصي دئ عذر خواه

که راتېر تر تقصیراتو شي ښایېږي
پر ګدای تل مرحمت کوي پاد شاه

آواره مي له دا(2) نفس اماره کړي
په بد خوی سره مي کړ عمر تباه

د دنیا د هستۍ ګرز را څخه توی کړه
لکه تېر چي له عینکو شي نګاه

له خجلته بې(3) را نه وړم و محشر ته
په قدر د بخښښ نه لرم ګناه

هلته عفوه راته وکړې ذوالجلاله
چي اعضا مي شي پر خپل عمل ګواه

٢٣٥ — ١٧٦٢

د حبیب په روی غفاره ما قبول کړې
بې له تا زما "حنان" نشته پناه

و رخسار ته چي دي ګورم بې حجابه
لکه موم و لمر ته ویلي شم له تابه(4)

کله ګورم ستا و مخ ته کله ګل ته
لکه ګوري مقابل څوک دوه کتابه

اوښي وچي له بانو شي چي تا وینم
د شبنم پاڅېده کېږي له آفتابه

عجب نه ده که دي زلفي پر مخ تاب شوي
پېچه کېږي(5) تل وېښته د اور له تابه

د هر چا نصیب جدا دئ، دا محال دئ
چي د شرمښ قسمت ورشي تر قصابه

نصیحت څه اثر وکه پر غافلو
په آواز کله وېښېږي پښ له خوابه

٢٣٦ — ١٧٦٩

د حنان تر قلم و څڅېږي شهد
چي صفت کاږي دا ستا د خولې له بابه

چي رخسار یې په ښایست دئ تر آفتاب به
په صفا یې سپین جبین دئ تر مهتاب به(6)

پر نرګس باندي یې سترګي خندا کاندي
او عُذار یې تر لاله و تر ګلاب به

په دادن کې د بوسې نن و سبا کړي
تر دا هسې انتظار دئ یو جواب به

زما د زړه په غوښو سترګي اموخته کړه
چي مستانو له نشته تر کباب به

دا نازکي پښې ایږده زما په لېمو کې
دغه پښو له زما سترګي تر رکاب به

د بوسې په داد کې هیڅ معطلي مه کړه
وي د خیر په کار کې سل ځله شتاب به

٢٣٧ — ١٧٧٢

شوخ چشمان چي وحشت و نه خوري بېرېږم
دي تر سپین وېښته "حنان" له خضاب به

که روزي مي شي د یار دیدن رقیبه
ته به شې له دې(7) اندوه غمجن رقیبه

راته رام که تر هېدلئ آهو بیا شي
ته به شې د سپي په دود پمن رقیبه

(١) چاپي دېوان: "اې چي یې د درمانده وو تکیه ګاه". (2) چاپي دېوان: له دې. (3) بې = به یې. (4) دا غزله په چاپي دېوان کې د "ب" د ردیف دوهمه غزله ده. ماد "هـ" په ردیف کې غوره و ګڼله چي درج سي. (5) چاپي دېوان: پلچه کېږي؟. (6) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (7) چاپي دېوان: په دا اندوه.

که راواړوي په مهر توري سترګي
ته به شي په دوو لېمو لچن رقيبه

که ما و ويني له ياره سره وصل
زړه نا سور به شي بېمار په تن رقيبه

که يار داد د بوسې و کاندي و ماته(1)
له دغه غمه دي دئ مردن رقيبه

که يار، يار شي ته به درومې له وطنه
لکه سپی چي و شړي ښبنتن رقيبه

٢٣٨ نور به نه وکړي(2) د يار د رخسار سيل ١٧٨٣
شو "حنان" باغوان د دې ګلشن رقيبه

زما زړه دي له ما يوړ د لفريبه(3)
ګلرخساره بې طلبه بې موجيبه(4)

ستا د سترګو و شوخۍ ته حيرانېږم
چي د آب دستار يې واخيست له غريبه

ته په اصل کښې خدای نېک وې پیدا کړئ
دا بدخوی دي نوی زده کړ له رقيبه

مؤدب چي د چا بد شي پناه غواړه
دا مثل، ادب زده کېږي له اديبه

د هر درد علاج کاوه شي بې له مينې
د عشق درد چي مستغني دئ له طبيبه

هرزه ګوی عاشق پرده د معشوق اخلي
شو پاره د ګل ګرېوان له عندليبه

٢٣٩ ستا د حُسن په دولت کښې خپلي بخري ١٧٩٠
هر چا وکړې "حنان" راغئ بې نصيبه

دا د چا زلفي تاوېږي په دا نن شپه
چي تمام مشک و عنبر او رېږي نن شپه

آرزو منده د کوم مخ ده(5) نه پوهېږم
دا چي شمع په تلوار ويلېږي نن شپه

د سپوږمۍ په سيل څوک دئ راوتلئ
چي مهتاب لکه آفتاب ځلېږي نن شپه

کوم صنم د مجلس شمع شوه حيران يم
پروانه چي په سره اور کړېږي نن شپه

صراحي د کوم ګلرخ له غمه شنه شوه
چي د زړه ويني(6) تر خوله تويېږي نن شپه

توري زلفي د دلبر په رخسار زانګي
که ماران دي پر چندڼ تاوېږي نن شپه(7)

په تاراج د ګلو کوم ګلرخ را درومي
په ګلشن کي چي بلبل ويېږي نن شپه(8)

٢٤٠ دا د يار د راتلو زېری دئ(9) پوهېږم ١٧٩٨
دا چي سترګي د "حنان" پرېږي نن شپه

که د زلفو بوی دي باد يوسي خُطاته
د خُتن مشک په بيانه وړي و سودا ته

د ديدن طاقت يې نه لرم حيران يم
زړه مي ولي ډېر شتاب که(10) ستا و خوا ته

ستا لبان مي په خندا وژني دلبره
بخت مي خوی د اجل وښوو مسيحا ته

چي بانړه مات شي په سترګو کي ديد کم که(11)
د ملا خيال دي څکه جوړ کړم و ژړا ته

(١) چاپي دېوان: د بوسې وکه پر ما باندي. (2) چاپي دېوان: نور به و نه کړي. (3) د "ب" په رديف کي راغلې ده ما په اوسنۍ املاء وکښله (م. هـ). (4) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (5) چاپي دېوان: د کوم مخ دئ.
(6) ويني=ويني يې. (7) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (8) دا بيت بيا په اصل کي نسته. (9) چاپي دېوان: زېری کړي. (10) چاپي دېوان: اضطراب که. (11) چاپي دېوان: "چي موی و لوېږي په سترګو کښې ديد کم شي".

سپلنی رنګه تر پېنو لاندي مي اوردئ … ستا د خال په خيال کي و سوم[1] وايم چاته
توکلت علی الله چي شوه را پېښه … سر مي واچاوه د مينې و آسيا ته

۲۴۱ … ۱۸۰۵

چي دي خوښ د عشق غمونه کړه "حنانه"
دانسته دي ځان ور وسپاره بلا ته

دا د خط سبزه د مخ و سره ګلاب ته … که مېړيان دي سر ګردان دي و مهتاب ته[2]
خط يې زړه د راتلو نه شي کړای و مخ ته … لکه کرم سړی چي بيا يې و حساب ته
چي له مخه زلفي واخلي عاشق سوځي … طاقت نه شي د اوريځي و آفتاب ته
د بالبنت پر يې بانو د پري بويه … چي د ناز سترګي مائلي شي و خواب ته
خيال د لبو يې زما له دله نه ځي … د ميخورو ميل زيات شي[3] و شراب ته
نوی خط دئ، زلفي هسي دي حيراني … لکه ګوري په حسرت شيخ و شاب ته[4]

۲۴۲ … ۱۸۱۲

لاس و پېنبي وهي ببخا "حنان" په عشق کي
ختای نه شي خوک چي ولوېږي ګرداب ته

د نو خطو ميني هسي کړم بې پته … چي وهي مي هرمېږی و مچ په لته
نه د خپلو اوس په کار نه د پردو يم … ميني کړم تر هسي حده بې عزته[5]
ستا و حُسن ته سوړ آه د رقيب زيان دئ … پاني ربړدي[6] د ساړه باد له هيبته
چي مي واخيست د ګلرخو داغ پو هېږم[7] … چي لاله به مي زرغون شي له تربته
د هجران په درد[8] اخته يم دوا راکړه … روغ به نه شم ستا د وصل[9] بې شربته
آدميت مي ستا د در له سپيو وليد … ازمويه[10] نه شي خو نه وي هم صحبته

۲۴۳ … ۱۸۱۹

چي مي ژوند په دوی موقوف دئ څه پرهېز کړم
زه "حنان" د خوبرويانو له قربته

چا چي ورکړ زړه د زلفو و هر بار ته[11] … بې اختياره يې ځان و سپاره و مار ته
د يار زلفي د هغو دي چي مجنون شي … دا ځنځير نه اچوي[12] څوک و هوښيار ته
مخ و زلفي يې تغير و تبديل نه که[13] … حيرانېږم زه و دي ليل و نهار ته
لاس مي رنګ شي لکه ګل پخپلو وينو … اشارت که چيرته[14] و کړم و رخسار ته

---

(۱) چاپي دېوان: سوځم. (2) چاپي دېوان: و دې مهتاب ته. (3) چاپي دېوان: ډېر شي. (4) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (5) چاپي دېوان: "عاشقۍ کړمه تر حده بې عزته ". (6) چاپي دېوان: ګل رژېږي. (7) چاپي دېوان: "د ګلرخو داغ مي شته په زړه پوهېږم ". (8) چاپي دېوان: په رنځ. (9) چاپي دېوان: ستا د لبو. (10) چاپي دېوان: ازمويل. (11) چاپي دېوان: و دلدار ته. (12) چاپي دېوان: نه ورکوي. (13) چاپي دېوان: نه کا. (14) چاپي دېوان: چي چيرته.

چي نسيم يې پر ګلشن د حُسن ورشي   زړه يې نه شي چي بيا ولاړ شي و ديار ته
تېر شو سل ځله(1) صياد له ما ضعيفه   التفات يې لږ و نه کړ(2) زما و ښکار ته

۲۴۴ ما "حنان" جاري له سترګو کړه رو دونه(3) ۱۸۲۲
ګوندي راشي سرو قد و دا جويبار ته

چي نامه مي وه لېږلي وخپل يار ته   هيڅ جواب يې بيا رانغئ و ما خوار ته
زړه مي رم کړ(4) له سينې په خبر نه يم   مګر باز د سترګو بيا وزي و ښکار ته(5)
په فراق کي اوښي هم را څخه ځغلي   که څه خپل وي که پردی ګوري و وار ته
ترما، دی پر يار عاشق و خبر نه وم   د زړه حال مي خوشي و وايه رويبار ته
خدای مي نه په ګور کوي، ګنه ستا سترګي(6)   هر بانو دي تېره تېغ دئ و ګزار ته
چي نامه د شوق يې زه و قاصد ورکړم(7)   سودا يې شي هرګز نه ګوري و لار ته

۲۴۵ د مخ حُسن يې په خط زيات شو "حنانه" ۱۸۳۳
شعله کاندي هر چي خس لوبړي(8) و نار ته

چي يې وکاته ستا مخ ته له عبرته(9)   د لاله په زړه کي داغ شو له غيرته(10)
چي نرګس دا ستاله سترګو هم چشمي کړه   ولي هسي شو محروم له(11) بصيرته
چي يې ستا د خولي خندا ملاحظه کړه   پستي واژه خوله نيولي له حيرته
بوی چي لافي ستا د زلفو د بوی کړلي   لاس يې ولي و خاته له خپل صورته
دا د کوم ګلرخ و مخ ته بېتابي که(12)   چي ګلاب ګرېوان کړ څيري له حسرته
مشرفه ستا په ديد شوه په چمن کي(13)   غونچي واچاوه پوړنی له عشرته

۲۴۶ د وفا طمع له ښکليو ناروا ده ۱۸۴۰
ما "حنان" دي ازمويلي څو کرته

خوله دي خاندي پر غونچه او پر پسته   له رخساره دي شرمېږي ګل ستته(14)
چي يې ستا ملال کاته ملاحظه کړه   له خجلته نرګس سترګه و ايسته
چي ريحان سيالي کوله ستا له خطه   دا په دي دستي يې وينم پای بسته
ستا دزلفو له پرتوه سنبل هسي   چي ولاړ دئ همېشه پرېشان خسته

---

(١) چاپي دېوان: زرځله.(2) چاپي دېوان: التفات يې يو وار نه کړ. (3) چاپي دېوان: "ما حنان کړې زرچشمې جاري له سترګو ". (4) چاپي دېوان: زړه مي دم خوري. (5) چاپي دېوان: "دا د سترګو باز يې بيا راځي و ښکار ته ".
(6) چاپي دېوان: ګڼه دلبره. (7) چاپي دېوان: "چي د عشق نامه يې زه قاصد ته ورکړم ". (8) چاپي دېوان: وابنه لوېږي. (9) اصل: له غيرته.
(10) اصل: له عبرته. (11) چاپي دېوان: معلوم. (12) چاپي دېوان: کا. (13) چاپي دېوان: "مشرف ستا په ديدن شوه په ګلشن کښي ". (14) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته.

قُمري ستا د بندګۍ طوق کړ په غاړه   قد يې سروه کړه په باغ کښې آراسته
و رفتار ته دي خجل کبک زري دئ   له رخساره دي ګلاب که اخيسته

۲۴۷   دا ستا خيال له ما "حنانه" ارام يوړ   ۱۸۴۷
که روان يم که ولاړ که نشسته

که بيده يم، که ولاړ که نشسته   له زړه نه ځي ستا د زلفو ګلدسته
چې تشبيه مي ستا د قد کاوه له سروي   سزا واريم چې مي دا تر خوله يسته
تنګه خوله دي په رموز لن تَرَا وايي   ما يې مثل غونچه ولې راوسته
چې يې ستا له خولې سيالي کړه ځکه هسي(۱)   له غيرته پر ميان و چاوده پسته
لا بې کله د وصال په ښادۍ ښاد کړې   عاشقان دي کړه په هجر خوار خسته(۲)
همېشه چې درکوي تعليم د جور   دا په دا مي کړه رقيب اينه ورسته(۳)

۲۴۸   "حنان" کله سرپېچه دا ستا له حکمه   ۱۸۵۴
په ځنځير چې دي د زلفو کړ بسته

که له زړ سره مي ستا(۴) د سترګو جنګ شته   له دې جنګه زما کله نام و ننګ شته
لکه ګل هر څوک به ځای په سرکي ورکه   د غونچې په دود چې زړه و خوله يو رنګ شته
بې لاله مې بل يار نشته په دا باغ کې   چې پر زړه باندي يې داغ زما په رنګ شته
بې طبيبه يم بېمار لکه ستا سترګې   چې کاته راباندي بار لکه د سنګ شته(۵)
دا ستا شوق اميدوار کړی يم چې هسي(۶)   بې وعدې مي انتظار، پر هر ځای درنګ شته(۷)
يار ساقي، پياله پر لاس، مطرب حاضر دئ   هسې شان کامراني کله د اورنګ شته(۸)
له رخساره يم فارغ د ګلعُذارو   چې په خيال مي ستا د خط د سبزې بنګ شته(۹)

۲۴۹   په دربار کې دي خاکسار يو "حنان" نه دئ   ۱۸۲۲
پر دوحه ستا ګوره هر سړی ملنګ شته(۱۰)

د فلک که سود(11) په ماه و په پروين شته   په رخسار يې زما د يار زلفي چين چين شته
ستا له زلفو، سترګو کله برابر دي   په ګلشن کې که نرګس و ياسمين شته(12)
که غونچه سبزه لري پر بغل څه شو   ستا پر خوله سبزه د خط عنبرين شته

---

(۱)چاپي دېوان: "چي د خولې سيالي ګوېې وه دا هسي".(۲) چاپي دېوان: "عاشقان دي په هجران کړه خوار خسته".(۳)چاپي دېوان: دا په دا رقيب کړه زما ينه ورسته".(۴) چاپي دېوان: زما له زړه سره که ستا.(۵) چاپي دېوان: راباندي يار لکه د ننګ شته.(۶) چاپي دېوان: کړئ يم دلبره(۷) چاپي دېوان: "بې وعدې کړم انتظار هر ځای مي درنګ شته".(۸) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته(۹) دا بيت په اصل کي نسته.(۱۰) اصل:

دا اثر دئ د سبزې د خط "حنانه"   چي په سرکي دي تر اوسه خيال د بنګ شته

(۱۱)چاپي دېوان: د فلک سود. (۱۲) په چاپي دېوان کي دا بيت نسته

لکـه خونـد چـي سـتا د زنـي دئ دلبـره   سمرقند کي کله سپب هسي[1] شېرین شته
پـه ګلشـن کـي ګـل تـر تـا خوشـاله نشـته   نـه پـه مینـه کـي بلبـل تـر مـا حـزین شـته
یار بي رحمه، زه بي بخته، طالع شوم دئ   لا هنـوز د کـج فلـک را سـره کـین شـته

۲۵۰
د ملا خیـال دي زه "حنـان" لکـه وبنـته کـرم
نـه غلـط شـوم کلـه مـوی هسـي میـن شـته
۱۸۶۹

نـه پـوهېږم یـم بېخـوده چـي یـار نشـته   څوک یم، څه یم، زه حیران چي نګار نشته[2]
اوښـکي دُر، رنـګ کهربـا، زړه لکـه لعـل   جنس مـي ډېـر، ولـي رونـق د بـازار نشـته
چي طبیب شـو پـه عـلاج را پـوري سـتړی   هسـي درد پـه هـیـڅ ایـام د بیمـار نشـته
واړه زړونـه یـې پـه خیـال دي هسـي محـوه   چي پر سر د مځکي یو زړه هوښیار نشته
جـدايي مـو تـر میـان مـه کـوه رقیبـه   چـي طاقـت د نـه لیـدو د دلـدار نشـته
که مي سروه دعوې کاندي په قد څه شو   ربـښتیا وایـي شـاهدان د رفتـار نشـته

۲۵۱
د زړه وینـي خـوري "حنـان" لـه دغـه غمـه
چي پـه درسـت عـالم کـي یـار و فـادار نشـته
۱۸۷۲

دا ښایست لکه چي ستا دئ د لمر نشته   سـتا د زلفـو پـه شـان مشـک و عنبـر نشـته
توري زلفي، توري وروځي، توري سترګي   د حبشـو، د چـین هسـي لښـکر نشـته
شـیریني چـي سـتا د لبـو ده دلبـره   پـه چشـمه کـي د زمـزم[3] د کـوثر نشـته
کـام د زړه دلتـه حاصـل کـه لـه نوخطـو   پـه جنـت کـي د ریحـان معطـر نشـته
لار به نه وکړي په زړه کي[4] څو سم نه شي   د حلقـي مقـام د ننـه تـر در نشـته
پـه مجلـس کـي د ګلرخـو نـه ځـاییږي[5]   چـي یـې شـمع غونـدي[6] قطع د سـر نشـته

۲۵۲
چي تور د بو رقیب یې رام نه کړ[7] پوهېږم
چـي پـه آه کـي دي "حنانـه" اثـر نشـته
۱۸۸۳

ستا په طفیل کي مي دښمن کړ کل جهان و ځان ته   له تامي نه کړ مراد حاصل هیڅ ماحیران و ځان ته[8]
دا سـتا د زلفـو لـه ځنځیـره څخـه نـه خلاصـېږم   کـه وایـم وِرد و اورادونـه هـر زمـان و ځـان تـه
څوک چي دا ستا د زلفو خیال په زړه کي نقش کاندي   حوالـه کـړي یـې پـه لاس دي ښـاماران و ځـان تـه
کـه مي سـینه شـوه مشـبکه، بـادام رنګـه څـه شـو   چي مي را پرېښو دغه ستا د خیال مژګان و ځان ته
فـارغ لـه ګلـو لـه ګلـزاره لـه چمـن هـردم یـم   چي خیال د وصل دي کړم جوړ زه ګلستان و ځان ته
چي ستا و عشق ته وړاندي کېږي په اوله ورځ دي   هغه کسان په اختیار جوړ کړي ګورستان و ځان ته

۲۵۳
کـه دا د کـوې د بوسـې و یـې کـړه نـن ورځ دلبـره
د ژونـد امیـد نشـته هرګـز د دې "حنـان" و ځـان تـه
۱۸۹۰

---

(۱) چاپي دېوان: سمر قند کښي هسي سپب کله. (2) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته. (3) چاپي دېوان: د حیات.
(4) چاپي دېوان: لار به نه مومي و زړه ته. (5) چاپي دېوان: "په مجلس د ګلرخانو ځای نه مومي". (6) چاپي دېوان: څو يې شمع رنګه. (7) چاپي دېوان: چي تور د بو رقیب پناه نه شو. (8) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

خجالت کاږي مهتاب ستا و جبين ته — منفعل د محشر لمر دئ ستا و زين ته[1]
له هغه رنځه دي جوړ نه شم طبيبه — چي تر سر پوري مي يار ناست وي بالين ته
زما يار له نا دانيه[2] رقيب خپل کړ — د بلبلو خيال يې وکړ و ګلچين ته
له معشوقه غرض مِهر دلبري ده — عشق يې نه ګوري هرګز و تور و سپين ته
کوږ سړی په تربيت کله سمېږي — له عينکو څه فايده ده و کجبين ته
له ديدنه د ګلرخو امان غواړه — په کتو دي خلل اچوي و دين ته[3]

۲۵۴ ورکېده د "حنان" وينم له وطنه — ۱۸۹۷
چي اشنا يې[4] ملا ترلي ده وکين ته

چي دي خيال اراده وکړه زما و زړه ته — نور خواهش مي د زړه نه شي و بل څه ته
ستا بې خياله مي په زړه کي بل څه نشته — لکه تږی منتظر وي و اوبه ته
توري زلفي دي شب قدر نه دي څه دي — چي د لمر شغلي کوي له هره وته
نه دربري په هيڅ طور زما اوبني — که لاس نيسم که لستوني و لېمه ته
هيڅ د عشق له بابه مه وايه زاهد ته — نصيحت کله وايه شي و بيده ته[5]
سوړ زړه نه غواړي صحبت د ګلرخانو — سپين و تور به څه ورو بنيي ړانده ته[6]

۲۵۵ چي يې فضل منتظر دئ و عصيان ته — ۱۹۰۴
اې "حنانه" بې ګناه مه ځه و ده ته[7]

تمام عمر شوي پسي په دغه ګټه — چي د بل برخه وره کړي خپله غټه[8]
ازار ورسوي بل ته خبر نه يې — د خبري سوخت بتر وي تر سکروټه
بې بها عمر دي واړه په خوب تېر کړ — لا ترخو به دغه حظ اخلې له کټه
له سپين ږيرو زده کوه روښاني لاري — په خزان کښي اوبه پاکي شي له مټه
شيرين عمر دي په دغه فکر تلف کړ — چي حلال مي کړای فلانا سړی له څټه
تمام عمر د دنيا په بده و رخ يې — يو ساعت دي د خدای کار و نه کړ لټه

۲۵۶ دا عيبونه چي کل وايي دي په تا کښي — ۱۹۱۱
اې "حنانه" خپله خوله و نسه پټه

---

(۱) چاپي دېوان: "منفعل د محشر غر دئ ستا و دين ته". (2) چاپي دېوان: له نادانی نه. (3) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (4) چاپي دېوان: چي خپل يار يې. (5) چاپي دېوان: "سپين رنګ کله ښووه کېږي و ړانده ته". (6) چاپي دېوان: "نصيحت کله وايه شي و بيده ته".
(7) په چاپي دېوان کي يې مقطع دا سي ده:

و شعله ته د رخسار دي زه "حنان" يم — منتظر لکه پتنګ د ځان و سوه ته

(8) دا غزل په "ب" او نورو چاپي دېوانو کي نسته.

ببرته شوم د یار له وصله سل فرسخه
لا هنوز ده د رقیب را باندي سخه

د معشوق حقیقي وصلت(1) جنت دئ
د هجران اورې(2) تېری که له دوزخه

که خپل عمر تمام ور کړم باندي ښایي(3)
پر بوسه د خو برویانو(4) له زنخه

روح او زړه زما قبول په یوه دید کړه(5)
د مېړې کمه(6) هستي ده بې ملخه

دا بورا دئ چي پر پاڼي د ګل ناست دئ
که پر مخ د ګلرخسار ده توره زخه

د رقیب آه ستا رخسار له ره آفت دئ(7)
چي د لمر چشمه یخېږي له دې یخه

۲۵۷ د نظر حجاب تور خط شو نه پوهېږم ۱۹۱۸
که بلا راغله "حنانه" ستا له مخه

کارېم سل محنته د جهان بې ستا له مخه
اوري مي له سترګو تل باران بې ستاله مخه(8)

نه یم فارغ شوئ ستا له ذکر و فکره یاره
نه راځي پر شونډو هیڅ بیان بې ستا له مخه

نه کړم تماشې د ګل چي ته را سره نه یې
دئ را ته ګلشن لکه زندان بې ستا له مخه

سترګي مي ګنډلي دي دا ستا په رخسار باندي
نه مي شته د سترګو بل مکان بې ستا له مخه

څه جستجوی وکړم ستا له غمه و تای نه شم
یم پر سمه لار ستړی ستومان بې ستا له مخه

۲۵۸ څه ښادي به کاندي چي له وصله دي محروم شي ۱۹۲۴
نشته ښادي نشته د "حنان" بې ستا له مخه

غونچه هم له خوندلانو څخه ستا ده
چي په فکر دي د خولې ډوبه تنها ده

د باغ سترګي چي روښانه ستا په دید شوې
په دغه زېري یې سر وه کړه آزاده

شکوه مه کوه د یار له شوخو سترګو
رحم عیب دئ چي وشي(9) له جلاده

لکه دام هر چي پیدا کړم بل یې یوسي
پر هر ځای کم طالعي په بخره زما ده(10)

که مي زړه په اور د هجر سوځي ښایي(11)
چي پر تامین کېدم دا مي سزاده

و منزل ته دي(12) د وصل نه رسېږم
د جرس په دود مي کار دئ له فریاده(13)

په افسون به مي زړه څوله یاره پرې کړې
سپلني ته د اور ډېره تمنا ده(14)

۲۵۹ که "حنان" له جوره ژاړي عیب نه دئ(15) ۱۹۳۲
د کمزوري د زړه سوده په ژړا ده

---

(۱) چاپي دېوان: وصل. (2) اورې = اور یې. (3) چاپي دېوان: "که تمام عمر قیمت ور کړم ښایېږي". (4) چاپي دېوان: پر بوسه د ساده لوحو. (5) چاپي دېوان: "دواړه کونه په نثار له ما قبول کړه". (6) کمه = کومه. (7) چاپي دېوان: "د رقیب سوړ آه آفت دا ستا د مخ ده". (8) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (9) چاپي دېوان: رحم عیب دئ دا چي کېږي. (10) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (11) چاپي دېوان: "که مي زړه په اور سیځي عجبه نه ده". (12) چاپي دېوان: و منزل ته یې. (13) چاپي دېوان: "د چرسي په دود مي زیست دئ له فریاده". (14) دا بیت په اصل کي نسته. (15) چاپي دېوان: عیب یې نشته.

ستا د سترګو و خمار ته فتنه څه ده   و خنجر ته د غمزې دي سينه څه ده(1)
لب یاقوت دي د زړه قوت، غاښ مرغلري   ستا و مخ ته د سکندر خزينه څه ده
که د غاښو منفعل دُر يتيم کړه   ستا د لبو و حيات ته چينه څه ده
زاهد مه پوښته د عشق له شرو شوره   په لوی جنګ کي دا بې زړه ارتينه څه ده
څه تعريف کوې د ميو و زاهد ته   و ړانده ته د بلور آئينه څه ده
زړه چي مات شي په خبرو نه رغېږي   دا په دا چي و ښيښې ته پينه څه ده

۲۶۰   ستا په تش ماڼي کي دئ قتل "حنان"   ۱۹۳۹
نور يې مرګ ته ستا په زړه کي کينه څه ده

د ياری يې هسي ګرانه ما شوره ده   چي د عقل په لاس نه راځي کوره ده
د مجاز سمند يې ژر ميدان ته رسي   چي خوړلي يې د صبر کروړه ده
د خپل يار هجر(2) خوړلئ هسي شان يم   چي ترا وسه مي پر زړه باندي موره ده
ظلم کړه پر ما په خوښ يم، نه پر نورو   ستا جفا زما خواري سره جوړه ده
له هيبته ور ته هيڅ ويلای نه شم   ګنه کله زما ژبه ګانګوړه ده
زما له مخه و رقيب ته قهر کاندي   په دا څه شو، پوهېدلئ يم دوره ده

۲۶۱   دا جواب د عليخان د غزل و شو(3)   ۱۹۴۲
د "حنان" زيار حبطه، تشه لوره ده

چي غونچه وي(4) غوړېدلي هومره ښه ده   يار تر خوله خبر يستلي هومره ښه ده
معامله د عشق سری له پردي باسي   چي په زړه کي وي(5) ساتلي هومره ښه ده
د مخ حُسن دي د خط په راتلو زيات شو   صحيفه چي وي ليکلي هومره ښه ده
توري زلفي سراسر مضمون د کفر   دا نامه چي وي پېچلي هومره ښه ده
سترګي مه بيداروئ د نازله خوبه   دا فتنه چي وي څملي(6) هومره ښه ده
سبب د زني يې خط لاندي کړ د پر ښه شو(7)   دا مېوه چي وي پوښلي هومره ښه ده

۲۶۲   په تعريف د خپل اشنای د حُسن هسي(8)   ۱۹۵۳
دا انشاء "حنان" ويلي هومره ښه ده

چي اغوستي يې بيا هسي سره جامه ده   په نظر(9) د سوختن کومه قومه ده
د کړو کتو طاقت يې د چا نه و   اوس ابرو، مژګان و زلفي(10) عمامه ده
هيڅ جواب يې بيا قاصد بيرته را نه ووړ   چي لېږلي مي و يار و ته نامه ده

---

(۱) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته. (2) چاپي دېوان: دا شنای هجر. (3) چاپي دېوان: اصل: "دياری زراعت هيڅ حاصل را نه کړ". متن له بلي نسخې او "ب" څخه سم سو. (4) چاپي دېوان: چي غونچه شي (5) چاپي دېوان: کي دي. (6) چاپي دېوان: چي وي نيولې. (7) چاپي دېوان: "سبب د زنې کې د خط پانې کړه لاندي". (8) چاپي دېوان: "په تعريف کي د خپل يار د وصفه هسي". (9) چاپي دېوان: په نظر کښې. (10) زلفې = زلفي يې.

پنځه ورځې ژوند د هر چا غنیمت دئ[1] ... لـه هجرانـه پـر مـا یـوم القیامـه ده
پـر رقیـب دې کـړه پېرزو د لبـو شـهد ... او تمـام عمـر[2] زمـا ځنـې صـومه ده
د فردوس د شهدو هیڅ پروا دار نه یم[3] ... چې مې طمع[4] ستا د لب بوسه طعمه ده

۲۲۳ چـې یـې مـلا تېنګـه تړلـې ده "حنانـه"
پـه تعریـف د سـرو قـدو سـتا خامـه ده[5] ۱۹۷۰

د ریـا پـه زهـد غـره مـه شـه زاهـده ... دئ د غـاړي طـوق دا زهـد مقلـده[6]
حرمـونې اولاد کلـه پـه نبـه کېـږي ... د ریـا عبـادت هسـې دئ عابـده
تا په زړه کښې سل خدایان دي کښېنولي ... سجده کاندې و کوم خدای و تـه ساجده
پـه ظـاهره د تقـوی خرقـه اغوسـتې ... پـه بـاطن کښـې تمـام ډک د مکائـده
مدام جوز لا یجوز وایې عمل نه کړې ... تمـام عمـر لـه رنـدانو سـره ضـده
چې و مـا تـه دا غلمـان د جنت ستا یې ... درپـوهېږم ګـرزوي مـې لـه شـاهده

۲۲۴ چې درځې په خولـه "حنانـه" رښتیا وایـه
د فـردا اندېښـنه مـه کـړه لـه حاسـده ۱۹۶۷

اشـنایې د دې دنیـا څـه پـه کـار نـه ده ... روښنایې د دې برېښنا څه په کار نه ده[7]
چې نې خوري[8]، نه یې نوم ښه، نه د خدای پار وي ... دغـه هسـې اسـتغنا څـه پـه کـار نـه ده
مـچ پـه سـترګو ننـوزي چـې مـخ ورکـړې ... لـه بـې عقلـه مـدارا څـه پـه کـار نـه ده
چـې یـوه نېکـي کـوي او سـل منتـه ... و خسـیس تـه التجـاه څـه پـه کـار نـه ده
خپـل ذاتـي جـوهر سـړي لـره پـه کـار دئ ... نـوم مرانـه د آبـا څـه پـه کـار نـه ده
چـې دي حـق د خـدمت نـه پېژنـي ګـوره ... و هغـو تـه خمـه مـلا څـه پـه کـار نـه ده

۲۲۵ د سـپې داړه پـه سـپې منعـه ده "حنانـه"
لـه جاهلـه سـتا دعـوا څـه پـه کـار نـه ده ۱۹۷۴

ستا لـه مینـې[9] مـې سـینه کلـه خـالي ده ... چـې دا هسـې را پېـرزو دې ګوشـمالي ده
دا غفلـت نیـولئ زړه بـه ریـز مریـز کـړم ... ماتېـده د زنـګ وهلـې قلـف کلـي ده
پـه رخسـار کـه دې لالـه دعـوه کـه څـه شـو ... تـل نصـیب د صـحرا شـینو[10] جـاهلي ده
زما د زړه له وینو ستا شونډو رنګ واخیست ... چې مریـد د ځـان پـه رنـګ کـه کـاملي ده
د درد ږغ مـې سـتا تـر غـوږه نـه رسـېږي ... د تـور بخـت مـې ثمـره دا کـاهلي ده
ستا خدنګ مې پر زړه هسې په ذوق ناست دئ ... چـې پـر تـن بېـرون حرامـه خوشـالي ده

۲۲۶ هـره چـار لـه خپلـه وختـه سـره زېـب کـه
"حنـان" لاس لـه مینـې[11] واخیسـت نـوفلي ده ۱۹۸۱

---

(۱) چاپي دیوان: "دا پنځه ورځې ژوندون چې غنیمت دئ". (2) چاپي دیوان: په تمام عمر. (3) چاپي دیوان: پروا دار نه دئ. (4) چاپي دیوان: د هغه چې ستا. (5) چاپي دیوان: "په تعریف د سرو قد دا ستا خامه ده". (6) دا غزله په "ب" او چاپي دیوانو کې نسته. (7) دا غزله په چاپي دیوان کې نسته. (8) نې خوري = نه یې خوري. (9) چاپي دیوان: ستا له غمه.
(10) چاپي دیوان: د صحرا نشین. (11) چاپي دیوان: له عشقه.

د مهرویو د مخ هسي صفایي ده ‌‌ — چي یې وړې له آفتابه روښنایي ده(1)
که په تور د تورو زلفو تور شوم څه شو — د تور بخت له تورو زلفو آشنایي ده
له هر ښکلي نن خیرات د حُسن غواړم — چي اخیستې مې کاسه د ګدایي ده
په غرور د حُسن نه ګوري هیڅ ته — نه یوازي یې له ما بې پروایي ده
که له نازه چاته سم نه ګوري څه شو — ولې خوی د دلبرانو خود رایي ده
په ګلشن کي چي دا خل شي ګلان سوځي — د ګلرخو د مخ هسي زېبایي ده

۲۲۷ — ده سختي د زکندن ور ته اسانه — ۱۹۸۸
و "حنان" ته د اشنا تر جدایي ده

زړه عیش څه که چي په هجر شي مېده — و خفه ته ګلان شي لکه بېده
مرګ بهتر تر زندګۍ چي قدر نه وي — سر پرېکړئ ښه دئ نه پز برېده
له صحبته د خسیس حذر باید دئ — نیم وښته له دیده منع کړي دیده
تعلق چي ګلي پرې که خدای ته رسي — کالي روغ که چي(2) اول شي برېده
ډېر زخمونه دي چي خاوري یې ملهم دئ — نه رغېږي په تارو خوله درېده
هر ساعت تر هغه حُسن قربانېږه — چي یې زړه در څخه واخیست(3) نادېده

۲۲۸ — د "حنان" اوښي که دروميې عیب نه دئ — ۱۹۹۵
زلیخا د عشق له درده څښېده

چي د لمر په شان دي مخ وځلېده — د زړې په دود مي زړه و لړزېده(۴)
د شفق لبان سهیل په غاښو ونیو — مګر ستا د زنې سېب یې ولیده
ستا د سترګو له خجلته نه دئ څه دئ — غزالان چي و صحرا ته رمېده
صنوبر سروي دي خیال د قامت وکړ — په رفتار پسي دي نه ور سېده
مهتر خضر به خپل عمر باندي ورکه — که دي چر ته تار د زلفو خرڅېده
ګلرخان مي په ژړا هسي خندا که — لکه ګل چي په باران هوسېده

۲۲۹ — د ازل په ورځ روحانو ګټي وکړې — ۲۰۰۲
پر "حنان" دا ستا غمونه اوربېده

که خبر وای دغه ستا د عشق له منډه(۵) — ما به کله مینه کړه په هسي منډه
کله کړه ما سرکښي دا ستا له حُکمه — چي مېده دي کړم د هجر په کرکنډه
لا تر کومه ستا له جوره له ستمه — پر هر دربانډي وېېړم لکه کونډه
په دوعا سره خپل مرګ له خدایه غواړم(۲) — چي مي ساه شوه ستا له غمه را ته لنډه

---

(۱) دا غزله په اصل کي نسته. په چاپي دېوان کي شپږ بیته ده. تر مقطع وړاندي بیت له بلي نسخې څخه واخیستل سو.
(2) په چاپي دېوان کي "چي" نسته. (3) چاپي دېوان: در څخه یووړ. (۴) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته.
(۵) چاپي دېوان: له ډنډه. (۲)چاپي دېوان: "اوس اجل له خدایه غواړم په سل خواسته".

تـن پـرور کلـه خبـر د عشـق پـه درد دئ لــه ډبــرو وي فارغــه ونــه شــنډه
چـي اوږده وعـده د زلفـو پـه خـاطر کړم پـه دا غـم مـي شـي د عمـر رسـۍ لنډه

۲۷۰ پـه ازل چـي يـې تقسـيم د برخـو وکـړ
پـه نصيب زمـا "حنـان" شـوه د عشق ونډه ۲۰۰۹

زړه مي بنـد هسي پـه زلفـو شـو يکبـاره چـي هرگـز نـه شـي و تـای(۱) لـه يـوه تـاره(۲)
هيڅ د خط په وخت له زلفو غافل مه شه د پسـرلي پـر موسـم(۳) بېـره کـړه لـه مـاره
شوخي سترگي وړي بهره له شوخه مخه طفـل نـه وزي پـه تـش لاس لـه گلـزاره
ستـا د قـد نهـال د سـترگو بـادام وکـړه گنـه چـا ليـدلي سـروه ده بـار داره
د عقيـق د آب پـه رنگ يې تـن معلوم دئ هـره ورځ چـي جامـه وا غونـدي گلنـاره
خطـــا بخـــره ازلـــي د آدمـــي ده دا ميـراث ور رسـېدلئ دي لـه پـلاره

۲۷۱ چـي دي نـه رانيسـي دُر څـوک پـه کـودري
ژبـــه و تـــړه "حنانـــه" لـــه گفتـــاره ۲۰۱۲

الـــف، قـــده، لالـــه خـــده، گلرخســـاره سـنبل مويـه، عنبـر بويـه کـج رفتـاره(۴)
شـــکر لبـــه، ســـيم غبغبـــه، خـــوش ادبـــه سـيم اندامـه، غـونچـه فامـه، جفـا کـاره
آهـو چشـمه، انـدام يشـمه، ډک لـه خشـمه مـوی کمـره، خـوش ظفـره(۵)، گلعـذاره
مشکين خاله، خوش خصـاله، د زړه خيالـه پـه قـد سـمه(۶)، د زړه دمـه، وفـاداره
مـاه جبينـه، تـن سـيمينه، ډک لـه کينـه(۷) پـه زړه سـخته، زمـا بخـت د لالـه زاره
زنـخ سـېبه، ډک لـه فريبـه، د ښـار زيبـه(۸) خـوش لقبـه پُـر غضـبه، خـوش روزگـاره

۲۷۲ مـوی ميانـه، کـج مژگانـه، مـيم دهانـه
دُر دندانــه لــه "حنانــه" شــوي بېــزاره(۹) ۲۰۲۳

اي مـــدام د بـــل پـــه کمـــه روا داره نېکـــي نـــه کـــوې بـــدۍ لـــره تيـــاره
قـدم مـه ږده پـر عـاجز مېږي پـه ظلـم نـه چـي دغـه پښـه دي و منبـلي لـه مـاره
هر چي وړي سبا بې راوړي لږ کـه ډېر دي دا چـي نـن يـې پـه سـتم اخلـي لـه خـواره
کبـر مـه کـوه چـي کبـر پـر خـدای ښـايي چـي رانـده شـيطان پـه دا شـو(۱۰) لـه درباره
تکيـه مـه کـوه پـر مـال، فرزنـد بـې بختـه کـه دي مـال کـه فرزنـدان دي نـا بـه کـاره
د اجـل صـياد طلـب دا سـتا د روح کـه نـه طلـب د مـال اسـباب کـوې نـا کـاره(۱۱)

۲۷۳ کـه دا پنـد د "حنـان" و نيسـې پـه غـوږ کـې
دئ بهتـــر تـــر هغـــه گـــنج(۱۲) بـــې شـــماره ۲۰۳۰

---

(۱) وتای: وتلای. (۲) چاپي ديوان: له دې افساره. (۳) چاپي ديوان: د بهار پر موسم. (۴) دا غزله په چاپي ديوان کي د "ر" د رديف په 24 مخ کي راغلې ده، خو بايد د "هـ" په رديف کي راغلې وای. (۵) چاپي ديوان: خوش نظره.
(۶) چاپي ديوان: فقد سم؟. (۷) چاپي ديوان: ډک له کين، تن سېمين (۸) چاپي ديوان: د باغ زېبه (۹) اصل: له حنانه جفا کاره. (۱۰) چاپي ديوان: په دا شيطان شو. (۱۱) چاپي ديوان: د مال اسباب کړې نا قراره. (۱۲) چاپي ديوان: له هغه گنجه.

د صورت نهال ربېبي د مرګ اره
لا ترخویې د دنیا په مال غره(1)

مل دښمن، غل در پسې بار دئ لوېدلئ
پر دا لار تېرېده ګران، ځان کړه جره

ولې زړه په مال فرزند تړې بې بخته
بې له خدایه دي بل ځای نشته اسره

د تن نخل د اجل بخار پرېباسي
دا نفس لکه ارۀ دوسره

د دغو مېوو حساب به سبا غواړي
دا چې نن خورې سېب، انار و سنتره

ستا له پاره خالق لمر راخېژولئ
ته د ده بندګي نه کوې ذره

۲۷۴ لــه حمیده سره آس د شعر نه ځي ۲۰۳۷
که "حنان" په حرص مځکه کړې پره

که مې سترګې شوې(2) د وینو فواره
خونخور خیال یې بیا را نه غئ دوباره

دُر په غوړ کې د مهرویو هسې زېب که
لکه برېښي په سحر کې سِتاره

تل مې دئ د زړه آرام په اضطراب کې
د طفلانو آرامګاه وي ګهواره

دا زما د سوز نالې اثر پر وکړ(۳)
چې له سنګه څخه وزي(۴) شراره

چې لاس و خېژي له ځانه آرام مومي
دریاب اچوي مُرده پر کناره

د دلبر له ملاقاته لیري نه ځم
که مې روح او دا زړه یوسي یکباره(۵)

۲۷۵ چې له خیاله خالي نه شوه د بتانو ۲۰۴۴
د "حنان" سینه به خود کېده(۶) پاره

مړ شوم زه دا ستا له غمه باور نه کړې نا باوره
آئینه د رخسار راوړه زما و خوله ته برابره

اخله باج له خوبرویانو، د دې عصر له ترکانو
چې په دا زمان کې(۷) واړه ستا رعیت دي دلاوره

اې قاصده د خدای روی دئ، د یار ولې هسې خوی دئ
چې په حال مي خبر نه دئ دا د رنځ احوال مي وره(۹)

قتلوه رقیبان واړه، خون یې نه دئ در په غاړه(۸)
د خنزیر قتل روا دئ په کتاب سره دلبره

اې زړه خوشي هوس کاندې، د دلبر د تورو زلفو
په دا هسې ښامارانو ویسا مه کړه پاړوګره

زړه یوه قطره د وینو زیاته نه ده حیرانېږم
چې چشمه د وینو ولې زما له سترګو ځي یکسره

۲۷۶ پر مرګي دئ ستا له غمه، یووار ورشه عیسٰی دمه ۲۰۵۱
د "حنان" له حاله لږ څه خبر واخله نا خبره

چې ګېسو دې په رخسار کړه را خواره
پر خاطر باندې مې پربوته تیاره

د امید کښت به مې کله را پخېږي
چې دې ورېښه د ظلم په لاره

د فلک د باغوان لاس د پرېکېدو دئ
پر جهان چې(۱۰) د ببلتون تخم کاره

---

(۱)دا غزله په چاپي دېوان کې نسته. (2) چاپي دېوان: شي. (۳) چاپي دېوان: اثر دئ پکښې کړئ. (۴) چاپي دېوان: خېژي. (۵) چاپي دېوان: "ښه چې زړه و روح مي یووړه یکباره ". (۶) چاپي دېوان: به څوکېده. (۷) چاپي دېوان: اوس په دا زمان کې. (۸) چاپي دېوان: ولې هغه خوی دئ. (۹) چاپي دېوان: "اوس په حال مي خبر نه دئ دا د رنځ خبر مي وروړه ". (۱۰) چې = چې یې.

اراده چې یې د زړو د ښکار کوله سترګو[1] زړه زما اوله وڅاره
که یې و وینې دوزخ ور ته حیران شي ستا دغم په لمبو سوي تور سکاره
دغه ستا له ډېره جوره ګلرخساره تل مي[۲] ځي له خولې لمبې د تناره

۲۷۷ پر "حنان" باندې به څه رنګه تاخت نه که ۲۰۵۸
رقیبان دي کړه د عیش پر آس سواره

اوري له ګفتاره[۳]............ هر طرف..............
په ګلشن کښې یې نرګس ستر..... هر سحر یې ګل سبق وړي له رخساره
چې کفر ته عالم څکوي پوهېږم تار د زلفو یې کم نه دئ له زناره
بوی د زلفو چې صباح پر ملکو... مشک یې ویاسته بالفوره له تاره
په لاجوردو د قرآن جدول ښه زېب که د مخ حُسن یې په خط شي نمکداره
شوخ بېباکه چې پر هر لوري تاراج که دی د زړو په وړو فارغ......

۲۷۸ زه "حنان" تر کمه ځان ځني نګاه کړم ۲۰۶۵
عقل وړي په مړاویو سترګو له هوښیاره

توري زلفې دي پر مخ نمایي دلبره که نوروز دئ[۴] شپه و ورځ شوه برابره
مړ ژوندی دا ستا د سترګو په کاته شي د بادام شکوفه زېب لري تر بره
د وفا ترک دي له ډېره نازه وکړ د سایې ونه خالي وي له ثمره
ستا د مخ حُسن له زلفو مستغني دئ و مسلم ته کومک نه شي له کافره
پر ځای ناست وم دا ستا عشق زېر و زبر کړم دا بلا راغله پر ځای له کومه دره
په تش خیال یې روح له تنه څخه وزي دا کاکل نه دئ ضابط مار دئ دوسره[۵]

۲۷۹ چې پتنګ په شپه[۶] ناحق وژني "حنانه" ۲۰۷۲
شمع هم نه پاته کېږي تر سحره

له کمزوري چې څوک شی اخلي په زوره ارمان دا دئ چې پیدا نه وای له موره
چې د مار په شان ازار کاندي د خلقو د افعي په دود به سر باسي له ګوره[۷]
چې یې باد د مغرورۍ ګرزي په سر کښې د حُباب په شان کاسه یې شي نسکوره
ایمان دُر دئ امانت او شیطان غل دئ له دې غلو[۸] څخه خپل دُر همېشه ګوره
مدد مه غواړه له چا، که جبرائیل وي چې خلیل رنګه سالم ووزې له اوره
ولې نه اخلې عبرت په سترګو ځیر شه چې تر تا کشران مړه شوه[۹] په زړه توره

۲۸۰ هر سړی غمخور لري په حادثه کښې ۲۰۷۹
"حنان" بې تا بل څوک نه لري غمخوره[۱۰]

---

(۱) چاپي دېوان: خیال یې. (۲) اصل: چي مي ځي. (۳) خالي ځایونه نه لوستل کېږي، دا غزل هم په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (۴) ب: که نوروز شو. (۵) ب: ماردی دوه سره. (۶) ب: چي په شپه پتنګ. (۷) ب: له کوره. (۸) ب: له دې غله
(۹) ب: مړه شو. (۱۰) ب: حنان بې له تا بل څوک لري غمخوره.

څه به وایم ستا د خط له شرو شوره
پر خاطر مي کړه د چین نافه نسکوره

تر قدم لاندي بې(1) زه دواړه لېمه ږدم
د یار خیال چي را ولم د زړه تر کوره

د غمزي غشی یې(۲) تېر تر سینه وزي
امان غواړه د پېژی لیندی له زوره

له ګلرخو مي زړه نه ځي په اسانه
سپلني ژاړي چي لیري شي له اوره

په ناخوالو د رقیب ګرزېده نه کړم
لېوني کله ببربړي له پېغوره

په دیدن د یار تسکین د مهجور وشي(۳)
بل علاج یې نشته، نشته، واروه، ګوره(۴)

۲۸۱
که یار غواړې ما سوا له یاره پرېږده
اې "حنانه" د خپل یار په رضا شوره
۲۰۸۲

ستا په غم کي(۵) ژبه لال شوه له تقریره
پس له دې مي ګذران دئ له تحریره

په یوه نګاه خراب کړم مستو سترګو
اوس مدد غواړم د عقل له تدبیره

امیدوار یې کړم و وصل ته ستا زلفو
چي په شپه کي دعا نه وي بې تأثیره

چي د آه غشی اثر پر سنګدل نه که(۲)
آه فریاد که خوشي کاندي بې تدبیره(۷)

چي هردم مزری د هجر ورته ګوري
لا به نه وي د عاشق چهره تغیره

نخجیران د زړونو(۸) پرېواته له شوقه
چي یې شَست د غیرت شناخت وکړله تیره(۹)

۲۸۲
په دولت کي د ځوانی یې رحم بویه
مین شو پرتا "حنان" په سپینه رېره
۲۰۹۳

چي حاصل کړې د زړو مراد بدر منیره
زر په زر به لکه نمر شي جهان ګیره(۱۰)

د هجران تېغ دي په لاس دئ قتلول کړې
حذر نه کوې له ځوانه نه له پیره

اغیار سخت، ته نازکخوی، رقیب بې شرمه
صبر کړم چي له همه وو شي دلګیره

د بوسي خواست دې د خط په وقت کي بویه
چي په شپه کښي دعا نه وي بې تأثیره

په عالم کښي له عالمه جدا ناست یم
مشغولا مي ده د زړه دا ستا له ویره

ستا بانو د چا په زړه نه دئ ښخ شوئ
نه خلاصېږي هیڅ نخجیر له دغه تیره

۲۸۳
پس له دې "حنان" مجنون بولئ یارانو
نه خلاصېږي یې د زلفو له ځنځیره
۲۱۰۰

بې تا څه کوم صحرا و بوستان(۱۱) دواړه
په کار نه لرم بهار و خزان دواړه

چي هرځای کښېنم له غمه آرام نه یم(۱۲)
عشق دي یو کړه را ته ښار و بیابان دواړه

ستا د لبو و سرخی ته حیران بېږم
چي شرمېږي ځني لعل و مرجان دواړه

حذر کړه له کږو وروځو له مژګانو
چي لري په لاس کي تیر و کمان(۱۳) دواړه

---

(۱) بې = به یې. (۲) چاپي دېوان: د غمزې خدنګ یې. (۳) چاپي دېوان: د عاشق وشي. (۴) چاپي دېوان: "بل علاج یې په جهان کښي نشته وروره". (۵) چاپي دېوان: ستا په درد کي. (۲) چاپي دېوان: نه کا. (۷) چاپي دېوان: "آه فریاد دې وی له آه بې تاثیره". (۸) چاپي دېوان: د زړونه. (۹) چاپي دېوان: د پیره. (۱۰) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته.
(۱۱) اصل: بوستان و صحرا. (۱۲) چاپي دېوان: "پر هر ځای چي کښېنم پاځم آرام نه یم". (۱۳) چاپي دېوان: غشی کمان.

کړې وروځې توري سترګي سره ګوره — بل څه نه دي بلکې قوس و مېزان دواړه(1)
دا د چا د مخ له شوقه په ګلشن کي — چي ګل خيري کړه لمن و ګرېوان دواړه

۲۸۴ د مجاز په عشق کي(۲) حق غواړه "حنانه" — در پسې دي مدام نفس و شیطان دواړه ۲۱۰۷

له جادو د تورو سترګو(۳) امان غواړه — آبادي د زړه کړي يو ساعت ويجاړه
ستا د قد و خرامان رفتار ته ګوري(۴) — په يوه پښه د باغ سروه ده ولاړه
له خجلته ستا د سترګو په چمن کي(۵) — په خواب تللي دي نرګس و شهلا واړه
چي هردم يي زړه ګنډم دا پاره کېږي — دا سينه مي(۶) له ګنډلو سره ولاړه
د شوخ چشمو آرزو نه که نوره څه که(۷) — د آهو چي کاته که په لوړه غاړه
عاقبت د زړه مطلب په ژړا موند شي — مرغلري بې دريابه نشته ژاړه

۲۸۵ د هجران مرض "حنان" له واکه ويوست(۸) — ورته راوړئ د اشناى د ژبي لاړه ۲۱۱۴

دا دنيا و مافيها چي ويني واړه — ثبات نه لري هرګز مه پسي ژاړه
(وَاذَا حَكَمتُم بَينَ النَاسِ) واروه — حق باطل سره جدا کړه مه يې نغاړه
مداماً(۹) چي لکه باز غوښي د قام خوري — عاقبت به شي بندي په پښو په غاړه
جوړوي نوي قصرونه خبر نه يې — نن سبا دي ابادي وينم ويجاړه
فکر وکړه. وخت کوتاه دئ وبه لوېږې — د دنيا پر لانده پاڼ باندي ولاړه
مور و پلار عزيز په هيچا دي بنه نشته — لوند دئ حلق د هر سړي په خپله لاړه

۲۸۶ شپه و ورځ پسي ژړا کوه "حنانه" — د همزولو قافله در څخه ولاړه ۲۱۲۱

وايه نه شي و بېغم ته غم د زړه — څه ظاهر کړم و عالم ته نم د زړه(۱۰)
ما سوا مي له خاطره کل بېرون کړه — چي مي خيال ته کړ خالي حرم د زړه
په اغزو مي پښې زخمي د عشق په لار کي — چي ايښوو به مي هر ځاى قدم د زړه
دلاسا د ما تو زړونو مشکل کار دئ — په تدبير نه نيوه کېږي رم د زړه
بېدردان د عشق له درده خبر نه دي — و دردمند ته دئ معلوم الم د زړه
تر قيامته به پر پښو باندي سم نه شي — چې(۱۱) و هلئ وي په زوره دم د زړه

۲۸۷ چي جفا له ترکوويني پسي ځغلي — نه پوهېږم زه "حنان" په چم د زړه ۲۱۲۸

---

(۱) اصل: "په يوه ځاى کي آهو او کمان دواړه ".(۲) چاپي دېوان: د مجاز له ميني. (۳) چاپي دېوان: د جادو څخه د تورو سترګو. (۴) چاپي دېوان: رفتار ته هسي. (۵) چاپي دېوان: په ګلشن کښي. (۶) چاپي دېوان: دا سينه هم.
(۷) چاپي دېوان: نو نور څه که. (۸) چاپي دېوان: حنان له برمه پرې يوست. (۹) چاپي دېوان: مدامن. (۱۰) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.
(۱۱) چې = چي يې.

هغه ورځ چي ستا په عشق مي ابتداء کړه
ترکه ما له ځانه خپله مدعا کړه

د قلم په دود مي توري ویني قی کړې
هغه شپه چي مي دا ستا د خط انشاء کړه

تر قاصد دي جار بدم و پېژاند نه شو
چي راتئ و تا تې(۱) مخ و ما تې شا کړه

تر پخوا چي مي ښادي کړه ستا د وصل
اوس هغه پخوا کړده فلک را بیا کړه

بې عرضی د هجران هسي رنګ(۲) ضعیف کړم
چي ناله مي ستا و لوري ته عصا کړه

ته لري زګوه د حُسن زه حقداره(۳)
ستا د حُسن دروېزه کوم څه راکړه

٢٨٨ د رقیب د پند پومبه دي وه په غوږ کي
چي "حنان" در ته ژړل تا به خندا کړه ٢١٣٥

نقاب واخله یو وار مخ لکه آفتاب کړه
باغ ته ورشه په دیدن ګلان سېراب کړه

و طرف ته د باغ وګوره سیاه چشمه
په کتو سره نرګس د باغ خراب کړه

لکه خوار کړم هجر هومره وصل غوارم
د هجران ورځي له ما سره حساب کړه

نېکنامي را څخه تللي ده بدنام یو
اي ناصحه زموږ له لوري اجتناب کړه

ستا له غمه په خپل عمر یم موړ شوئ
د غضب(۴) تبغ مي په وینو کي خضاب کړه

په مجلس کي چي زاهده یار ساقي وي
د تقوا اسباب دي رهن د شراب کړه

٢٨٩ په مجلس کي چي د یار می خوري "حنانه"
که شي پېښ(۵) د فرشتي وزر کباب کړه ٢١٤٢

وخت د ساز و د صحبت راغئ عشرت کړه
ننګ و شرم واړه جار تر دا نعمت کړه

جوش د ګل نژدي شو وخت د پیالې راغئ
خار په ستړګو کي د غم او د حسرت کړه

د ګلزار سیل د می تر نشه زیات دئ(٦)
د زړه جام دي پور په میو د نګهت کړه

ښادي راغله استقبال ئې ورومه
عیش مېلمه دئ یو څو ورځي یې عزت کړه

وخت د ګل و د پیالې د صراحي دئ
ته هم و نیسه پیاله ځان فراغت کړه

زمزمه که هر بلبل د ګل له مخه
دا څو ورځي له غمو ځان په راحت کړه(۷)

٢٩٠ بلبل موړ د ګل په دید شو اې ګلرخه
"حنان" هم اوبه د لبو په شربت کړه ٢١٤٩

فهم او فکر هوښ په کار د کردګار کړه
ځان سوخته د محبت په تازه نار کړه(۸)

تمام عمر به شېرین در باندي تېر شي
د مچی په دود مدام کښت د ګلزار کړه

چي ملک پاک وي دهقان نه دربغوي تخم
ته هم توی د ندامت اوښي سهار کړه

که د حشر په عرصه کي امان غواړې
دلته ځان خلاص د دنیا له خس و خار کړه

---

(۱) و تا تې = و تا ته یې، و ما تې = و ما ته یې. (۲) اصل: هسي ضعیف کړم. (۳) چاپي دیوان: "چي مي پاس پر لاس کچکول د بې ننګی دئ". (۴) چاپي دیوان: د غب غب تبغ. (۵) اصل: که در پېښ شي. (٦) چاپي دیوان: "د ګلزار وصال تر می تر نشه ښه دئ". (۷) اصل: ځان فراغت کړه. (۸) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته

د قیامت د ترازو کاڼي کم نه دئ   ملامتو لره دلته ځان تیار کړه
غنیمت دئ دا څو ورځې چې ژوندی یې   توبه واخله کاروان کوچ وکړ تلوار کړه

۲۹۱   چې شفیع د هر عاصي دئ په محشر کي   ۲۱۵۶
اې "حنانه" ځان یې خاوري د دربار کړه

د معشوق د مخ احوال در ته حضور کړه   له دا وروستو هاله ځان لکه منصور کړه(1)
د ققنس مرغه له حاله احوال نیسه   ځاله خرنګه و ځان و ته تنور کړه
نه خواره د عاشقانو څه قوت شو   د معشوق د مخ ګلشن در ته سرور کړه
دود عادت د عاشقانو سرورکړه شو   زده د عشق له استادانو دا دستور کړه
ناز غمزه د معشوقانو زړه سوخته که   ته هم خوله د عشق له ناره ډک تنور کړه
زنخدان او خوله یې ګوره څه دولت شو   خوار عاشق له دا دولته څه معمور کړه

۲۹۲   هره خوا آه و فغان د رنځورانو   ۲۱۶۳
ستا د عشق له رنځه ما "حنان" رنځور کړه

د ګلرخو وصلت غواړي(2) جستجوی کړه   د بلبل په دود طعمه د ګل په بوی کړه
که هوا د موی میانو د آغوش کړې   په غمو بې ځان باریک په شان د موی کړه
که دیدن د مهرویانو دې مطلب وي   د زانو آئینه مخ ته روبروی کړه
د یار خیال چې راولي د زړه تر کوره   په قدم کې یې ګوهر د سترګو توی کړه
که پر ځان یې تولوې د هوس وورکې   له اوله دغه زړه(۳) مجنون د دوی کړه
که مقصود په عشق کې غواړې واوره پربېږده   بې له دې چې د ګلرخو(۴) ګفتګوی کړه

۲۹۳   عاقبت به زړه تر لاسه کړې "حنانه"   ۲۱۷۰
لکه زلفې د نګار تواضع خوی کړه

که دې زلفې اسیران لري تازه   ته هم څه دلبري کړه په اندازه(۵)
ګرزېده د سترګو بویه غافل مه شه   هر ستم لري هر جور انداازه
د هغه زړه وي تر مرګه د فتر جمعه   چې له تارې(۲) وي د زلفو شیرازه
فرق لري ګویا خاموش لبان په عشق کې   بلبل نوم لري، پتنګ هم آوازه
که هوښیار له مرګه نه بېرېږي څه شو   زندګي د یوې ساه ده خمیازه
چې مدام له قیده ووزي لېوني دئ   په صحرا کې نه تړي څوک دروازه

۲۹۴   د "حنان" تر قلم بیا شکري اوري   ۲۱۷۷
چې بیان یې کړه د عشق انشاء تازه

---

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2)چاپي دېوان: غواړه. (3) چاپي دېوان: خراب زړه. (4) چاپي دېوان: بې له دې چي له معشوقه. (5) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (6) له تارې = له تاره یې.

لــه خوبــانو ســره مــه کــړه اســتهزه　　مــه لــه دوي ســره د بحــث آس تېــزه(1)

لمرچي ګرزي کورپه کور کچکول پهلاس کي　　دا کـــوي د دوی د حُســــن دروېــــزه

و کتــو تــه يــې د ســترګو حيرانېــږم　　چـي مـې(۲) کـل هڅونـه کـړه رېـزه رېـزه

د خـط زغـره، د نـاز آس، د وروځـو تـُوره　　جنګ تـې(۳) واخسته پـه کـين د قـد نېـزه

په رخسار باندي يې خال، کاتب د صنع　　پـــر دفتــــر د جمـــال کـــړې جـــائزه

پــه ديــدن مــي زړه پــاره شــو نــه رغېــږي　　زخـــم لا خرابـــوي المـــاس رېـــزه

۲۹۵ ســخندان چـي واروي ســتا شـعر ”حنانـه“ بـې تکليفـه بـې(۴) د غـوږ کـړي آوېـزه ۲۱۸۴

لــه خوبــانو ســره مــه کــړه اســتهزه　　مــه لــه دوی ســره د بحــث آس تېــزه(۵)

خوبرويان که ناز کوي بې ځايه نه دئ　　بـــې نمکـــه طعـــام نـــه لـــري مـــزه

چي وفا غـواړې پـه عشق مجازي کـي　　د بادرنـګ لـه بـوټي غـواړې خربـوزه

دا مـي نـه درلـود د يـار د وصـل قـدر　　چـي هجـران مـي کـړه هڅونـه را رېـزه

د هجران تلخي مي نه درومي له حلقه　　کـه هرڅـو خـورم د وصـال د قنـد کـوزه

دا لــه خيالــه د ګلرخـو نــه دئ څــه دئ　　چـي لېمـه مـي شـوه پـه وينـو کـي بـوزه

۲۹۶ څه کوښښ کوې د قتل په اسباب کي د ”حنـان“ د مـرګ کـافي ده سـتا غمـزه ۲۱۹۱

تنهـــا نـــه يـــم زه بـــې آب د زړه لـــه لاســـه　　عالمونـــه دي خـــراب د زړه لـــه لاســـه

پـه دفتـر کـي بـه ځـای نـه شي(۶) کـه يـې کـاږې　　چـي ګيلـې کـړم درحسـاب د زړه لـه لاسـه

چيرتـه و وينـي يـو مـخ پسـي مـي بيـايي　　پـر بسـتر نـه کېـږي خـواب د زړه لـه لاسـه

پـــه اميـــد د نمکـــين دلبـــر مـــدام يـــم　　د هجـــران پـــه اور کبـــاب د زړه لـــه لاســـه

پـه کوڅـه د بـدنامۍ کـي چي يـې ګډ کـړم　　راتـــه شـــوئ دا خطـــاب د زړه لـــه لاســـه

زه دلـې دی پـه کوڅـه کـي د يـار ګـرزي　　يـم هرګـوره پـه عـذاب د زړه لـه لاسـه

۲۹۷ بـل څـه نـه دي زه ”حنـان“ چـي مـدام سـوځم د هجـران د اور پـه تـاب د زړه لـه لاسـه ۲۱۹۸

پـر سـپين مـخ يـې خـط پيـدا نشـته تـر اوسـه　　دا سـبزه پـر دا صـحرا نشـته تـر اوسـه

پـه مـاتم د خـط يـې زلفـي نـه دي سکښـتي　　پـر سـپين مـخ يـې لا غوغـا نشـته تـر اوسـه

---

(۱) په چاپي دېوان کي په همدې مطلع يوه غزله سته چي له مطلع پرته نور ټول بيتونه يې له اصل سره توپير لري، ځکه نو ما د دوو بېلو غزلو په شکل درج کړې. دا غزله له اصل څخه رانقل سوه "ب" هم دغه غزله لري. (۲) مې = مي يې.
(۳) تې = ته يې. (۴) بې = به يې. (۵) دا غزله چي مطلع يې له مخکينۍ غزلي سره يو راز ده، له چاپي دېوان را نقل سوه. (۶) چاپي دېوان: په دفتر کي نه ځايېږي

د مخ لمر یې لا خط نه دئ تاریک کړئ | دا تیاره پر دا روښا نشته تر اوسه
مشق د قید یې(۱) په مکتب کې د خط کم دئ | پر کاغذ یې دا انشاء نشته تر اوسه
هر رنګ سترګي یې و مخ ته دي حیراني | پر آئینه یې لا هوا نشته تر اوسه(۲)
دا د مخ ګلشن یې هسې رنګ تازه دئ | د ریحان د ګل ګیاه نشته تر اوسه(۳)
پر مهتاب یې لا هاله له خطه نشته | احاطه پر قمر ستا نشته تر اوسه(۴)
باد د خط خراغ د خط نه دئ ګل کړئ | له دې شپې یې لا پروا نشته تر اوسه(۵)

۲۹۸ زړه به کله څني پرې زما "حنان" شي ۲۲۰۷
پر سپین مخ یې خط پیدا نشته تر اوسه(۶)

د یار د زلفو نسیمه راشه | مشک عنبر دې رابانديې پاشه(۷)
خاوري د یار د قدم را واخله | زما په سترګو کې توتیا شه(۸)
د زړه غونچه مې په تا خلاصېږي | بې تا نه مرمه زما بقا شه
تن فرح مومي ستا له قدمه | مومیایي د ماتو اعضا شه
د هجر درد یم ریزمریز کړئ | د دغه درد مې ته مسیحا شه
رقیبه راشه چې سوله وکړو | جنت دې ستا وي، کوڅه یې زما شه

۲۹۹ پر وخت د بوس یې حیا مانع شوه(۹) ۲۲۱۴
"حنان" یې جار تر نازو ادا شه

سرو قده موی میانه راشه(۱۰) | د رنځورو زړو درمانه راشه
چې طوطیان دي منتظر دي و ګفتار ته | تر طوطي شیرین زبانه راشه
چې دي زلفي لکه جیم پر ملا کړي دي | خوش اندامه میم دهانه راشه
چې مخموره له شرابو برایي شوي(۱۱) | هیڅ خبر نه یې له څانه راشه
د عاشق زړه په خدنګ د باڼو ولې | شَست دې صاف ابرو کمانه راشه
په دا عصر کښې دي سیال د حُسن نشته | له کشمیره تر ایرانه راشه

---

(۱) چاپي دیوان: مشق د کید. (۲) دا بیت په چاپي دیوان کې نسته. (۳) دا بیت په چاپي دیوان کې نسته. (۴) - (۵) دا دوه بیته بیا په اصل کې نسته. (۶) د چاپي دیوان مقطع د وزن په لحاظ بابېزه څکه مې حاشیې ته را نقل کړه:
لا رد رحم لا خط نه ده تر سر ببولې | له حنانه چې و فا نسته تر اوسه

(۷) چاپي دیوان:
د یار د خواوی نسیمه راشه | مشک و عنبر دې را باندي پاشه

(۸) چاپي دیوان:
د قدم خاوري دي بولم یاره | زما په بستر کې ژر توتیا شه

(۹) چاپي دیوان: مانع شه (۱۰) خطي نسخه: راشَ راشَ (۱۱) ب: برائي ئي

۳۰۰ بلبلان د ګـل پـر مـخ بانـدي چغـبـړي ۲۲۲۱
بي تا ګونګ شوم تر "حنانه" راشه راشه

پـه ژوندون يو وار لـه عقله بېګانه شه نـور ورځـه لـه هغـه يـاره هـم خانـه شـه(1)
بارګاه يې د دويي لـه نقشه خلاص دئ غـواړې هلتـه ورسـېږې يګانــه شــه
د عشـق لار رهبـري نـه غـواړي لـه عقله کـه عاشـق يـې هنـر پرېـږده دېوانـه شـه
رنـد عاشـق لـره بهتـر ترعاشـق نشـته عشـق کـوه لـه خپـل ځانـه بېګانـه شـه
هسي نه وايـم چي تـل پـه دغه رنګ شه ګـاه بلبـل شـه د چمـن، ګـاه پروانـه شـه
د دنيــا طالــب انثــی عقبــا خنثــی دئ تــه طلـب د دواړو پرېــږده مردانــه شــه

۳۰۱ د دنيـا حـب سـر د ګـل خطـا "حنانـه" ۲۲۲۸
ځني واخلـه لاس، طالـب د جانانـه شـه

خيال دي يو وئ(۲) پـه تاراج لـه ما دلرېشه دا د صـبر متـاع کمــه وه کــه بېشــه
له شوخۍ دي د دوو سترګو څه فرياد کړم د تقــوا خرقــه يــې وکښــه لــه درويشــه
زما پـه باب د عشق خواري ده اې ناصحه دا د پند خرخۍ دي بس که(۳) مه يې وريشه
لـه رقيبـه څخـه نېـک خلقت محـال دئ لــه زنبــوره څــه فايــده ده بــې لــه نېشــه
مـخ دي و ياسـته د خـط پـه محصـلانو صد سـاله شـيخان يـوه ګـړۍ لـه کېشه
خبر نه يم چي پـه عشق کي وړاندي څه دي نـرۍ لار کـړه ناليـدلي خـدای را پېشــه

۳۰۲ اې "حنانــه" صـبر وکــړه مــراد بــه مــومي ۲۲۳۵
د فلـک ژرنـده پـه وار ده پـس و پېشـه

د مـخ ګـل لـره دئ تـل خـزان لـه خطـه دي کښتـۍ تـه رسـي دا توپـان لـه خطـه(۴)
پـر تېـر شـوي کـار لاس نـه رسـېږي ځکـه نوخطان دي(۵) همېشـه پښـېمان لـه خطـه
د ګــل پــاني پــه خــار کلــه خرابېــږي لکـه مـخ د هـر ګلـرخ ويـران لـه خطـه
پـه سل جوره يې د حُسن ملک خراب کړ نـه مـي و پـه زړه کـي دا ګُمـان لـه خطـه
لکـه بـد خـط چي پـر ښـه کاغذ رقم کـه و ښـه مخ تـه هسـي رسـي(۶) زيـان لـه خطه
چــي شــکرو د بوســي ارزانــي وکــړه د مـخ ښـهر تـه راځـي کـاروان لـه خطـه

۳۰۳ کـه يې سل خاره د خط پـه صورت خرخ شي(۷) ۲۲۴۲
ګـرزولای نـه شـي مـخ "حنـان" لـه خطـه

يـو دي نـه وړه شـم لـه ځانـه دريغـه دريغـه(۸) هـيڅ تـوښــه لــه دي جهانــه دريغــه دريغــه

(1) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) چاپي دېوان: يووړ. (۳) چاپي دېوان: پرېږده. (۴) دا غزله په چاپي دېوان کي د "ط" په رديف کي راغلې ده. (۵) چاپي دېوان: خوبرويان دي. (۶) چاپي دېوان: هسي رسي. (۷) چاپي دېوان: په صورت ګډ دئ. (۸) بله نسخه دريغ.

لـه بـازاره د دنيـا دي څـه يـو نـه وړه | هيـر لـه زيانـه لـه نقصانه دريغـه دريغـه
وادي نـه خيسـته دوا لـه دي بـازاره | هسـي ولاړې بـې درمانـه دريغـه دريغـه
د سـفر د توښــې زېرمـه يـو څـو ورځـې | وکـړه وخـت دي دئ نادانـه دريغـه دريغـه
چي فردا دي(1) نامه درکاندي په لاس کښېي | ستا كاغذ ډک لـه عصيانه دريغـه دريغـه
چـي پلـه دي د ګنـاه هـورې درنـه شـي | فكـر نـه كـړې لـه ميزانـه دريغـه دريغـه

۳۰۴ پـه دنيـا كښـي دي عمـل د ښـو و نـه كـړ ۲۲۴۹
خـالي لاس ولاړې "حنانـه" دريغـه دريغـه

چــي غمـزه وكرشـمه نـاز دلربـا كـه | توري سترګي يې په کښېه(۲) د زړو بلا كه
تـوري زلفـي پـه درازي د خضـر عمـر | او لبـان دي(۳) د مسـيح د درد دوا كـه
باريکي تـه يې د ملا وښېته حيران دي | تنګه خوله يې پر غوټچه باندي خندا كه
يـو كـاږه كاتـه يـې دواړه ګونـه ارزي | چي نظـر د سـترګو يـو وار تـر قفـا كـه
مرجان زړه له وينو ډک دئ(۴) ستا لـه لبو | خجالـت دي لـه غاښـو دُر يكتـا كـه
له خدا ستا د مړاوو سترګو(۵) صحت غواړي | چـي نـرګس عصـا پـه لاس ولاړ دوعـا كـه

۳۰۵ نه كړي ضبط د خولې بلبل پر وخت د ګلو ۲۲۵۷
دغـه سـتا د مـخ ليـدو(۶) "حنـان" ګويـا كـه

هيڅوک نه كه هغه كار چي خداى رضا كه(۷) | د قـرآن تعظـيم د پـاره د طلاكـه
دا اطلـس چـي پـر مكـه دئ غـوړولئ(۸) | كـه پـه دېـر كښـي وي هلتـه اقتـدا كـه
د جبريـل لـه سـره وړي بګـړۍ د عقـل | لـه غـروره و كـلام الله تـه شـاكه
هـر عـالم چـي لـه اميـره سـره كښـېني | نـاروا لـه خوشـامده ورروا كـه
ګداى نه پرېږدي د خداى پر لاري باندي | و غنـي تـه تواضـع پـه خمـه مـلا كـه
و خپل عيب ته يې فهم نه وي چي زه څه كړم | شـي ببغمـه چـي د بـل عيـب رسـوا كـه

۳۰۶ د قـرآن سـماع واجبـه ده "حنانـه" ۲۲۷۳
غـوږ پـري نـه نيسـي، غزلـو تـه هـوا كـه

ببلتانـه دي هسـي و يسـتم لـه واكـه | چي وهي مي هرمېږۍ و مـچ بېباكه
لياقـت زمـا د سـر كلـه شـته هـومره | چي وصلت غواړي مدام ستا له فتراكه
سـتا د حُسـن اوازه خـط كـړه بلنـده | شعله پورته شوه د اور له دي خاشاكه
چـي يـې سـتا پـه جدايي و ازمـويلم | د فلـک بـه(۹) اوس چـاودلي وي تنپاكه
سره لالـه بـه مـي لـه قبـره څخـه زېـږي | كه مي يو وار يار(۱۰) ګُذر وكړ لـه خاكه

---

(۱) ب: چي صبا دي. (2) چاپي دېوان: توري سترګي په وكښه. (۳) چاپي دېوان: او لبان يې. (۴) چاپي دېوان: ډک شو. (5) چاپي دېوان: د مړو سترګو. (۶) چاپي دېوان: دغه ستا د رخسار ديد. (۷) كَ. (۸) ب: ... چي پر كعبه دي غوړېدلی. (۹) چاپي دېوان: د اسمان به. (۱۰) چاپي دېوان: كه مي يار يو وار.

کې(۱۱) هرڅو منعه کوم له عشقه نه شي   هسې شان مې زړه و تلځ دئ له واکه

٣٠٧ خپل اشنای دي ملا تړلې ده و کین ته ٢٢٧٠
اې "حنانه" څه ګیله کړې له افلاکه

سپړېدو و ته چې قصد دا دلفرېب که   له هوسه ورته خلاص کوګل رکېب که
زما خوښ دا ستا کاته دي ستا تر سترګو(۱)   بادام کله د بادام د ګلو زېب که
زه په دا له قصده(۲) مرم خدای را خبر دئ   چې د یار د زني خوند څه لره(۳) سېب که
د عاشق له ساړه آهه حذر بویه   آینې لره پیدا نفس آسېب که
له بدرنګه بد کارونه عیب نه دئ   له ښه مخه سره ښه خویو نه زېب که
په بهانه د بیمارۍ یې زړونه یووړه   دا ستا سترګي(۴) عجب مکر عجب فرېب که

٣٠٨ چې د وخت بتان ښایست په زرو پلوري ٢٢٧٧
دا "حنان" دي دواړه لاس په خالي جېب که

که فلک لري چشمه د مهتاب ډکه   ما نوش کړې ده پیاله د شراب ډکه(۵)
ګیله مه کوه له مستو سترګو ولې   تل له قهره وي سینه د قصاب ډکه
چې خاکي جسم فاني که وصلت مومي   خرابه خونه وي تل په آفتاب ډکه
خلاصېده له مرګه نشته په هیڅ طور   که د ژوند کوته دي کړې په اسباب ډکه
له ازله چې جام تش وي سعیَ څه ده   په موج کله شي کاسه د حُباب ډکه
له ...(۲) نشته د بد بختو   په دریاب نه شوه کاسه د ...(۷) ډکه

٣٠٩ هیڅ پوښتنه مغرور یار باندي و نه کړه ٢٢٨٤
چې سینه شوه د "حنان" په خوناب ډکه

په هر زړه کښې چې د عشق خویونه(۸) لار که   هغه هر کله له ما سوا انکار که
د نیوو قوت د بازوي په پنجه کښې   ښه مژګان د سترګو ژر په زړه کښې کار که
دا خام طمع زړه په سترګو پسې درومي(۹)   طفل زغلي په آهو پسې تلوار که
زړه مې یوو سترګو د زلفو بې مدده   هنرمند صیاد بې دامه نیو د ښکار که
سترګې نه خبږي هرګز له خپله خطه   لکه چرته د آهو حصار په تار که
له بستره مې د نمر ګلان را زبږي   چې په خوب کښې را ښکاره مخ ګلعُذار که

٣١٠ که یې خیال د سرو قد ورشي په خوا کښې ٢٢٩١
دا "حنان" بې پای انداز کل قندهار که

چې مې زړه کباب د مخ په اور دلبر که   د عشق شور مې نمکدان کاسه د سر که

---

(۱)چاپي دېوان: ستا د سترګو. (۲) چاپي دېوان: له شکه. (۳) چاپي دېوان: څرنګه. (۴)چاپي دېوان: دا سترګي.
(۵) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (۲) - (۷) دا ځایونه اوبو وهلي دي. (۸) ب: د عشق خوبونه. (۹) پسې زغلي. (۱۰) بې = به يې.(۱۱) چاپي دېوان: ضرر.

چـي لـه رمـه د آهـو يـې ګـهـواره ده   هغـه طفـل څـه آرام زمـا پـه بسـتر کـه
ما وې حال بې(۱۰) د بیمارو سترګو کاږم   د بیمـار د رګ طـپش تـار د مسـطر کـه
هنرمنـد تـه لـه هنـره خطـر(۱۱) رسـي   د صـدف کښتـی تو پان آب د ګـوهر کـه
څه حاجت ستا باڼوګان(۱) لري په زړه کي   چـي محـراب تـه د ابرويـو تـل نظر کـه
کـه د مـات لښـکر اميـد د ظفـر نشـته   مات مژګان یې لا د زړونو ښکار بېشتر که(۲)

٣١١ پـه صـندلو سـر درد وايـي ورکېـږي ٢٢٩٨
صندلي رنګ د "حنان" زيات درد سر که

د ګلرخـو لـه قربتـه څـوک پرهېـز کـه   لـه څراغـه پروانـه کلـه ګرېـز کـه
د ديـدن طاقـت يې هيچا څخه نشته(۳)   چي په ناز د تورو سترګو خنجر تېز که
لا يـې سـترګي د صـياد نـه وي ليـدلي   د هجران قصاب يې غوښې رېز مرېز که
چي په سِر د جهان پوه شو هغه ژړ ولاړ   لـه مکتبـه طفـل ځي(۴) چي سبق تېز که
ضـرر رسـي لـه هـم جنسـه پـه دا عصـر   ښيښه ګوره چي له سنګه ډېر پرهېز که
د ګلرخـو پـه ديـدن عاشـق ګويـا شـي   د ګلانـو پـه موسـم کـي بلبـل رېـز کـه

٣١٢ کـې(۵) د لبـو و بوسـې تـه نـه رسـېږي ٢٣٠٥
اې "حنانـه" تـور کاکـل يـې د سـتاوېز کـه

کوم ګلرخ دئ چي بيا سيل د چمن که   چي بلبل په ذوق و شوق هسي ګفتن که
کې(۲) د لبو د شهيد خاوره مار وخوري   د حيـات اوبـه بـه تـويي لـه دهـن کـه
خپلي سترګي يې و خط ته دي حيراني   کـه آهـو دئ پـه سـبزه کـي چريـدن کـه
تـوري زلفـي(۷) يـې باج اخلي له سنبلو   دغه سپين رخسـار يې ناز پرنسترن که
کوم شوخ چشم نن په سيل د صحرا ځي   چـي آهـو تـر پخـوا مشـق د رميـدن کـه
کـه شـاهان تـاراجوي پـه زور ملکونـه   خوبرويان د زړو تاراج(۸) په ښه سخن که

٣١٣ څه تعريف(۹) د هغو غاښـو کـړې "حنانـه" ٢٣١٢
مسـخري مـدام پـه دُرو د عـدن کـه

چي د ناز پر آس جولان هغه پادشاه که   هغـه څـوک دئ چي جلـب د آه نګـاه کـه
د ګلرخـو قربـت مـومي غونچـه طـوره   د زړه وينـي چـي غـذا سـبا بېګـاه کـه
نصيحت د چا په کار نه دئ په عشق کي   جاهـل پيـر مريـد يـوه ګـړۍ ګمـراه کـه
چي دښمن شي(۱۰) ملايـم احتيـاط بويـه   پـه نرمـۍ اوبـه د لاندي، کـار د کـاه کـه
خپلـه غبـږ چـي خـالي وينم ژړا راشـي   پـه هغـه دم چي هالـه پـه غبـږ کـي ماه کـه

---

(۱) چاپي دېوان: دا ستا مژګان. (۲) چاپي دېوان: د زړو ښکار لا بېشتر که. (۳) چاپي دېوان: "هغه څوک دئ چي د ديد طاقت يې راوړي".
(۴) چاپي دېوان: له مکتبه ځي هلک. (۵)، (۲) کې = که يې. (۷) اصل: توري سترګي.
(۸) چاپي دېوان: د زړونو لوټ. (۹) چاپي دېوان: چي تعريف. (۱۰) چاپي دېوان: شو. (۱۱) چاپي دېوان: په صفت؟.

خیال دي قتل کړم په صف(۱۱) د باڼو گانو   د پادشه له مخه جنګ واړه سپاه که

۳۱۴ هیڅ تعریف یې د خولې نه کېږي "حنانه"   ۲۳۱۹
اوس حاصل د کلام دا قصه کوتاه که

له غروره چې و لوړه(۱) ته خاته که   عاقبت به له دې لوړي پرېواته که
له خامۍ د عشق بلبل په نارو سر دئ   پتنګ پته خوله(۲) په اور کې الواته که
چې دې خیال را څخه ولاړ شي(۳) په هغه دم   روح رخصت له تنه(۴) وغواړي واته که
په یوه نظر مې زړه پاره پاره کړې(۵)   د تېرو تورو ګذار د یار کاته که
د فردوس د ګلو بوی مې په دماغ شي   چې دې خیال زما و لوري ته راته که
د دراز عمر له ونې مېوه وخوري   هر عاشق چې د معشوق(۶) د زړه ساته که

۳۱۵ ګمان مه کړه څو یې سر وي په تن پوري   ۲۳۲۶
چې "حنان" به ستا له دره جار واته که

دغه ستا ګرم کاته زړه دېوانه که   مخ دې کور(۷) د آئینې پرې خانه که
چې دې خیال د خط و خال ساتم په زړه کې   عاقبت به مې له عقله بېګانه که
بیا به نه مومي څوک وصل ستا له زلفو   مګر زړه شګاف شګاف لکه شانه که
چې توسن د هوا میل که و تاخت ته   ژر بې(۸) سم پر لار د هجر تازیانه که
چې زاهد یې د دیدن طاقت را نه وړ   په اوراد یې ځان مشغول کړ بهانه که
چې د تنګې خولې یې خیال و چاته پېښ شي(۹)   ځني پاته صومعه و بُتخانه که

۳۱۶ څه غرور کړې د دنیا په سرای "حنانه"   ۲۳۳۳
یو ساعت به یې فلک درویرانه که

څو عاشق د مینې اور لکه دود نه که   د رقیب مخ به تر هغه کبود نه که(۱۰)
هسې رنځ دئ د عشق رنځ ورڅه طبیبه   په معجون د افلاطون هم بهبود نه که
هر دم کېږي له عاشقه هسې چاري   چې په درست عمر یې ګبر و جهود نه که
نور به څه طمع د مهر کړې له ښکلو   چې پر زړه اثر اوراد و درود نه که
بې محله باران نفعه د کښت نه وي   په پیرۍ دندامت اوښې سود نه که
هر چې خدای که هغه کېږي، هیڅ سړی به   قسمتونه د چا بود و نابود نه که

۳۱۷ مخامخ چې خپل اشنای ورسره ناست وي   ۲۳۴۰
"حنان" میل د رکوع و سجود نه که

(۱) چاپي دېوان: و لوړي ته. (۲) چاپي دېوان: پروانه خاموش. (۳) اصل: ولاړ شو. (۴) چاپي دېوان: روح له تنه رخصت. (۵) چاپي دېوان: "په یوه کاته مې زړه پاره پاره که". (۶) چاپي دېوان: هر معشوق چې د عاشق. (۷) اصل: مخ دې اور. (۸) ژر بې = ژر به یې. (۹) چاپي دېوان: "خیال چې پېښ شي ستا د تنګې خولې و چاته". (۱۰) دا غزله په چاپي دېوان کې نسته (۱۱) چاپي دېوان: چې کباب لا هنوز. (۱۲) چاپي دېوان: له غلافه کښو.

هغه ثوک چي د ګلرخ هواداري کړه   له چشمانو دي د وينو رود جاري کړه
و نخجير ته د خپل زړه په دا حيران يم   چي کباب شو(۱۱) لا هنوز بې قراري کړه
حذر بويه له نيم خوابو سترګو ولي   له غلافه کښه(۱۲) د تېغ زخم کاري کړه
د باڼو خنجر د قد نېزه خط زغره   سپور د ناز پر آس د قتل تياري کړه
و دا مکر تې(1) د سترګو حيرانېږم   چي د زړونو لوټول په بيماري کړه
په اول قدم دي سر ورته پېشکش کړه   هر سړی چي د ښه مخ خريداري کړه

۳۱۸   چي د عصر بتان حُسن په زر پلوري
دا "حنان" دي اول خوښه بېزاري کړه(۲)   ۲۳۴۷

ثوک چي مينه په راستي کا   ژر په لاس د عشق هستي کا
هغه کار غني کړای نه شي   چي عاشق يې په نېستي کا
د عشق ځای معين نه دئ   مسلمان بُت پرستي کا
د عشق بوی چي په د ماغ شي   تر بار لاندي اوښ مستي کا
چي د عشق سواره پر را شي   نور(۳) د عقل آس سُستي کا
ثوک د عشق بې هستۍ مه کړې(۴)   د مېړه کار تنګدستي کا

۳۱۹   "حنان" عشق له واکه(۵) ويوست
چي رضا يې په پستي کا   ۲۳۵۴

ابرو خم مژګان خدنګه   برى ثوک وړي ستا له جنګه(۶)
تر اورنګ يې دماغ لوړ شي   چي يې کښېني ته له څنګه
په مزاج دي نه پوهېږم   له مخ ګله په زړه سنګه
بوسه را د خط په وخت کې   چي نوش کړم پياله له بنګه
که يې اخلي تاته ښايي   باج د حُسن له فرنګه
له غيرته ستا د خولي شوه   غونچه هسي په زړه تنګه

۳۲۰   د عشق خوی "حنانه" زده کړه
په سکوت کې له پتنګه   ۲۳۶۱

برى ثوک وړي ستا د دوو سترګو له جنګه   هر باڼو دي تېز ويشته که له خدنګه(۷)
ما د زړه ښيښه د طفل په لاس ورکړه   کې(۸) ساتي کې په عتاب ولي له سنګه
په آرزو کې د وصال د کوم ګلرخ دئ   چي مي مخکه شوه په اوښو لاله رنګه
پر خاطر مي هومره پروت د غم غبار دئ   چي آئينه مي شي په ديد د که له رنګه
دا يې ستا خوله و ليدله په ګلشن کې   له دا غمه چي غونچه شوه په زړه تنګه
و صحرا تې(۹) سترګو څه حيراني ورکړه   چي آهو يې وحشت نه خوري له پلنګه

---

(۱) تې = ته يې (۲) چاپي دېوان: "دا حنان دي اول خوښ په بېزاري کړه". (۳) چاپي دېوان: ژر د عقل. (۴) چاپي دېوان: بې هستۍ شو. (۵) چاپي دېوان: له لوري ويوست. (۶) - (۷) دا دواړه غزلي په چاپي دېوان کي نسته. (۸) کې = که يې. (۹) تې = ته يې.

۳۲۱ ننګ و نام د کل جهان واړه پر ځای دئ
"حنان" ویوست ستا ستم له نام و ننګه ۲۳۶۸

د هجران سپرو دي هسي کړم پایماله
چي فارغ یې کړم د عیش له وصاله(۱)

زړه مي ستا له لاسه هرساعت خراب دئ
لکه وکه په مکتب کي مرغه ځاله

خپلي سترګي حظ له خپله خطه اخلي
غزاله وي په سبزه سره خوشاله

له ساده مخه طمع د بوسي مه کړه
هلته خواست کوه چي خط شي دوه مثقاله

تر سیني یې زړه معلوم په نزاکت دئ
لکه کاڼی جلوه که له آب زلاله(۲)

که هر څومي در ته کړې زاری جګیّه(۳)
خلاص دي نه کړم د رقیب د بو له(۴) جنجاله

۳۲۲ دا تور خال دئ په رخسار د یار "حنانه"
که بورا دئ پر ګل ناست بې پر و باله ۲۳۷۵

بهار راغئ وخت د ګلو د لاله
ماتوم توبه د میو په پیاله(۵)

صبحدم د ګل ګریبان پاره پاره که
راشه ګوره د بلبل آه و ناله

عقل و هوښ صبر و ارام له سړي یوسي
خدا پر چا مه کړې د ترکو حواله

شوخي سترګي دلبري د خط په وخت که
په سبزه کښې ارام کاندي غزاله

غاښ یې هسي په سرو لبو کښې ښکارېږي
په پیاله کښې د لاله لکه ژاله

فلک کج رقیب دښمن، معشوق بې رحمه
دغه زه یم چي څکوم دا کشاله

۳۲۳ څه مستي یې وه په سترګو کښې حیران یم
چي "حنان" یې هم شیدا کړ هم واله ۲۳۸۲

زه به واوړم ستا له مخه څخه کله(۶)
د بلبل ګرزېده نه کېږي له ګله

فکرمه کوه د یار د ملا په خیال کي
سودایي به شي په دا کي ځغله ځغله

مستو سترګو دي په قصد دزړونو هسي(۷)
د ابرو لېنده تر غوږه و ښکوله

زه و یار لکه دوي سترګي همسایه یو
یو د بل په کور شناخته نه یو هیڅکله

دا کړې له کاږه بخته را رسېږي
چي مدام زما یوه ده ستا پر بله(۸)

لکه خس د سیلاب(۹) خلاص له ګمراهی یم
پر اوږو د رهبر سپور یم تر منزله

۳۲۴ په خپه به ګلرخان د قندهار وي(۱۰)
چي په مرګ ولاړ شي(۱۱) "حنان" رنګه بلبله ۲۳۸۹

---

(۱) چاپي دېوان: له عیش و له وصاله. (۲) چاپي دېوان: جلوه که آب زلاله. (۳) چاپي دېوان: "که هر څومي در ته روی د پیر شفیع کړ". (۴) چاپي دېوان: د رقیب سپي. (۵) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (۶) چاپي دېوان: یاره کله. (۷) چاپي دېوان: په قصد د خلقو څکه. (۸) چاپي دېوان: زما پریوه ده ستا پر بله. (۹) چاپي دېوان: لکه خس و سیلاب. (۱۰) چاپي دېوان: "پژمرده به ټول ګلان د قندهار وي". (۱۱) چاپي دېوان: ولاړې. (۱۲) چاپي دېوان: د سرو لمبو.
(۱۳) چاپي دېوان: بدخشان له. (۱۴) چاپي دېوان: "په امید چي صبر ناست د زړه پر سرو".

پر سرو لبو(۱۲) د خط لیکه ربنتیا راغله　　که له چینه بدخشان ته(۱۳) سودا راغله
په امید د وصل صبر پر زړه ناست و(۱۴)　　ژر و لاړ شو چې د هجر تنا راغله
ولې نه ژاړم له دې غمه سرې سترګې　　چې د یار د جفا سخته پر ما راغله

ما ګیله(۱) در ته کوله له رقیبه　　نه پوهېږم چې پر څه دې خندا راغله
ستا وصلت د رقیب مرګ، زما اختر دئ　　کړئ آمین(۲) پر خوله عجبه وینا راغله
ګل و مُل، یار و ساقي، ساز و غزل دئ　　ځکه ما ته د ځوانۍ هوا راغله

۳۲۵　　د ازل قاسم چې وېش کاوه د برخو　　۲۳۹۲
ستا د غم برخه "حنان" له تنها راغله(۳)

چې مې ستا د مخ د ګل هوا کوله(۴)　　بلبلانو مې پر سر زمزمه کړله
په تور خط دې ګلګون مخ نشو نما که　　لکه زېب صحیفه وکه له جدوله
دا ته نه وې په چمن کښې سر و قده　　و نشتر ته چې رعشه باد و اچوله
چې غوښته مې تل رشته د اشنایۍ　　د جفا مقراض دې یو وار و شلوله(۵)
در ښکاره به تا له زما د زړه خواري شي　　که دې یو وار خپل ښایست ولید پخپله
که خبر ستا په محبت شي زه ضامن یم　　خپله ربړه که زاهد نه و شکوله

۳۲۶　　ستا له امره یې سر کله وو پېچلئ　　۲۴۰۳
چې یاري دي له "حنانه" پري کوله

چې مې ستا د تور کاکل مینه کوله　　ما پخپله بلا ځان له ره بلله(۶)
ستا د زلفو ګفتګوی نه تمامېږي　　دا قصه ده تر قیامته مسلسله
له زېوره دې ښه حُسن مستغني دئ　　آئینه د لمر فارغ وي له صیقله
د دنیا پر کل هستي مې قدم کښېښوو　　ستا د عشق پر لار دا ګام دئ له اوله
ستا د مخ مصحف په خط سره زېب وکړ　　د قرآن زېبایي کېږي له جدوله
مکدر یې طبیعت شي ګیله نه کړم　　د هجران قصه ده ډېره مطوله

۳۲۷　　چې تعریف یې زه "حنان" د زلفو کاږم　　۲۴۱۰
زما په لاس کې قلم مار شي هزار ځله

راشه راشه ساقي راکړه یو څو جامه　　امید نشته د دې دور له دوامه(۷)
ژر به ورسي مقصود ته زه ضامن یم　　په اخلاص د یار پر لور وا خله څو ګامه
نه پټېږي عشق د صبر په پرده کې　　د عشاقو تشت لوېدلئ دئ له بامه
چې سیالي دې کړه(۸) د یار له شوخو سترګو　　ښه چې و نغښت په ځنځیر کې شوې بادامه(۹)
له نسبته ستا د خولې له شیرینیه　　دوې بوسې اخلي لبان د میم له نامه
خدای زده کله به د وصل دوا راکړې　　نه خلاصېږم ستا د هجر له زکامه

(۱) چاپي دېوان: ما شکوه. (۲) چاپي دېوان: آمین کانئ. (۳) چاپي دېوان: حنانه تنها راغله. (۴) بله نسخ: کولَ.
(۵) په "ب" کې د دې غزلې همدا څلور بیته سته. (۶) دا غزله په چاپي دېوان کې نسته. (۷) دا غزله د چاپي دېوان د "م" ردیف په 64 مخ کې راغلې ده. (۸) چاپي دېوان: سیالي کوې. (۹) چاپي دېوان: "ښه و نغښت په ځنځیر کې شو بادام".

۳۲۸ ۲۴۱۷

هسي دُر پېيي "حنان" د یار د وصف
چي په شعر کي د غله نه ښوري زامه

عشق دي بیا راته زانګو کړه غر و سمه
که ولاړ، که ناست، که پروت زانګم له غمه

چي پخپله عشق ته ځغاستې(1) ګیله مه کړه
دا متل دئ خود کرده دارو له کمه(2)

تن مي هسي کړ ضعیف د فراق اوښو
چي ګیله راته د شواره شوه صنمه

ښاخ چي مات شي ګلان نه که، بې ستا زلفي
آفتاب رنګه ګلان کړي له هره خمه

بخت په شپه کي ستا د زلفو خوب و نه کړ
چي پرېشان خوبونه وینم دا له کمه(۳)

غمجن زړه مي و ګلرخو ته خلاص نه کړ
ډک له ګرومه زړه به قبر لره وړمه

۳۲۹ ۲۴۲۴

باطن زړه د "حنان" ډک دئ له سرو وینو
لکه زخم خندا کړي له دې عالمه

راشه واوره دا هوا هوس تر کومه(۴)
زغلوې دا د هوس فرس تر کومه

و دي غوښت د زمکي سر په تجارت کښي
ړغوې دا د کاروان جرس تر کومه

روح بندي دئ یو څو ورځي په جسد کښي
دا مرغه بندي(۵) د دې قفس تر کومه

یو څو ورځي د توښې زېرمه په کار ده
بې بها عمر دي ځي عبس تر کومه

چي همزولي(۲) دي همه په مرګ تمام شو
ته غره یې په دا نیم(۷) نفس تر کومه

عاقبت له خاورو پُر شي فکر وکړه
په حرامو ډکوې دا نس تر کومه

۳۳۰ ۲۴۳۱

ځان ته وکړه نصیحت "حنانه" ولي
زغلوې دا د هوس فرس تر کومه

څه تېرېږي پر ما خوار ستا له هجرانه
مسلمان یم رحم کړه نا مسلمانه

خیال دي ځي اوښي مي هم ور سره ولاړې(۸)
لکه د رومي لښکر وروسته له سلطانه

له کتو د آهو چشمو بېغم مه شه(۹)
تر بانو لاندي خنجر لري(۱۰) پنهانه

که راحت غواړې پر خوله باندي مهر کښېږده(۱۱)
سر خوري ژر هغه(۱۲) پسته چي شي خندانه

په ښیښه کي د امکان(۱۳) هره دوا شته
د عشق درد وي چي فارغ دئ له درمانه(۱۴)

معشوق طفل چي په قید د ضبط کښېوزي
چي شي پورته سروه وزي له بوستانه

۳۳۱ ۲۴۳۸

څه پوښتنه د غمزو(۱۵) له رهزنۍ کړې
زنخدان یې له سرو ډک دئ "حنانه"

د یار جبین دئ تر لمر روښانه
خوله یې قطره ده له آب حیوانه(۱۲)

غاښونه دُر دي بې بها ګوره(۱۷)
لبان یې باج وړي له بدخشانه

(۱) چاپي دېوان: زغلي (2) -(3) له کمه = له کومه (۴) کومَ (۵) ب: دا بندي مرغه (۲)-(۷) دا برخه له "ب" څخه واخیستل سوه. په قلمي نسخه کي نه لوستل کېدله (۸) چاپي دېوان: "خیال دي ولاړ اوښي مي هم ور پسي ولاړې؟". (۹) چاپي دېوان: غافل مه شه (۱۰) چاپي دېوان: کاته لري (۱۱) چاپي دېوان: "په مجلس کښي د جهان پر خوله مهر کښېږده". (۱۲) چاپي دېوان: خپل سر ژر و خوري (۱۳) چاپي دېوان: په ښیښه کي د اسمان (۱۴) چاپي دېوان: "د عشق درد مدام فارغ دئ له درمانه". (۱۵) چاپي دېوان: د غمزې (۱۲) چاپي دېوان: "چشمه د حیات یې له زنخدانه". (۱۷) چاپي دېوان: "زلفي طعنه که د چین پر مشکو".

د لېندۍ پر موتي زاغ د تصویر دئ　　که یې تورخال دئ د وروځو له میانه
سترګي يې به(1) د نرګس تر ګل دي　　عُذار يې زيات دئ له ارغوانه
بانړو یې غشی وروځي لېندۍ دي　　خطا یې نه ځي تیر له نښانه
زما په ژړا یې مخ تازه تر شو(2)　　ولي تازه شي ګل له بارانه

۳۳۲　　د یار جفا وي تر حد تېرۍ که(3)　　۲۴۴۵
له عشقه لاس واخله میرزا "حنانه"

عشق دي کړم له عقله هوښه بېګانه　　بدنامي مي شوه عالَم ته افسانه
د عاشق په ماڼي ډېر معشوق نرمېږي　　شمع ژاړي په سوختن د پروانه
څو يې غم زړه اوبه نه که(4) نه رسېږي　　و صدف ته د ګوهر يوه دانه
رنګ و بوی چي د وفا نه پکښېويني　　عُنقا نه که په ګلشن کي آشيانه
زلفي نه دي پر مخ پروتي بې موجبه　　دي د طلسم د اماران دا خزانه
له غيرته مي زړه سل ځايه اره شي　　چي دي ګوتي په وېښتو وهي شانه

۳۳۳　　دا د کوم دلبر د زلفو و ځنځير ته　　۲۴۵۲
"حنان" شو له ډېره شوقه دېوانه

ستا د مخ پر شمع کل عالم شو پروانه　　شاه دئ که ګدای دئ که هوښيار که دېوانه(5)
زه قديم اشنا ستا د زړه ويني مي خوراک دئ　　حال د خپل دي دا دئ آه پر حال د بېګانه
خوی د جفا بس کړه د وفا خويونه زده کړه　　ولي چي پاتېږي پس له مونږ دا افسانه
خيال دا ستا د زلفو له ماخواب و ارام يووړ　　کله خوب ورځي د چا چي مار شي همخانه
مخ دي ګنج د حُسن تور کاکل دي لکه مار دئ　　پروت وي مار له سره همېشه پر خزانه
زلفي دي شانه کړي پر ما توره تياره شوه　　ما ورانـدي ليدلي وه د تور طالع... کانه(6)

۳۳۴　　وينې يې ويده بخت شي د "حنان" زما دلبره　　۲۴۵۹
چرته که ځای مومي ستا د در پر آستانه

ګل له تا نازکي زده کړه ګلبدنه(7)　　سنبل خم شو ستا د زلفو له شکنه
د انار لرمون له وينو په دا ډک شو　　چي رنګ واخيست د باغ سېب ستا له ذقنه
ستا د قد په تما شا لوړه هوا که　　دا چي سروه پور ته کېږي له چمنه
له وطنه په مشک و باسي بې قدره　　ستا د زلفو بوی که ور شي تر خُتنه
ستا له لبو سرې(8) هيڅ مناسب نشته　　که ابداره عقيق راشي له يمنه
د نرګس سترګي حيراني ستا تر سترګو　　مخ دي يووړه صفا يې له نسترنه

۳۳۵　　د "حنان" له خولې که واروي(9) د يار وصف　　۲۴۶۲
بلبلان به واړه کوچ شي له ګلشنه

(۱) چاپي دېوان: سترګي يې زياتي. (2) چاپي دېوان: شي. (3) چاپي دېوان: "د يار جفا به دي تر حده تېر که".
(4) چاپي دېوان: څو يې غم ژړا اوبه نه که. (5) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (6) دغه ځای په اصل کي نه لوستل کېږي د "کانه" کلمه ما ور واچوله. (7) بله نسخه: ګلبدنَ. (8) سرې= سره يې. (9) ب: واوري.

محبـــت دي آواره کـــړم لــــه وطنـــه ... وطـن خـه دئ، لـه خـوراک لـه اغوسـتنه
بد خويي رقيب د ربنوده بد خوی شوي ... اخلـي روغ سـړی(1) مـدام پـون لـه پمنـه
عيـب نـه دئ کـه لـه نـازه لېونی شـي(2) ... مېـوه نـه کـوي هرګـز د سـیوري ونـه
شـوخي سـترګي ورې بهـره لـه شـوخه مخه ... طفـلان تـل د ګـل د سـتې ورې لـه چمنـه(3)
د سـهار سـپېدې را وختـي پـه شـپه کـي ... کـه تـر زلفـو دي روښـا ځـي لـه ګردنـه(4)
د احسـان لاس کـه اوږده عـالم بـه خپل کـړي ... پـر دېـوال بتـان محکـم شـي لـه روغنـه

۳۳۶ ... پــه ديــدن د ګــل بلبـل هـر دم چغېـږي ... ۲۴۷۳
سـتا پـه ديـد "حنـان" اشنا شـو لـه سـخنه(5)

کښېنا سـته يـې(6) کښـينوي سـل آفتونـه ... پـا خول يـې پـا خـوي سـل قيامتونـه
چي د خط پـه خيـال يې سر پر زنګون کښېږدم ... تحويـلـدار شــم د غمــو پــه براتونــه
قـراري زمـا د زړه پـه نـوي خـط شـي(7) ... غزالــه مــومي آرام لــه مېږتونــه
چي پـه تـور و سـپين(8) مـي اړوي پـو هېږم ... چـي کـوي را بانـدي نـور ازموينښـتونه
سـتا لـه لـوري مـي زړه نـه راځـي دلبـره ... کـه کـوم ورتـه هـزار رنګـه خواسـتونه
چـي پـه بـد را سـره واوښـتي(9) پـو هېږم ... چـي دي غـوږ کـړه(10) د رقيـب حکايتونـه

۳۳۷ ... د ګلرخــو مينـــه تنـــدره ده"حنانـــه" ... ۲۴۸۰
رېـز مرېـز يـې کـړه د تـن عمارتونـه

څـه بـه وايـم د شـوخ چشـمو لـه افسـونه ... چـي تـاراج يـې کـړه(11) د سـلو زړو کورونـه
خيـال د چـا د زلفـو لاړ ده پـه کښـې کـړي ... چي زړه سوری شـو د ځنځير لـه دې تاخونـه(12)
چـي د زړه پـر زخـم مـالګي پاشـي څـوک دئ ... پـه هيـڅ رنـګ نـه کـه پـروا د(13) چـا لـه خونه
لـه غيرتـي(14) د خـط، زلفـي پېچوتـاب شـوي ... پېچــه کېــږي مــدام مــار لــه مېږتونــه
چـي رکـاب يـې د پېـري لـه سـترګو جـوړ وي ... پـه ميـدان کـي بـې پراتـه وي خـود سـرونه(15)
د تــبجن د عشــق دوا عنــاب د لـــب دي ... د ا نســخه مــي يــاده ده(16) لــه افلاطونــه

۳۳۸ ... د اوبــو ږغ ژرنــده نــه پرېــږدي و وارتــه(17) ... ۲۴۸۷
د "حنـان" اوښــو پــه خــرڅ کــړه اســمانونه

لـږ يــې و وتــه لـه زړه څخـه کينـه ... چـي يـې راکـړه يـو څـو داغـه پـر سـينه
چي يـې خيـال د لبـو ګـرزوم پـه زړه کي ... زمــا ســينه شــوه د يــاقوتو خزينــه
پس لـه دې مي پـه عـوض د اوښو زړه ځي ... چـي اوبـه لـږ شـي ګـل د رومـي تـر چينـه

---

(۱) چاپي دېوان: روغ سړی اخلي.(2) چاپي دېوان: لېونی سوې(3) اصل: "طفلان تل ورې د ګل دستې له چمنه".(4) چاپي دېوان: "که تر زلفو يې روښا شوه له ګردنه".
(5) چاپي دېوان: اشنای شي له سخته(6) چاپي دېوان: که يې ناسته وي(7) چاپي دېوان: "نوی خط يې ځکه زما د زړه پای بند شو".(8) چاپي دېوان: پر تور و سپين.(9) چاپي دېوان: را سره يار واوښت.(10) چاپي دېوان: چي يې غوږ کړ.
(11) چاپي دېوان: تاراج کړې دي(12) چاپي دېوان: "زړه سوری چي شو ځنځير له دې تاخونه".(13) چاپي دېوان: پروانه کا.
(14) له غيرتې = له غيرته يې.(15) اصل: په رکاب کي يې پراته نه دي سرونه (16) چاپي دېوان: ياده وه.(17) چاپي دېوان: وخوابته

یو کاروان د غم پر اړوي بل لېږدي   زړه مې خدای کړ د غمونو سفینه
په ازل چې یې تقسیم د برخو وکړ(1)   ستا د غم برخه زما شوه مهینه
چې زاهد و ته د عشق خبري وایي   لکه جنګ لره چې باسي ارتینه

۳۳۹ د "حنان"(2) فرق له رقیبه سره وکړه
چیرته نن ورځ خدمتګار او د برینه ۲۴۹۴

ښه چې مې ولیدې په تن سیمینه(3)   مخ دي ګلاب دئ قمر جبینه
دا ستا د حُسن په لاله زار کښې   آفتاب حساب دئ له خوشه چینه
حیران شوخۍ ته(4) دا ستا د سترګو   زاهدان باسي له خپله دینه
زړه په کار نه دئ د عشق بې داغه   ګوتۍ څه شی ده بې له نګینه
وروځې لیندۍ دي بانو دي غشي   څوک نه خلاصېږي ستا له کمینه
خوله دي غونچه ده زنه دي سبب ده   خط مچمچۍ دي لب انګبینه

۳۴۰ په وصل و هجر دي نه پوهېږم
"حنان" دي ویوست له آن و اینه ۲۵۰۱

تویوي مې په ستم بې پروا وینه   په جفا مې له ناتوانو اعضا وینه(5)
په آرزو د کوم ګلرخ د لعلو لبو   تویوم چې تل پر ځای د ژړا وینه
چې یې مشک برابر نه شوه ستا له زلفو   د نافې په دا سبب شوه غذا وینه
مقابل چې یې کړ ځان ستا له رخساره   ګلاب وچه کړه په دا له حیا وینه
د غونچې له خون دلۍ خبر نه دئ   د ګل توی کړه په چمن کې سبا وینه
ستا د خولې پیاله یې نقش وه په زړه کې   له خندا سره چې قی کړه مینا وینه

۳۴۱ چې محروم له ګلرخساره سم ناصحه
زما "حنان" له سترګو درومي په دا وینه ۲۵۰۸

ستا وصل مې نصیب شو که اختر دئ نازنینه   طالع مې یاري وکړه چې مې زړه خلاص شو له کینه(6)
ستا خیال چې له ما ولاړئ(7) په نظر د خلکو خوار شوم   قیمت د ګوتي څه دئ چې شي خلاصه له نګینه
دا ستا مخموري سترګي زما د وینو رغبت نه که   له هسي سرو شرابو دا پیاله نه شوه رنګینه
څو زما د زړه په کونج کي ځای پیدا اوله نه کړي   ممکن نه دئ غبار چي را ولاړ شي له زمینه
په خپله بلا را وړي یاوه ګوی له خپله ګفته   خندا د زرکي وکړه رهبري له دي شاهینه
ستا له زلفو له رخساره زاهد هیڅ فیض یو نه ووړ   د رانده په دود محروم وي همېشه له تورو سپینه

۳۴۲ چې کاږي "حنان" نقش ستا د تورو سترګو زلفو
سنبل په خوله نیولي غزاله راځي له چینه ۲۵۱۵

---

(۱) چاپي دېوان: وکړ. (2) چاپي دېوان: زما حنان. (3) بله نسخه: سیمینَ. (4) بله نسخه: شوخۍ ته حیران یم، ب: شوخۍ ته حیران. د متن کلمات ما مخ و شاکړل. (5) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (6) دا غزله په اصل او "ب" کي نسته.
(7) په چاپي دېوان کي "لاړ شو" دئ. ما ځکه "ولاړئ" و کیښ چي د شاعر له لهجې سره سم دئ او هم یې مفهوم نه ورانېږي.

ما د ځان وير په هغه ساعت کاوه چي مي زړه و تا ناترس ته درکاوه
د رقيب له ډېره جوره ژړا راغله و اشناى ته چي مي زړه خالي کاوه
عاقبت تر حيا تېر کړم بې صبريه که هر څو مي زړه په صبر ټينګاوه
خود به هسي تر ساعته نه پاتېږي ګل چي مخ[1] دا ستاله حُسنه جنګاوه
چي يې ستا د عشق خوارى واروېدلې که رستم و تهال د فکر زنګاوه
هلته بخت را کړې دا ستا زلفي په لاس کښېي چي ځنځير د لېونتوب مي شرنګاوه

۳۴۳ چي "حنان" يې خوار و زار ليده په غم کښېي
فلک دف د نمر له شوقه درنګاوه ۲۵۲۲

چي را پېښه د دلبر د مخ بربښنا شوه زما د سترګو له اورو ژړا په دا شوه
دا د کوم ګلرخ د خولې په خيال کي هسي په ګلشن کي د غونچې شګوفه وا شوه
چي ابرې پاشي پر مخ له لېونتوبه آئينه د چا د ديد په تمنا شوه
دا د کوم صياد د شَست له ذوقه هسي چي ملاخمه د لېندى هسي دوتا شوه
له کامله عشقه فيض عاشق يوسي[2] دا ړنده زلېخا څه رنګه بينا شوه
دا چي ته ورغلې باغ لره ګلرخه له هوسه غونچه ځکه په خندا شوه

۳۴۴ په طمع يې د وصال هجران کباب کړ
د "حنان" په خاطر هغه، پېښه دا شوه[3] ۲۵۲۹

اند ښنه را ته د سترګو د قصاب شوه د تن وينه چي مي اوښکه د کباب شوه
د غمزې نشتر يې کار و کړ په زړه کي چي باقي څه وينه پاته وه[4] شراب شوه
جاى نشينه په کښېي[5] خيال د کوم مهروى دئ چي مي خونه په رونا لکه آفتاب شوه
دا د چا د ناوک خيال دئ په کښېي ګرزي[6] نا آرامه مي سينه لکه سيماب شوه
را په ياد د کوم دلبر د غاښو دُر دي[7] هره سترګه چي مي موج د درياب شوه[8]
دا د چا په خيال زړه هسي پروانه دئ د مجلس ګرمي چي شمع د احباب شوه

۳۴۵ بېهوده لافي د زهد کړې "حنانه"
غاړه ستا بنده د زلفو په تناب شوه ۲۵۳۲

را رسېږي دا جفا له دلربايه چي هډو لره مي نه راځي هُمايه
هسي نه چي نن عاشق شوم پر خوبانو[۹] مادرزاد مي عشق را وړئ دئ له ځايه
تر مجلس د عشق به ولي نه جارېږم چي هلته شاه برابر دئ له ګدايه
در پوهېږم چي له قهر را ته ډک يې چي په زړه کي څه لرې راته يې وايه[۱۰]

---

(۱) ب: ګل چي حسن. (2) چاپي دېوان: وړاى شي. (3) چاپي دېوان: وا شوه. (4) چاپي دېوان: ماته وه. (5) چاپي دېوان: جانشين په زړه کي. (6) چاپي دېوان: "دا د چا د خدنګ خيال نن په کښېي ګرزي". (7) چاپي دېوان: "دُر د غاښو را په ياد د کوم دلبر دئ". (8) چاپي دېوان: موج وهي درياب شوه". (9) چاپي دېوان: عاشق يم د خوبرويو. (10) چاپي دېوان: را ته و وايه

چي دي خيال را تئ زړه مخ لره ورو ووت(1) — کورنۍ وزي مېلمه لره له سرايه
چي نظر مي شو پر غشو هم پر تُوره — د احوال په شان نظر مي شو دوه ځايه

۳۴۶ هيڅ يې نه ورسېدي په غور ولي؟
د "حنان" تل ګذران دئ له واي وايه ۲۵۴۳

و مي سو(2) خرمن د صبر پريرويه — سر ترپايه ناز، ادا(3) آتشين خويه
عالمونه قتلوي پروا يې نه کړه — کج يې زلفي، کج کاته و کج ابرويه
خوله غونچه، خط بنفشه، عُذار يې ګل دئ — ډېر بې رحم بې وفا دئ عنبر بويه
و سبزه ته يې د خط ريحان حيران دئ — ګل يې تل اخلي د رنګ سبق له رويه(4)
په خبرو هسي رنګ شکر افشان دئ — چي طوطي يې تعليم وړي له ګفتګويه
جلوه ګر دئ، ستم ګره،(5) ناز پرور دئ — دوه عالمه يې بندي دي په دوه مويه

۳۴۷ په ځنځير دا ستا د زلفو يې بندي کړه
لېوني شو "حنان" ستا له جستجويه ۲۵۵۰

و لېمو ته تويېده مه ورښيه — و اورو ته اورېده مه ورښيه
که شوخ چشم نه رام کېږي عيب نه دئ — و آهو ته رمېده مه ورښيه
د بوسي په غلا کښي ډېر هوس استاد دئ — ګل او طفل تولېده مه ورښيه
سر و کار د عاشقانو دئ له اوره — پروانه ته کړېده مه ورښيه
د سېلاب و مخ ته څوک دربدای نه شي — و عاشق ته بنوهېده مه ورښيه
هر زاهد له خپله وهمه نا قرار دئ — يخ خوړلی لړزېده مه ورښيه

۳۴۸ د عشق اور مي په سينه کښي دئ ناصحه
و "حنان" ته ګرمېده مه ورښيه(6) ۲۵۵۷

﴿ ی ﴾

نن دي بيا دي د رقيب خبري نغوتي — چي له درده دي لبان دي راته مښتي
له غير ته د شاني مي زړه اره شي — چي بې فهمه دي په زلفو وهي ګوتي
عشق دي ور و ستم تر هسي لېونتوبه — چي مدام ګربوان پاره يم(7) خبري ختي
دا د لاړو په شربت يې لبان مُبتلي — که له قهره را ته که(8) خبري تتي
ستا د ميني د نهال په سيوري ناست وم(9) — چي ريښي يې دي(10) زما تر زړه جاروتي
ستا رقيب کله زما پر مخ را تلای شي — د مړو و جنګ ته نه وزي عورتي

۳۴۹ د "حنان" عشق عارضي نه دئ چي ولاړ شي
ستا په در کي يې د ميني موړي نجتي(11) ۲۵۷۴

(۱) چاپي دېوان: در و ووت. (2) اصل: ويي سو. (3) چاپي دېوان: سر تر پا ناز و ادا. (4) اصل: له بويه. (5) چاپي دېوان: ستم ګردئ. (6) ب. ګرمېده ورښيه د کاتب تېروتنه ده. (7) چاپي دېوان: پاره ګربوان يم. (8) چاپي دېوان: را ته کړي. (9) چاپي دېوان: ناست يم. (10) چاپي دېوان: ريښي يې شوي. (11) چاپي دېوان: موړي نختي؟

د یار در ته مي نفس ځي و راځي ‌ ‌ ‌ په کوڅه کي جوړ عَسَس ځي و راځي
آه مي نه لري اثر(1) را ته معلوم شو ‌ ‌ ‌ که و لور ته د دا درس(2) ځي و راځي
په صحرا کي د جنون مي زړه بېتابه ‌ ‌ ‌ همېشه لکه جرس ځي و راځي
ستا نامه مي ولي ور کړه و قاصد ته ‌ ‌ ‌ شور د زړه مي په هوس ځي و راځي
که هوا دي رقیب کړي(3) د لبو څه شو ‌ ‌ ‌ شېریني ته هرمګس ځي و راځي
ستا مذکور دئ په کوڅه و په بازار کي ‌ ‌ ‌ بوی د ګل په هر نفس ځي و راځي

۳۵۰ ‌ ‌ ‌ په نارو د "حنان" زړه نه ستړی کېږي ‌ ‌ ‌ ۲۵۷۱
سپور د عشق پر تېز فرس ځي و راځي

له زړه کله د نو خط د خط هوا ځي ‌ ‌ ‌ دا دود نه دئ چي له دې اوره جدا ځي
که مي زړه د لبو میل که شایېږي ‌ ‌ ‌ د دې میو اثر کله له مینا ځي
که یې جمع که څوک دُر دي بې قیمته ‌ ‌ ‌ پر هر در باندي چي اوښي د ګدا ځي
که لوړ نوم غواړي ور څه ګوښه نشین شه ‌ ‌ ‌ قاف تر قافه پوري تل نوم د عُنقا ځي
سپور د ناز پر توسن و، زړه ته مي و وې(4) ‌ ‌ ‌ دا د چا د خونریزۍ په مدعا ځي
چي یوه ډوډۍ په درست(5) جهان قسمت که ‌ ‌ ‌ لکه لمر تر شرقه غربه په هوا ځي

۳۵۱ ‌ ‌ ‌ طاقت ستا د فغان نه لري "حنانه" ‌ ‌ ‌ ۲۵۷۸
بلبلان چي بیا له باغه(6) په غوغا ځي

د عاشق و ځای ته کله بوالهوس ځي ‌ ‌ ‌ و څراغ ته پتنګ ځي،(7) نه چي مګس ځي
په دریاب کي دي د غم بېتا دلبره ‌ ‌ ‌ د حُباب په شان مي سم سر و نفس ځي
چي د عشق شعله یې بله شي په زړه کي ‌ ‌ ‌ و سره اور ته په هوس(8) لکه قُقنس ځي
رخ دي هسي خوار عاشق سره ابتر کړ ‌ ‌ ‌ چي په خپل غولي کي کوږ لکه فرس ځي
که رقیب کړي(9) تر ما پورته عیب نه دئ ‌ ‌ ‌ په دریاب کي ګوهر لاندي پر سرخس ځي
هر عاشق چي شي واصل له نارو پرېوزي ‌ ‌ ‌ تر منزله په فغان، په شور(10) جرس ځي

۳۵۲ ‌ ‌ ‌ چي جفا یې له ګلرخو ده لیدلې ‌ ‌ ‌ ۲۵۸۵
دا "حنان" به بیا په تُرکو پسي پس ځي

د پتنګ په دود چي شمع لره(11) خوځي ‌ ‌ ‌ دا په دا دي عاشقان شو بځي بځي
په تش دید زړه له سرې ګلرخان یوسي(12) ‌ ‌ ‌ له اوله اور لګېږي(13) په پېلو ځي
د زړه اور به مي اسمان و کباب کړئ ‌ ‌ ‌ کې له مخه پرده نه وای د اوریځي

---

(۱) چاپي دېوان: تاثیر. (2) چاپي دېوان: و درګاه ته د وارس. (3) چاپي دېوان: که هوا که رقیب ستا. (4) چاپي دېوان: "سپور د ناز پر سمند و زړه ته یې و وې". (5) چاپي دېوان: په ګرد جهان. (6) چاپي دېوان: تل له باغه.
(7) چاپي دېوان: پتن ځي. (8) چاپي دېوان: په ډېر شوق. (9) چاپي دېوان: که رقیب شو. (10) چاپي دېوان: په فغان و شور. (11) چاپي دېوان: شمع و ته. (12) چاپي دېوان: بوځي. (13) چاپي دېوان: اور لګېږي له اوله.

د معنا پوښ د عمل په صابون پاک که — ظاهري جامې څه وينځې په بروځي
چي په شان د يار د زلفو دي په خوښ يم — که فلک(1) مې کړې را توري د بخت ورځي
د مخ اوريې زما زړه،(2) هډونه وسوه — وچ که لوند وي په ځنګله کي اوريې سوځي

۳۵۳ د بوسې داد که کوې پر "حنان" وخت دئ(3) ۲۵۹۲
طمع نشته د ژوندون د سبا ورځي

د زړه وينې ترلېمو بهتا هر دم ځي — له ګلابه چي لمر وخيژي شبنم ځي(4)
چي دي خيال ځي له خاطره په هغه دم — زما روح يې له قدمه سره سم ځي
د ستبوسي به دي په هيڅ زمان پرې نه ږدم — که مې سر هره ګړۍ لکه قلم ځي
تر سيني به په ګل ښخ لکه قلم وي — چي په عشق کي دو زبان و پېچو خم ځي
ستا له دره چي هر دم ځم په ماتم ځم — لکه طفل د استاد پرلور په غم ځي
چي مفلسه شي لاس مه وينځه له رحمه — برګ کشي ده د مېړيانو چي پرنم ځي

۳۵۴ د خپل يار جور و جفا دئ زهير کړئ ۲۵۹۹
چي "حنان" له درده هسي پر ملاخم ځي

د عشق اور که پټ ساتم زړه و ځان سوځي — کې تقرير کوم په ژبه زبان سوځي(5)
د ګلرخ د لعلو لبو له غيرته — د درياب په ميان کي ښاخ د مرجان سوځي
چي قدم له نازه کښېږدي په چمن کي — له هيبته يې د حُسن ګلان سوځي
که بې اوره چا سوختن نه دئ ليدلئ — د ګلرخو مينه اور ده جهان سوځي(6)
د لسوخته شو لاله ستا د مخ له رشکه — همېشه له خپله عقله نادان سوځي
که سېلونه د ژړا د باران نه وای(7) — د رخسار په اور يې مځکه اسمان سوځي(8)

۳۵۵ د وصال ښادي دي(9) ورکړه رقيبانو ۲۶۰۲
د هجران په اور يوازي "حنان" سوځي

چي په زلفو کي دي ګوتي د شانې ځي — دا په دا مې له لېمو څخه چينې ځي
چي مې زړه و آشفته د مخمور چشمو — بوی د ميو مې له زخمه د سينې ځي
دا چي عکس ستا د زلفو پکښې ګرزي(10) — پرېشاني کله له زړه د آئينې ځي
چي دي خيال په کښې مقيم دئ عيب نه دئ(11) — که د ګلو بوی زما له ديرونې ځي(12)

---

(۱) چاپي ديوان: چي فلک. (2) چاپي ديوان: زما د زړه هډونه. (3) چاپي ديوان: "د بوسې داد پر حنان کوه نن وخت دئ". (4) دا غزله په چاپي ديوان کي نسته. (5) دا مطلع په چاپي ديوان کي دا سي ده:-

د عشق اور که پټ ساتم دل و جان سوځي — کې په خوله تقرير کومه زبان سوځي

(6) چاپي ديوان: "د ګلرخو د ميني اور جهان سوځي". (7) چاپي ديوان: "که يې سېل د باران د ژړا نه وي". (8) دا بيت او پنځم بيت سهواً سره لاندي باندي سوي دي. (9) چاپي ديوان: ښادي يې. (10) چاپي ديوان: "چي يې عکس ستا د زلفو په زړه ګرزي". (11) چاپي ديوان: "چي دي خيال پکښي تصميم شو عجب نه دي". (12) چاپي ديوان: زما له کاشانې ځي.

کـه یـې ولیـده سـپېدي سـتا د دنـدانو — پـه هغـه دم آبـداري لـه دردانـې ځـي
همېشـه یـې[1] پـر سـپین مـخ زلفـي پرتـې دي — ښـامار کلـه پـه تـدبیر لـه خزانـې ځـي

۳۵۶ بـاده خـوره د یـار پـه بـزم کـې "حنانـه" ۲۲۱۳
بـوی د مهـرو محبـت لـه پیمانې ځـي

هـر چې بـد وي هغـه بـد پـه عقبـا پاځي — روند محـال دئ چې لـه خوبـه بینا پاځي
و قبلـې تـه د عشـق مـخ د کـل عـالم دئ — و دریاب تـه ځي چې سېل لـه هرځا پاځي
د زاهـد خـوی تبـدیل نـه مـومي لـه عشـقه — کوم جاهـل دئ پـه دوا چې دانا پاځي[2]
مشـغول مـه اوسـه پـه غـم د سـېم و زرو — د دنیـا لـه ډېـره فکـره سـودا پـاځي
د لـږ عمـر خوشـالي لـه کلـه زده کـړه — چې و خـار تـه هـر سـهار پـه خندا پـاځي
دا زمـا پـه ژړا خـط د یـار زرغـون شـو[3] — چې بـاران د پسـرلي[4] اوري ګیـا پـاځي

۳۵۷ بې لـه خـدا چـا تـه امیـد مـه کـړه "حنانـه" ۲۲۲۰
د سـائل پـه ډېـره طمـع حیـا پـاځي

د بهـار پـر موسـم سـېل د صـحرا دئ — هـر بلبـل پـه زمزمـه د مرحبـا دئ
زرغـون فـرش دئ د سـبزې پـر غـوړولئ — د هرګـل سـایه یـې چتـر د هُمـا دئ
سـره قبـا ارغـوان واغوسـته لـه شـوقه — زرغونـه عصـا پـه لاس کـې هـر ګیـا دئ
مجنـون بیـد زلفـي لـه خیالـه ځړولـي — لـه هوسـه سـور او ژړ رعنـا زیبـا دئ
څراغـان د شـګوفې دي پـه هـر بـاغ کـې — هـر طـرف بلبـل جدا جـدا ګویـا دئ[5]
صراحي غـونچې پـه غبږ کې ده[6] اخیستې — لا لـه جـام پـر لاس نیـولئ مهیـا دئ

۳۵۸ د بهارسـېل لـه یـاره سـره زېـب کـړه[7] ۲۲۲۷
و "حنـان" و تـه زنـدان شـو چـې تنهـا دئ

د هـر چـا چـې زړه پـه تـور کاکـل اشـنا دئ — د هغـو د پرېشـانی سـفر پـه خـوا دئ
څو آئینه غونـدي[8] حیران نه شي په عشق کې — تـر هغـو یـې د دیـدن طاقـت د چـا دئ
چې طاقـت یـې د دیـدن راوړي دا څـوک دئ[9] — د قیامـت تـر لمـر یـې مـخ ډېـر مصـفا دئ
لـه شـوخۍ یـې درس د نـاز پـه زړه کـې نشـته — چـې هـر چـین یـې د جبـین مـوج د خنـدا دئ
شـوخ چشـمان کـه نـه رام کېـږي عیـب نـه دئ — لـه سـایې خپلـې، آهـو تـه رم پیـدا دئ
تنګـه خولـه یـې پـه مثـال د مېـږي سـترګه[10] — نـه غلـط شـوم چـې مثـال یـې ناپیـدا دئ

۳۵۹ نـن "حنـان" هسـې فنـا پـه خیـال د ده دئ ۲۲۳۴
چـې کـافور د ده د مـرګ[11] صـبح فـردا دئ

(۱) چاپي دېوان: همېشه دي.(2) دا بیت په چاپي دېوان کې نسته.(3) چاپي دېوان: زرغون شي.(4) چاپي دېوان: په پسرلي.(5) چاپي دېوان: "پر هر ښاخ جدا جدا بلبل ګویا دئ".(6) چاپي دېوان: په غبږ کې دئ.(7) چاپي دېوان: "د بهار دید له ښه یاره سره ښایي".(8)چاپي دېوان: آئینه رنګه.(9) چاپي دېوان: "چې د تش دیدن طاقت یې لري څوک دئ".
(10) چاپي دېوان: د مېږي سترګې.(11) چاپي دېوان: چې کافور یې د کفن.

ماوې زلفي دي حاشيې مخ دي کتاب دئ — ويل عقل د دانا په کښې خراب دئ[1]
ماول[2] وروځي دي کږې او حال دي څه دئ — ويل خال مي دئ امام وروځي محراب دئ
ماول څاه دي زنخدان را معلوميږي — ويل ليري ځني ځه د زړو ګرداب دئ
ماول سترګې دي بادام کاته دي څه دي — ويل هر ديدن قاتل د شيخ و شاب دئ
ماول نه دي شم تعريف د خولې کولای — ويل خوله مي په سرخي سره ګلاب دئ
ما ويل عالم دي قتل کړه نور بس کړه — ويل څه؟ په عاشقی کې دغه باب دئ

۳۲۰ ما ول مړ دي کړ "حنان" په درد د هجر
ول[3] په عشق زما د مړو کم حساب دئ ۲۷۴۱

چې رخسار يې ښايسته تر ګل ګلاب دئ — د هغه له لاسه ملک د زړه خراب دئ
آهو مشق د رم له هغه څخه زده کړ — خوشه چين چې يې د زلفو مشک ناب دئ
مار چې هسې پېچ و خم ځي خبر نه يم[4] — چې ليدلئ يې د چا د زلفو تاب دئ
و بهار تې[5] د خط حُسن شو ببهوښه — چې نيم پروت دئ په سايه نيم په آفتاب دئ
د ملا خيال يې کړم ضعيف[6] تر هسې حده — چې و ما ته د مېږي اوښکه درياب دئ
و ابرو ته يې مژګان دوعا په دا که — نوې مياشت چې شي ښکاره دوعا ثواب دئ

۳۲۱ د "حنان" حال و هغو ته[7] معلوميږي
چې د عشق په عظيم بحر کې غرقاب دئ ۲۷۴۸

عاشقي د راحت ځای نه دئ آشوب دئ — هر قدم چې پکښې اخلې لېونتوب دئ
هغه مومي مدام وصل[8] د سياه چشمو — چې تر سترګو يې روان د زړه زهوب دئ
نه يې شوه په خط بيده فتنه د سترګو — عبث وايي چې شبرين د پسرلي خوب دئ
برې نه وړي هر لښکر چې تر شا ګوري — بې د يار له بانوګانو، دا يې لوب دئ[9]
دا واړه د عشق له فيضه نه دي څه دي — چې رقيب د عاشقانو لکه کوب دئ
بې وهلو سپی رقيب نه پرلار کېږي — همېشه د ګاو خره تعليم په چوب دئ

۳۲۲ تورو زلفو يې طالع د "حنان" تور کړ
چې استاد شاګرد يورنګ شي سرېتوب دئ ۲۷۵۵

عيادت په ظاهر شکل عبادت دئ — په نقطه تر عبادت زيات عيادت دئ[10]
نقصان نه لري پوښتنه د بيمارو — زيات له لويو خلکو ښايي سعادت دئ

---

(۱) دا غزله په چاپي ديوان کي نسته. (2) ماول "د واو په زوره کي" ماويل. (3) ول: ويل، وې. (4) چاپي ديوان: "مار چي هسي پېچو تاب ځي نه پوهېږم". (5) و بهار تې: و بهار ته يې. (6) چاپي ديوان: ضعيف کړم. (7) چاپي ديوان: و هغه ته.
(8) چاپي ديوان: د يار وصل. (9) چاپي ديوان: "ببله ستا د تورو زلفو دغه لودب دئ". (10) دا غزله په چاپي ديوان کي نسته. په اصل "خطي نسخه" کي همدا پنځه بيته ده. د پنځم او شپږم بيت لپاره يې تر مقطع د مخه ځای پرې اېښئ دئ او تش پاته دئ په بله نسخه کي هم پنځه بيته ده.

پـه قدم مي مشـرف کـړه کـور، ښـا يېـري | د ميـږي کـره سـليمان ورشـي عـادت دئ
ستا عشق نه دئ عارضي چي له ما ولاړ شي | دم پـه دم لحظـه لحظـه يـې زيـادت دئ

۳۶۳ لـه ګوښـي د سـترګو لـږ څـه نظـر وکـړه ۲۶۶۰
سـتا لـه ديـده د "حنـان" مـراد شـهادت دئ

څه شو که يار مي په سل رنګه اضطراب ناست دئ | لکه شعله پر سر د اور په پېچو تاب ناست دئ(۱)
نهان کاته يي لکه روح په رګ و پی کي لاړ شو | او شکر خند يې شو نمک چي پر کباب ناست دئ
دغه تورخال چي يې د خولې په کونج کي وينې، نه دئ | دغـه هنـدو دئ پـر کنـار د حيـات آب ناسـت دئ
څوک به يې خلاص شي له غمزو د هغه شوخ بېباکه | چي کښلئ دئ خنجر د کين او په عتاب ناست دئ
دا پـه رخسـار بانـدي يـې تـار د زلفـو دئ حلقـه | دغـه لـړم دئ و رڼـا تـه د مهتـاب ناسـت دئ
زاهـده زړه تـه د عاشـق پـه حقـارت مـه ګـوره | چي ګنج د عشق يې همېشه پر زړه خراب ناست دئ

۳۶۴ مجـروح "حنـان" لـه دره مـه شـړه دوا يـې وکـړه ۲۶۶۷
چي پـه اميـد دا سـتا د لبـو د عنـاب ناسـت دئ

تـن پـه زخـم دئ معمـور زړه پـه غـم ښـاد دئ | سـتا د جـور پـه همـت اقلـيم آبـاد دئ
د نـامې د وړو حاجـت قاصـد تـه نشـته | د خپـل آه پـه لاس بـې ورکـم کاغـذباد دئ
سـتا د قـد لـه شـرمه سـروه ده ولاړه | دا مريـی(2) بـه کلـه وتښـتي آزاد دئ
کـه تصـوير نقـاش دا سـتا د رخسـار وکـيښ | افـرين يـې پـر قلـم بانـدي، اسـتاد دئ
چـي و زلفـو تـه دي لار شـاني پيـدا کـړه | د حيـات پـه اوبـو لـوی مګـر شمشـاد دئ
کـامراني(3) پـه عشـق کـي هيچـا پيـدا نـه کـړه | کـه مجنـون و، کـه وامـق و، کـه فرهـاد دئ

۳۶۵ جنـت زمـوږ دئ زړه خوشـاله کـړه "حنانـه" ۲۶۷۴
دا لـه پـلاره پاتـه بـاغ وقـف اولاد دئ

نـن مـي زړه بنـدي د هغـه پريـزاد دئ | چي د زړه پـه وړو کي څه رنګه استاد دئ(4)
د تـور بخـت را سـره هسـي اشـنايي ده | چي پـه عمـر مي لـه عيشـه زړه ناښـاد دئ
څـه آزار مـي دئ اخسـتئ نـه پـوهېږم | پـر هـر مـخ چـي شـم مـين هغـه جـلاد دئ
چـي مـي نـه راموجـود ېږي ورځ د وصـل | ګـذران مـي د جـرس پـه دود فريـاد دئ
چـي لـه هجـره يـې مـدام آه و فغـان کـړم | لـه نـارو مـي سـنګ وکـوه واړه پـه داد دئ
دوه طاسـونه مهـر و مـاه اسـمان تختـه ده | سـتوري کـل سـره مُهـرې فلـک نـراد دئ

۳۶۶ چـي دا هسـي رنـګ حريـف لـري "حنانـه" ۲۶۸۱
دغـه سـتا سـعیَ و کوښـښ واړه بربـاد دئ

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (2) چاپي دېوان: دا غلام (3) چاپي دېوان: کاميابي. (4) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته

ستا د مخ مثل ګل کله د بهار[1] دئ   که لاله، ګلاب، سمن دئ که ګلنار دئ
ستا د قد په تماشه یې[2] مېوه ولاړه   که نشتر، سروه، عرعر دئ که چنار دئ
حیرانېږم دي و طرح ته د زلفو   بنفشه، سنبل، که مشک دئ او که مار دئ
ستا د دید په طمع پورته کښته ځغلي   مشتري، شمس و قمر دئ که عطار دئ[3]
دا ستا لبو یې د زړه وینه کړه وچه   که مرجان لعل و یاقوت دئ که سوفار دئ[4]
خیال د سترګو مي دي زړه له واکه[5] ویوست   چي شراب، پیاله که می[6] دئ که خمار دئ

۳۲۷ په تعریف دا ستا د مخ "حنان" ویېږي
څه زبان، ویل، څه نطق، څه ګفتار دئ ۲۷۸۸

په نسیم دي د وصال خرم بهار دئ   ګلچین ستا د مخ د ګل هر ګلعذار دئ[7]
تسلي مي د عُذار په بوسه وکړه   چي قرار و نیسي زړه مي نا قرار دئ
چي نظر د باغ پر ګلو پر ګلزار کړم   بې له تا راته هر ګل په مثل خار دئ
په هوا ستا د مېګونو لبو لعلو   یو هم نشته چي په بزم کي هوښیار دئ
ستا بیمارو سترګو زه هسي بیمار کړم   چي کا ته د نرګس ګل را باندي بار دئ
چي له خاره ځغلې ستا له خود بینۍ ده   ولي ګوره د پښو خار ګل د دستار دئ

۳۲۸ د هر ښکلي طلب کړي "حنان" بېخوده
د مفلس په شان د هر کونج طلبګار دئ ۲۲۹۵

مخ دي ګل قد دي تر سروي[8] برابر دئ   ګلعُذاره ستا د سروي ګل ثمر دئ
خوش قلمه صحیفه ژر ژر توربړي   ستا و مخ ته د تور خط رقم ضرر دئ
چي له غشو د مژګانو دي[9] ببربړي   آئینې په لاس کي تل آهني سپر دئ
شمع ژاړي پتنګ سوځي له حیرته   په مجلس کي چي زما د درد خبر دئ
د وصال شپه دي[10] هر ګوره ژر تېرېږي   د عشاقو د مجلس شمع شرر دئ
چي په خواب خیال د خولې د غونچې وینم[11]   د بلبل له بانوګانو زما بستر دئ

۳۲۹ د جنت په باغ قانع مه شه "حنانه"
د عاشق پر همت دا ځای مختصر دئ[12] ۲۷۰۲

ستا د مخ د شغلې اور دئ   چي یې سوئ زما کور دئ
دا دي[13] زلفې پر ګردن دي   که افعي پر چندڼ سپور دئ
دا یې خال په رخسار نه دئ   پر ګل باندي بورا تور دئ

---

(۱) چاپي دېوان: د ګلزار دئ. (2) چاپي دېوان: ستا د قد په نظاره یې. (3) چاپي دېوان: "مشتري، شمس و قمر ستورى د سهار دئ". (4) چاپي دېوان: "که مرجان، یاقوت، عقیق لعل آبدار دئ". (5) چاپي دېوان: له هوښه و یوست. (6) چاپي دېوان: که خم دئ. (7) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (8) چاپي دېوان: قد دي سرو برابر دئ. (9) چاپي دېوان: ستا وبربړي.
(10) چاپي دېوان: د وصال شپه یې. (11) چاپي دېوان: "چي په خوب کي خیال د غنچې وینم". (12) چاپي دېوان:-
په جفا یې ولي وژنې بد نامېږې   د حنان و مرګ ته هر بانو خنجر دئ

(13) چاپي دېوان: دا یې.

پــه ژړا مــي هســـي خانـــدي — لکـــه ګـل پـه بـاران خپـور(1) دئ
کــه رقیــب لــه مــا څــه وایـي — دروغ وایــي مــخ یــې تــور دئ
دا یــې سترګي خـط تـه ګـوري — کــه آهــو یــې ســنبل خــور دئ

۳۷۰ ســـتا د ســـترګو لـــه تـــاثیره ۲۷۰۹
"حنـــان" هـــم د مجنـــون ورور دئ

و وحــدت تــه نــژدې زړه لــه ځانــه دور دئ — د دې بــاغ د ګـل غونچـه سـر د منصـور دئ
د یــار خیــال تــه مــي خــالي کــړ د زړه غــولی — مېلمانـه لـره تیـار شـي سـرای، دسـتور دئ
وچېـــده نـــه کـــه یـــو دم د زړه لـــه نمـــه — په لېمو کي مي توپان دئ که ناسور دئ وینې
څــه بنــه رســم دئ د عشــق پــه شــریعت کــي — وچنـــــي دم زدن کلـــــه دســـــتور دئ
هـــیڅ پـــروا نـــه کـــه زمـــا لـــه ســـاړه آهـــه(2) — د ښایسـت پـه میـو مسـت هسـي مغـرور دئ
ســتا رقیــب پــه بــدو ښــو خبــردار نــه یــم — د یــار خیــال پــه هــر ســاعت را تــه حضــور دئ

۳۷۱ پـــه خوبـــانو کـــي مـــدام کـــه پـــه دا فخـــر ۲۷۱۲
چـي "حنـان" رنګـه عاشـق را بانـدي چـور دئ

مــا وې زړه مــي ســتا پــه زلفــو کــي اســیر دئ — ویلـي(3) هـر زمـان مجنـون لـره ځنځیـر دئ(4)
مــا وې ســتا مژګــان مــي ولیــده پــه خــواب کــي — ویلــي دغــه خنجــر ســتا د مــرګ تعبیــر دئ
مـــا وې داد بـــه لـــه تـــا غـــواړمـــه پـــه حشـــر — ویلــي تــا رنګــه هــر یــو مــي دامنګیــر دئ
مــا وې دهــر ســتم پــر مــا مــه کــړه ضــعیف یــم — ویلــي کــړئ مــا دا ســتا د مــرګ تــدبیر دئ
مـــا وې زلفـــي شـــب قـــدر، مـــخ دي څـــه دئ — ویلـي جبـین مـي پـه ښایسـت بـدر منیـر دئ
مـــا وې زلفـــي، خـــال و خـــط را تـــه لنبـــکر شـــو — ویلــي تــور خــال مــي لا وګــوره امیــر دئ

۳۷۲ مـــا وې مـــه ســـوځه "حنـــان" پـــه داغ د هجـــر ۲۷۲۳
ویلــي هــر چیــر تــه زمــا د قتــل ویــر دئ

کــه خوبــان تــر ســر بالښــت مــدام د پــر ړدي — زمــا یــار لــه مغــروري فتنــي تــر ســر ړدي(5)
د شـــوخ چشـــمو لـــه مژګـــانو حـــذر بویـــه — و پهلوتـــه د پرهېـــز تېـــره خنجـــر ړدي
د کاکــل لــه خوشــبو یــی یــې څــه تعریــف کــړم — چــي نغمــه پــر زړه د مشــک و د عنبــر ړدي
چـــي لـــذت د یـــار د ســـرو لبـــو پیـــدا کـــه — هغــه کلــه بیــا پــر جــام خولــه د کــوثر ړدي
لــه دا هســي(6) درده ورک پــر صــحرا ښــه یــم — چـي پـر کـور بیمـار پـه روغ عـالم ضـرر ړدي
د نـــه دیـــد ګیلـــه لـــه مســـتو ســـترګو مـــه کـــړه — کلـــه مســـت قـــدم پـــر لاري برابـــر ړدي

۳۷۳ پــــه را تلــــه د یــــار د خیــــال د مهمــــانی دئ ۲۷۳۰
چـــي "حنـــان" لـــه ژبـــي هســـي دُر ګـــوهر ړدي

---

(۱) اصل: خور. (2) چاپي دېوان: له ساړه آه. (3) ویلي = ویل یې، وې یې. (۴) دا غزله په اصل کي نسته.
(5) چاپي دېوان: فتنې ته سر ږدي. (6) چاپي دېوان: له دې هسي.

پر سپین مخ چي توري زلفي چین پر چین ږدي — بنفشه پر کناره د نسترین ږدي
زما په مرګ و ژوند دا ستا چشمان خبر دي — څه زما په مرګ و خلکو ته یاسین ږدي
چي دي مړ کړم په غمزه د تورو سترګو — نور مي ولي لکه مار پر تور و سپین ږدي
خال وکیل دئ ستا د مخ په خزانه کي — چي یې هسي (۱) رنګ پر تخت د خپل جبین ږدي
اشنای و شړي له دره رقیب بولي — پر بلبل باندي نومونه د ګلچین ږدي
له رقیبه سره دروميي در پوهېږم(2) — چي له ما سره نن بیا بازي د کین ږدي

۳۷۴ بېلتانه دي ضعیف کړئ دئ هر ګوره — پر "حنان" د هجر بار ولي سنګین ږدي ۲۷۳۷

عاشقي اورده، عاشق لکه پتنګ دئ — پتنګ ډېر له زندګۍ څخه په تنګ دئ
دا زما کم طالعي نه ده نور څه ده(3) — چي له څنګه مي اشنا هسي پر څنګ دئ
د بلبل له ګرمه آهه نه دئ څه دئ — ګل چي هسي د خپل ځان په وینو رنګ دئ
په وسعت کښي د امکان کله ځایېږي — ازاده زړه له ره باغ د دنیا تنګ دئ
ترس بې خدا له هیچا نه لرم په زړه کښي — د پلنګ له پوسته جوړ زما پلنګ(۴) دئ
عشق مي بخره له ازله ده زاهده — او که ستا د خدای له امره سره جنګ دئ(۵)

۳۷۵ له ګلرخو ډېر پرهېز کوه "حنانه" — هرنظر یې تېر تر غشي د خدنګ دئ ۲۷۴۴

زړه اخته(۶) دا ستا د میني په جنجال دئ — چي روزګار یې د دنیا واړه پایمال دئ
که سینه مي څوک روضه بولي بناییږي(۷) — چي پکښي د ګلرخانو د مخ خیال دئ
له لبانو یې خجل د یمن لعل — او تر سترګو منفعل د چین غزال دئ(۸)
چي مدام ستا د جفا فکرونه چونم — له دا غمه(۹) مي زړه سوری لکه غربال دئ
چي وعده مي یې(۱۰) د مرګ وه پرون کړې — بیا پر څه یې نن سُستي(۱۱) هومره اهمال دئ
چي کرام الکاتبین نه په خبرېږي — د عاشق معشوق دغه رنګه احوال دئ(۱۲)
ستا بې مخه مي نه ذکر شته نه فکر — سر مي کړئ صدقه ستا د جمال دئ(۱۳)

۳۷۶ ستا د غم په درانه بار اموخته شوئ — و "حنان" ته غر په مثل د مثقال دئ ۲۷۵۲

---

(۱) چاپي دېوان: چي دا هسي. (2) چاپي دېوان: زر پوهېږم. (3) ب: نو څه ده. (4) پلنګ = پالنګ. (۵) دا بیت په "ب" کي نسته. (۶) چاپي دېوان: زړه مي اړ. (۷) چاپي دېوان: "بنايي نن دا زما سينه څوک روضه بولي". (۸) چاپي دېوان-

د یمن لعل شرمېږي ستا تر لبو — او تر سترګو دي خجل د چین غزال دئ

(۹) چاپي دېوان: له دي غمه (۱۰) چاپي دېوان: مي دي (۱۱) چاپي دېوان: بيا پر څه دي توقف. (۱۲) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (۱۳) دا بیت په اصل کي نسته

دا حلقه، کړه، ځنځیر دئ[1] که سنبل دئ   اژدها، بلا تیاره که کاکل دئ
له تقسیمه د جهان چي هجران راکړه   درد و غم، بلا و صبر[2] و تحمل دئ
مابقي د عشق له اوره شوه را پاته   آه فغان، ناله فریاد[3]، شور د بلبل دئ
په ګلشن کي دي بې مخه راته خار شو   بنفشه، نرګس، لاله، سمن که ګل دئ
د میګونو لبو لعلو[4] په ساغر کي   ارغوان، لاله، شفق شو او که مُل دئ
واړه زما په ځان بلا شو نه خلاصېږم   ظلم جور، که عتاب که تغافل دئ[5]

۳۷۷   یار سیاه پوښه ستا و مرګ ته دئ "حنانه"
زلفي، وروځي، خال و سترګي تسلسل دئ   ۲۷۵۹

په ګلشن کي یې لیدلئ ستا کاکل دئ   چي دا هسي آشفته ولاړ سنبل دئ[6]
مخ دي شمع ده که ګل ور ته حیران یم   چي عاشق یې هم پتنګ دئ هم بلبل دئ
چي دي زلفي، سترګي خوله ملاحظه کړم   له ښایسته دي په مخ کي تسلسل دئ
شوخ کاته یې ډېر ډېر مه کوه و مخ ته   په کتو چي خرابېږي دغه ګل دئ
دواړه دي زما د قتل اسبابونه   د رقیب کاږه ویل ستا تغافل دئ
خوشي وایي چي په صبر مراد حاصلېږي   چي دښمن پرما غالب کړي، تحمل دئ

۳۷۸   لفظ لولي معنا نه ویني "حنانه"
دا ستا حرف د هر حاسد د سترګي ګل دئ   ۲۷۶۶

د سپاهیانو که زینت په زغره خول دئ   د فقیر خرقه ده زغره[7] خول کچکول دئ
د توښې زېرمه دلې درته بایده ده   د قیامت[8] په دښت کي نشته اوبه، چول دئ
د یوې زرې بازخواست در ځخه کېږي   د نېکۍ او د بدۍ عمل په تول دئ
تا له خدا سره وعده د بلی[9] کړې   پر وعده وکړه وفا د مړو بول دئ
د خسیس دولت و ما ته هسي نمایي   لکه پوري په نابودي ناوي پسول دئ
پس له مرګه چي دولت پاته شي واړوه   بل څه نه دئ د خراب ایوان مرغول دئ[10]

۳۷۹   اعتماد وربانـدي مه کوه[11] "حنانه"
دا جهان څه بنیاد نه لري کچول دئ[12]   ۲۷۷۳

---

(۱) چاپي دېوان: دا حلقه ده که ځنځیر دئ. (2) چاپي دېوان: حیا صبر. (3) چاپي دېوان: آه فریاد ناله فغان.
(4) چاپي دېوان: د میګونو لبو عکس. (5) چاپي دېوان:-

جوړ یې کړه زما د قتل اسبابونه   نه پوښتنه نه راتله بل تغافل دئ

(6) دا غزل په چاپي دېوان: کي نسته.(7) چاپي دېوان: خرقه زغره.(8) چاپي دېوان: د محشر.(9) (الست بربکم قالوا بلی) ته اشاره ده.(10) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته.(11) چاپي دېوان: اعتماد د ابادۍ مه کړه. (12) چاپي دېوان: کچکول دئ.

چي ترلئ يې د يار د در احرام دئ
پر هغو د بېغمۍ خوب حرام دئ (1)

پوخ مين د يار له جوره فرياد نه که
چي د يار له جفا ژاړي هغه خام دئ

چي د زړه ويني(2) خورک وي په هجران کي
و هغو ته د سرو لبو لعل انعام دئ

د ناصح په نصيحت کله را ګرزي
له ازله چي(3) اخستئ د عشق جام دئ

چي يې ستا زلفي رخسار ګرزي په زړه کي
هغه څه خبر په صبح يا په شام دئ

ستا د خولي بوسه د سترګو پرما يو ده(4)
و مستانو ته يو پسته بادام دئ

۳۸۰ لکه توان چي د اور سوي يو ځای نه وي ۲۷۸۰
دغه حال پرما "حنان" على الدوام دئ

توري زلفي چي دي هسي پيچو خم دي
که دي سل زره عاشقه دي لا کم دي

دا ستا سترګي مي ليدلي سبب دا دئ
غزالان چي مکرره له ما رم دي

سره لبان دي له عقيقه خراج غواړي مرده
او نرګس دي دواړه سترګي د ارم دي عيسیٰ

پاڅي په آرزو دا ستا د لبو
دمه ګل دمونه ستا په دم دي

عاقبت به مي جهان اوښني توپان که
ډېري خوني وراني کړي دغه زيم دي

دا پخپله راته قهر خښم کاندي
که رقيب درته ويلي زيات و کم دي

۳۸۱ "حنان" نه دئ اوښتونئ ستا له لوري ۲۷۸۷
په تاراج يې رقيبان څکه خُرم دي

خو مي(5) ايښئ ستا په مينه کي قدم دئ
له هغه راهيسي مل راسره غم دئ

بي له تا راته غونچه شي سره سکروټه
دغه ستا په تنګه خوله زما قسم دئ

ستا و سترګو ته شوخ چشم حيرانېږم
چي يې مړ کړ کل عالم لا وايي کم دئ

تماشي د سروي نه شم کړای دلبره
چي قامت مي ستا له قد له خياله خم دئ

ګل ورقي د خپل ځان ورکړي و باد ته
چي(6) ليدلئ ستا د مخ د خط رقم دئ

چي په وصف ستا د خولي مي لبان(7) خلاص کړه
تر سيني مي زبان شق له قلم دئ

۳۸۲ د "حنان" د سترګو تور که سپين شي ښايي(8) ۲۷۹۴
ستا رخسار لره(9) دا ديد هم نا محرم دئ

سوي ناري د بلبل و ګوره پر ګل باندي
دلسوزي نه شي د ګل هيڅ پر دا بلبل باندي(10)

خيال د معشوق د خوار عاشق له سره کله وزي
که د بلا د آفتو شي تسلسل باندي

کي نظر نشته پرما خوار باندي عجبه نه ده ګل د
ناسته د بازوي د شاهانو په منګل باندي

ګلاب يې له رخساره په هر دم شرمېږي
او توري زلفي يې ناز کاندي پر سنبل باندي

---

(۱) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.(2) وينې = ويني يې.(3) چې = چي يې. (4) دا ځای په اصل کي لږ څه مغشوش دئ ما له بلي نسخې څخه سم کړ. (5) چاپي دېوان: چي مي ايښئ.(6) چې = چي يې. (7) چاپي دېوان: شونډان.
(8) چاپي دېوان: که سپين شو ښه شو. (9) چاپي دېوان: ستا ديدن لره.(10) دا غزل په (ب) او چاپي دېوانو کي نسته.

دا نوی خط یې د زړه دام دئ خلق خوشي ببخا — کیله کوي او تهمت کاندي پر کاکل باندي
د عشق فرس عاشق ته زین دئ نه نور چا لره بس — بې علي کله سواري کېږي پر دلدل باندي
۳۸۳ چي دي د یار د جفا جور هومره تاب راوړئ
شاباس "حنانه" ستا پر هسي تحمل باندي ۲۸۰۱

ستا بې مخه ګلستان راته زندان دئ — ستا بې سترګو نرګسدان راته تیردان دئ
شوخ چشمان که چاته سم نه ګوري څه شو — نرګس هم سر ځړولئ پر دامان(۱) دئ
د وصال ښادي هجران کړه له ما هېره — و خپه ته د پسرلي فصل خزان دئ
خوار سړی چي روزي مومي ځان سلیمان که — پل د ژرندي د مېږي تخت روان دئ
په وعده د ساده لوحو غلط مه شه — د سپوږمۍ په شپه تشخیص د صبح(۲) ګران دئ
مشقت غواړي چي کاني ښیښه کېږي — څو زړه ویلي نه شي بیت تر هغه ګران دئ
۳۸۴ پر خاطر یې هیڅ اثر نه شي "حنانه"
نه پوهېږم زړه یې کاڼی که سندان دئ ۲۸۰۸

چي د عشق شور یې په سر کښېني وي شادان دئ — د چراغ په دود په بزم کښي خندان دئ(۳)
په تکلیف د عشق کړه د فلک ملا شوه — و انسان ته دا بار څرنګه اسان دئ
بار د عشق اخیستئ نه شو ملائکو — دا په غاړه کښي لوېدلئ د انسان دئ
عشق له دینه سړی باسي و بل دین ته — ګواه پر دا خبره نقل د صنعان دئ
پس له مرګه صاحبدله بد مه بوله — وینئ ویده دواړه د دي قوم یکسان دئ
د هر درد علاج اسان په دوا کېږي — بې له عشقه چي هر درد یې بې درمان دئ
۳۸۵ ته په خپل فعل کښي سم نه یې "حنانه"
ملامت دي په خبرو کښي اسمان دئ ۲۸۱۵

بیا دي هسي کړم هجران تر غمو لاندي(۴) — چي اواز مي تر خوله نه وزي د باندي(۵)
چیرته صبر له تا چیرته زما اوښي — تیمم نه شي چي وي او به بهاندي
دا له تا یې د ښه بوی سبق اخیستئ — هر سحر په ویره خوله چي ګلاب خاندي
ستا د مخ په مثل ګل مي بیا و نه لید — که هر څو مي نظر وکړ وروستو وړاندي
د سمند نعل دئ شکل د محراب — دا په دا دئ عاشق هرځای سجده کاندي
چي په صدق ستا د مخ د ګل خواهش که — لکه صبح همېشه په رښتیا خاندي
۳۸۶ په رښتیا دي محبت نه دئ "حنانه"
په دا څه شو پر کاغذ کوي کښناندي ۲۸۲۲

(۱) چاپي دیوان: پر بیابان باندي (2) چاپي دیوان: د منجم ګران دئ. (3) دا غزل په(ب) او چاپي دیوانو کي نسته
(4) په بله نسخه کي دا غزل د دال د ردیف ده. (5) دا غزل په(ب) او چاپي دیوانو کي نسته.

توري زلفي دي خورې په رخسار باندي(1) د شاهين وزر خواره شي پر ښکار باندي(2)
زما د مرګ احوال ساتي د يار له سترګو نه کوي د مرګ خبر پر بيمار باندي
ستا پر زلفو باندي زړونه سره ټول دي لکه جمع شي چوغکي پر مار باندي
چي دي غشی تر زړه ووت په خبر نه شوم آفرين دي وي پر هسي ګُزار باندي
مخ دي هسي دئ ښکاره په نوي خط کښي لکه ګل چي وغوړېږي پر خار باندي
په خپل ځای باندي هر کوږ ترسم ښه ايسي لکه زلفي د نګار پر عُذار باندي

۳۸۷ زه "حنان" به سرور پورته کړم له قبره
که مي يار وکړ ګُذر پر مزار باندي ۲۸۲۹

ستا په غم کي به تر کومه يم بندي مګر نه لري بندي ستا خورسندي
دا د غم شپي به تر کومه تېرومه(۳) چي مدام(۴) زما زاري ده ستا توندي
عاشق کله د رقيب خبره وړای شي له حريفه سره تل بويه ګوندي
په خبرو يي باور مه کړه دلبره چي رقيب مي هر ساعت درته غندي
سرو قد که سازش نه که عيب نه دئ سروه نه ده چا ليدلي پيوندي(۵)
پر يوه قرار ثابت دا جهان نه دئ(۶) پيدا شوي ده پستي و بلندي
واړه ستا د بي نيازۍ نه دئ نو څه دئ چي دي زه د درست عالم کړم ريشخندي(۷)

۳۸۸ وعده وکړې په دروغو دا څه کار دئ
له "حنانه" سره مه کوه رندي ۲۸۳۷

دا څه زلفي، څه رخسار او څه ذقن دئ څه سنبل او څه ګلاب څه نسترن دئ
دا څه مخ دئ دا څه زلفي دا څه خط دئ(۸) څه لاله، څه بنفشه، څه ياسمن دئ
دا څه خال دا څه جبين دا څه تمکين دئ څه پادشاه دئ دا څه تخت، څه نشستن دئ(۹)
دا څه قد دئ دا څه سترګي دا څه مخ دئ دا څه سروه، څه نرګس دا څه ګلشن دئ
څه سبزه ده څه ګلاب دئ څه غوټچه ده دا څه خط دئ څه عُذار دا څه دهن دئ
څه مژګان دي، څه ابرو دي څه کاته دي دا څه غشی، څه لينده دا څه زدن دئ
دا څه لب دئ، دا څه غاښ دئ دا څه ناز دئ څه مرجان دئ څه ګوهر دئ دا څه فن دئ(۱۰)

۳۸۹ دا څه يار دا څه "حنان" دا څه اغيار دئ(۱۱)
دا څه ګل دا څه بلبل دا څه زغن دئ ۲۸۴۵

د دوزخ تر او بتر د يار بېلتون دئ په سينه کښي مي زړه سوئ اندرون دئ
چي را ياد يي خيال د زلفو شي هغه دم د نافي په دود غذا مي د زړه خون دئ
لکه کونده د اشنای له غمه ژاړي که رستم د زماني که افلاطون دئ (1)

---

(۱) دا غزل په (ب) او چاپي دېوانو کي نسته. (2) په بله نسخه کي دا غزل د دال د رديف ده. (3) چاپي دېوان: تېرومزه. (۴) چاپي دېوان: چي همېش. (۵) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (۶) چاپي دېوان: نه وي. (۷) دا بيت په اصل کي نسته.
(۸) چاپي دېوان: "دا څه مخ دئ دا څه خط دئ دا څه زلفي". (۹) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (۱۰) دا بيت په اصل کي نسته. (۱۱) اصل: "دا څه يار دا څه اغيار دا څه حنان دئ".
(۱) ب:-

که قیامت چا په دنیا لیدلی نه دئ / جدايي د یار قیامت، بلکي افزون دئ
شپه و ورځ چي د اشنای له هجره ژاړم(2) / یوه سترګه مي دجله بله جیحون دئ
کباب کړئ جدايي د خپل اشنای یم(3) / چي له درده مي پاره پاره لړمون دئ

۳۹۰ پـه مرګ هیخ سړی رضا نه وي "حنانه" ۲۸۵۲
د وداع په ساعت مرګ بِه، تر ژوندون دئ

هسي نه چي یو عاشق تنها محزون دئ / ګذران د درست جهان په څګر خون دئ
چي له طمع لاس کوتاه که تل به خوښ وي / په ثلور فصله د سروي پوښ زرغون دئ
لار و زړه ته نه لري کړي خبري / د درګاه د حلقي ځای څکه بیرون دئ(4)
د غفلت ګرز پاڅوي د سهار اوښي(5) / د ژوند چرک لره(6) پیري سپیدي صابون دئ
چي يې کور پر اندازه د خپل بدن وي / مچمچۍ په دود يې تل شیرین ژوندون دئ
چي له نفسه سره ښه کړي لا بتر شي / لېونی سپی د احسان کله ممنون دئ

391 لاس به وا نه خلي تر مرګه ستا له مینې ۲۸۵۹
په دا جهل کي "حنان" هغه پښتون دئ

بیايي لاس د چا په وینو کي رنګین دئ / دا شوخ چشم چي فتنه د اهل دین دئ
ځو به ګرزوم په مخ کي سپر د صبر / چي په لاس کي يې نیولئ تېغ د کین دئ
چي د مخ په خیال کي تل په وینو ژاړم(7) / زما له اوښو يې کوڅه خلد برین دئ
چي یو ښکلی چیري وینې(8) څغلوي مي / زړه مي نه دئ دا دښمن پهلو نشین دئ
په آئینه کي چي ځان ګوري په غلا ګوري / ښایسته دلبر مي هسي شرمګین دئ
ستا د زلفو په سودا کي مي زیان نشته / په تکرار مي پوښتېدلئ شانه بین دئ

392 پر "حنان" باندي د مشکو باران اوري ۲۸۶۶
چي په خیال کي يې د یار خط مشکین دئ

دايي لاس د کوم مظلوم په وینو سره دي / چي له ګوتو يې د وینو تويېده دي
مشق د چا د خونریزۍ کړي خبر نه یم(9) / چي له سترګو يې د وینو څڅېده دي
زلفي وروځي، سترګي خط، خال و رخسار هم / دغه شپږ زما په قتل سره مله دي
له نوخطو(10) خواست د زني د سبب بویه / د پخي مېوي له ښاخه پرېکېده دي

لکه کونده چي ژړا کا هسي ژاړي / د اشنای په غم د عصر افلاطون دئ

(2) ب: له غمه ژاړم. (3) ب: اشنا یم. (4) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته. (5) چاپي دېوان: د صحرا اوښي؟.
(6) چاپي دېوان: چرک ته. (7) چاپي دېوان: "چي په خیال يې د مخ تل ژاړم په وینو "(8) چاپي دېوان: چیرته مومي.
(9) چاپي دېوان: نه پوهېږم. (10) چاپي دېوان: د نو خطو.

ښادي څه غواړي په عشق کې د ګلرخو — تمامي عمر د زړونو سولېده دي
که په زور رستم، په عقل افلاطون وي — د زارۍ واښه يې ترکو ته[1] په خوله دي

393 و حميد ته هيڅ دئ ستا شعر "حنانه"
د کبلي له مستة شپېره[2] سره څه دي ٢٨٧٣

ستا د مخ چې جويان نه دئ — د بويا دد دئ انسان نه دئ
چې سر نه بازي دلبره — دا ستا وصل اسان نه دئ
ستا د خولې له شباهته — کوم دئ ګل چې خندان نه دئ
ستا د سترګو له هيبته — آهو مخ پر بيابان نه دئ
کوم دئ زړه چې ستا له هجره — تمام عمر ګريان نه دئ
زه و هغه ته حيران يم — چې تا ويني حيران نه دئ

394 ستا د مخ عاشقان ډېر دي
له دا جمعې "حنان" نه دئ ٢٨٨٠

د اشناى له لوري سلام راغلئ دئ — پر دواړه لېمو باندي مې منلئ دئ
قاصده جار دي تر قدمو شم — حال راته وايه چې يې ويلئ دئ
تکرار کوه پر هره خبره — چې خوږمن زړه مې له ځايه تللئ دئ
دمه مې ستا په ويلو کېږي — حال راته وايه چې دي ساتلئ[3] دئ
د وصلت زېرى را باندي وکړه — زړه مې هجران په غمو نتلئ دئ
تللئ نفس مې بيا بيرته راغئ — سلام د يار چې مې اورېدلئ[4] دئ

395 د وصل ګل بې "حنانه" بوی کړم
د هجر خار مې تر زړه ختلئ دئ ٢٨٨٧

ستا له غمه مې مدام هسې زګېروی دئ — چې طبيب له دغه درده په وی وی دئ[5]
لکه نى مدام فرياد و فغان کاندي — هغه زړه چې ستا د عشق په تېغ سوری دئ
خواست پر وخت باندي کوه د نوخطانو[6] — مسافر د بل هيواد په زړه نری دئ
هرچې پرېوزي د ختو طمع يې نشته — ستا د زني يو عجب عميق کوهی دئ
حاجت ستا و تېغ ته نشته مري په خپله — هر عاشق جدا جدا لکه ماهی دئ
که رقيب دا ستا په مخ که په ما رَخه — د خاوند له مخه سپی لکه زمری دئ

396 ستا د زلفو په ځنځير تړلئ بويه
"حنان" وينم نن سبا چې لېونی دئ ٢٨٩٤

---

(١) چاپي دېوان: واښه و ترکو ته (2) چاپي دېوان: د مست شپره سره. (3) ب: څه دی. (4) ب: اوربدلي. (5) دا غزل په اصل او "ب" کي نسته. (6) دا بيت دوې څپې کم دئ د (باندي) کلمه ما پر زياته کړې ده.

بېهــــوده کــــړې و خوبـــانو تـــه زاري | نـه منـي لـه ډېـره کبـره سـتا خـواري
پــه څـه طمـع لـه گلرخـو د دوام کـړې | چالیـــــدلې ده د گــــل وفـــــاداري
پرمحـــک د اهــل دلــو نــه صـــافېږي | چـي گـداز نـه کـه د عشـق گـره نـاري [1]
غفلـت مـه کـوه د خـط پـر وخـت د زلفـو | حــذر بويــه لـــه مـــارانو بهـــاري
نـه خپلېـږي پـه احسـان رقيـب بـې مخـه | څـه پـوهېږي يـاغي خـر پـه آبـداري
پــه مـروت پـه مـدارا کلـه پـوهېږي | پـر سـرکوزو [2] بانـدي نـه کېـږي سـواري

397 چـي مـي [3] يـار کـړه د رقيـب نـا پوهي خوښـه
لــــه "حنانــــه" ښخـــــه ولاړه هوښـــــياري ۲۹۰۱

پــــر چمـــن پيـــدا شـــو خـــط زنگـــاري | ســــاقي راوړه نــــن شــــراب گلنــــاري [4]
پـــه گلشـــن کـــي ســـتا د مـــخ تجلّـــی وشـــوه | دا چـــي هســـي ده د گـــل چهـــره نـــاري [5]
مـا وې عـرض بـه د تنـگ زړه دا سـتا پـر خولـه کړم [6] | و مـــي نـــه لیـــده [7] خولـــه، هېـــره شـــوه زاري
د يمـــن د لعـــل قيمـــت دي لبـــو مـــات کـــړ | تنگـــه خولـــه دي پـــه خنـــدا گهربـــاري
پــــر عصـــا نـــرگس تکيـــه کـــړې پـــه دا ده [8] | چـــي ور پـــېښ شـــوه [9] ســـتا د ســـترگو بېمـــاري
پـــه بيضـــه کـــي د عُنقـــا بـــه تـــري خـــلاص نـــه شـــي | د خيـــال بـــاز مـــي د مضـــمونو [10] دئ ښـــکاري

398 چـــي لـــه خـــاورو هســـي رنـــگ بشـــر پيـــدا کـــه
صُـــــــنع وگـــــــوره "حنانـــــــه" د بـــــــاري ۲۹۰۸

چـي يـې [11] سـترگي کـړې د نـاز پـه رنجـو تـوري | لـه کتـو يـې فتنـې پـاڅي پـر هـر لـوري
تـه زاهـد چـي دم د صـبر پـر مـا لـولې | پـه پوکـل مـي اور تـازه شـو مـه کـړه نـوري
سـترگي نـه دي دغـه سـحر [12] د فرنـگ دئ | چـي بـلا څنـي پـاڅېږي آدم خـوري
رهزنـي يـې لـه چـا زده کَـړه دا سـتا سـترگو | چـي مـدام پرځـای د سـترو لاري گـوري
غـاښ يـې هسـي پـه سـرو لبـو کـي نمـايېږي | لکـه کلـه [13] پـه لالـه کـي ژالـه اوري
پـه يـوه نگـاه [14] ادا کـړم شـوخو سـترگو | چـي خـوړلئ مـي دئ غشـی [15] پـوريووري

لــه "حنانــه" پــه افــلاس شــوه مينــه پاتــه
399 چــي د وخــت خوبــان ښايســت پــه زرو پلــوري [16] ۲۹۱۵

---

(۱) چاپي دېوان "چي گدا رنگه د عشق کړي ناري ".(2) چاپي دېوان پر سرکوزي (3) چاپي دېوان چي بې (4) چاپي دېوان-

ساقي راوړه نن شراب گلناري | چي پيدا شو خط زنگاري

(5) چاپي دېوان-

په پياله کي د گل توی سبا شراب کړه | په يوه پياله شو مخ د گل ناري

(6) چاپي دېوان: "ما وې عرض به تنگ زړه کړم ستا و خوله ته " (7) چاپي دېوان: چي مي نه ليده. (8) چاپي دېوان: کړې ده ولي. (9) چاپي دېوان: شوه ور پېښه. (10) چاپي دېوان: د مضمون دئ. (11) چاپي دېوان: چي دي. (12) چاپي دېوان: سترگي نه دي گو سحر. (13) چاپي دېوان: گويا عين. (14) چاپي دېوان: په يوه وار يې. (15) چاپي دېوان:
د مستانو غشی وزي. (16) اصل: ښايست پلوري.

هغه څوک چي جام د لبو د دلبر خوري   هم هغه پر دا دنيا آب کوثر خوري
چي سيالي کوي د يار له شوخو سترګو   همېشه لکه بادام کاني پر سر خوري
چي ارمان د يار د خولي لري په زړه کي   د غونچي په دود مدام خون جګر خوري
دلنشين چي يې شي خيال د باڼو ګانو   هغه هر ساعت[1] پر زړه باندي خنجر خوري
د جفا تاب يې عاشق تر کومه راوړي   زهر هم[2] سړی له جوره په قدر خوري
چي سياه بخته شي په عشق کي مطلب مومي[3]   لکه زلفي د زنخ د سبب ثمر خوري

۴۰۰   ګرد اګرد يې پر خوله خط نه دئ "حنانه"
مورچه ګان سره تول شوي دي شکر خوري   ۲۹۲۲

سړی کله له نصيبه زيات و کم خوري   که هزار رنګه مېوې طعام هردم خوري[4]
سر و کار چي د دنيا په سود و زيان شي   توري وينې همېشه لکه قلم خوري
چي سفر له ځانه وکه په خپل کور کي   د آسيا په دود يې رزق تمام عالم خوري
چي بېځايه کړي خندا کس و ناکس ته   د ژوند وينه لکه ګل په هر قدم خوري
شوخ کاته يې هيڅ اشنا په رنجو نه شوه   دا په دا چي له سياهيه[5] آهو رم خوري
د فلک جور ناتوان سړی توانا کړي[6]   محکمېږي څو چي تاب رشته محکم خوري

۴۰۱   د عمل توښه يې نه، سفر په خوا دئ
دا "حنان" له دغه غمه د زړه نم[7] خوري   ۲۹۲۹

يار که ولاړ له ما، نظر يې زما پر لوري   له ليندی که غشی ځي[8] ليندی ته ګوري
د شبنم عينکي ګل پر سترګو کښېږدي   چي و خط ته د رخسار د مصحف ګوري[9]
د حليم سړي له قهره[10] ايمن مه شه   ودانی کړي ربز مربز چي مځکه نبوري
بېنوا لکه مېوه له تماشو يم   چي زه ورشم بهار مخ که پر بل لوري
مستفيض يې يم له خطه ځخه ځکه   پر خاطر چي مي[11] د مشکو باران اوري
په يوه کاته[12] يې ګونګ کړم نه پوهېږم   چي يې سترګي کړي د ناز په رنجو توري
چي کاغذ، قلم، دوات کړي نرګس جمع   تعريف ستا د سترګو کاږي په له پوري[13]

۴۰۲   په فرياد يې غافل زړه وېښ کړه "حنانه"
دغه کوڼ په غوږو نه اروي تش ګوري[14]   ۲۹۳۷

ناچاری کړم له اشنايه ځخه ليري   چي تل اروم د رقيب سړي خبري

---

(١) چاپي دېوان: هغه ساعت. (2) چاپي دېوان: زهر هر سړی. (3) چاپي دېوان: مقصود مومي. (4) چاپي دېوان: "که زر رنګه طعامونه په هر دم خوري". (5) چاپي دېوان: له سياهي يې. (6) چاپي دېوان: ناتوان سړی ناتوان کړي.
(7) چاپي دېوان: د زړه غم. (8) چاپي دېوان: غشی ولاړ. (9) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (10) چاپي دېوان: د حليم له خشم قهره.
(11) چاپي دېوان: چي يې. (12) چاپي دېوان: په يوه نګاه. (13) دا بيت په اصل کي نسته. (14) دا مقطع په يوه بله نسخه کي داسي ده:-

خپل حاجت په نيمه شپه غواړه "حنانه"   چي د فضل دريې نه دئ هرګز پوري

مـوږ پـه سـوي يـو زاهـد تـه پرهېـز کـړه   عاشــقي نــه ده تحقيــق دئ اورد ســري
د ګلرخـو پــه وصـــال هغــه خورســند وي   چــي مــدام د يــار د غــم ســکروټي نغــري
د جنـــت معاملـــه تـــه کـــوه زاهـــده   عاشق نه ګوري په عشق کي نـږدې ليـري
د عشـــق درد و هغـــه چاتـــه معلـــومېږي   چــي پــوخ شـوئ وي يـو وار لـه دغـه شري
چـي تعريـف د شـکر لـب د خـولې پـه کـاږم   د قلـم لـه نـي مـي تـويي شـي[1] شـکري

۴۰۳ ”حنـان“ دُر کـړه را بيـرون د زړه لـه بحـره[2] ۲۹۴۴
ولـي نـې[3] را نيسـي هيڅـوک پـه کـودري

عاشـقي راتـه يکسـان کـړه نـږدې ليـري   لکـــه يـــو وي پـــر رانـــده لـــوړې ژوري
را ښـکاره يـي نـه شـو هـيڅ د لبـو لعـل   تويـــوم کـــه لـــه چشـــمانو مرغلـــري
کـه پـه خـوب کـي[4] چيرتـه وصـل شـم لـه يـاره   اوروي را بانـــدي ژر آســـمان تـــوکري
ســري ســري اوښــي تويــوم د ده خنــدا ده   وي و ورکـــي تـــه يکســـان لعـــل و کـــودري
زلفـي وروځـي خـال و خـط مصـلحتي شـوه   چي يـې وکـړې زمـا د مـرګ پـه بـاب خبـري[5]
کاروانســرای مــي شــوه ســينه د ســلو لارو   چـــي مـــدام پـــر اړوي د غـــم ميســـيري[6]

۴۰۴ د هـــوا مرغـــان يـــې واړه پـــه ژړا کـــړه ۲۹۵۱
چـــي ”حنـــان“ وايـــي د يـــار د غـــم ســـندري

چـي خوبـان جلـوه پـه قـدر پـه قامـت کـړي   پـر عاشق باندي پـه خـوا تـر مـرګ قيامـت کـړي[7]
پـه محـراب کـي سـتا د وروځـو بـي لـه خيالـه   چـا ليـدلئ نـه دئ مسـت چـي امامـت کـړي
چـي سـتا خيـال مـي لـه خـاطره څخـه درومـي   روح لـه تنـه څخـه تـرک د اقامــت کـړي
خوبـان څـه غـرور د مـخ پـه صـفايي کـه   دا د خـط سـياهي بـي ژر پـه نـدامت کـړي
کـه ظـاهر وسـله د جنـګ نـه لـري څـه شـو   عاشـقان جنـګ پـه شمشـېر د کرامـت کـړي
بېـروي چـي مـي مـدام د عشـق لـه اوره   دا زاهـد دي اول خپـل ځـان سـلامت کـړي

۴۰۵ کـه خبـر شـي څـوک دا سـتا د دلبريـه ۲۹۵۸
نـه ښـايېږي چـي ”حنـان“ دي ملامـت کـړي

کـه يـو خـل و خپلـو زلفـو تـه نظـر کـړي   نـور بـه زمـا لـه پرېشـانيه ځـان خبـر کـړي
خـوش قلمـه صـحيفه ژر ژر تـويېږي   تـور خـط سـتا د مـخ خطـر دئ کـه بـاور کـړي
ميخـا نـي دوي، دوه محرابـه پـر يـوه ځـای   سـتا بـي وروځـو سـترګو نشـته کـه نظـر کـړي[8]

---

(۱) چاپي دېوان: تويي شوې. (2) چاپي دېوان: "حنان بيا څه دُر له ژبي څخه توی کړه". (3) نې= نه يې. (4) "کي" په اصل کي نسته. (5) چاپي دېوان: "چي يې زماد مرګ په باب وکړې خبري". (6) د غه کلمه په چاپي دېوان کي همدا راز ده په اصل کي مي و نه سوای لوستلای. (7) دا غزله په اصل کي نسته. (8) چاپي دېوان: که باور کړې.

نیلو فر(1) به دي شي نن له ثقالته   که یو ځل د ګل د بوی قبا په بر کړي
دوعا ګوی چي د چا مري په خپه کېږي   ته پر څه زما په مرګ سره اختر کړي
توري زلفي، توري وروځي، توري سترګي   شوې سیاه پوښه چي د چا خاوري په سر کړي(2)

۴۰۲   چي و تنګي خولې ته لار د عقل نشته(3)   ۲۹۶۵
بنایي دا غزل "حنانه" مختصر کړي

لا تر څو بېغمه خوب پرپالنګ پاس کړي   او به خور لکه اورنګ په زري طاس کړي
شاهسواران د زماني شوه تر پښو لاندي   ته لا څه(4) هوا هوس د زین و آس کړي
بیا هاله که ارمان کړې فایده به نه که(5)   چي د عمر غنم لو د مرګ په داس کړي
مرګه جارو کړه ډېر کورونه د خانانو   ته لا فکر د اسباب و د اساس کړي
د دنیا که چیر ته وران در څخه کار شي   هغه دم له خدا خفه شې کوز و پاس کړي
میخانې ته په څه ذوق و په شوق ځغلې   او کعبه(6) چي د خدای کور دئ ترې هراس کړي

۴۰۷   باطن خورې د سرو غوښي بېره نه کړې   ۲۹۷۲
و "حنان" و ته ځان خضر مهتر الیاس کړې

که یو ځلي جام د عشق له میو نوش کړي   د جهان ښادۍ به واړه فراموش کړي(7)
د منصور مقام به مومې تل تر تله   که د عشق د خاکسارۍ حلقه په ګوش کړي
همېشه به و حشت خورې له خپله ځانه   که له جام حقیقي څه باده نوش کړي
کامل عشق به دي تر ځایه پوري بوزي   که تکیه د پیر کامل استاد په دوش کړي
هم هغه ساعت به ورشې تر مطلبه   که له ځانه څخه لېري عقل و هوش کړي
د غونچې په دود د زړه ویني غذا که   که هوا د ګلرخانو د آغوش کړي

۴۰۸   ته به خپلي خر مهرې پر ېږدې حاسده   ۲۹۷۹
د "حنان" د شعر دُر یو وار په ګوش کړي

چي(۸) رحمان رحیم دي نوم دئ د ځان کړئ   له درګاهه(۹) دي هیڅوک نه ځي نیمګړی
تل به وي په دواړو کونو کي سرخرویه   چي دا ستا(۱۰) په عبادت کاندي ځان سترې
په آسانه به د غم له څاه و خېژي   چي په لاس یې وي دا ستا د قرآن(۱۱) پړی
د غافل دا د دنیا لو یي ببځاده   لکه باد واخلي اسمان لره خسړی

(۱) چاپي دېوان: پېروژه. (2) دا بیت په اصل کي نسته، ځای یې تش ور ته پرې ایښئ دئ. (3) چاپي دېوان: "چي و تنګه خوله تې لار د چا و نه شوه ". (4) چاپي دیوان: ته لا څو. (5) چاپي دیوان: به نه وي. (۲) چاپي دېوان: او مسجد. (۷) دا غزله په چاپي دیوان کي نسته. (۸) په چا پي دېوان کي: "چي " نسته. (۹) چاپي دېوان: له درباره. (۱۰) چاپي دېوان: څوک چي ستا. (۱۱) چاپي دېوان: دا ستا د کلام.

بېهوده د زرق د پاره سرګردان یو[1]   ته رازق زمونږ د رزق یې[2] پوروړی
دا سوړ زړه به له سینې د باندې باسم   ساته نه شي که هرڅو عزیز وي مړی

۴۰۹   د "حنان" ګناه ور عفوه کړه حنانه   ۲۹۸۶
چې یې نوم ستا د نامه همسایه کړئ

بیا دې دواړه سترګې توري په جادو کړې   مسخرې ځکه په سترګو د آهو کړې
سیاه بختي چې را ولې زما و زړه ته   دا په دا ته[3] شانه ګډه په ګېسو کړې
د جفا په تېغ دې قتل عاشقان کړه   چې له قصده د رقیب ځای پر پهلو کړې
عاشق ولې[4] ستا له زلفو ګله کاندي   قتلول د عاشقانو په ابرو کړې
د هجران تېغ مې سینه پاره پاره کړه   په وصلت که مې[5] زخمونه را رفو کړې
رنځ د عشق مې نه ورکېږي اې طبیبه   که هر څو را پورې ستا د پند دارو کړې[6]

۴۱۰   چې تر سترګو یې رودونه ځي پوهېږم   ۲۹۹۳
چې "حنان" به په دې اوښو کې لاهو کړې

که رخسار له شاپېریو روبرو کړې[7]   له ګلشنه د ارم به یې په هو کړې[8]
که عُذار ښکاره په باغ کښې کړې دلبره   منفعل به ځني ګل د شفتالو کړې
د مفتون عاشق به حال در ته ښکاره شي   آئینه که و رخسار ته روبرو کړې
و بې نه کاږي تصویر د شوخو سترګو   موی قلم که له مژګانو د آهو کړې
که و باغ ته خرامان شي سرو قده   عاشقان به قُمري طوره په کوکو کړې
د ښایست مثل یې کله پیدا کېږي   خو بریان که سره جمع د هرسو کړې

۴۱۱   د عشق بحر ته به د شعر جهاز کښېږدې   ۳۰۰۰
اې "حنانه" که سر پور ته له زانو کړې

ما وې بیا دې پر مخ زلفې را خورې کړې   ویل ستا په خوله مې بیا خاوري ایرې کړې
ما وې وایه څه ارمان لرې په زړه کې   ول[9] منګولې که مې ستا په وینو سرې کړې
ما وې کله به مې وژنې چې خبر شم   ول[10] چړې مې د هجران در ته تېرې کړې
ما وې کله به دا ستا له غمه خلاص شم   ول[11] کباب که مې دا ستا د زړه قطرې کړې
ما وې کله به په مهر را ته ګورې   ویل[12] سترګې چې د وینو فوارې کړې

(۱) چاپي دېوان: دي. (2) چاپي دېوان: ته رازق د رزق د هر چا. (3) چاپي دېوان: دا په دا چې. (4) چاپي دېوان: عالم ولې. (5) چاپي دېوان: که په وصل مې. (6) دا بیت په چاپي دېوان کې نشته. (7) خطي نسخه: (کړ). (8) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کې نشته. (9)-(10)- (11) چاپي دېوان: وې. (12) چاپي دېوان: وې یې.

ما وي سترګي مې د وينو فواري دي
ول(1) له غمه چې سينه پارې پارې کړې

۴۱۲ ماوي کله به "حنان" په وصل ښاد کړې
ول(2) هاله چې اندېښنې له غيرو پرې کړې ۳۰۷

په ښکاره پر سر بګړی د ملايي کړي
او په زړه کي دي پټې(3) زهد ريايي کړي

د موسٰی په دود ظاهر ځي کوه طور ته
په باطن لکه فرعون خدايي کړي

له دې خپلي بې فهمی وتلای نه شي(4)
افلاطون و ځان ته وايي دانايي کړي

همېشه حلال حرام در باندي يو دي
غولونه(5) په خرقه د ګدايي کړي

په باطن دي د شيطان جلب نيولئ
په ظاهره تسبيح و اخلي پارسايي کړي

له عالمه له فقيره خخه تښتي
له فاسقه له فاجره آشنايي کړي

۴۱۳ دا فعلونه ګل په تا کې دي "حنانه"
بيا و نورو و ته خه شکر خايي کړي ۳۰۱۴

را پسې دا ستا د غم کرکنډي(6) رغړي
بل دي(7) زه کرم ننداره د درست وګړي

مداماً سېلاب د اوښو يم اخيستئ
که و بوتي ته لاس کړم له بېخه لوړي

بيا ښامار د جنون خوله کړه را ته وازه
چې و زلفو ته دي ما لاسونه وړي(8)

چې کښېني پر زړه مې کښېني سل آفته
چې پاڅېږي پاڅوي د لحد مړي

دا چې بيا نن مصلحت کړي له رقيبه
له دغه هيبته زړه را خه رغړي

واړه درد د عاشقی دئ را پېښ شوئ(9)
عقل و هوش شوه په دوا را پوري سترې

۴۱۴ چې تعريف دا ستا د خولې که شکر لبه
دا ګفتار د "حنان" خوند کوي د ګوړي ۳۰۲۱

چې له کبره پر سر ږدي کړه بګړی
خود به اوري دغه ستا د خيال بېړی(10)

د دنيا له بدو چارو لاس نه اخلي
که دي ږېره سپينه شوه لکه ورۍ

د لحد تاريکه خونه به دي ځای وي
رسوي پر خه آسمان لره ماڼۍ

د جمله بلاوو سر حب د دنيا دئ
ته پر خه کړې د دنيا پر مال اړۍ

د ځوانيه چاري مه کړه په پيرۍ کې
له سپين ږيرو سره نه ښايي خړۍ

---

(۱) - (2) چاپي دېوان: وې. (3) چاپي دېوان: پټ په زړه کي ولي. (4) چاپي دېوان: "د دې خپلي بې عقلۍ دوا کړای نه شې ". (5) چاپي دېوان: غولېده تل. (6) چاپي دېوان: کرکنده. (7) چاپي دېوان: چي دي زه کړم. (8) چاپي دېوان: "چي مي وليدې دا ستا زلفي تاوکړي ". (9) چاپي دېوان: "عارض شوئ را ته درد د عاشقۍ دئ ". (10) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته

د کېمخواب و د اطلسو هوا خوار کړې　　قناعت کړه په کرباس و په شړۍ

۴۱۵ د دنیا په ښایست مه غولېږه "حنانه"
دا زړه بوډۍ ده، اینبې دي دړۍ ۳۰۲۸

پر بتانو مینه کاندي درست وګړي　　د یوه یوه په لاس د مجاز پړي
که له لمره ځخه باج غوارم ښایېږي　　ستا له مخه مې د حُسن زکوت وړي
ماهانه مې(1) ستا د حُسن په دولت کې　　دوې بوسې دي بخت مې دا برات راوړي
تن مې وران کړ ډېرو اوښو خبر نه یم(2)　　له سېلابه سره څه که نېزه وړي
و ګلرخو و ته ګل رنګه محبوب شي　　چې یې داغ لکه لاله له ځا(3) راوړي
ستا د سترګو په دا سرو ناغو پوهېږم　　چې شمېرلئ یم د وینو پوروړي

۴۱۶ زه "حنان" د یار په غم لکه ګل وا شوم
که "رحمان" و د اشنا له لاسه ستړي ۳۰۳۵

چې مې ولیدې د ترکو سترګي غوړي　　نه خلاصېږم په هیڅ شان له دغه کوړي(4)
سره لبان، سره یې نوکان، سورکۍ یې ژبه　　په سره اور مې کړوي د صورت دړي
ګردۍ خوله، ګردي غاښونه، ګردۍ زنې(5)　　زما و مخ تې اچولي دي سل اړي
اوږدې زلفې، اوږدې وروځې، اوږدې سترګې　　په اوږده امید یې زه کړم دړي وړي
نرۍ ملا او نرۍ ګوتې، نرۍ شونډې　　تر وېښته یم نرۍ کړئ دغه کوړي
د راحت پر بستر پروت د مخمل پخه　　بې له دوی راته اغزي شي د کروړي

۴۱۷ جلب و نیسه "حنانه" کله کېږي
په پښتو کې له حمید سره جګړي ۳۰۴۲

د هجران له لاسه پروت یم بوړي بوړي　　رقیبان دي لازیاتي که را ته غوړي(6)
ستا د لب شکري نه ښایي رقیب ته　　د خنزیر خوراک یا شاروي یا غابوړي
ستا د وصل ښادي نه ده مالید لې　　رقیبان مې نور پر څه غوړونه مروړي
له رقیبه په هیڅ وخت کې نه خلاصېږم　　نه په ژمې، نه په دوبي نه په اوړي
چې د خیال د وصل باغ دي راته جوړ کړم　　رقیبان که ژر نخرې را باندي جوړي
د بخت آس مې دئ په خته کې بوښت شوئ　　رقیبان دي لا پر اچوي خرڅوړي

۴۱۸ ډېر احتیاط ځني کوه میرزا "حنانه"
رقیبان یې په معنٰی سپي دي خروړي ۳۰۴۹

---

(۱) چاپي دېوان: مهینه.(2) چاپي دېوان: "تن مي یوورړ ډېرو اوښو په واک نه یم ".(3) چاپي دېوان: له ځان.
(4) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته، په دا بله نسخه کي هم نسته. (5) زنې =زنه یې. (6) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته.

په کتو له زاهدانو څخه توان وړي
د مخ خیال یې له عاشقه خان و مان وړي

په خبرو په مانې(1) ، په ناز په جور
زړه په هرصورت له ما څخه آسان وړي ترازو له

کې(2) هر څو شونډو ته ګورم نه مرېږم
ستر ګو لوزه کوم مرجان وړي(3)

د جنت مېوې یې مخ کړي له ما هېرې(4)
بې تکلیفه مې زړه سېب د زنخدان وړي

چې هستي مې وه د صبر اوښو یووړه(5)
خس و خار له آبادۍ څخه طوفان وړي

خیال بې(6) څه یوسي زما له خوار صورته
له خرابه ملکه باج کله سلطان وړي

۴۱۹ کې هر څو ځني ساتم نه ساته کېږي ۳۰۵۲
خوبرویان په کرشمه زړه د "حنان" وړي

چې کچکول د ګدا یې په لاس نمر ګرزي
دا د چا د مخ په خیال در په در ګرزي

دا د چا د تورو زلفو له پرتوه
په د ماغ کښې چې مې بوی د عنبر ګرزي

خیال د چا د مخ د شمعې را پېښ شوئ
چې پتنګ رنګه اسمان مې پر سر ګرزي

ډېرو اوښو مې اسمان په ګردش کښېیوست(7)
هره ژرنده د اوبو په قدر ګرزي

دا د چا د زنې څاه مې په خوب ولید
چې په خیال کښې مې چشمه د کوثر ګرزي

له فتنې د تورو سترګو بېغم مه شه
له آهو سره ښکاري په هنر ګرزي

۴۲۰ و نظر تې سینه ونسه "حنانه" ۳۰۶۳
دا په دا و تېره تُوري ته سپر ګرزي(8)

هر قاصد چې زما یار له ره نامه وړي
له جنونه پر خپل ځان کله جامه وړي(9)

زه هغه شوخ چشم قتل کړم بې دربغه
چې له سترګو یې په خواست آهو سُرمه وړي

که په ښکار زلفې کړې که د ماهیانو
یو د بل له خولې بې شَست لکه طعمه وړي

ستا د مخ د ګل له غمه په ګلشن کښې
بلبلان هر دم په زړه باندې تغمه وړي

د هغه ظالم له دیده امان غواړه
چې ایمان له زاهدانو په نغمه وړي

حذر کړه د بوالهوس له نا ترسیه
چې بوسه په ډېر حرص لکه لقمه وړي

۴۲۱ که هر څو وکړې توبې پر سر شې ماتې ۳۰۷۰
له "حنانه" زړه په تشه کرشمه وړي

عاشقان دې د خپل یار د وصال(10) ترېي
رقیبان یې لا زیاتې وهي پر پرې

نه مرېږي ستا په دید د رقیب سترګې
ماړه نه شي(11) په هیڅ شي، د اروا وړي

(۱) چاپي دېوان: مانېه. (2) کې = که یې. (3) دا بیت په چاپي دېوان کې نسته. (4) چاپي دېوان: "د جنت مېوه یې مخ کړې له ماهېره". (5) چاپي دېوان: "چې مې وه هستي د صبر اوښو یووړه". (6) بې = به یې. (7) "ب" "ډېرو اوښکو مې اسمان په ګردش کښېیووست. (8) دا په دا و تېرو تورو ته شپر ګرځي. (9) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کې نسته. (10) چاپي دېوان: د وصل ترېي. (11) چاپي دېوان: نه مرېږي.

دا يې زړه له تا مونـدلئ نه دئ څه دئ
رقیبان چې دي و ما ته اوربې مُوري

جفا جور، ظلم ستا د رقیب جور[1]
واړه زما په صورت اخته دي لکه سپږي

چې مې لاس په رقیب نه رسېږي څه کړم
له غیرته چې مې[2] خوړین شوه اینه سرې

که هر څو مې زارۍ کړې رقیب خپل نه شو
په احسان کله خپلېږي زوی د یږي

۴۲۲ د ”حنان“ د درد دوا دا ستا لبان دي
دا ګل قند يې شوه دوا[3] د دې زړ خوږي ۳۰۷۷

ستا له غمه شورش هسې را پېښیږي
چې پخپله مې د ستار پر سر خلاصېږي

کې نظر د شاپېرۍ و شي و مخ ته
تر ښيښې بې د فلک ناره تېرېږي

بې له تا هسې ضعیف یم[4] ګلرخساره
پر حُباب باندي[5] که پښه ږدم نه ماتېږي

په عوض کې يې روح واخله بوسه را کړه
دا متاع پس له څو ورځو ارزانېږي

څه تعریف يې کړم د پښو له نزاکته
چې رېزه د ښيښې ګل ور ته ښکارېږي

بې له ده زه په زړه تنګ لکه غونچه یم[6]
دی د ګل په شان چې زه نه یم غوړېږي[7]

۴۲۳ فکر ډېر د یار د خولې مه کړه ”حنانه“
چې سودا له ډېره فکره پیدا کېږي ۳۰۸۴

سره لبان د یار له خپلو ګویا کېږي
چې غونچه له برګه و وته[8] وا کېږي

سکوت نه کېږي حجاب د عشق د لاري
د مشک بوی په څو پردو کې رسوا کېږي

و ښه حُسن ته حاجت د سینګار نشته
شوخي سترګې بې تعلیمه ګویا کېږي

چا چې پرې کړ تعلق و یار ته رسي
ګرز چې پاته شي له سېله دریا کېږي

د نوخطو و رخسار ته ډېر مه ګوره
د پسرلي واوره زوال د بنا کېږي[9]

که په سوز مې یار خو ښېږي عیب نه دئ
د پتنګ په سول[10] د شمع خندا کېږي

۴۲۴ د ارواح قبض کېده را ته آسان دي
نه چې یار له ما ”حنانه“جدا کېږي ۳۰۹۱

لمر به ولې ستا له مخه نه شرمېږي
چې په هره ورځ را وخېژي بیا لوېږي

چې سپوږمۍ ځان په شپول پټ که سبب دا دئ
چې د حُسن له چپاوه[11] دي ببرېږي

سترګې کله وړي بهره له هغه مخه
چې کا ته يې په رخسار باندي ښوېږي

د غونچې په دود نازک دئ حیرانېږم
په نسیم د آه مې ولې نه نرمېږي

دید د سترګو يې په خط سره کم نه شو
په سبزه د آهو لار کله بندېږي[12]

(۱) چاپي دېوان: د رقیب وېره. (2) چاپي دېوان: له دغې غصې مي.(3) چاپي دېوان: دا ګل قند دی دوا.
(4) چاپي دېوان: بېلتانه هسې ضعیف کړم. (5) چاپي دېوان: پر حنا باندي. (6) چاپي دېوان: په زړه تنګه له غونچې یم.
(7) چاپي دېوان: دی د ګل په شان همېش خندان غوړېږي. (8) چاپي دېوان: له پاڼو ووته. (9) چاپي دېوان: د پناه کېږي. (10) چاپي دېوان: د پتنګ په سوو. (11) چاپي دېوان: له جفا و. (۱۲) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته.

په ژړا مي د تندي غوټه(1)وا نه کړه   ولي غوټه چي لنده شي لا ټينګېږي
زه که نه شم کړای خپل کار د بل تمام يم   که څه سم نه دئ سوهان بل په سمېږي(۲)

۴۲۵ دا د زلفو واريې خط تېر کړ "حنانه"
مورو مار پر يوه ځای کله چلېږي ۳۰۹۹

د عاشق له زلفو ولي ګيله کېږي   شپه چي هر رنګه اوږده وي سهار کېږي(۳)
زلفي خواست د چا کوي په خبر نه يم   بې تکليفه يې هردم و پښو ته لوېږي
دا چي وايي شپه د حشر ډېره لويه   د هجران تر شپې هېڅکله نه رسېږي
تماشو ته يو وا رايشه دلبره   ستا د عشق په تور مي وژني غوغا کېږي
راز د عشق مي عاقبت اوښو ښکاره کړ   چي د حال طفل محرم کړې رسوا کېږي
زاهد اوښي د ريا و خدای ته توی کړې   ارموني په مسجد کي مدام لوېږي

۴۲۶ د زاهد زهد هاله منم "حنانه"
په کوځه کي بې لاحول که تېرېږي ۳۱۰۶

په رموز د يار د شونډو يار پوهېږي   د ميخور حال له ساقي کله پټېږي
زړه مي ډک په خيال د زلفو(۴) عجب نه ده   که د مار مهرې زما له خولې تېرېږي
چي قدم مي يار پر سترګو باندي کښېښود   که زما کوځه کعبه بولي ښايېږي
له زړه و وت ګُلي خيال بې کړو وروځو   د خراب جماعت تل محراب ماتېږي
رقيب نه شي وړای بهره د يار له مخه   و خفاش ته د لمر څه نفع رسېږي
دا ورک زړه غواړم په اوښو پسي ځغلم   زخمي ښکار پر پله د وينو پيدا کېږي

۴۲۷ ته ناصح وا يې چي زوړ شوې مينه پرېږده
چي زړېږم زه "حنان" حرص مي زيا تېږي(۵) ۳۱۱۳

ستا له سترګو را معلوم شو(۶) افسون هسي   چي به ګډ که(۷) په عالم کي جنون هسي
نوي خط دي هسي چاري په مخ وکړې   چي د ښمن پر دښمن نه که شبخون هسي
ګلرخان دي اعتماد پر حُسن نه که   ژر تېرېږي لکه ورځ د پرون هسي
لکه غوښه چي کباب لره کوفته شي   ستا جفا مي دئ کوټلئ لړمون هسي(۸)
عرض حال و يار ته سم ويلای نه شم   لکه وايي پارسي ژبه پښتون هسي
لکه مور شي پر زوی بوره ډېره ژاړي   هره سترګه مي فراق کړه جيحون هسي

۴۲۸ عشق څېره د "حنان" ژړه کړه عالمه
څېره نه ژړوي تب د طاعون هسي ۳۱۲۰

---

(1) چاپي دېوان: د جبين غوټه. (۲) دا بيت په اصل کي نسته. (۳) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (۴) اصل: په خيال د ترکو. (۵) اصل: حرص زياتېږي، بله نسخه حرص ځوانېږي. (۶) چاپي دېوان: ستا د سترګو معلومېږي.
(۷) چاپي دېوان: چي يې ګډ کړه. (۸) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته.

دغه ستا د هجر درد دئ چي سر نيسي   خلاص لا نه وي بيا يې بارد ګر نيسي
خبر نه دي څوک د زړه په حال[1] بې اوښو   هلکان له لېو نيو[2] خبر نيسي
که ناصح[3] نصيحت کاندي زه يې څه کړم   چي خبره وي ببځا کله سر نيسي
هر اندام مي منتظر شي و پرهار ته   چي په لاس کي دلبر کله[4] خنجر نيسي
وار په وار يې د مخ پاڼي خط کړي لاندي   هسي ورو ورو لکه تندره چي لمر نيسي
ستا د سترګو و نظر ته مي زړه ونيو   لکه څوک و تېرو تُورو ته سپر نيسي

429 چي په ياد کړي "حنان" مخ د ګلرخانو
زړه يې داغ لکه لاله مکرر[5] نيسي 3127

په خبرو چي غونچه د ګلو وا شي   عندليب زما د زړه هاله ګويا شي[۲]
چيرته زه، د تنګي خولې خبره چيرته   په ګلزار کي به زما کله غونچه وا شي
د ملا خيال دي تر وينبته يم ضعيف کړئ   هسي رنګ چي د مېږي را ته هوا شي
که خبري صافي غواړې خوله بسته کړه   د خولې پټې ښيښې مې د بېر مصفا شي
که په حشر ګيله سر کړم له مهرويو   رنګ به ولاړ د لمر له مخه د جزا شي
چي يې و نيسم د خيال زلفي په لاس کي   سياه بختي لکه سايه را پسي را شي

430 له تيارې سره خوی و نيسه "حنانه"
چي د ستورو څراغ بې غوړو روښا شي 3134

چي يو ځل د يار پر زلفو برابر شي   ژر پخپله پرېشان هغه خبر شي
کاميابي په حيراني شي له ګلرخو   آئينې ته مدام وصل ميسر شي
چي يې و وهل[۷] امواج د حُسن بحر   را برسېره پر کنار د خط عنبر شي
د کږو خبرو لار و زړه ته نشته   له کجې د حلقې ځای بېرون تر در شي[۸]
د دولت اسباب فلک[۹] و ناکس ورکه   هُمای ګوره چي پر وچ هډوکي ور شي[۱۰]
خاموشي خوی کړه چي خلاص شې له آفته   د جرس په آواز هر رهزن خبر شي
اضطراب د زړه تر باغ صنوبر باسي   په ګلشن کي چي قامت يې جلوه ګر شي[۱۱]

431 بې رهبره هيڅ کار نه کېږي "حنانه"
پر هغه کاغذ قلم ځي چي مسطر شي 3142

عشق د عقل له تدبيره تازه تر شي   چي نمناک شي خار د دې صحرا نشتر شي
نه وي خوښ صاحب کماله په تشهير خپل   اوبه رنږ نه که[۱۲] هغه وخت چي ګوهر شي
په نامه کي مي حال تول د سوي زړه دئ   پر ببربېږم چي قاصد به خاکستر شي

(۱) چاپي دېوان: په حال د زړه (2) چاپي دېوان: له لېونو نه. (3) چاپي دېوان: که زاهد. (4) چاپي دېوان: صنم کله.
(5) اصل. مقرر. (۲) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (۷) چاپي دېوان: چي يې و وهي. (۸) دا بيت په چاپي دېوان کي نسته. (۹) چاپي دېوان: اسمان. (۱۰) چاپي دېوان: "همای و ګوره پر وچ هډو کښې ور شي". (۱۱) دا بيت په اصل کي نسته. (۱۲) چاپي دېوان: اوبه نه که رنږ.

د خط شپه د مخ په ورځ شوه هسې ګډه   ګمان نه کړم چې تر حشره به سحر شي
د قدم خاوري یې ما په دا رانجه کړې(۱)   ګوندې وي چې دُر د اوښو مې احمر شي
د معشوقِ هرځایي اشنایي مه کړه   چې په لمر پسې سر کوږ د ګل د لمرشي(۲)

۴۳۲   ستا د خط تعریف(۳) "حنان" کاږي ښایېږي   ۳۱۴۹
له قلمه که یې توی مشک و عنبر شي

زړه ور پسله مرګه لا(۴) ډېر دلاور شي   د ګرګ پوست ګوره چې پسله مرګه سپر شي(۵)
د کړې تُوري پرهار تر سمي زیات وي   که هر څو ظالم شي خم ظلم بتر شي
له یوې ښځا خبري فتنې پاڅي   د تمام خرمن کافي خاشه شرر شي
له رقیبه تښتېدم نه پوهېدلم   چې له سپي ښځه ډېر ځغلي زړه ور شي
د غم سوک چې پر خوله وخوري زړه بیدار شي   په وهل د در، د کور خلک خبر شي
د سړي چې شي بخت تور سعیَ ښځا ده   لینده هر څو چې پر ځان زور که چمبر شي

۴۳۳   ګیله خوشې کړي "حنان" له توره بخته   ۳۱۵۲
شپه که هر څو وي اوږده آخر سحر شي

په احوال که د عاشق معشوق مفهوم شي   هر معشوق به له عاشقه زیات مغموم شي(۶)
تواضع که تاته نه کړم خفه مه شه   چې سر کښته کړم نظر به مې محروم شي(۷)
چې غوڅ شوي وي(۸) په تېغ د یار د سترګو   د حساب پر ځای هغه کسان مرحوم شي
د سیاوش په دود به پاک له اوره ووزي   چې د نفس له مقتضْی ځخه معصوم شي
زما نامه په شکسته خط یار ته کاږه(۹)   چې مې حال د دې مات زړه ورته معلوم شي
د هغه شهید زیارت حج اکبر دئ   چې پرې کړئ یې د عشق په تېغ حلقوم شي
په قیامت به نابینا له قبره پاڅي   چې له دیده د اشنا دلته محروم شي(۱۰)

۴۳۴   له ناموې بغل ډک دئ نه یې لولي   ۳۱۷۴
دا په دا، نه چې د ریاد(۱۱) د "حنان" نوم شي

په جفا جفا مې زړه له تا لړزان شي   خپلې سترګي بې له تا راته توپان شي
د باڼو خدنګ یې(۱۲) نه راځي په سیل   که مې هر زړي زړي لکه نښان شي
عجب نه ده که په رحم چیرته را شي(۱۳)   د مېږي کړه مېلمه ګاهي سلیمان شي
ستا د عشق دریاب نا پایه زه ضعیف یم   و مېږي ته نرۍ جوی(1) لکه عمان شي

---

(۱)چاپي دېوان: "رانجه کړې مې دې ستا د قدم خاوري ".(2) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته (۳) چاپي دېوان: چې د خط وصف.(4) بله نسخه: له جنګه (۵) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته، په اصل کي شپږ بیته وه.تر مقطع وړاندي دوهم بیت له بلې نسخې را نقل سو.(6) د دې غزلي ردیف په چاپي دېوان کي "وي "دئ ماته د اصل ضبط "شي "موزون ښکاره سو. ځکه مې "شي " وکیښ.(۷) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته (۸) چاپي دېوان: سوئ دئ (۹) چاپي دېوان: کاږئ (۱۰) دا بیت په اصل کي نسته (۱۱) چاپي دېوان: نه چي پکښې.(۱۲)چاپي دېوان: خدنګ دي (۱۳)چاپي دېوان: که له مهره کله را شي.

(1)چاپي دېوان: لړاوبه (2)، (۳) کې= که یې.(۴) دا بیت په چاپي دېوان کي نسته (۵) چاپي دېوان: د ګدای تړک.(۲) چاپي دېوان: تر ساعته پناه کېږي (۷) چا پي دېوان: چې یې.(۸)چاپي دېوان: د تدبیر کښلي؟.(۹) چاپي دېوان: د خوار زړه.(۱۰) چاپي دېوان: د عالمه (۱۱) چاپي دېوان: بوی د ګلزار.(۱۲) چاپي دېوان: دنیا ګنه ده.(۱۳) چاپي دېوان: "نفس و خپلي مقتضا ته پربړده رام شي ".

چې دي خيال په خاطر را شي مضطرب شم — لکه پېښ چې د مفلس کره مهمان شي
تر ژوند مرګ ور لره بِه دئ په پېغور کې — اور ته ځکه ستیٚ تېره تر خپل ځان شي

۴۳۵ کبرجن اشنا يې کله غوږ پر نيسي — ۳۱۷۱
که "حنان" فصيح لسان لکه سحبان شي

آراسته چې د مهرويو انجمن شي — دا نشمند يې له پرتوه کم سخن شي
د ګلرخو و وصلت ته هغه رسي — چې لاله رنګه جامه يې سور کفن شي
کې[۲] کميس د ګل له بويه په ځان واغوست — عجب نه ده نيلوفرغوندي کې[۳] تن شي[۴]
رقيب هيڅ فيض د يار له مخه نه وړي — و آفتاب ته ليده کله د لېچن شي
چې واصل شم زه له ياره، رقيب ځکه — د ګدای رزق[۵] ورکوي که سپی دښمن شي
که ګلاب يې په سيالیٚ د مخ څه وايي — تر ساعته نه پايېږي[۶] دروغجن شي

۴۳۶ زه "حنان" چې د اشنای په کوڅه ګډ شم — ۳۱۷۸
تماشه را څخه هېره د عدن شي

څو يې[۷] ويني د خپل ځان خون بهانه شي — د ګلرخ په تېره تېغ به اشنا نه شي
توري زلفي کله زړه اخلي له خلکو — څو و اور ته د رخسار يې دوتانه شي
هسي زړه زما سوری کړ د يار هجر — چې د وصل په مسيح يې دوا نه شي
د تدبير کيلي[۸] څو نه شي ځني ورکه — د اميد د درګاه قلف به يې وا نه شي
څو قانع نه شي په څاڅکي له دريابه — د صدف حمل به دُر يکتا نه شي
جذبه مې د خپل زړه[۹] هسي قوي ده — چې خطا به ځني تير د بلا نه شي

۴۳۷ طمع مه کوه "حنانه" و هيچا ته — ۳۱۸۵
چې د هيچا ښه بې خدايه په چا نه شي

څو د قبر په وړو کاڼو بار نه شي — د حريص زړه به تر هغه قرار نه شي
دِ حرَص مار هسي زهر پکښي توی کړه — چې يې دفع په ترياق د ګفتار نه شي
دَ نا بودي دنيا حرص تر حيا تېر کړ — چې له ننګه د عالم[۱۰] يې هيڅ عار نه شي
بوی د عيش له حارصه مشکل کار دئ — د ښورې له مځکې ګل[۱۱] د ګلزار نه شي
دنيا کونډه ده[۱۲] له ډېرو پاته شوې — اشنايي ته يې هوا د هوښيار نه شي
و هوا ته سرکښ نفس پرېږده چې رام شي[۱۳] — توند توسن څو ستړئ نه شي قرار نه شي

۴۳۸ دا دوعا يې مستجابه کړې مجيبه — ۳۱۹۲
چې "حنان" ګډ د حريص په قطار نه شي

څو په خيال د يار د وروځو کې خم نه شي — تر هغو به د مجاز پر لار سم نه شي
عاشقي د ظاهر علمه ځله ليري[1] — دا تر عرشه پوري تله په قدم نه شي
ګُزار هسي بې صرفې دئ د سياه چشمو[۲] — چې زړه سوی يې پر آهو د حرم نه شي

---

(1) ځله ليري= يوله بله ليري، په چاپي متن کي" ځله ليري" دئ چي معنا نه ورکوي. (2) چاپي دېوان: د سياه چشم. (۳) چاپي دېوان: پر چشمه. (۴) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (۵) چاپي دېوان: په غبېږ کښي کړي. (۲) چاپي دېوان:مات شي. (۷) چاپي دېوان: په چښل يې.

خط یې زړه د راتلو نه شي کړای و مخ ته | تله قاضي لره هیڅکله د ګرم نه شي
له ژړاندو سترګو څه غواړې صبرونه | پر چینه(۳) باندې هرګز تیمم نه شي
بیده شوئ په نبه دېغ نه بیداریږي | بې عقلۍ لره دوا و ملهم نه شي

۴۳۹ هغه ورځ پر "حنان" نه وینم چې را شي
چې د زړه خونه یې ګډه په غم نه شي ۳۱۹۹

په رخسار یې زلفي نه دي غوړېشې | و سپوږمۍ ته د لړمو دي لشې(۴)
په تور خط سره یې حُسن د مخ زیات شو | زېب کوي دا صحیفه په دا حاشیې
همېشه به وصلت مومي د ګلرخو | غونچه طوره که د زړه وینې نوشې
که هرڅو عشق کړم ضعیف د رقیب بس یم | دي نمرو د ته دئ کافي پر د پشې
ستا ناصح په ویل نه ګرځم له مینې | ولې ځان ستړئ کوې په دا وربشې
مورزاده د عشق خواري مې ده په برخه | بېهوده د پند خرخې را ته وربشې

۴۴۰ له "حنانه" پټ په تُرکو پسې ځغلې
اې زاهده ولې حق ویل پوشې ۳۲۰۲

د سپین مخ چې وي خوا هانه لکه زلفي | همېشه به وي پرېشانه لکه زلفي
چې هوا د لعلو لبو کړي د تُرکو | هغه تل وي اوږانه لکه زلفي
که تسخیر د عالم کړې اوله مات شه(۵) | زړه به یوسې له جهانه لکه زلفي
که یو ځل کړې سیاه بختي د عشق قبوله | بر به خورې له زنخدانه لکه زلفي
که خواهش د ګلرخانو د دیدن کړې | شه د مخ پر اور بریانه لکه زلفي
چې غذا یې د زړه وینې لکه مشک وي | ځای په غېږکې که(۶) آسانه لکه زلفي

۴۴۱ که دي زړه غواړي چې زړه له خلکو یوسې
تواضع خوی کړه "حنانه" لکه زلفي ۳۲۱۳

د عرفان له جامه مې راکړه ساقي | چې په چښه(۷) یې شم له یاره ملاقي
هم مې خلاص که د دنیا له شر و شوره | تعلق را څخه قطع کړه باقي
مجذوبي را ته حاصله کړې چې کښېږدم | دواړه سترګې پر قدم د طلاقي

نن بې غِشه مى ساقي و ما ته را كړه   چې د يار د ښه ديدن(۱) شم مشتاقي
تر پخوا عمر عبث را څخه تېر شو   راوړه ژر پياله ساقي، پياله ساقي
پر پيرو(۲) مې كړې ثابت د كاملانو   رسوي بار و منزل ته عراقي

۴۴۲   هم را پېښ كړې هسې حال و ما "حنان" ته
چې بې ياره بل ځاى نه شم اوطاقي   ۳۲۲۰

څه بلاوه ستا د وروځو په محراب كې   چې يې وا چولم زړه په اضطراب كې(۳)
د دې جور شپه لكه ورځ را ته ښكارېږي   چې بندي شوم ستا د زلفو په تناب كې
سياه بختۍ له هري خوا يم اچولئ   ستا د زلفو پېچوتاب په پېچوتاب كې
څه ګيله كړې د سپين مخو له شوخيه   آرام نه دئ چاليدلئ په سيماب كې
آبرويي په قناعت سره زياتېږي   ګوهر ګوره ترې پروت وي په درياب كې
نه يې اروم نصيحت په غوږو كوڼ يم   را ته مه وايه ناصح د عشق په باب كې

۴۴۳   دا تر زلفو لاندې مخ ګوره "حنانه"
چې د لمر تماشه كېږي په سحاب كې   ۳۲۲۷

تماشه يې د خط بويه(۴) په رخسار كې   د ګلانو پرېواني وي په بهار كې
چې مې وسوه كل هڅونه سيل بويه(۵)   د سره اور ښه ننداره وي(۶) په نيزار كې
زلفې ورو شانه كوه چې آزار نه شي   چې هزار زړونه(۷) يې اړ دي په هرتار كې
خط و خال و زلفو ستركو رېز مرېز كړم   رحم نشته د دې ښار(۸) په هندوبار كې
پخپل خط پسې يې خپلې ستركې ګورې   كه آهو دئ آرام كه په سنبل زار كې
دا شبنم د ګل پر پاڼې باندې پروت دئ   كه خوله د ګلرخسار ده په رخسار كې(۹)

۴۴۴   له "حنانه" قرار څه غواړې ناصحه(۱۰)
چې رسوا كړ دا ستا عشق په قندهار كې   ۳۲۳۴

سرو قده خوش اندام راغئ په بركې   له هوسه نه ځايږم په كشور كې(۱۱)
په سپين مخ كې يې سرخي د لبو نمايي   كه شفق را ته ښكاره شو په سحر كې
چې نرحور كه شاپېرى دئ نه پوهېږم   دغه نور نه موجود ېږي په بشر كې
تنګه خوله يې جز لا يتجزا ده.   آب نه پرېښو دندانو يې په ګوهر كې
درک يې نه كېږي د ملا په باريكۍ كې   خيال له خياله څخه وزي په كمر كې

---

(۱) چاپي دېوان: د تش ديدن. (۲) چاپي دېوان: پر پرو مي؟. (۳) دا غزل په چاپي دېوان كي نسته. (۴) چاپي دېوان: د خط وكړه. (۵) چاپي دېوان: سنبل بويه. (۶) چاپي دېوان: ښه تماشه ده. (۷) چاپي دېوان: ولي سل زړونه.
(۸) چاپي دېوان: شفقت نشته د ښهر. (۹) چاپي دېوان: "كه عرق د ګلرخسار دئ په عذار كي". (۱۰) چاپي دېوان: "د حنان قراره څه غواړې دلبره". (۱۱) دا غزل په چاپي دېوان كي نسته.

همېشه به یې د لبو په مې مست وي کـه یې و وینې تش عکس په ساغر کې

۴۴۵ په تش دید یې عالم قتل کړ "حنانه" ۳۲۴۱
هسې آب یې دئ د سترګو په خنجر کې

له ازله دا ستا خیال زما په سر کې نه چې نن دا ګل زرغون شو زما په درکې[1]
آئینه یې[2] د دیدن تاب راوړای نه شي جوهر داره زغره[3] تل لري په بر کې
بیده بخت کله وینېږي زما په غبر کې سبزه کله زرغونېږي په محشر کې
په معنا زړه خوشالېږي په حرف نه شي وي په میو کې نشه، نه په ساغر کې
د بوسې خواستونه کړه[4] له ساده لوحو د دوعا قبلېده کېږي په سحر کې
د آب باز مرګ له اوبو، مار ګیر له ماره هنرمند ته خطر رسي په هنر کې

۴۴۶ چې و فا له ترکو غواړې په مجاز کې ۳۲۴۸
خه هوا ده لا "حنانه" ستا په سر کې

حال ویلای نه شم یار ته په تقریر کې نه قوت لرم د ګوتو په تحریر کې
په مژګانو سرې[5] یووار ادا نه کړم[6] قوت نه وي د پېزې لیندۍ په تیر کې
مار د زلفو یم چیچلئ زړه مې چوي[7] شفقت نشته د عصر په د مګیر کې
رقیب ستا له لوري ولاړ بیا به رانه شي ګرزېده د مغزي نشته په خنزیر کې
نصیحت لکه اوبه، عاشق غوړ لوښی تاثیر کله اوبه کاندي[8] په تصویر کې
کوم صیاد و ښکار ته ځي په خبر نه یم چې له وهمه ارام نشته په نخچیر کې

۴۴۷ چې د یار پر تورو زلفو لېونی شوې ۳۲۵۵
اوس خوشاله شه "حنانه" په ځنځیر کې

شکر و کاږه تر څو یې په وسواس کې د نعمت زیاتېده کېږي په سپاس کې
پاکان خلاص دي د عالم له شرو شوره مرغلري نه خرڅېږي په نخاس کې
د دښمن په تواضع مه غلطېږه و نښان ته لېنده خمه شي په لاس کې
سرکښ نفس د ریاضت په دام بندي کړه څو به یې له دې دښمنه په هراس کې
چې نرۍ شي میاشت آخره شي په راڅېژي پټه ځان له عالمه په افلاس کې
ښې وربښمیني جامې باب د ارتینو دي د مېړه مړانه نه ځي په کرباس کې

۴۴۸ له یارانو اخلاص تللئ دئ "حنانه" ۳۲۶۲
ګذران د زماني شو په لباس کې

---

(۱) چاپي دېوان: "نه چي نن را ته پېښ شوئ په نظر کښې". (2) چاپي دېوان: آئینه دي. (3) چاپي دېوان: توره.
(4) چاپي دېوان: د بوسې خواست تل کوه. (5) سرې= سره يې. (6) چاپي دېوان: "په مژګانو يې له واره ادا نه کړم".
(7) چاپي دېوان: "مار د زلفو یم خوړلئ زړه مې سوری دئ". (8) چاپي دېوان: اوبه کله تاثیر کاندي.

یو کامل و وي کامل ته دا په حال کي — اچولئ یم زه عقل په جنجال کي
دا زما مشکل راحل کړه د رمانده یم — مدام ډوب یم په دا فکر په دا خیال کي
چي د څه د پاره خدای جنت پیدا کړ — چي ښه نه راځي(1) هر ګز زموږ په افعال کي
هغه بل کامل جواب هسي شان ور کړ — چي ښه فهم دلیل وکه زما په قال کي
چي رحیم دئ هم قدرت لري(2) پر هرڅه — دنیا ځای که د یوې ماشي په بال کي
مهرباني یې عامه عامه ده پر هرچا(3) — نور یې څه کاوه دوزخ په دا احوال کي

۴۴۹ الهي ګناه را عفو زما "حنان" کړې
چي دي لطف کمی نه که په هیڅ حال کي(4) ۳۲۶۹

که د حُسن صفایي نه وای په ګل کي — د عشق شور به هو مره نه و(5) په بلبل کي
که مجاز د حقیقت منظره بولي — پر تېرېږه او طاق مه نیسه په پُل کي
له اسمانه شکوه کفر ده(6) خبر شه — مراد ته نه پر یږدي هیڅوک په جز و کُل کي
له نظره مي فاني شو ساقي واره — نه پوهېږم څه بلا ده(7) ستا په مُل کي
په لیده یې پېچوتاب شوم خبر نه یم(8) — څه بلا وه د شوخ چشمو په کاکل کي
تر حلقو د زلفو مخ دي معلومېږي — که ګلاب را ته ښکاره شو په سنبل کي

۴۵۰ دا یې لاس په حنا سره نه دي "حنانه"
مضمحل یې کړه ټول زړونه په منګول کي ۳۲۷۲

ستا د زلفو کاږکوتو(9) حلقو په دام کي — یو جهان زړونه پرا ته دي په ارام کي(10)
تار د زلفو دي پر مخ ترسم کوږ به دئ — مزه دار وي کوږ ترسیم په خپل مقام کي
ستا د وروځو له قبلي خلق جار باسي — دا عجبه، که زاهد وي په اسلام کي
ستا د سترګو کاته بِه دي ستا تر سترګو — د بادام د ګل زېب نشته په بادام کي
که تقصیر له ما واقع دئ عفو وکړه — د بخښښ مزه نه وي په انتقام کي
چي خبري...(11) کړي واړه یو دی — د سړي کمال معلوم شي په کلام کي

۴۵۱ له سپین مخو وفا مه غواړه "حنانه"
چي و فاله سره نشته په دا قام کي ۳۲۸۳

له ژړلو نه خلاصېږم(12) په هجران کي — آب بازي نه شي هیڅکله په توپان کي
چي مات نه شي زړه، غم ځای نه پکښې نیسي — چي قلم چاک شي سیاهي اخلي په میان کي

---

(۱) چاپي دېوان: چي ښه نه کېږي. (2) چاپي دېوان: چي رحمان رحیم قدرت لري. (3) چاپي دېوان: "مهرباني عام عامه پر هر چا ده". (4) چاپي دېوان:

الهي "حنان" له دغه اوره خلاص که — چي دي لطف کمی نه که په هر حال کښې

(5) چاپي دېوان: هرګز نه و. (6) چاپي دېوان: کفر دئ. (7) چاپي دېوان: څه مستي وه. (8) چاپي دېوان: پېچو تاب شم نه پوهېږم. (9) کذا. (10) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (11) و مي نه لووست. (12) چاپي دېوان: بې ژړلو چاره نشته.

وصل و هجر پر حیرانو سترګو یو دئ   تفاوت زر و سنګ نه که په مېزان کي
نه رام کېږي(1) وصاف د لوته سیاه چشم   له سپېدیه آهو رم که په دامان کي(2)
مالګه و سوځي پرهار دا هم اوبه شي(3)   ازار کړونی ازار مومي په خپل ځان کي
لکه سېل چي په تونده له غره رالوېږي   د سنګدلو دولت هسي دئ په زیان کي

۴۵۲   لاس پر ملا د نامېندې کښېږده "حنانه"   ۳۲۹۰
طمع مه کړه د فلک په دسترخوان کي

که و ګرزم پور ته کښته په جهان کي   ستا د حُسن ثاني نشته په انسان کي
ستا د حُسن دروېزه نه که نور څه که   چي غونچي خپل جېب لمن کړه په بوستان کي
هر و ښېنته مي د فاختي په څېر(4) کوکو که   چي را یاد شي ستا قامت په ګلستان کي
په ژړا کي مي دي خیال(5) د لبو بیا موند   د برېښنا رونړا مدام وي(6) په باران کي
ګرېوان و تړه مهرویه زه بېرېږم   لمر به واچوي خپل ګل ستا په ګرېوان کي
دغه ستا د سترګو خیال که آهو ځکه   لوړه غاړه ده(7) نیولي په دامان کي

۴۵۳   په هیڅ وخت یې له هجرانه نه خلاصېږي   ۳۲۹۷
"حنان" قبر لره ولاړ په ډېر ارمان کي

و ساته ګوهر په لعلو دیمن کي   چي پیدا دي زمرد شو په ګلشن کي
د مرجان نباخ د یاقوتو د بام ستن که   و ساته سور ارغوان په یاسمن کي
پر لندو لاله د مشکو باران وکړه   د نرګسو جام ساته په نسترن کي
له شفقه سپوږمۍ ډکه کړه نن ورځ ده(8)   کښېږدې ده د نوو میاشتو(9) په خرمن کي
له ګلابه دي لاله داغ پر زړه یو وړ   ستا نرګس د باغ نرګس کړه په کفن کي
د مسیح په شان دوا راکړه مرده یم   د حیات اوبه دي ایښي په دهن کي(10)

۴۵۴   له حسرته ستا د غاښو ما "حنان" نن   ۳۳۰۴
مرغلري کړي را تویي په دامن کي

چي دي پورته کړه لبان په مسخرو کي   بیا دي ګډ کړم لکه خس په سرو لمبو کي
هی توبه د آهو چشمو له عناده   له شېرانو زړه رانیسي په پنجو کي
پرورده شوه زما کسي په ژړا کي(11)   لکه تخم د ریحان وي په اوبو کي
په یوه کاته مي زړه را څخه یوسي   کي هر څو ساتم د صبر په بوخچو کي

---

(۱) چاپي دېوان: نه رامېږي. (2) چاپي دېوان: "له سپین والي آهو رم که په بیا بان کښي". (3) چاپي دېوان: "نمک و سوځي پرهار دا هم شي ولي". (4) چاپي دېوان: په دود. (5) چاپي دېوان: خیال ستا د لبو. (6) چاپي دېوان: همېش وي. (7) چاپي دېوان: غاړه دئ. (8) چاپي دېوان: "له شفق سپوږمۍ پوره کړه دلبره". (9) چاپي دېوان: د نوي میاشتي.
(10) چاپي دېوان: اوبه دي نیسي په ذقن کي. (11) چاپي دېوان: په ژړا کي زما کسي.

تبسم يې زما پرتن هومره(۱) اثر کړي — چي هر هډ غاښونه سپين کړه په زخمو کي
چي له میني توبه ګار شم ژر پښېمان شم — هی توبه کار مي بتر شو په توبو کي

۴۵۵ — فارسي خوانو د حيرت ګوتي په غاښ کړې
چي "حنان" سخن سازي که په پښتو کي(2) — ۳۳۱۱

د دلبر د سترګو خيال مي دئ په زړه کي — د خُتن د ملک غزال مي دئ په زړه کي(3)
ستا د وروځو خيال مي نه ځي له خاطره — ناست ولاړ که پروت هلال مي دئ په زړه کي
نه خلاصېږم د ايام له بدبختيه — چي دا ستا د زلفو خيال مي دئ په زړه کي
شکوه نه کوم دا ستا له خال و خطه — ګنهه هومره لوی جنجال مي دئ په زړه کي
هجران و سوم وصل غواړم حيرانېږم — ګوره څه فکر محال مي دئ په زړه کي
بې غيرته زړه مي لاس له تا نه اخلي — ستم جور د هر کال مي دئ په زړه کي

۴۵۶ — غونچه شي راته بې ده د اور سکروټه
اې "حنانه" دغه حال مي دئ په زړه کي — ۳۳۱۸

څه بلا وه د ابرو په دنباله کي — چي يې کښې يستم په آه و په ناله کي
څه دعوه به که آهو(۴) دا ستا له سترګو — معجزه نه وي په هره ګوساله کي
چي يې زړونه رانيولي وو په حُسن — ور معلوم شوه اوس د خط په قباله کي
ما وي نوش به کړم شکري ستا دلبو — زهر راکړه دا ستا عشق(۵) په نواله کي
د اسمان نښينه خالي پاته شوه ولي — د عشق مي نه ځايېده په دا پياله کي
غرور زيات لري نو خط تر ساده رويو(۶) — د چين مشک نه وي په هره غزاله کي

۴۵۷ — يار بې مهره، زه بې بخته، عشق سور اور دئ(۷)
"حنان" رنګه مه شه خوک په کشاله کي — ۳۳۲۵

سر يې پور ته شي له فخره تر اسمان په زمانه کي — هر سړی چي ځان که خاوري ستا د در په آستانه کي
چي شانه يې تور کاکل کړ د بخت ورځ مي توره شپه شوه — دغه توره شپه پخوا وه ما ليدلې په شانه کي
خال دي هسي زه(۸) بندي کړم چي له ځانه خبر نه يم — حيرانېږم څه جادو و په يوه توره دانه کي
لب دي لعل عقيق مرجان دي، غاښ دي دُر، خط فيروزه ده — څه دولت دئ باري ايښئ ستا د مخ په خزانه کي
د مخ خيال بې ماوی راشي(۹) زما د زړه و کاشانې ته — ولي نه لوبېږي له سره دغه لمر په دا خانه کي
دا يې سترګي دي له ذوقه زما د زړه په غوښو نښتي(۱۰) — که آهو ګل د لاله خوري په دا هسي دامانه کي

۴۵۸ — که جلوه دي د يار سوځي خاموشي کوه "حنانه"(۱۱)
دا په دا چي هيڅ ږغ نه وي(۱۲) د څراغ پروا نه کي — ۳۳۳۲

---

(۱) چاپي ديوان: زما پر صورت هسي اثر که. (2) چاپي ديوان:
پارسي بان به د حيرت ګوتي په غاښ که — چي "حنان" دا ستا صفت که په پښتو کښي

(3) دا غزله په چاپي ديوان کي نسته. (4) چاپي ديوان: څه دعوی کوي آهو. (5) چاپي ديوان: زهر را دا ستا د عشق.
(6) چاپي ديوان: "غرور زيات وي د نوخط پر ساده لوحو." (7) چاپي ديوان: سور اور شو. (8) چاپي ديوان: هسي رنګ. (9) چاپي ديوان: بې ما دی راشي. (10) چاپي ديوان: زما د زړه په وينو نښتي. (11) چاپي ديوان: خاموشي خوی کړه.
(12) چاپي ديوان: ږغ نشته.

چي دي شَست زِه د کمان کړه په کمین کي
ارام نه وکړه هیڅ صید په زمین کي(۱)

تور زنګي ناست و سپوږمۍ ته نه پوهېږم
که یې خال دئ جلوه کاندي په جبین کي

زلفي خلاصي کړه چي زړونه واړه خلاص شي
ډېر ډېر بند دي ستا د زلفو په هرچین کي

د هیڅ زړه کوتره نه پرېږدي و وار ته
رحم نشته ستا د سترګو په شاهین کي

دغه ستا د زلفو باد ور باندي ومښت
د آهو نافه خوشبویه شوه په چین کي

له قربته د سیاه چشمو حذر بویه
توري سترګي خلل اچوي په دین کي

۴۵۹ — ۳۳۳۹

د "حنان" د خم قامت شرف په تا دئ
ولي وي قیمت د ګوتي په نګین کي

د عاشق پر رقیب نه رونېږي سترګي
له سایي څخه د بو تورېږي سترګي

په وصلت کي یې و مخ ته کتای نه شم
له ښایست یې(۲) په رخسار ښوهېږي سترګي

ستا د خط را تلو رقیب په سترګو ړوند کړ
د افعي(۳) په زمرد ړندېږي سترګي

بې اختیار یې و رخسار ته کاته کېږي
د پتنګ له شمعي نه چپېږي(۴) سترګي

چي د غاښ له مرغلرو یې محروم یم
د دریاب په دود مي(۵) تل بهېږي سترګي

دا د چا د راتلو زېری(۶) خبر نه یم
چي مي هسي(۷) په تلوار رپېږي سترګي

۴۶۰ — ۳۳۴۶

دا له غمه د کوم مخ "میرزا حنانه"(۸)
له ژړلو چي مي نه درېږي سترګي

جګي جګي له جفا کړه زړه خالي
تل به نه وي زما ژړا ستا خوشالي

چي یې زړه د خال و خط په خیال(۹) اخته شي
شي تري پاته مطول وي که خیالي

د عاشق آه و فغان به کله اروي
چي په غوږ یې(۱۰) د رقیب د پند والي

چي د عشق د زمزمي ږغ یې تر غوږ شي(۱۱)
نور به نه اروي نیربېړ و فامفالي

و دیدن ته یې حیران دي عالمونه
که ادنا دي، که اوسط دي، که عالي

مړنی سړی په ماتي کي مخ ستون که
عاشق بویه(۱۲) چي آخر حُسن پالي

۴۶۱ — ۳۳۵۳

خپل زړه څیري کړه "حنانه" که عاشق یې
په دا څه کېږي چي څیري کړې کالي

آه مي خط کله له قده آسانا اخلي
باج له سروي کله باد د خزان اخلي(۱۳)

شوخ مژګان رسا کاته څکولي وروځي
دا ناوک هم دغه لاس دا کمان اخلي

---

(۱) په "ب" او چاپي دېوانو کي دا غزل نسته. (۲) چاپي دېوان: له صفایې. (۳) چاپي دېوان: واقعي. (۴) چاپي دېوان: نه پوچېږي. (۵) چاپي دېوان: د رودو په شان مي. (۶) چاپي دېوان: دا مژده د کوم دلبره که. (۷) چاپي دېوان: دا چي هسي. (۸) چاپي دېوان: "دا په غم کي دئ د کوم ګلرخ حنان". (۹) چاپي دېوان: چي یې زړه د خیال و خط په غم.
(۱۰) چاپي دېوان: چي په غوږ کړي. (۱۱) چاپي دېوان: "چي د عشق حیدري ناره یې د غوږ شي". (۱۲) چاپي دېوان: عاشق هغه چي. (۱۳) دا غزل په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته.

په سینه کښې مي غابښ پټ لکه صدف کړه — د زنخ سېب کله بار د دندان اخلي
و زاهد ته مه کوه د عشق خبري — مېږی کله له ځا تخت د سلیمان اخلي
د زاهد د عقل بند د عشق په باب کښې — دغه پُل له دغه ځایه طوفان اخلي
که مي ناست دئ عشق پر وچو هډو ښایي — دا په دا ده چي هُمای استخوان اخلي

۴۲۲ شاعران د مضمون بِکر بلبلان دي
ځکه ګل تازه "حنان" د بوستان اخلي ۳۳۲۰

نن مي ولیده دلبر په سترګي خپلې — چي رخسار یې په آفتاب بازی وهلې[1]
کږې وروځې کږې توري ایرانۍ دي — په تش دید یې د زړه ولي غوڅولې
توري سترګې د شهلا د باغ نرګس و — چي آهو یې تماشې هردم کولې
راتې و ویل چي زړه دي بایلو ولئ — رنګ دي زیړ دئ او چهره دي ګرزېدلې
ما ویل چي له عیانه څه بیان دئ — چي کوټه مي ده د صبر تا نتلې
راتې و ویل چي زه در خبر نه وم — پس له دې د ځان ویر کړه په بخت کړلې

۴۲۳ زما د مخ عاشقان مړه تر حساب تېر دي
ته "حنان" مي له هغو څخه شمېرلې ۳۳۲۷

مهرویانو دا ستا حُسن دئ پسندلئ — لکه لمر وي[2] پر تمام جهان ختلئ
د فلک په آئینه کي هلال نه دئ — دغه ستا د وروځو عکس یې ساتلئ
له خجلته ستا د سترګو نه دئ څه دئ — په ګلشن کي چي نرګس سر ځړولئ
ستا و زلفو و رخسار ته حیرانېږم — چي په غېږ کي دئ کافر اسلام نیولئ
دا یې خال نه دئ د وروځو په میان ایښئ — د تصویر زاغ د کمان پر موټي کښېلئ
سنتره د هند که زنه ده[3] حیران یم — چي په تش آرزو یې روح را څخه تللئ

۴۲۴ په تعریف د خپل اشنا د رخسار واړه[4]
چي "حنان" له شوقه دا غزل ویلئ ۳۳۷۴

چي خاطر مي کدورت په غم موندلئ — آئینې مي له کتو غُبار نیولئ
له اوبو د سپي خوړلي په شان ځغلم — چي د سترګو د تېغ آب دي یم کوټلئ
عقل هم له حیرانۍ په خپل سر ګرزي — پېچوتاب چي یې دا ستا د ملا لیدلئ
دا آزار[5] ښیښې ته نه رسي له سنګه — چي و ما ته له هنره رسېدلئ
د زړه داغ چي مي څوک ویني زړه یې داغ شي[6] — د غم تیر دي تنها نه دئ ما خوړلئ
زړه مي ستا زلفو ته ولاړ بیرته را نه غئ — په آسانه تر هند نه دئ څوک وتلئ

۴۲۵ د "حنان" درد و هغو ته معلومېږي
چي د عشق پر کاڼې سروي سولوئ ۳۳۸۱

(١) دا غزله په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته (2) چاپي دېوان: لکه لمر چي. (3) چاپي دېوان: سنتره که سېب که زنه ده. (4) چاپي دېوان: "دخپل اشنا د مخ دي واړه ". (5) چاپي دېوان: دا عذاب (6) چاپي دېوان: "د زړه داغ چي مي چا ولید زړه یې داغ شو ".

دا پر مخ باندي د زلفو تار لوېدلئ　　که پر ګنج باندي د طلسم مار لوېدلئ
د خدنګ اندوه يې کاږم نه پوهېږم　　چي يې غشی خطا دومي ښکار لوېدلئ
دا عرق(1) پرسپين رخسار د ګلبدن دئ　　که شبنم پر مخ د ګل سهار لوېدلئ
د وصال د ګل په ديد کله مړيږي　　چي په سترګو کي د هجر خار لوېدلئ
ته بېکسه، مل دښمن(2)، غل در پسي دئ　　لاس و پښي څله ختلي(3) بار لوېدلئ
په حساب د سيم و زرو عمر بايلي　　غلط مه شه چي نفس په شمار لوېدلئ

۴۲۶　　د "حنان" له آه پرهيز کوه دلبره　　۳۳۸۸
په سينه کي يې د عشق انګار لوېدلئ

ستا په سترګو چي له سترګو مي يې تللئ　　نور مي سترګو لره خوب نه دئ راغلئ(4)
ستا په زلفو چي بې زلفو مي ورځ شپه ده　　له دا توري شپې هرګز نه يم وتلئ
ستا په مخ چي مخ مي واړاوه له واړو　　د هيڅ ښکلي پر مخ نه يم ورغلئ
ستا په خوله چي خوله مي ونيوه له هرڅه　　چي تعريف د خولې دي څوک نه شي کولئ
ستا په شونډو چي نفس پر شونډو راغئ　　چي سرو شونډو دي و مرګ ته يم بللئ
ستا د ښنو په خاورو، خاوري دي د ښنو يم　　چي د ښنو تاب مي له سره دئ ختلئ

۴۲۷　　ستا په وروځو چي خم شوم لکه ستا وروځي　　۳۳۹۵
زه "حنان" دي په کږو وروځو ځبلئ

چي پر مخ دي توري زلفي ښوروولي　　خلقې دي په قصداً ازارولې
د آهو نافه دي ډکه کړه په وينو(5)　　په رنجو د ناز دي سترګي توورولي
باز د سترګو دي لاناست دئ په پرده کښي　　نور د زړو(6) و ښکار ته چا وپارولي
تر پخوا دي خوی وفا وه نه پوهېږم　　د وفا له خويه چا و درولې
آفرين را باندي و وايه ملکو(7)　　چي مي ستا جفا پر زړه هوارولي
ما وي زړه دي له ما يوو په سپينو غابښو　　ول پوهېږم په رضا مي خوارولي

۴۲۸　　"حنان" و ژړل له ډيري نامېنديه(8)　　۳۴۰۲
ستا پخوا نېکې پر زړه چي تېرولې

کشکي بخت مه واى له موره زېږولئ　　چي پيدا شوم عشق يې مه واى راښوولئ(9)
د محشر خواري اختر ور ته ښکاريږي　　خداى هرګز په مينه مه واى پوهولئ
دا پر مخ يې خال و خط و زلفي نه دي　　تور اطلس يې پر کعبه دئ غوړولئ
شوخو سترګو يې ګلي خيال له ما يوور　　لکه خلاص کاندي قصاب له غوښو ولئ

(۱) چاپي دېوان: دا خوله. (2) چاپي دېوان: ته بېکس مل دي دښمن. (3) چاپي دېوان: لاس و پښې دي دي ختلي.
(4) چاپي دېوان دا غزله نه لري (5) ب له وينو. (6) ب د اد زړو. (7) ب: آفرين راباندي وشو لور د لوره. (8) ب نا اميدی.
(9) دا غزله په چاپي دېوان کي نشته

اوس بې[1] څوک سر لکه ګوی که په میدان کي ... چي یې ما د نی سواری جلب نیولئ
چي بېومه یې[2] له عشقه پارسایي ته ... دي ولد په بهانه وم غولولئ

۴۶۹ تور کاکل یې په زړه خوله نجتی "حنانه"
نه پوهېږم دا تور مار چا قهرولئ ۳۴۰۹

له ګناهو څخه[3] نه کوي رم ولي ... تل کوي پر زېرد ستانو ستم ولي
په دنیا پسي اووه اقلیمه غواړي ... او د حق پر لوري نه ږدي قدم ولي
د دنیا و کار ته سم ځي لکه غشی ... خدای ته نه شوي په طاعت سره خم ولي
د دنیا په تله له خدایه مرور شي ... دا چي اړوي وهلئ قلم ولي
تویوي مداماً اوښي د مظلومو ... نړوي د تن دېوال په دا نم ولي
د زمري په شان ور ځغلي پر کمزوري ... زورور وته نه وهي دم ولي

۴۷۰ خرڅوي دین په دنیا "میرزا حنانه"
دا نعمت زائلوي په دا غم ولي ۳۴۱۲

چي عاشق د عشق پر لار برابر درومي ... په رضا یې معشوقان مکرر درومي[4]
هره شپه چي دا ستا خیال په غېږ کي نیسم ... بوی د ګل مي له بشره سحر درومي
هغه شپه چي دي محروم شم له وصاله ... د څراغ په شان لوګي مي تر سر درومي
چي دي خیال د زلفو و ساتم په زړه کي ... له سیني څخه مي بوی د عنبر درومي
ټول د زړونو ستا په خیال پسي عیب نه دئ ... په سلطان پسي د وروستو لښکر درومي
ستا په عشق کي له رقیبه نه بېرېږم ... په دریاب کي بې پروا شناور درومي

۴۷۱ و "حنان" و ته هغه ساعت قیامت وي
چي یو پاته شي، یو یار په سفر درومي ۳۴۲۳

ساقي راکړه یو څو ډکي پیالې مې ... چي په څښه یې[5] صد ساله مرده شي حی
چي دا ستا د رخسار عکس پکښې ګرزي ... هغه جام لبالب راکړه پیا پی
مې بې غِشه، یار ساقي، چنګ و رباب وي[6] ... پادشاهي په نظر نه راځي د کی
هسي جام د بېخودۍ را عنایت کړه ... چي له فهمه مي فاني که همه شی
د اشنای د میني درد هسي سر سام کړم ... چي دوا مي نه په ساز شي نه په نی
عشق جدا کړم له عالمه په عالم کي ... لکه ناست وي له عالمه لېوني

۴۷۲ د "حنان" په حال د عشق سوخته پوهېږي[7]
تن پرور کله خبر دئ[8] په دا سوی ۳۴۳۰

---

(۱) بې = به یې. (2) دغه برخه په اصل کي نه لوستل کېږي له بلي نسخې څخه وا خیستل سوه. (3) چاپي دېوان: له عصیانه څخه. (4) دا غزله په چاپي دېوان کي نسته. (5) چاپي دېوان: په څښو یې. (6) چاپي دېوان: رباب دی.
(7) چاپي دېوان: د عشق سوی خبر دئ. (8) چاپي دېوان: کله پوهېږي.

د هيخ ښکلي پر ما نه شي مهرباني — دا په دا مي پر طالع شي حيراني
عشق يې تندره اسماني نه ده نور څه ده — رېز مرېز يې کړه د صبر و داني
که د حُسن له مستيه لېوني دئ — سر و مال(1) ځني زما شه سپلني
له نظره يې وتلئ نه يم څه يم — چي دا هسي د رقيب شوم(2) خندني
همېشه يې په پرده کي دي دوې سترګي — نه پوهېږم چا په زده کړه رهزني
د رنجو په باڼ دي تېغ د سترګو تېز کړ — د زړه سپر ور له بويه آهني

۴۷۳ يار پاله "حنانه" اوس چي خط يې راغئ ۳۴۳۷
په کفارو کي زېب که مُسلماني

چي مي بايلووه په مينه کي ځواني — اوس بې(3) کله پرېږدم عشق په اساني
شوخي سترګي يې څوک نه پرېږدي و وار ته — ژر يې ور ولي تکبير ته قرباني
تروې اوښي نمک بويه د زړه غوښي — چي يې وکړم د خونخور خيال مهماني
زلزله مي د عشق وليده په سترګو — نړوله يې د صبر و داني
د خط کفر يې هجوم په وار وار وکړ — دا په دا ولاړه د مخ مسلماني
که تسخير د عالم کړې تواضع خوی کړه — دا په دا چي نګين خم وي سليماني

۴۷۴ عشق بلا نه ده کېميا ده او که نه وای ۳۴۴۴
د "حنان" چهره به نه وای زعفراني

له نو خطو څخه نه يم صبر کړوني — کله اوړي غل، چي ډېر شي لاس غړوني
سر درد مي د عشق نه درومي له سره — نصيحت به را تر څو کړې سر تړوني
د ګلرخو د هوس(4) په تناره کي — هسي و سوم لکه سوئ اورلړوني
بلبل وړي د خار جفا د ګل دپاره — د رقيب به ولي نه يم منت وړوني
بې نارو(5) مي اوښي ځي د يار له غمه — بې تنا د ژمي ابر وي ژړوني
مرحمت به ولي(6) يار په رقيب نه که — دا په دا پر ښتن ګران وي سپي خوړوني

۴۷۵ چي د سوز ژړا "حنان" په لوی سهار کړه(7) ۳۴۵۱
له دې غمه غونچې څيري کړ پړوني

په مجاز کښي چي وفا غواړي عشق کړوني — غواړې خوند د هندوانې له مرغوني
د ريا زاهد ژړا د خدای په کور کښي(8) — قحبه کښېږدي(9) په مسجد کښي حرموني
چي د عشق لافي وهې ميدان ته راشه — تر څو پټ يې لکه ښځه په پړوني
مجاز پُل د حقيقت دئ څه پر تېر شه(10) — ته د پُل پر سر ولاړ جوړوې خوني

---

(۱) چاپي دېوان: مال و سر. (2) چاپي دېوان: د عالم شوم. (3) بې= به يې. (4) چاپي دېوان: د هوا. (5) چاپي دېوان: په نارو مي.
(6) چاپي دېوان: بې ولي يار. (7) چاپي دېوان: په لوی سهار که. (8) "د زاهد ژړا د خدای په کور کي هسي".
(9) - ب: لکه کښېږدي. (10) - ب: د حقيقت دی پرې تېرېږه.

د مېره خویونه نه در ښخه کېږي   سازوي مدام لُعبتي لکه نجوني
قناعت پر خپل ټوکر کړه پور ته مه ځه   لقمه اخله(1) چي دي ننوزي په ستوني

۴۷۲ چي دي شعر نه غوږ باسي ښوک "حنانه" ۳۴۵۸
د اشعار د آسو و نسه(2) ملوني

د ښایست له مخي(۳) ځغلي سل فتني   ښو به راوړم(۴) ور ته تاب زه د سیني
یو ساعت مي بې ژړا نه دي دوې سترګي   نه پوهېږم چي کاریز دئ که چیني
په سینه کي مي ټولېږي ستا غمونه   لکه جمع شي عالَم پر سفیني
ستا د میني ګرګ په هسي شان رنځور کړم   چي زهوب مي مدام درومي له ایني
چي رقیب دا ستا په در کي(۵) ځای پیدا کړ   زړه و سږي مي و راسته شوه له کیني
د ګلرخ د مخ په اور کي عیب نه دئ   که مي تن شي(۶) تار په تار لکه نیني

۴۷۷ په قدر دا ستا د هجر وصل غواړم ۳۴۶۵
د "حنان" دي پاته شوي مهیني

دګلرخو له چا مه شه دښمني   کي له غمه ښخه مړشي نې مني
هیڅ پرحال پوښتنه نه کړي د مهجورو   خدای دي نه ګوري د دوی کبر و مني(۷)
د هر چا زړه له کوګله ښخه(۸) کاږي   چي جامه د ناز په برکه سمني
و کُشتن ته د عاشق هسي راځغلي   لکه کور لره چي درومي(۹) وطني
سپین غاښوني(۱۰) پر ګوهرو باندي نازکه   او لبان(۱۱) یې پر عقیق یمني
قتل کړئ یم هغه ګلرخ(۱۲) بې تېغه   چي اغوستې یې قبا ده چمني
په زبان د خوبرویانو زه پوهېږم   ما د دې کبلیو کړې ده شپني(۱۳)

۴۷۸ چي اغوستې یې د خط توره جامه ده ۳۴۷۳
د "حنان" رنګ شو په دا کُرګمني

چي پر زړه د زلفو خیال د جانان کښېني   که رستم د زماني وي حیران کښېني
د عاشق و معشوق راز چي سره یو شي   هغه دم یې رویبار چپ شي(۱۴) تر میان کښېني
په عرق یې هسي(۱۵) شان شي رخسار نرم   لکه پاڼي چي د ګل په باران کښېني
دُر د اوښو بې سامان د مهمانۍ کړم   که یې خیال زما په زړه کي مهمان کښېني
چي بې غوښتو پتنګ طوره ځي مجلس ته   ژر په ژره پر ایرو د خپل ځان کښېني
د الفت مرغه له دې ګلشنه والووت   چي شبنم د خس و خار پر ګرېوان کښېني

---

(۱)- ب: لقمه احله، "بې ځایه اوړده حاشیه یې ور کړې ده " له کاتبه ټکی پاته سوی دئ. (2) و نسه= ونیسه. (3)چاپي دېوان: له مخه. (۴) چاپي دېوان: ښو را وړمه. (۵) چاپي دېوان: چي رقیب ستا په درګاه کي. (۶) چاپي دېوان: که مي صورت شي. (۷) چاپي دېوان: کبر مني.
(۸) چاپي دېوان: د عاشق زړه له بد نه ښخه. (۹) چاپي دېوان: چي زغلي. (۱۰) چاپي دېوان: سپین دندان یې. (11) چاپي دېوان: سره لبان یې.
(۱۲) چاپي دېوان: هغه ګلرنګ. (۱۳) دا بیت له بلي نسخې را نقل سو. (۱۴) چاپي دېوان: چف که. (۱۵) چاپي دېوان: هسي شان شو.

۴۷۹ کـه یـې قد د سرو قد ورشي پـه خوا کـي
دا "حنان" بـه پاس پر بام د اسمان کښېني ۳۴۸۰

چې بتان شي هم صحبت د آئینې … یو پـه سله شي حیرت د آئینې
طمع مـه کړه د بوسې لـه ساده لوحو[1] … نه دي چښلي چا شربت د آئینې
د هغه شوخ حُسن خیال بـه څه نګاه کړم … طاقت نه کـه لکـه صورت د آئینې
پـه خپل حُسن دي خبر کړه[2] څکـه هسې … خوبان ډېر کوي عزت د آئینې
لـه صافدلو راز د زړه پوښیده نه دئ[3] … فهم وکړه پر صفوت[4] د آئینې
پـه راتلـه د خط کـه حُسن زیات شي ښایي … پـه ایرو شي[5] شرافت د آئینې

۴۸۰ چې د عشق پـه اور ځان ویلـي کـه "حنانـه"
خوبان څکـه کـه[6] حرمت د آئینې ۳۴۸۷

یار هغـه دئ چې ولاړ د یار پرپټ[7] وي … کـه راحت ورتـه رسېږي کـه زحمت وي
روی ګردان لـه یاره نه وي پـه هیڅ طور … د یار ظلم یې پر ځان لوی سعادت وي
د رقیب پـه ویل نه ګرزي لـه یاره … همېشه یې دغـه خوی دا یې[8] عادت وي
نظر نه کـه د دنیا و سود و زیان تـه … شپه و ورځ لـه خپلـه یاره هم صحبت وي
کـه هرڅو جورو جفا لـه یاره ویني … لا ورځخه د هغه یار ډېر عزت وي
پر مخ نه راوړي ګیلـه[9] نه ورتـه وایي … چې پـه سل طوره یې یار پـه ملامت وي

۴۸۱ کـه څوک سر ښندي پر هسي یار "حنانـه"
د هغو سر فرازي بـه پـه قیامت وي ۳۴۹۴

څو دا مځکـه اسمانونه بحرو بر وي … د ګلرخو استانه، زما دي سروي[10]
کامراني پـه حیراني شي لـه ګلرخو … د دې باغ ګل د هغه چې لاس تر سروي
بېتابي د زړه تر باغ صنوبر باسي … پـه ګلشن کي چې قامت ستا جلوه ګر وي
د لالـه پـه دود مي زړه د محبت وسو … د آه دود چې غوټـه شي داغ د ځګر وي
چې پـه درست جهان یوه ډوډۍ قسمت کـه … و عالم تـه بـه مخ روڼي لکـه لمر وي
ځای د امن مي هیچیري پیدا نـه کړ … لکـه شمع هر ځای زما د سر خطر وي

۴۸۲ بې لـه یاره پـه ګلشن کي تمام عمر
و "حنان" تـه خپل بانو لکـه خنجر وي ۳۵۰۱

نن مي بیالـه غمـه زړه را څخه چَوي … چې خوړلې د هجران د توري لوي[1]
جدایي د خپل اشنا یم کباب کړئ … چې مدام پر هر زیارت لګوم خَوي

---

(۱) چاپي دېوان: لـه ساده رویه. (2) چاپي دېوان: پـه خپل حُسن بې خبر کـه. (3) چاپي دېوان: راز د زړونو پټ ښه نه دئ. (4) چاپي دېوان: پر صورت. (5) چاپي دېوان: پـه ایرو وي. (6) چاپي دېوان: هلته کـه. (7) چاپي دېوان: پـه زفت.
(8) چاپي دېوان: "د ښه یار تل دغه خوی دغه عادت وي". (9) چاپي دېوان: نه راوړي یو حرف. (10) دا غزلـه پـه چاپي دېوان کي نستـه.
(۱) دا غزلـه پـه چاپي دېوان کي نستـه. (2) بې = بـه یې. (3) دا غزلـه پـه چاپي دېوان کي نستـه، د خطي نسخې پـه متن کي د ننه هم نه ده راغلې، او لـه هغې پاڼي څخه را نقل سوه چي کتاب جوړوونکي "صحافان" ور تـه بلا ګردان وایي.
(4) چاپي دېوان: کـه پـه هجر کي څوک مرګ غواړي. (5) چاپي دېوان: لکـه اور. (6) چاپي دېوان: پـه دوړوي.
(7) چاپي دېوان: چي حنان څوک لـه اشنایه. (8) دا غزلـه پـه چاپي دېوان کي نستـه. (۹) کې = کـه یې.

چې ملګري یې د پوان یا حیوانان وي ‌‌‌‌‌‌ پر هر ځای به باندي تول وي لکه رَوي
د سینې زخم مې بیا فراق ناسور کړ ‌‌‌‌‌‌ چې مدام ځني بهېږي وینې زوَي
د کمیس د خولو بوی بې(2) کله را شي ‌‌‌‌‌‌ یعقوب رنګه مې لېمو ونیو پېرَوي
عاشقان دي په وصلت کله اوبېږي ‌‌‌‌‌‌ د هجران تشنک وهلي دي ککوي

۴۸۳ دي مصرع د حمید زړه د "حنان" وسو
له فریاده د اور سوي زده اور سوي ۳۵۰۸

د هر چا چې شبنم رنګه پاک ګوهر وي ‌‌‌‌‌‌ همېشه به یې د ګل لمن بستر وي(3)
ستا مژګان دي وي نګاه له بدو سترګو ‌‌‌‌‌‌ د مظلوم په وینو سره لکه نشتر وي
چې یې ستا کاته ایرې که عجب نه ده ‌‌‌‌‌‌ که د طور اوري پیدا له خاکستر وي
شېرازه د ګل د عمر ده لس ورځې ‌‌‌‌‌‌ هغه ګل غوارم چې جمع یې دفتر وي
په ګلشن کې بلبل و ویل و ګل ته ‌‌‌‌‌‌ چې د ګل تولېده که مات یې کمر وي
هر چې ستا په زلفو بند شي نه خلاصېږي ‌‌‌‌‌‌ پیل چې و لوېږي په بند کې مسخر وي

484 چې د عشق بلا را لوېږي له اسمانه
تر پخوا یې نښانه د "حنان" سر وي ۳۵۱۵

د خپل یار جفا مې ډېر ډېر زړوي ‌‌‌‌‌‌ بل مې تن پر اور د هجر کړوي
د زارۍ واښه په خوله تر ګوته نیسي ‌‌‌‌‌‌ که په عقل غر له بیخه لوړوي
که په هجر کې مرګ و غوارم(4) ښايېږي ‌‌‌‌‌‌ تریخ ژوندون سړي له عمره مړوي
ښادي نشته په خندا کې د ګلرخو ‌‌‌‌‌‌ پر پرهار د پاسه مالګي دوړوي
د ناصح نصیحت هسې دئ په عشق کې ‌‌‌‌‌‌ لکه تندره(5) په پوکلو سړوي
د یار هجر یم وژلی نه رغېږم ‌‌‌‌‌‌ بېهوده زاهد نمک را پړوي(6)

485 له اسمانه پربواته دي بل څه نه دي
چې "حنان" له خپله یاره(7) اړوي ۳۵۲۲

زلفې د دلبر پر مخ څه نشو نما کوي ‌‌‌‌‌‌ قتل د عاشق خراب لا تر عشق پخوا کوي(8)
یو د ناز کاته د یار روح بخښي عاشق لره ‌‌‌‌‌‌ سترګې کې(9) بیماري دي کار د مسیحا کوي
ته پادشاه د حُسن یې مه شمېره بوسه پرما ‌‌‌‌‌‌ عیب د شاهانو دئ تېر حساب چې بیا کوي

یو دي نرۍ وروځي دي بل د خط سبزه ګوره   تور خال یې د زړه په ورو څه بدۍ بلا کوي
زلفي د دلبر مدام نازکه پر سنبل باندي   خوله یې پر غونچه باندي دم په دم خندا کوي
څه قد بالا لرې څه نریه ملا لري   زلفي ترازو د مشک هر ساعت سودا کوي

486 نه که هیڅ بلبل پر ګل ضبط د خپلي خولې هرګز
څکه دا شیدا "حنان" ستا پر مخ غوغا کوي ۳۵۲۹

د عاشق پر زړه اورونه بلوي   د جفا پر کاڼي زړونه سولوي
ګفتګوی چي مي د مرګ کوي پوهېږم   په دغه بانه مي خوشي غولوي
سترګي زړه وړي د خلوت له زاهدانو   په غمزه یاغي ملکونه اېلوي
دا بې خال نه دئ د حُسن په ګلشن کي   لخ هلک دئ حبشی، ګل ټولوي
تاخت د چا پر زړه کوي په خبر نه یم   دا چي هسي د ناز آس را ځغلوي
رقیبان یې [1] په خپل وصل سرفراز کړه   پر عاشق د غم بارونه چلوي

487 په خواري پسي د وصل ښادي شته ده[2]
په "حنان" چي د فراق غم ګلوي ۳۵۳۶

هغه زړه چي ستا و زلفو ته مایل وي   د بلا فوجونه تل باندي نازل وي[3]
چي منزل اوږد وي جرس هومره فغان که[4]   له خولې سوي ناري کله د واصل وي
په دنیا کي زړه بې داغه[5] په کار نه دئ   چي بې مُهره شي هغه برات باطل وي
نوی خط ستاله رخساره[6] سره زېب که   چي آیات[7] کله پر هر کاغذ نازل وي
چي د عشق په لومه بند شي واړه بایلي   که یې څورلس علمه کړي وي فاضل وي
ستا د لب د بوسې دا د راباندي وکړه   رحم ډېر د پاد شاهانو پر سائل وي

488 سخندان به د "حنان" په قال پوهېږي
قند او کورت پر هغه یو وي چي جاهل وي ۳۵۴۳

په دنیا کي به تر هغه څوک خُرم وي   چي ملګری یې مدام د اشنا غم وي
د هغو سترګو له مکره[8] څوک خلاصېږي   چي یې ښکار مدام هوسۍ د حرم وي
بوالهوس که لافي کړي د عشق دا څه شو[9]   د کېمیا خیال[10] و مفلس ته د زړه دم وي
مور د عشق و غره ته شاده لګولې   له قاضي که وهم[11] هغه چي کاڼی کم وي
پر سپین مخ باندي تور خط د یار ضرر دئ[12]   خرابېږي ژر کتاب چي خوش قلم وي
له دولته د عشق کله بخره وړای شي   چي په فکر د دینار و د درم وي

489 د "حنان" شکستګي ښکاره هغو ته
چي په خیال د یار د وروځو مدام خم وي ۳۵۵۰

---

(١) اصل: رقیبان دي. (2) چاپي دېوان: شته دي.(3) چاپي دېوان: "پر هغه د بلا فوج محاصل وي ". (4) اصل: "منزل دور وي جرس هومره فغان کاندي ". (5) چاپي دېوان: هر یو زړه چي شي بې داغه. (6) چاپي دېوان: نوی خط له رخساره. (7) چاپي دېوان: ښه آیات. (8) چاپي دېوان: د هغو له مکره. (9) چاپي دېوان: "بوالهوس که لاف د عشق که په دا څه ". (10) چاپي دېوان: د دنیا خیال. (11) چاپي دېوان: له قاضي وهم که. (12) چاپي دېوان: خطر دئ.

مجلس هغه دئ[1] چي ته یې یو جانان وي   هم مطرب ساقي شراب ارغوان وي
خونخور عشق له زړه پُرخونه خبر نیسي   د لبرېزي پیالې ډېر ساقي پاسبان وي
چي و باغ ته خرامان شي کله کله   هغه دم ګل آشفته نرګس حیران وي
که دي زلفي پر مخ پروتي باک یې نشته   دا په دا چي شپه و ورځ مُشت و ګرېوان وي
چي یې ستا د زلفو عکس پر زړه ګرزي   هغه تل د آئینې په دود پرېشان وي
مدام غم تر لمن نیسم زړه تې[2] بولم   پر اشنا باندي اشنا ډېر مهربان وي

490   په قیامت چي خدای قاضي وي حق به غواړي[3]
د میرزا "حنان" دي لاس ستا دي ګرېوان وي   ۳۵۵۷

بندي شوئ چي د سترګو په جادو وي   له عالم یې تېښته خوی لکه آهو وي
د ښه مخ جلوه و هغه ته ښکارېزي   چي یې سر و آئینه ته[4] د زانو وي
چي خم شوئ وي په خیال د یار د وروځو[5]   ځای یې پور ته پر لېمه لکه ابرو وي
دُر د غاښو لعل د لبو بې[6] تلې ځوک   چي یې کانې وي شبنم[7] ګل ترازو وي
د کړو ورځو تصویر به یې څوک کاږي   کې د توري په جوهر، قلم[8] د مو وي
چي په خیال د یار د قد د سروي بندي شي   د فاختې په شان یې[9] تل ذکر کوکو وي

491   دا خلعت دئ ستا د حُسن له دولته
چي "حنان" دي تل له غمه رو برو وي[10]   ۳۵۲۴

په جهان کي به د وصل نعمت نه وي   که آخر پسي د هجر زحمت نه وي
وصل و هجر د یار دواړه خور و ورور دي   په دنیا کي بې زحمته راحت نه وي
سر تر پایه سره لمبه شم و به سوځم   که یو دم مې د ګلرخو صحبت نه وي
له وطنه څخه ځه که دي د پلار وي   چي بې آبه پکښې اوسې عزت نه وي
خواره نه دي هغه غوښې د بدن دي   چي د چا کره ورځې در ته ست نه وي
که هر څو ښایسته نجل وي مخ دې واوړي[11]   چي په ناسته په ولاړې[12] عصمت نه وي

492   ملامت کړه ځان دلې "حنانه" واروه
کانې کم د ترازو د قیامت نه وي[13]   ۳۵۷۱

که کوې را سره ډېره جفا ښایي   رسا حُسن لره جور رسا ښایي
له حیا په آئینه کي کتای نه شي   که کوي بېګانګي له اشنا ښایي
که له لاسه مي نن بوی درومي د عطرو   چي خلاص کړئ مي دئ بند د قبا ښایي[۱۴]

---

(۱) چاپي دېوان: مجلس هغه چي. (2) تې = ته یې. (3) چاپي دېوان: په قیامت چي خدای قاضي محمد شفیع وي".
(4) چاپي دېوان: و آئینې ته. (5) چاپي دېوان: د یار د سترګو. (6) بې = به یې. (7) چاپي دېوان: کانې د شبنم. (8) چاپي دېوان: کې د توري جوهر کل قلم. (9) چاپي دېوان: په دود. (10) دا مقطع په چاپي دېوان کي نسته. (11) چاپي دېوان: "که هر څو ښایسته خېل وي رنګ دې ورک شي". (۱۲) په ولاړې = په ولاړه یې. (۱۳) چاپي دېوان: "دا دروغ به بیا هورې په قیامت نه وي". (۱۴) چاپي دېوان: د بتا ښایي.

چي [1] تغیر یې سپین مخونه کړه د ترکو
که یې و بولم خط توره بلا ښایي
چي له خیاله و آفتاب ته سم نه ګوري
پر مهتاب که طعنه کړي دلربا ښایي
چي په آه د زړو یې کج واړه مژګان شوه[2]
کې غمزه غواړي له زړو خونبها ښایي

493 ٣٥٧٨ په اکسیر د زړو یې کلپ د زړه خالص کړه
که "حنان" لافي وهي د کیمیا ښایي

ستا و تېغ ته مي په زړه له اشنایي
ورکړه لار ګوندي به وکړي دوایي
تر الفت دا ستا د وروځو حیرانېږم[3]
چي یو موی یې تر میان نشته جدایي
ملاقات ته دي حیران یم د مژګانو
چي هردم سره کوي دلربایي
ستا د زلفو خیال ځنځیر کړرا تر غاړه
ځکه اوسم تمام عمر سودایي
ځنځیر نه لوېږي د عشق و هري پښې ته
څو تېر نه شي تر مجنون په رسوایي
که عشق پټ ساتي عاشق[4] ور له ښایي
کیمیاګر کله کوي خود نمایي

494 ٣٥٨٥ رقیب بیا څه ور ته و ویل حیران یم
له "حنانه" چي کوي بې پروایي

تمام عمر په غفلت کښي نا پکار یې
لړځه و ګرزه و خدای ته که هوښیار یې
که کړې خاوري توی په سترګو کښي د نفس
په جنت کښي به له حورو سره یار یې
که اغزي د چا له لاري څخه واخلې
په هغه جهان به ته ګډ په ګلزار یې
د ضعیف له اوږو بار د لته واخله
په صحرا کښي د محشر به سبکبار یې[5]
چي موقوف د چا بار نه کړې و صباح ته[6]
په جنت کښي به دا خل بې انتظار یې
که د لې کړې لکه مار ازار د خلقو
په عرصه کښي د محشر به لکه مار یې

495 ٣٥٩٢ نصیحت وبل ته څه کوې "حنانه"
ته پسې مدام د خلقو په آزار یې

چي یې مخ ګل د بهار[7] دئ هغه ته یې
چي د درست جهان[8] په کار دئ هغه ته یې
چي مدام زړه ځني ورک وي هغه زه یم
چي د کل عالم[9] دلدار دئ هغه ته یې
چي خم شوئ دئ پر ملا له غمه زه یم
چي سم قد و کج رفتار دئ هغه ته یې
چي حیران ضعیف له درده هغه زه یم
چي پسې تل په آزار دئ هغه ته یې
چي پر مخ باندي دي محوه هغه زه یم
چي د زړو په وړو هوښیار دئ هغه ته یې
چي پر زړه باندي خوړلئ هغه زه یم
تور کاکل چي یې تور مار دئ هغه ته یې

496 ٣٦٩٩ چي په عشق دي مشهور[10] دئ زه "حنان" یم
چي ممتاز د قندهار دئ هغه ته یې

(١) په چاپي دیوان کي "چي " نسته. (2) چاپي دیوان: "چي په آه یې د زړو واړه مژګان کج شوه ". (3) چاپي دیوان: قربانېږم. (4) چاپي دیوان: پټ عاشق ساتي. (5) "ب " سبکسار. (6) د چا کار نه کړې و فردا ته. (7) چاپي دیوان: لکه بهار دئ. (8) چاپي دیوان: درست عالم. (9) چاپي دیوان: د کل جهان. (10) چاپي دیوان: په عشق کښي دي.

متفرقات

﴿ ترجیع بند ﴾

یار مي ولاړ شو په سفر له دې وطنه　　که ارواح و کوچ یې وکړ له بدنه
که بلبل په اندوه والووت له ګلشنه　　که وروستی دم و د مړي له دهنه
چا بې کړې وي له سترې زړه پوښتنه　　چا بې ایښئ وي ملهم پر زړه د ننه

دروغجن یې یم(1) په مینه کي هر ګوره
یار مي ولاړ شو زه و نه وتم له کوره

چي خبر یې د تلو وشو ناګمانه　　لکه تندره پر چا پرېوزي له اسمانه
چي یوسف مي شو ملګری له کاروانه　　شو یعقوب زما د زړه پسي پرېشانه
په ارمان ارمان به ژاړم له هجرانه　　د ژوندون طمع مي وخته له ځانه

چي ترې پاته شوم په دا پېغور ګنده یم
سترګي نه لرم په سر کي شرمنده یم

ور سره به څوک پر لاري وي ملګري　　چي ویسا به یې په نه شي نژدې لیري
له سترګیا به یې زړه نه غواړي خبري　　په ناکام به تر خوله تویې که شکري
د سرو لبو لعل به پرولي په کودري　　اړوي به باندي تل دغم پتیري(2)

عاشق نه وم اوس رشتیا شوه دا خبره
چي پر سر مي را پرېږ نه و ته ډبره(3)

خوب به نه ورځي مانده به تر حد تېر وي　　خوشالي، هوا هوس به ځني هېر وي
سپین رخسار به یې له فکره په بل پېر وي　　له سترګیا به نیشکر ور ته ګنده ېر وي
په دیدن بې دېو و دد(4) ملګري سېر وي　　پر هر ځای به لکه روي پر چارپېر وي

چي ترې پاته شوم په کومو سترګو ګورم
پزه نه لرم پر مخ بې پزي ښورم(5)

دی روان شو زه پر کور په دا حیران یم　　چي نه مړ شوم نه مجنون سر پر بیابان یم
نه آسیا رنګه له غمه سرګردان یم　　نې له هجره څخه زه څیري ګرېوان یم
ملامت د هر هندو و مسلمان یم　　دی پخوا را پوهېده چي دو زبان یم

رحمتونه دي د ده پر زیرکۍ وي
لعنتونه دي زما پر خیرګۍ وي

---

(۱) چاپي دېوان: دروغجن یمه. (2) چاپي دېوان: د غمو سري. (3) چاپي دېوان: "چي پر هر در باندي ژاړم بې اثره.
(4) چاپي دېوان: "په دیدن به یې دوی دوه ملګري". (5) چاپي دېوان: "پزه نه لرم په درست جهان کي ښورم".

که مي مینه وای رشتیا سوئ په اور وای   په نغري کي بې[1] د هجر لکه سکور وای
پښې مي يېلي[2] کالي خيري سر سرتور وای   په اندوه سره مي ترک د دنيا کور وای
له دې غمه مي تر اوسه سر په ګور وای   ښايي دا چي مخ مي تور او پر خره سپور وای

صد رحمت دي وي د ده پر دا نايي
صد لعنت دي وي زما پر اشنا يي

بل وطن ته شو روان په زړه خسته   نه يې آس، نه يې خېمه، نه يې درسته[3]
له خبرو بې په غم وي خوله بسته   له دغه غمه مي شوه اِينه ورسته
په مجلس کي به د چا وي نشسته   په ناکام که چيري خلاصه کړي پسته

تف زما په اشنايي شه بېوفا يم
چي بې ياره لا تر اوسه ژوندی پايم

يار مي ولاړ شو په سفر پسي زهير يم   له دا غمه[4] تل اخته د ځان په وير يم
ريشخندي د هر صغير و د کبير يم   چي په غم لا د قليل و د کثير يم
زخمي کړئ بېلتانه دغم په تير يم   همېشه د دغي چاري په تدبير يم

چي تر کومه به بې ننګه يم بې عاره
چي لا طمع کړم د عيش له قندهاره[5]

په خپل فضل خواست قبول زما غريب کړې   د وصال ښادي مي يو وار په نصيب کړې
تللئ يار راسره وصل عنقريب کړې   مشرف په دغه ګل دا عندليب کړې
د هجران ناسور مي روغ په دا طبيب کړې   خوا په خوا را سره وصل[6] خپل حبيب کړې

په کرم سره د خوږو زړو دوا يې
چي لار ورکه کړي هغه پر لاري بيايې

و سيله مي کړې مجاز و حقيقت ته   خاموشي مي کاميابي کړې معرفت ته
شک مي ورک کړې له خاطره طريقت ته   را تر غاړه کړې[7] ځنځير ستا و قربت ته
ډېر طامع دي يم د وصل[8] و شربت ته   بې پوښتني مي لار و کړې[9] و جنت ته

غير خيال مي کړه له زړه څخه جارو ته
دغه زهر مي که[10] په ستوني کي دارو ته

---

(١) بې = به يې. (2) چاپي دېوان: پښې مي پلی. (3) دا بند په چاپي دېوان کي نسته. (4) چاپي دېوان: له دې غمه. (5) چاپي دېوان: -

چي اجل مي عذر وکه په عالم کښې   ګنه ډېر بې آبه پاته شوم په غم کښې

(6) چاپي دېوان: سره ګرم. (7) چاپي دېوان: را په غاړه کړې. (8) چاپي دېوان: کړې طامع مي ستا د وصل. (9) چاپي دېوان: لاهو کړې. (10) چاپي دېوان: مي کړه.

د سکوت په تار مې خيرې زړه رفو کړې روبرو مې آئينه د خپل زانو کړې
صبر را د نوخطانو له جادو کړې فسادونه مې له زړه څخه جارو کړې
بې ويلو مې پوره هره آرزو کړې ما "حنان" د بيم په اوښو کې لاهو کړې

497 که مې چيرې يې بللئ له اخلاصه
په کرم مې کړه له غشه(1) سينه خلاصه ٣٧٤٣

(مخمس)

عقل و هوښ صبر و آرام را څخه تللئ څو په بحر د عشق زه يم کښېوتلئ
زړه مې هيڅکله آرام نه دئ موندلئ په کړو د کاږه بخت يم پوهېدلئ
د ګرداب په ميان کې ګرزم لکه خلې

آبادي مې د تن ميني کړه اوجاړه چې هستي مې وه د صبر(2) هغه ولاړه
چې د عشق محکم ځنځير شو را تر غاړه د شوخ چشمو له نظره امان غواړه
په کړو کتو يې دئ هان نتلې

وصل و هجر د دوو کانو تر ميان کړم ببلتانه يې په ژوندون پوري حيران کړم
نه پوهېږم په څه شان تدبير د ځان کړم د دې هسې رنځ علاج په څه درمان کړم(3)
چې پر زړه يې يم د زلفو مار خوړلئ

لا تر څو به د هجران په خواري خوار يم ببلتانه يې مدام سوئ په انګار يم
ډېر په وصل کې(4) له هجره ناقرار يم همېشه سترې ستومان پر د غره لار يم
د فراق غمونو ښه يم پېژندلئ

چې مې يار را څه تللئ دئ عالمه له اندوه يې(5) نه پر غر يم نه پر سمه
دا بلا چې مې پر سر اوري له کمه(6) حيرانېږم چې لا مړ نه يم له غمه
کشکي نه واى زه له موره زېږېدلئ(٧)

يار مې قصد د سفر وکړ سورېدو ته دا سبب شو زما د تن و نرېدو ته(٨)
ځان مې نه ورکاوه اوس و خوارېدو ته اوس راضي يم د لعنت و بارېدو ته
چې تر اوسه مې ژوندى دئ ځان ساتلئ

ربه ته په مهر لطف عنايت کړې ضلالت مې کل بدل په هدايت کړې
مشغولا مې د قرآن په تلاوت کړې له جمله فسق وفساده مې نفرت کړې
د هغه په روى چې تا دئ راستولئ

(١) چاپي ديوان: له غشو. (2) چاپي ديوان: د زهد. (3) دغه نيم بيتی په اصل کي نسته (4) چاپي ديوان: هم په وصل کښې.
(5) چاپي ديوان: له فراقه (6) کمه = کومه (7) چاپي ديوان: "کشکي نه واى زه تر اوسه پا يېدلئ". (٨) دا بند په اصل کي نسته.

د دنیــا لــه اشــتغاله امــان را کــړه   لــه هوســه لــه عیشــو مــي بېنــوا کــړه
پــه خپــل فضــل ســره تــرک زمــا هــوا کــړه   لاړ زمــا و خپــل قربــت تــه را پیــدا کــړه

امیــد وار دي یــم و در تــه در بېــدلئ

څــو بــه ګــرزم پــه عــالم کــي تــازه تــر   چــي اشــنای را څخــه ولاړ شــو پــه ســفر
د بخــت نخــل مــي وکــړئ(1) دا ثمــر   اوس "حنانــه" دا مقــال کــړه مختصــر(2)

۴۹۸   پــه لاس نــه درځــي اشــنای پــه ســفر تللئ   ۳۷۷۰

؟ ؟ ؟

دا څــه وخــت څــه زمــا نــه شــوه را پیــدا   پــه نــاحق، پــه ظلــم هــر ســړی رضــا(3)
پــه ښــکاره کــوي ناحقــه هســي چــاري   چــي نــي شــرم شــي لــه خدایــه نــه حیــا
د یــوي روپــی چــي خپلــه نفعــه وینــي   د بــل ســل روپــی کــه زیــان شــي، لــه بــلا
پــه یــوه ســودا کښــي ســل قســمه و خــوري   د ایمــان پــه فوتېــده بــي محابــا
نــه غنــي انصــاف لــري نــه مفلــس دواړه   هــر ســړی ظــالم پخپــل قــدر تنهــا
کــه محکــم شــي د دوو کســو تــر میــان کښېني   بــي مرضــی یــي هرګــز نــه زده بلــه خــوا
ګناهونــه صــغیره کــه کبیــره دي   هســي کانــدي تــه وا نــه لــري جــزا
هــم زنــا ، ربــا ، غیبــت دائــم الخمــره   لواطــت خــون د ســړي ګنــي روا
هــیڅ پــه کشــر کښــي ادب نشــته لــه مشــره   نــه شــرمېږي پــلار لــه زو، زوی لــه ابــا
خپــل عمــل د نیــک و بــدو دلتــه تــول کــړه   د قیامــت پــه تــرازو کښــي نشــته غــلا

۴۹۹   الهــی لــه هســي قومــه نجــات ورکــړي   ۳۷۸۱
و "حنــان" تــه پــه خپــل فضــل رَبّنــا

؟ ؟ ؟

عمــر درومــي پــه شــتاب   دم قــدم دئ پــه حســاب(4)
تــه تــر څــو بېغمــه ناســت یــي   مشــغول یــي پــه خــورد و خــواب
دا ســتا کــار نــه پــوره کېــږي   ګــاه نیمګــړی ګــاه کریــاب
کــار دي ســم د دنیــا نــه کــړ   او د دیــن دي کــړ خــراب
پــر نــس هــیڅ نــه معلــومېږي   کــه پــه و خــوري شــهد ناب
هــر چــي ور شــي واړه ډوب کــه   جــوړ کاســه د ده ګــرداب
رحــم نــه لــري هیڅکلــه   نــه پــر شــیخ و نــه پرشــاب
تــل پــرده د پیــری کانــدي   پــه وســمه و پــه خضــاب
نــه دي شــرم شــي لــه خدایــه   نــه حیــا کــړي لــه احبــاب
تــه هــم زوی د فرشــتي نــه یــي   چــي دا نــور بــولي دواب
پــه ظــاهر لکــه ســپین زر یــي   او بــاطن لکــه ســیماب

---

(۱) چاپي دیوان: ورک کړئ (2) چاپي دیوان: "او حنان دا مقال کړ مختصر." (3) دا غزل په "ب" او چاپي دیوانو کي نسته (4) دا قصیده و شمه غزله په چاپي دیوان کي نسته

غــرور نــه درلــره ښــایي
چــي پیــدا یــې لــه تــراب

هــم د بولــو لــه ســوراخه
دوه ځــل وزي پــه عــذاب

کــه پادشــاه د هفــت کشــور شــي
هــیخ پــه کــار نــه دي کــذاب

همېشــه د بــل پــه غوښــو
بوخــت یــې لکــه قصــاب

بــاز چي غوښي تــل د قــام خوري
ځکــه بنــد دئ پــه تنــاب

د بــل زیــان دا ســتا تکیــه ده
د بــل زیــان بــولې ثــواب

دا ســتا خــوی شــیطان خجــل کــړ
څــه خــو وکــړه اجتنــاب

دیــن دي بــایلو پــوره نــه شــو
ســتا د دي جهــان اســباب

د مــرګ بــاد بــه دي چپــه کــه
نــیم نفــس لکــه حُبــاب[1]

چــي لــه هــره کبرجنــه
تــل بېــزاره دئ وهــاب

کــې پــه غــوږ کــړې دا څــه دُر دي
د "حنــان" ویــل خــوش آب

۵۰۰ ۳۸۰۳

؟ ؟ ؟

شــاعران د پښــتنو ډېــر دي تــر ســل
ځــو بــه کــرم در تــه معلــوم زه پــه ویــل

یــو میــرزا، میرخــان، دولــت د علــم کــان ؤ
د ســلوک شــعر یــې کــړئ دئ افضــل

بــل اخونــد میــاداد د عشــق پــه میــو مســت ؤ
ښــه شــېرین الفــاظ ویلــي میــا واصــل[2]

بــل رحمــان ســړبنی د پېښــور دئ
پــه پښــتو یــې غــزل بِــه دئ یــو تــر بــل

د خوشــحال ختــک ویــل کــل نصــیحت دئ
پــه ظــاهره مســخرې دي یــو د بــل[3]

بــل عبــد القــادر شــاعر د خوشــحال زوی
ښــه دېــوان[4] یــې دئ جــوړ کــړئ لکــه ګــل

بــل حمیــد موشــګاف د خیــال پــه شــعر
څــه بــه وایــم نــا ســفته[5] دُر یــې پېیــل

علیخــان اخونــد زاده پېښــوری و[6]
ښــه آبــدار دُر یــې لــه ژبــي[7] تویــول

ملاحسن اخونــد ســاګزی[8] پــه تلوکــان کــي
جــوړول یــې د معنــا هــر دم غــزل[9]

د اخونــد مــلا پیرمحمــد شــعر کــه واروې[10]
پــه هــر بیــت ســره یــې زړونــه ســولول[11]

جــان محمــد حــافظ کــاکړ[12] پــه نعــت و مــدح
ښــه اشــعار بــه یــې وایــه لکــه بلبــل[13]

د عیْســی اخونــدزاده شــعر ډېــر ښــه و[14]
آفــرین دي وي پــر بانــدي[15] تــل تــر تــل

مــلا جمعــه پــه شــاعری کــي ډېــر اســتاد و
ســیال یــې نــه و د خپــل عصــر د ویــل[16]

---

(۱) دا بیت له بلي نسخې را نقل سو. (2) چاپي دېوان: ویلي دي واصل. (3) چاپي دېوان: "په ظاهر یې مسخرې بوله بلکل". (4) چاپي دېوان: ښه کتاب. (5) چاپي دېوان: تأسف. (6) چاپي دېوان: "علیخان اخند ازده هم ښه شاعر و".

(7) چاپي دېوان: له شربه. (8) چاپي دېوان: ملا حسن اخند ښه پیر. (9) چاپي دېوان: "په ویلو کي د شعر ډېر اکمل".

(10)- (11) چاپي دېوان:

د اخند پیرمحمد نظم ته که ګورې
هر ګفتار یې دئ په مثل د بلبل

(12) چاپي دېوان: کارکړ. (13) چاپي دېوان: "سیال یې نه و په پښتنو کي په ویل". (14) چاپي دېوان: "ښه شعر که واروې". (15) چاپي دېوان: به باندي وایې. (16) چاپي دېوان: "په هر بیت سره یې زړونه سولول".

اوس زموږ د وخت شاعر ملا شمس الدين دئ[1] په تکليف تياروي واړه غزل[2]
اوس صديق اخوندزاده ښه شعر وايي ډېر ښه پوه دئ د بيتو په نښلول[3]

۵۰۱ د سکوت[4] مهر پر خوله کښېږده "حنانه"
څه غرض دي دئ[5] د خلکو په ښوول ۳۸۱۹

نه رسېږي ستا و وصف ته[6] دليل عقل نه که په دا باب کي قال و قيل
د بدبه د خسروی چي دي شوه پورته د کسرٰی پر ډمامه يې وکېښ نيل
و لويي ته دي د عقل چاره نشته د درخاوري دي رانجه کړي جبرئيل
په ډېر لطف سره يې و بللي پورته ستا و لور ته منتظر د عرش قنديل
لامکان يې ستا مکان په خپل قدرت کړ ګفتګوی در سره و کاوه جليل
نه نوي زره خبري[7] در ته وکړې څوک د ګوی څوک د مګوی د څو وکيل
در ته وې ښو وې واړه د سر خبري ښه يې پوه کړې په کثير و په قليل
ده پخپله د لولاک خلعت در واغوست ستا له رويه يې پيدا کړ سلسبيل
عنايت چي پر تا و پر بل چا نه و که موسٰی و که عيسٰی و که خليل
چي ستا اسم يې شفيع کړ و باري ته دا آدم صفي قبول شو په تعجيل[8]
نوح له غرقه د توپان نجات په دا موند چي ور وبښو دغه ستا مدد سبيل[9]
په وجود کي يې ستا نور و بل څه نه و له سره اوره چي سالم و ووت خليل[10]
ستا په روی سره موسٰی پيغمبر خلاص شو او فرعون يې کړ غرق په رود نيل[11]
د عيسٰی په ګفت به مړ کله ژوندی و که يې ستا اسم پر ژبه نه وای دليل[12]
چي يې قصد کړ د کعبې و خرابی ته ستا مدد صقر ته بوت اصحاب فيل[13]
برکت و واړه ستا خير البشره چي لښکر د خدای پر راغئ ابابيل[14]
په لسان د هيڅ انسان دي صفت نه شي له تعريفه دئ قاصر عقل طويل
ستا د درخاوري زما کحل البصر دي د ګناه بار مي هرګوره دئ ثقيل[15]
ستا په زور مي خلاصوه له دغه باره خطا شوئ مي دئ وار زما ذليل[16]
هېروه مي مه هرګز ابوالقاسمه هغه دم چي مي روح اخلي عزرائيل[17]
له فرمانه چي دي[18] سر غړاوه څه شو په قيامت به شرمنده پاتي ذليل[19]
مخ يې تور دئ چي منکر شي ستا له امره حاسدانو ته دي سپک بار شو ثقيل[20]
چاچي شک درلود دا ستا په نبوت کي مياشت شوه ستا په رسالت باندي دليل[21]
چاچي نه وکړ باور منافقان شول چا و نه کړ ستا پر دين باندي تعطيل[22]

۵۰۲ د حساب له ورځي بيم مه کړه "حنانه"
د عاصيانو په بخښنه دئ کفيل ۳۸۴۴

(۱) چاپي دېوان: "اوس زموږ د زماني ملا شمس الدين دئ ".(2) چاپي دېوان: "په تکليف يې جوړول مدام غزل ".
(3) دا بيت په اصل کي نسته، په بله نسخه او "ب " کي هم نسته (4) چاپي دېوان: د سکون مهر. (5) چاپي دېوان: څه غرض لرې. (6) چاپي دېوان: ستا و وصل ته. (7) خبرې = خبري يې (8)-(9)-(10)-(11)-(12)-(13)-(14)-(15)-(16)-(17):- دا لس سره بيته په چاپي دېوان کي نسته. (18) دې: دي يې. (19)-(20)-(21)-(22):- دا څلور بيته بيا په اصل کي نسته.

دا ستا خبري، خوږې شکري　　نږدې که لیري ور ته نولېږم[1]
په مخ ګلابه، زیات له آفتابه　　د مخ و تاب ته دي کبابېږم
زلفي عنبره، په قد عرعره　　باریک کمره، جبین قمره
په تن سیمینه، تن انګبینه　　په خوی شېرینه بې تا کهېږم
د پسرلي ګله، زلفي سنبله　　مشکین کاکله په لبو مُله
ډېر په عذاب یم په اور کباب یم　　بې تا خراب یم لا خرابېږم
ابرو هلاله چشم غزاله　　زما له حاله خبر شه لاله
بې تا غمګینه په زړه حزینه　　ږیره مې سپینه په تا ځوانېږم
لاله عُذاره، ګلاب رخساره　　پري رفتاره در شهواره
په زړه ابتر یم، په غوږو کر یم　　مات پر کمر یم په تا جوړېږم
موی میانه، سرو روانه　　ابرو کمانه، کاږه مژګانه
یم دي ویشتلئ، په تیر پېیلئ　　په زړه نتلئ ښه در پوهېږم
تر ګل خندانه، مخ ارغوانه　　تر نمر روښانه د زړه درمانه
٥٠٣　"حنان" رنځور یم، ډېر په ضرور یم　　پره زړه نا سور یم چي نه رغېږم　٣٨٥٨

۹　۹　۹

څو غافل ګرزي انسان　　په خپل ځان پوري حیران
خدای پخپله ستا شاهد دئ　　حذر نه کړې له عصیان
ته الا لیعبُدُون یې　　د خورو د اوبو زیان
سر د کَل خطا دنیا ده[2]　　په خطا پسي روان
همېشه د رزق د پاره　　مرور یې له اسمان
کُل شَیٌ هَالِکٌ دئ　　الا وَجهَهُ، نادان
پاته شوئ هیڅوک نه دئ　　نَه هندو نه مسلمان
وَلَو کُنتَم فِی بُرُوجٍ　　دا خبر دئ له فرقان
عزرائیل دئ برات کړئ　　پر واړه ذ پروح یکسان[3]
فهم وکړه لر منزل دئ　　ستا تر ګور تر ګورستان
مه کړه خوب د بېغمۍ ته　　پاته نه شې له کاروان
ته په څه سره غره یې　　چي سر کاږې له فرمان
په پیرۍ عبادت نه شي　　ګټه اوس په کار ده[4] ځوان
چي پیدا بنی آدم دئ　　زړه یې ډک دئ له ارمان
هوښ کړه ته یوازي نه یې　　ستا په رنګ دي صد چندان[5]

(۱) دا قطعه په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (2) چاپي دېوان: دینار. (3) اصل: "پرواړه وو زنده ځان". (4) چاپي دېوان: اوس وکوه. (5) له دې بیته څخه بیا تر مقطع پوري ټول بیتونه په اصل کي نسته، مقطع په اصل او چاپي متن دواړو کي سته.

دا دنیا دغه یې کار دئ — اسمان ژرنده سرګردان
ژر به ورسي تر مطلبه — ما سوْی باسه له میان
د هیچا لاس په تور نه شو — واړه ولاړ ځني پرېشان
که ما قبل و که بعد — تر ګدایه تر سلطان
د وفا متاع یې نشته — واخله لاس له دې دوکان
دنیا سِجن د مؤمن دئ — وزه ته له دې زندان
لِلانسَان عَدُوا دئ — ته دوستي کړه له شیطان
فهم وکړه په دنیا کې — چا سود کړئ دئ بې زیان
چې سکندر، دارا، جمشېد وو — واړه ولاړ په زړه پرېشان

۵۰۴ نصیحت و ځان ته وکړه
بل ته څه وا یې "حنان" ۳۸۸۳

؟ ؟ ؟

بیر ته ځغلي دربدره — خبر نه یې نا خبره (1)
غابښ و تلئ ږیره سپینه — په تن لوی په خوی اصغره
شرم نه کوې له خدایه — نه حیا له پیغمبره
لکه سپی په ګمان(2) غاپې — له ما بنامه تر سحره
تسبیح هر خزنده وایي — هیڅ نه اروي کور وکړه
عبادت ته خدای پیدا کړې — ته خوردن کړې ګاو وخره
پر هر بوټي فیض اوري — تر جماد و تر شجره
ته محروم یې له دې فیضه — بیده پروت یې بې اثره
مغروری لپونی کړې — ځان ته ګوره خاک بسره
ته له څه څخه پیدا یې — چې کوې کبر یکسره
له یوې قطرې منیه — پیدا شوې یې عنتره
شیطان نه زده چې تازه دې — د شیطان د خوی رهبره
آدمي دې سره ورونه — د یوې ونې له بره
ته په څه د چندن بناخ شوې — چې و بل ته وا، ډېره(3)
په ظاهر لکه موسٰی شې — په باطن د قارون کوَره
چې یې کور دئ ستا په خنګ کې — پر ده ویر او ته خوشتره
د بل زیان دا ستا تکیه ده — دستم پر بلا بره

(١) دا قصیده و شمه غزله په چاپي دیوان کې نسته (2) دا برخه په اصل کې نه لوستل کېږي، له بلې نسخې پشپړه سوه.
(3) بله نسخه: چې و بل ته وا ډېره.

پر عاجز مېږي قدم ږدي — خبر نه يې له داوره
همېشه د بل و زيان ته — ځان پرېباسي له کمره
و لمانځه ته دي ملا ماته — د دنيا په کار کي غوره
د دنيا په زيان نامرده — شي له خدايه مروره
له بنده څخه شرمېږي — نه له خدا څخه، کافره
خداى په هر نفس حاضر دئ — ته ګناه کړې بې هنره
لږ څه و ګرزه و خداى ته — توبه وکړه برادره

۵۰۵ د "حنان" ويل په غور کړه
ډېر بهتر دي له ګوهره ۳۹۰۸

چي د حق پر در رويدار بابا ولي دئ — خزانه د هر اسرار بابا ولي دئ(1)
چي مفتاح د خزائنو د فتوح دئ — حل د هر مشکل په کار بابا ولي دئ
چي سليمان رنګه يې دي تر حکم لاندي — انس و جن و مور و مار بابا ولي دئ
غيبانه سواره چي ګرزي پر ملکونو — د واړو سپه سالار بابا ولي دئ
کرامات يې تر عدد تر حساب تېر دي — د وليانو افتخار بابا ولي دئ
چي په تش نظر يې خاوري سره زر کېږي — هغه څوک د قندهار بابا ولي دئ
چي طواف د قبر يې کم له حجه نه دئ — هم يې فضل زيات تر شمار بابا ولي دئ
ډېر سخي دئ عار له هيچا څخه نه که — مهربان تر مور و پلار بابا ولي دئ
چي تنکسه در باندي در شي تر ده ورشه — چي له خوا، يې سروکار بابا ولي دئ
چي يې څوک قبر ته ور شي فيض مومي — چي پر اوري تل انوار بابا ولي دئ
تصرف يې هغه رنګ لکه په ژوند و — ويده نه دئ تل بيدار بابا ولي دئ
هر مقصد يې پر مزار تر سره کېږي — پر هر امر مددګار بابا ولي دئ
پر مرقد باندي فيض د حق اوري — له غمجنو اخلي بار بابا ولي دئ
هر حاجت د حاجتمنو پر قبلېږي — ناز بردار پر لوى دربار بابا ولي دئ
چي په زړه کښي دي مطلب وي دى پوهېږي — په مخفي حال خبردار بابا ولي دئ

۵۰۶ زه "حنان" يې په اخلاص يم د در خاوري
په پيرانو کښي ابدار بابا ولي دئ ۳۹۲۴

﴿قصيده﴾

ولاړه ځواني ولاړه پيري راغله ږيره سپينه(2) — غابښ په خوله کښي نشته عمر ولاړ شو نه راځينه(3)
خريد وکړ ځوانانو روان شو اصلي وطن ته — زه هم پسې ځم توښه مي نشته يم غمګينه

خريد مي په بارو د عصيان کړئ دئ غفاره صرف — نقد بخښ لري دا جنس مي را نيسه متينه
را څخه عمر شو په لهو په لعب کښي — نه را څخه وشو کار د دين هرګز په مينه

(۱) دا قصيده په "ب" او چاپي ديوانو کي نشته. (2) سفين. (3) "ب" او چاپي ديوانونه دا قصيده نه لري.

نه لرم عمل لایق چي در یې ورمه درګاه ته — ته مې پرده وکړې یا ستار العالمینه
غرق په ګناهونو یم امید مې تاته ډېر دئ — ته مې لاس مه کاږې له شفیع المذنبینه
تادي فرمايلي چي لا تقنطو خوشحال یم — فضل دي بسیار دئ د بنده ګناه مه وینه
ته د هر خسته زړونو ملهم يې کردګاره — هم واقف په حال د هر بنده ګوشه نشینه
پټ کړه قبايح مې د اعمال له دښمنانو — ته په عمیم فضل دا بار واخلې له حزینه
ستا حلم حلیم زړه ورکړئ پر ګناه یم — خلاص مې کړه په فضل ستا له دې د بو لعینه
هیڅ مې حاصل نه شو له رفعته په دنیا کښې — پورته لکه دود په هوا ولاړ له زمینه
وقت د زکندن مې له شيطانه په امان کړې — مژده لا تخافوا را باندې وکړې له یمینه
ما په ځان اغوستې د ریا زهد خرقه ده — ډېر ډېر شرمنده یم له سید المرسلینه
عیب د بل غواړم شپه و ورځ دغه مې کار دئ — ړوند له خپله عیبه یم الٰهُ العالمِینه
دَر د غفران خلاص کړه یا مفتح الابوابه — بحر د احسان لرې حبیب التوابینه
ډېر یم منتظر دا ستا د رحم یا رحیمه — تور مخ سپینه ږیره درغلم بې آن و اینه
و مې نسه لاس زما دستګیره افتاده یم — نشته فریاد رس بې تا حبیب المساکینه
را کړه د جزا په ورځ نامه په راسته لاس کښې — ډېر ډېر وارخطا یم یا امان الخایفینه
لار چي مستقیمه پر هغه مې برابر کړې — هسې لار چي ورشم تر خاتم النبیینه
ډېر په ګناه بار یم سترګي نه لرم و تا ته — ته مې عذر وغواړه د لیل الحائرینه
نشته بل دا درس چي له ابلیسه به مې خلاص که — بې له تا اغثنی غیاث المستغیثینه
ټول چي پر محشر شي اولین آخرین خلق — هلته مې جار باسي په خپل فضل له سجینه
روح چي مې له تنه ځخه وزي ذوالجلاله — ته يې په کرم ورسوه تر علیینه
نفس و شیطان زه یم ستا له لاري اړولی — ته مې پر لار سم کړې یا اکرم الاکرمینه

۵۰۷ ډېر مې دئ امید زما "حنان" تاته رؤفه ۳۹۴۹
مه مې کړه نامبنده یا الٰهُ العالمینه

الهي د هر چا قاضي الحاجات يې — په عطا په کرم حل المشکلات يې(۱)
نامبندي ده ستا له دره ځخه کفر — د هر چا د غم کافي المهمات يې
ته ارحم الراحمین يې رحم وکړه — عفو کړونئ د همه وو خطايات يې
څه قدرت لرم چي پورته کښته وایم — ته خالق د اوو مځکو سماوات يې
بې بدی بل عمل نه را ځخه کېږي — ته خبر په واړو سِر و خفیات يې
خپل حاجت زه له تا غواړم ذوالجلاله — دا په دا چي ته مجيب الدعوات يې

(۱) دا مناجات په چاپي دېوان کي نشته

ستا له دره هیڅ سړی نا امید نه ځي — زه هم نه ځم ته واهب العطایات یې
کار زما غریب په خپل فضل پوره کړه — لاس مې و نیسه رفیع الدرجات یې
په کرم مې د مهم قفل را خلاص کړه — یا فتاحه ته کاشف المشکلات یې
خواست بې تا له چا روا نه دئ کریمه — بې له شکه ته سامع المناجات یې
له عدمه آدم جوړ کړې ته قادر یې — ور کوونئ و ذرې ته د حیات یې
منزه یې له ادراک، له وهم و فهمه — مبرا د چون چرا د کم و زیات یې
وَلَقَد کَرمنا تا دي فرمایلي — و انسان ته بخښنده د کرمات یې
نفس ظالم دئ، زه مظلوم غور مې وکړه — ته غیاث د مستغیثو هر اوقات یې
زما توبه ده ذوالجلال والاکرامه — د هغو له دیده ته چې ځني مات یې(1)
تا ویلي دي فلاتَنهَر، سائل یم — زما حاجت را کړه لایق د دې صفات یې
ما رسوا نه کړې په ورځ د حشر و نشر — عفو کړونئ د ګناه پر عرصات یې
ما عاصي دین په دنیا دئ بایلوولئ — ته دلیل د حیرانانو د حالات یې
زرغو نه ګیاه پیدا باران پر و کړې — ته صانع د همه وارو مصنوعات یې

۵۰۸ — د "حنان" حاجت په خپل فضل پوره کړه — ۳۹۷۹
قبلوونئ د دوعا په هر ساعات یې

﴿فالنامه﴾

په نامه د پاک الله کړم ابتدا(2) — بل په نعت د رسول مجتبٰی ﷺ
دایره د فالنامې د دې کتاب — نوشته پکښې مطلب دئ د هر باب
څوک که فال په دایره کې نیسي ګوره — هم الحمد قل هو الله وایي وروره
نور دې ګوته په یوه خانه کې کښېږدي — مخ په کښته دي حساب که لوړ دي پرېږدي
حرف دي کاږي پر کاغذ یوولسم — چې ور و رسي تر پایه پوري سم
دایره دي بیا له سره راشماري — چې یې مراد د زړه تر سره که باري
حرف دي بیا یوولسم شماري نېکرایه — چې نیو دئ وي حرف تر هغه ځایه(3)
او دا لوړ حساب دي لوړ کاږي دیندار — پر هغه باندي چې کښلئ وي له واره
د غزل د سر مصرع به شي ترې جوړه — مګر ته غلط شوې مه کړه ماته غوړه
هر مطلب چې وي په زړه کې وایه کېږي — په ویلو یې د فال ښنتن پوهېږي

۵۰۹ — د هر چا دي خدای حاصل د زړه مراد که — ۳۹۸۰
دا "حنان" دي په یوه الحمد یاد که(4)

(۱) په اصل کي "نات" و، ما له بلي نسخې وکیښ. (2) فالنامه په اصل او "ب" کي نسته. (3) کتې متې را نقل سو.
(4) د فالنامې لپاره به دایره هم هرو مرو رسم سوې وه، خو د چاپي دېوان مرتب به ښایي د طباعتي ستونزو له امله نه وي راوړې. په بله نسخه کي د فالنامې جدول سته خو شعر یې نسته.

(قطعات)[1]

يوه ورځ په جذبه کي بايزيد / چي سلطان العارفين و هويدا
هسي و ويل چي ورځ د جزا راشي / او عاصيان که سره جمع ربنا
فرمان وشي د دوزخ پر لوري بيايي / زه به و گرزوم واړه له دا خوا
د سلطان ابوسعيد مريد حاضرؤ / چي يي وا وربېده په غوږو دا وينا
و خپل پير ته يي دا قال هسي شان وکړ / د حضرت بازيد له قوله په ربښتيا
سعيد و وي هغه ورځ هسي ورځ نه ده / چي د چا به بښه بي خدا وشي په چا
هر سړی نفسي نفسي وايي له وهمه / له امته شي بېزار موسٰى عيسٰى
د بازيد بسطامي له لاسه نه شي / د عاصيانو خلاصېده ده تمنا
تر دا ميان خوب غلبه پر سعيد وکړه / وي ليدله ورځ د حشر تن تنا
په هغه شان عاصيان واړه سره جمع / چي ثكول يي هم هر يو جدا جدا
چي حضرت سلطان بازيد هلته پيدا شو / چي له مخه يي پر هر لور تجلا
او د نور په ځنځيرو يي و ترلي / ملائکي په حساب وي زر اويا
امر وشو له خالق بېچگونه / چي په فضل دي عاصيان بخښلي ما
چېري نه وي چي گذر وکه دوزخ ته / او کفار ځني بېرون که سر تر پا
چي سلطان ابو سعيد له خوبه ويښ شو / وي ويل چي آمَنا و صدقنا
ستا له مخه هر چي وايي هغه کېږي / بي له شکه ناز بردار دئ د مولا
د طوبي پر هره پاڼه نوشته دي / دغه حرف چي بايزيد ولي الله

۵۱۰ — دا خلعت د ده ورکړئ ذوالجلال دئ / ما "حنان" د ده په روی و بخښي خدا — ۳۹۹۸

(قطعه)[2]

نوم يي پري وينځئ له لوح انساني / چي يي زړه په مهروی نه وي مبتلا
شمار له ديوه يا له دده انسان نه دئ / چي حب نه لري په زړه د دلربا
په سينه کښي چي حب نه وي د گلرخو / له هډوکي بنی ډکه بولئ دا
په هر زړه کښي چي عشق نه وي د مهرويو / لکه بي نگينه گوتي ده بېځا

۵۱۱ — چي تمام عمر مشغول په غوا په خره وي / د "حنان" په مذهب کفر بولم دا — ۴۰۰۳

۞ ۞ ۞

---

(۱) قطعات ټول له اصل څخه را نقل سوه، په چاپي ديوان کي نسته. (2) "ب" او چاپي ديوانونه دا قطعه نه لري.

په عدد د ابجد به درته وایم — یو څو چیزه برابر دي په حساب[1]
که کشمش دي که نخود[2] په حساب یو دي — هم بنګي او ملحد[۳] یو دئ په دا باب
د درازو د بېعقل[۴] عدد یو دئ — هم کاکل و ګژدم[۵] یو، مه کړه عتاب
د عدو او د سګ[۶] یو رنګه عدد دئ — خواجه سرا او خرسیاه[۷] سره تناب
هم صهبا او پیاله مي[۸] په یوه رنګ دي په — قلعه برج[۹] هم برابر په دا اسباب
حساب کي دغه لوک او مایه[۱۰] یو دي — هم دغه رنګ برابر سهو حساب[۱۱]

۵۱۲ ﴿د کال نومونه﴾ [۱۲] ۴۰۰۹

"سچقان" موش، "اود" يې غویی، "پارس" پلنګ دئ — پس له دې "توشقان" سوی، "لوی ئیل" نهنګ دئ
"ئیلان" مار، "یت" ئیل فرس، "قوی" ئیل پسه دئ — "بیچ" بیزو، "تخاق" مرغه يې هم پر څنګ دئ
"ایت" ئیل کلب، "تنګوزی" خوګ د کال نومونه — که دي نه زده له ما واروه دا فرهنګ دئ[۱۳]

۵۱۳ ۴۰۱۲

اوربدو مي چي یو ښکلی لکه لمر و — وا يې خیست له یوه توره ډېر عبرت
وې يې ته يې توره شپه زه لکه ورځ یم — پر چهره دا ستا د مخ راځي حسرت
تور وې دواړه د یوه آدم اولاد یو — ته پرخه کوې له ما څخه نفرت
که زما د رنګ یو څاځکی پر تا وشي — هغه ستا د حُسن خال شي د کثرت
او که څاځکي پر ما وشي ستا له رنګه — تمامي عالم مي پیس بولي صورت
مې باید چي زه له تا څخه کنار شم — ته پرخه هومره اندوه کوې حسرت

۵۱۴ — دا قطعه "حنان" ویلې په رښتیا ده — ګوندي واخلي مهرویان ځني عبرت — ۴۰۱۹

﴿قطعه﴾ [۱۴]

چي مي و کاته په رای و په تدبیر — نشته بِه تر خاموشي زیاتي خصلت
هسي نه چي سترګي و ګنډه خوله بنده — چي مقام يې وي وي هاله کړه مقالت
کله بحث کړه د علم ګاه درس وایه — چي پکښې وي امر و نهي د لالت

۵۱۵ — ګاهي شعر ګاه شطرنج ګاه حکایت کړه — په قدر چي طبع نه کړې ملالت — ۴۰۲۳

---

(۱) دا قطعه په "ب" او چاپي دیوانو کي نسته. (2) کشمش=نخود= 660. (۳) بنګي = ملحد = 82. (۴) دراز= بېعقل= 212.
(۵) کاکل = ګژدم= 71. (۶) عدو = سګ= 80. (۷) خواجه سرا = خرسیاه= 876. (۸) صهبا = پیاله مي = 98.
(۹) قلعه = برج = 205. (۱۰) لوک= مایه = 56. (۱۱) سهو = حساب= 71. (۱۲) دا قطعه په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (۱۳) په دي نومو کي دیت ئیل کال په فرهنګو کي "یونت ئیل" او تخاق د "تخوقا" په شکل ثبت دئ نور نومونه کټ مټ په همدې ډول چي حنان وایي سم دي. (م، ه). (۱۴) دا قطعه په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته.

﴿قطعه﴾

يو مطرب سوال له خسرو دهلوي کړ — چي دی و په هغه علم کښي کامل
چي بهتر دئ موسيقي علم تر نظم — ده وي زه يم په دا دواړو کښي عامل
موسيقي مدام محتاج د بل و بيت ته — اوربده هم د بل غواړي متصل
هم بي وقته وايه نه شي که يې وايي — هغه کس هم احمق وبوله جاهل
لکه ناوي چي زينت په زيور کاندي — د بل شعر موسيقي ته جلاجل
علم نظم له دا واړو مستغني دئ — دا معلومه ده نه غواړي د لائل
علم نظم لکه ښه ښايسته ناوي — چي زيور يې دئ و حُسن ته باطل
کي تنها وايي په جهر هم روا دئ — کي خفيه وايي هرګز نه دئ مشکل

۵۱۲ دا قطعه پارسي خسرو دهلوي کړه — ما "حنان" کړه په پښتو ژبه حاصل(1) ۴۰۳۲

دا خو کاره له دا خو طايفو نه شي — دا خبره آزموده ده په خو واره
له عربه ادب مه غواړه خبرشه — رومي مه پوښته له موره يا له پلاره
شجاعت له شيرازي څخه مه غواړه — نه به هيڅ خراساني وي و فاداره
د اوزبک په زړه کي رحم هرګز نشته — نه راستي بخارايي لري له ياره
هندی نه لري حيا کشميری صبر — طمع پريکړه د انصاف له قندهاره
اتفاق له پښتانه څخه مه غواړه — نه به چيرته بلوخ مومي نماز ګذاره
نسته هيڅ په کابلي کي حيا شرم — نه نکاح له هزاره کېږي هوښياره

۵۱۷ دا قطعه به مطول وه "حنانه" — د اشنای له غمه نه يم زه وزګاره ۴۰۴۰

﴿سراپا﴾(2)

اي چي زړونه وړي له شاهه له ګدايه — خپږي ستا د عشق آواز له هره ځايه
سر ترپايه دي وجود په ژبه ستا يم — په دا باب کي له خرواره موتی نما يم
دا تعريف کله ادا زما په خوله شي — له دريابه که يو څاڅکی ولاړ شي، څه شي؟
قد دي راست دئ همېشه تر رسا فکر — ځکه يم مشغول دا ستا د قد په ذکر
دا قد نه دئ يو سروه ده نازکه — په رفتار يې له هوښياره کړه لار ورکه
وه، څه قد دئ او که نخل د ارم دئ — که د ګل ښاخ دئ چي زړه ور باندي تم دئ

(۱) په "ب" کي مقطع نسته. (2) دا مثنوي په چاپي دېوان کي نسته.

فرق د زلفو د کاکل یې په ما نه شي
بې شاني که یې عیان که په چا نه شي

چې دا زلفې یې پر مخ دي که کاکل دئ
او که پروت د ګل پر برګ باندې سنبل دئ

نه غلط شوم بلکې دا دئ لابل قسم
د سپین مخ پر خزانه ماران د طلسم

له غیرته د جبین یې قمر ځان خوري
په یوه دید یې زاهد دین و ایمان خوري

دا جبین دئ که د څورلسم مهتاب دئ
چې یې ورځ له عشاقو څخه تاب دئ

څه جبین دئ که سحر د شب قدر
چې خاور دئ او که دئ مطلع الفجر

پانې نه ده د سمن دا بنا ګوش دئ
چې عاشق یې په آرزو د دید مدهوش دئ

دُر کې[1] و ګورې د غوړ پر کناره
څه ښه زېب که دا سحر دا ستاره

وه، څه غوږ دي او که ګل دئ په چمن کې
که توی شوې شګوفه ده په ګلشن کې

دا یې وروځې دي که برګ د سیا و شان دئ
عالموني[2] په لیدو سره توپان دي

نه غلط شوم په یوه قبضه دوې تُورې
په لیدو یې پر عالم کړې میندې بورې

څه ابرو د نهال برګ د کوه طور دئ
او که مد د بسم الله پر صورت نور دئ

دا یې سترګې، که نرګس دي، که بادام دي
غزالان که څه وحشي دي ور ته رام دي

که دوه نونه دي کاتب د صنع کښلې
پر قلم د پزې[3] پاس دي خدای ویلې

وه، څه سترګې دي مستې ځنې تويېږي
په لیده یې تر حیا زاهد تېرېږي

وايې څه د باڼو ګانو په غضب کې
وي مدام د خونریزۍ په طلب کې

په مثال پنجې د باز یا د شاهین دي
چې مدام د زړو په وینو کې رنګین دي

او که غشي دئ چې زما زړه یې هدف دئ
نه غلط شوم د قیامت د ورځې صف دئ

دا رخسار دئ چې ګلاب ځنې تويېږي
صفا یې په نزاکت ځنې څڅېږي

د رخسار داغ یې پر زړه یو ړ لاله
له غیرته ځنې و لوېده پیاله

څه رخسار چې صاف تر صبح د بهار دئ
چې نسیم له نازکیه باندې بار دئ

خال یې ایښئ دئ د وروځو په میان باندې
که تور زاغ دئ د تصویر پر کمان باندې

دا یې خال دئ چې تر زلفو لاندې کښلئ
که مېږې د مار په خوله کې ځای نیولئ

وه، څه خال هغه دانه ده پُر لذته
چې آدم یې رابېرون کړ له جنته

پزه نه ده له زنبقه یو رقم دئ
که راوړئ دوو نرګسو یو قلم دئ

پزې[4] مه بوله جدول دئ د تقویم
او که ګوتې د نبي میاشت کړه دوه نیم

وه، څه پزه، بلکې ګوته د قضا ده
چې یې کړئ اشارت و خوله ته ستا ده

څه بې[5] و وایم د شونډو له قیمته
مرجان مخ په وینو پرېوئ له خجلته

په خندا یې شي د لبو تیاره ورکه
له پېروني څخه قند اوري پر مځکه

(۱) کې= که یې. (2) عالموني= عالمونه یې. (3) د پزې= د پزي یې. (4) پزې= پزه یې. (5) بې= به یې.

وه، څه شونډي چي د زړه وینې[1] خوراک دئ   له اندوه یې د غونچې پرسینه چاک دئ
تنګه خوله لکه پسته له خندا ډکه   په تنګي یې غونچه و ایسته له شکه
خوله یې مه بوله یوه د میم حلقه ده   چي و مرګ تې[2] رسولي خلقه ده
وه، څه خوله ده که نقطه موهومي ده   و بوسې ته یې نیولي ما، شومي ده
غابښ یې دُر دئ د عدن بِلا قیمته   چي په تش آرزو یې خلاص شوم له زحمته
دا څه غابښ، په تجله یې لبان وسوه   د لبانو له پرتوه مرجان وسوه
وه، څه غابښ دئ چي له دُرو آبداري وړي   په خندا سره مدام زړه د پري وړي
دا یې زنه ده که سېب د سمرقند دئ   نه غلط شوم د سېب کله هسې خوند دئ
زنې[3] مه بوله خوږ ناک دئ د کابل   ولې طعم یې دئ له ناکه یو په سل
وه، څه زنې ده هیڅ رنګه تعریف نه شي   کې د خیال په خوله کې و نیسې اوبه شي
سپین غبغب چي یې له موجه مالا مال دئ   او لوېدلئ ګویا یو پر بل هلال دئ
چي ښایست یې په هردم و وهي موج   لوټوي د عاشقانو د زړو فوج
څه غبغب وایم یوه قبه له نوره   خوشبویي یې په زور یووړه له کافوره
غاړې[4] نه ده ګلداني ده د بلور   چي په تش آرزو یې مري "حنان" بالفوره
نه غلط شوم دا د میو صراحي ده   چي پکښې د خوږو زړونو جراحي ده
وه، څه غاړه ده اوبه پکښې ښکارېږي   دا زما په خوله یې کله تعریف کېږي
دا سینه ده که د ځورلسم مهتاب ده   که تخته د سپینو زړو که سیماب ده
تر وربښمو یې پسته هسې سینه ده   و بغل تې[5] د زاهد خوړینه اِینه ده
له صفا پکښې زړه هسې معلومېږي   لکه سنګ چي په اوبو که لیده کېږي
دوه ساعد یې دواړه شمع کافوري دي   که غلط شوم د مرجان لښتي بحري دي
ساعد نه دي دوه ښاخونه د مرجان دي   خَلَقې یې په دیدن پسې توپان دي
څه مړوند چي څوک یې نه لري اصلا   یو یې وړه ضیا له لاسه د بیضا
پرپنجه باندي دلاس پروته حنا ده   پر نقره باندي ورقه د طلا ده
ګوتي نه دي نوي میاشتې سره تولي   اشارت کوي و زړو ته، زړونه بولي
لس نوکان یې لس غوټۍ دي د ګلابو   چي رنګ شوي دي په وینو د احبابو
څه تعریف به و کم زه د هغې ملا   چي په خیال کې نه کښېوزي د هیچا
زې[6] په خیال کې ضعیف شوئ هسې رنګ یم   چیري و وینم مېږۍ ځنې پر ځنګ یم
وه، څه ملا ده لکه موی هسې باریکه   پر مېږي یې کړه د صبر لار تاریکه
نس یې مه بوله پېروی دئ د شیر   که صندل دئ له شیدو سره خمیر
هسې نس لکه چي ګل د نسترن دئ   یو خرمن د شګوفې د دې ګلشن دئ

(۱) وینې=ویني یې. (2) تې=ته یې. (3) زنې=زنه یې. (4) غاړې=غاړه یې. (5) تې=ته یې. (6) زې=زه یې.

وه، څه نس چي تر وربښمو ډېر مهین دئ ناف یې — په آرزو سره یې زړه د زاهد شین دئ
مه بوله غوټۍ ده د سمن — که نافه ده دا له مشکو د خُتن
دا ناف نه دئ یو ګرداب دئ د زمزم — ننباسي جمع زړونه په هردم
وه، څه ناف، حلقه د سترګو د غزال ده — چي مدام له خوږو زړونو مالامال ده
پس له نافه به څه وایم زیات و کم — له حیا شو دلته مات سر د قلم
که هرڅو زړه سره ګنج کړم چي څه وایم — خاموشي وایي مانع له دې اعضا یم
پر دا ځای باندي ویل له حیا نه شي — کې[1] کوم مرغه د قال پر الواته شي
دواړه ساق یې تر بلور مصفا دي — د عشاقو د زخمي زړونو دوا دي
هسي صاف دي چي کاته باندي ښوییږي — په امید سرې[2] د زړه غوټه خلاصیږي
وه، څه ساق دئ که دستې د نسترن دي — او که شمع کافوري د انجمن دي
د لاله تر ګل نازک یې دواړه پښې دي — کې هر څو کوم تعریف تر هغه ښې دي
سره نوکان یې سره فندق د اصفهان دي — د زخمي زړونو ملهم د رنځ درمان دي
وه، څه پښې دي که پر ګل باندي یې کښېږدي — له صفا د ګل د رګه زخم رېږدي
سر ترپایه دي تعرف پر "حنان" پورو — چي د عشق په اور دي سوځ لکه سکورو
موافق له خپله توانه مدح ستا یم — ګڼه کله هومره شي چي یې ادا کړم

۵۱۸ — ولي نه شو دا تعریف له ما ادا
"حنان" جار شه دغه ستا تر سراپا — ۴۱۲۱

؟ ؟ ؟

﴿رباعیات﴾

ربه شناخته مي کړه په ثنا ستا
له زړه و باسه بېله هوا ستا
ما سوا ببرون کړه زما له خاطره
مشغولا زه کړم تل په سودا ستا

؟ ؟ ؟

مخ دي سیالي کوي له آفتاب
زه یې کړم ویلي له ډېره تاب
سایه د زلفو را باندي وکړه
تور بخت مي وینې که له شکر خواب

؟ ؟ ؟

ګل چي خندا کوي له عشرت
مغرور په حُسن دئ له سیرت
چي ته داخل شې نن په ګلشن کې
ګرېوان به څیري کړم له حسرت[3]

؟ ؟ ؟

(۱) کې= که یې. (2) سرې= سره یې. (3) دغه درې رباعۍ په اصل کې نسته

عشق مې د یار شو راته حادث ‌‌ نور یې ته ولې پر مرګ باعث[1]
چې مرم د یار غم به راسره یوسم ‌‌ څه به مې یوسي له ارث وارث

د هجر درد دي کړم لا علاج ‌‌ فراق دي ویستم له رسم و رواج[2]
بوسه د لبو را عنایت کړه ‌‌ موافق دوا ده زما له مزاج

ژړل به هره شپه ما تر صباح ‌‌ د مرګ مې وکړه سترګو صلاح
مفتي د عشق هسې فتوا ورکړه ‌‌ د عاشق قتل معشوق ته مباح[۳]

ما تماشا کوله لا ستا د مخ ‌‌ په څاه کې ولوېدم ستا د زنخ[3]

په مرګ اشنا شه تر مرګ د وړاندې ‌‌ تر هغه پېش چې اجل دې کړه لاندې
دنیا په باغ کې خندا په کار نه ده ‌‌ خپل سر ژر وخوري پسته چې خاندي

زړه تازه کېږي د یار په رخسار ‌‌ یا په دیدن د ګلو د ګلعذار
زه در ته وایم چې دیوانه وې ‌‌ کښېنه بېکاره، کښېنه بېکاره

و چاته ته مه وایه د مینې راز ‌‌ حذر کړه مدام له غماز
ولې ته نه وینې چې یوې ښځې ‌‌ محمود کړ بېل په دروه له ایاز

فلک نا پسندي چاري را وکړې ‌‌ خاوري ایرې یې زما په خوله کړې
ساقي بې رحم، یار بې پروا دئ ‌‌ پیالې د وصل یې ما ته را نه کړې

هغه شوخ چې له خون نه کړي هراس ‌‌ عالم یې قتل کړ زیات تر قیاس
ببرېږم دا چې په عرصات کې ‌‌ خلک به وژني څوک بې نه نیسي لاس

له هغه حُسن پرهېز کړه دلرېش ‌‌ چې باسي صوفیان شیخان له کېش[4]
زلفې یې شلوي زنار د کفر ‌‌ سترګې یې یوسي زهد له درویش

عالم شو واړه خالي له اخلاص ‌‌ که څه له عام وکه څه له خاص
جفا به له هغه شي در پېښه ‌‌ چې یې ته بولې له خاص الخاص

(۱) چاپي دیوان:
شوق قدیم وو پر ما باعث ‌‌ نه چې نن ورځ شو راته حادث

(2) دا او ور پسې شپږ رباعۍ په اصل کې نسته (3) دا رباعي همدا راز نیمګړې ده. (4) دا او ور پسې رباعي په اصل کې نسته.

لـه خـوارۍ وکـړو یـار تـه مـا عـرض   لکه چي کاندي غلام پر آغا عرض[1]
جواب يې را نـه کړ خاموش ولاړ شو   بـدبختۍ زمـا کـړ بـې مـدعا عـرض

* * *

پـر مـخ دي راغـئ کـرار کـرار خـط   رخسـار دي لانـدي کړ وار پـه وار خـط
دښـمن هسـي چـاري پـه دښـمن نـه کـه   لکـه چـي وکـړې سـتا پـه رخسـار خـط

* * *

لـه ګلـو واخيسـت بـاد سـبا حـظ   يـو وړ قمـرۍ لـه سـرو بـالا حـظ
پـتڼ هـم ځـان کـړ فـدا پـر شـمع   مخمـورو سـترګو يـووړ لـه مـا حـظ

* * *

چـي مـي ولېـده د مـخ شـعاع   را ځخـه ورک شـو کلـی صـداع
کاميـاب لـه سره پـه وصـلت نـه شـوم   چـي رقيبـان شـوه راتـه سـباع

* * *

پـر زړه مـي کښېښـو دلبـر مغـرور داغ   چي بِـه بـه نـه شـي زمـا مهجـور داغ
يـار بـې پـروا شـو فلـک بـې رحـم   لـه دوا نـا اميـد شـي د ناسـور داغ

* * *

نيمخـوا بـه سـترګي کـه د قتـل لاف   ځنـي پـر هېـز کـړه پـه زړه کـي صـاف
زخـم يـې کـاري دئ تـر حـد د پاسـه   تېـغ چـي تـازه و خېـژي لـه غـلاف

* * *

خپـل چـي ورکېـږي تـل لـه نفـاق   ځبلـه يـو يوسـي تـول لـه اطـاق
پـه اتفـاق کـي عـزت، حرمـت وي   مچـان عسـل وکـه لـه اتفـاق

* * *

هسـي دي زه کـړم فـراق پايمـال   چـي خبـر نـه يـم د ځـان لـه حـال
مېـږي مـي بـس دي چـي قبـر مـي کينـي   تـر موی باريک شوم[2] د ملا لـه خيـال

* * *

پـزه د يـار پـر مـخ ده سـپين ترسـيم   همېشـه بـاج وړي د زړو لـه اقلـيم[3]
نـه نـه غلـط شـوم معجـزه طـوره   د نبـي ګـوتي مياشـت کـړه د وه نـيم[4]

* * *

(١) د دې مخ له دوو وروستيو ځلوريځو پرته، نوري په اصل کي نسته. (2) چاپي دېوان: باريک کړم. (3) اصل: "باج وړي مدام د زړو له اقليم". (4) چاپي دېوان:-

نه نه غلط شوم دا معجزه ده   ګوتي د نبي کړ سپوږمۍ دو نيم

خال د وروځو په میان د عینین — یو آهو دئ[1] په میان کي د حرمین
او که دا نه دئ[2] حجراسود دئ — اطلس یې پروت دئ پر طرفین

۹ ۹ ۹

شور وماشور د قیامت حضور شو — چي د یار مخ[3] مي را ښخه دورشو
ورشي و باغ ته[4] ګلان سره واوړي — د مېلمه په راتله[5] د مفلس مخ سور شو

۹ ۹ ۹

زلفي دي طعن پربت د چین که — شوخي سترګي دي تل غارت د دین که[6]
چي خدای په حشر ګوري دا ستا و مخ ته — پر خپل قدرت به څه ډېر آفرین که

۹ ۹ ۹

علم مومي چي یې شپېږ چیزه حاصل شي — حرص یې ډېر جمع یې خاطرفهم کامل شي
شفقت دا ستا د لفظ تحقیق وایي — هم سبق بې ناغې لولي زر قابل شي

۹ ۹ ۹

تل به اخته د ځانو په ویر وي — چي پر زړه یې نښتی د جفا تیر وي
په لېونتوب د عشق دي زه "حنان" خوښ یم — چي غاړه مي بند ستا په ځنځیر وي

۵۱۹ ﴿تاریخ وفات قبله ګاهی ام﴾ ۴۱۷۷

زما پلار محمد حسن د دین پنجه — خدای دي ور کړي په جنت کي سراچه
له هوښیاره مي د مرګ پوښتنه وکړه — راتې[7] و ویل تاریخ شو مرغ چه[8]

۵۲۰ ﴿در تاریخ وفات میا جان محمد اخند ﷫﴾[9] ۴۱۷۸

چي ولي و د خپل وقت فاني في الله — نا امیده یې څوک نه تله له درګاه
یو هوښیار یې په وفات کښېي دغه و وي — دا تاریخ میاجان محمد رضي الله[10]

1273

۵۲۱ ﴿تاریخ وفات اخوی ام برهان﴾[11] ۴۱۸۰

د برهان مرګ مي پر زړه اور بلاوه — په پوښتنه مي همه ځای لتهاوه
د وفات تاریخ یې دا هاتفي و وي — له دا نیم برهانه مخ وګرزاوه[12]

۵۲۲ ۹ ۹ ۹ ۴۱۸۲

---

(۱) چاپي دېوان: آهو دئ. (2) چاپي دېوان: نه غلط وایم. (3) چاپي دېوان: چي دا شنای مخ. (4) چاپي دېوان: و باغ ته ورشي. (5) چاپي دېوان: په راتله د مېلمه. (6) د دې مخ له دوو لومړیو څلوریځو پرته نوري ټولي څلوریځي په چاپي دېوان کي نسته. (7) راتې= راته یې. (8) د "مرغ چه" ابجدي ارزښت (1248ق) کېږي.(9) ب: در تاریخ وفات ملاجان محمد اخوند.(10) ب: په عدد (1272) ور ته کښلي دي چي یو کال تېر وتنه پکښې ستهٔ. (11) په بله نسخه کي "اخوی ام" نسته. (12) د دې نیم بیتي ابجدي ارزښت (1287ق) دئ حل یې د سربزي په (۲۲) مخ کي وګورئ.

﴿تاریخ وفات دوران﴾[1]

د دوران د مرګ خبر مات کړم پر ملا　　چي مشفق او مهربان و پر هر چا
له هوښیاره مي د مرګ پوښتنه وکړه　　وې ویل تاریخ زر دوه سوه اویا

۵۲۳　　۴۱۸۴ 1270

﴿تاریخ وفات قبله ګاهی ام﴾[2]

قبله ګاه مي و جوار ته د کریم　　شو روان الحکم الله الحکیم
له هوښیاره مي د مرګ پوښتنه وکړه　　ویل تاریخ دی لهُ اَجر عَظیم

۵۲۴　　۴۱۸۶ 1259

﴿معما﴾

یو ایلچي راغئ له هنده دلاوره　　ور سره عجب حیوان و برادره
دا حیوان قادر جوړ کړئ په قدرت و　　لس یې خولې او دېرش یې پښې اتیا یې سره[3]

۵۲۵　　؟　　؟　　؟　　۴۱۸۸

افلاکونه یې په نور د جبین و نیو　　درست جهان یې نبوت په نګین و نیو
پر نامه د مدینې معجزه ګوره　　چي مَه خیري سوه په میان کي یې دین ونیو[4]

۵۲۶　　۴۱۹۰

﴿ابیات مثنوي درختم کتاب﴾[5]

یو څو بیته در ته وایم معنوي　　نه قطعه ده نه غزل دئ مثنوي
په پښتو ژبه مي و وایه کتاب　　هر غزل یې اووه بیته په حساب
دا په دا چي مولانا مولوي جام　　د دېوان غزل اووه بیته تمام
چي الحمد د قرآن اووه آیته　　زیاته نه ده ابتدا ء تر نهایته
ده نور خپل دېوان پر دا بحر تیار کړ　　ما هم خوښ په ډېر رغبت د ده رفتار کړ
که خطا پکښې واقع لږ وي یا ډېره　　یا یې وزن یا کم حرف قافیه هېره
ته پر وځکوه قلم د عفوې یاره　　دا خبره پر ځان مه نیسه دشواره
په طعنه زه د جاهل نه ملالېږم　　و جواب ته د دانا سوځم ویلېږم
نه پوهېږي جاهلان په دُر سُفتن　　ور ته یو دي خرمهره دُر د عدن
څه پوهېږي جاهلان په دا خبري　　و رانده ته وي یو رنګ لوړې ژوري

---

(۱) دغه قطعه په "ب" او چاپي دېوانو کي نسته. (2) ب: دا رباعي په "ب" کي داسي ده.

قبله ګاه مي په عمل لکه بېضه　　د ریا غشی ئې خلاصه فضه
هاتفي ئې په وفات کښې دغه و وې　　چي تاریخ ئې دا مقام سو روضه

(۱۲۵۸)

(3) دا معما د "فیل" په نامه ده. (4) دا معما د "مدینه" په نامه ده. (5) دا مثنوي په چاپي دېوان کي نسته.

سـخندان چـي وي پـه دا ویـل پـوهېږي
د سـفله خیـال و دا حـال تـه نـه رسـېږي

و صـراف تـه معلـومېږي چانـدي زر
جـواهر جـوهري وړي سـفله خـزر

پـه اتمـام کـي چـي مـي وکـړ استفسـار
عقـل و ویـل تـاریخ اختصـار[1]

۵۲۲
سـخندانو تـه عـذر د "حنـان" دئ
چي انسـان سـره لـه سـهوي لـه نسـیان دئ
۴۲۰۴

(۱) دا بیت له بلي نسخي رانقل سو. د "اختصار" ابجدي ارزښت 1292 کېږي. علامه رشاد چي د حنان ژوند تر 1292هـق پوري یقیني بللی و، استناد به یې ښایي په همدې بیت و.

لغتنامه

﴿الف﴾

آشيانه: ځاله- ځالکۍ.
آمَنا و صدقنا: د تائيد او تصديق په معنا.
آواره: سرګردان- جدا- بېل (غياث).
احباب: دوستان.
احوَل: چپک- هغه څوک چي سترګې يې کږې وي، يو شي دوهويني.
اِرَم: د شداد جنت "غياث"- مجازاً د ښکلي باغ- جنت په معنا.
آروړ: حسد- کينه.
آرهټ: لوی کوهی چي په غويو اوبه ځني را باسي- باوړی- ارهټ.
اړی: احتياج.
اسفل السالفلين: د کنايې په ډول د اووم دوزخ په معنا "غياث".
اصحاب فيل: هغو کسانو ته اشاره چي د قرآن مجيد د فيل په سوره کي يې بيان راغلئ دئ.
أضحِيَه: قرباني- د قربانۍ پسه – غويی- اوښ....
افسون: جادو- کوډې.
اکسير: کيميا "غياث".
املوک: يو ډول مېوه ده.
أنثی: ښځه- ماده "د نرضد".
اوراد: د "وِرد" جمع- هغه دوعا چي پر يوه ټاکلي وخت ويل کېږي.
اِهمان: ځنډ کول- د امهال سرچپه "اپوته" شکل – امهال مهلت ورکولو ته وايي "غياث".
اِپل: تابع- رام.

﴿ب﴾

باټ: هغه کاڼی چي چاړه پر تېره کېږي- صيقل کول "لس زره لغتونه".
باج: هغه پيسې چي غالب پاچا يې له مغلوب څخه اخلي- جزيه- ججه.
بانګ د صرير: د ليکني په وخت کي د قلم آواز.
بدر منير: روښانه سپوږمۍ.
برات: سَنَد- هغه کاغذ چي د هغه له مخي له خزانې څخه زر يا پيسې اخيستل کېږي.
بُروَځه: اشنان "فارسي"- يو ډول نبات چي کالي يا مړي په پرېولي.
بَرِوس: عبوس- تر شرو "فارسي"- ترينګلي.

بناګوش: د غوږ نرمۍ.
بوږي بوږي: له سترېا څخه اوږد او ږد غزېدلئ- لاش لاش.
بوزَه: د "روژیاتي "ضد- هغه څوک چي روژه یې نه وي.
بوس: پرور- کاه- منځ خالي.
بوښت: په ختو کي ننوتلئ.
بول: قول- عهد- پیمان.
بېزی: پژمرده "لس زره لغتونه".

﴿پ﴾

پاړوګر: جادوګر- افسونګر.
پَرتَو: روښنایي.
پَرته: هزیان- د تبي په ناروغي کي د ناروغ بې ارتباطه خبري کول.
پروي: پاشي- دوړوي؟.
پړی: عضله- د بدن غړی.
پوري ووري: غشی یا سیخ چي په یوځای له یوې خوا ننوزي او تر بلي خوا ووزي.
پون: پم- ورګ- د حیوان د بدن وربښتان.
پېروني: هغه ستوري چي "پروین "یې بولي.
پېژی: و ګورئ بېزی.
پېزی: // // // //
پَیکان: توبری- غشی.
پېلوځی: د رګران "فارسي "هغه وچ بوټي چي د اور بلولو لپاره کار ځني اخلي.

﴿ت﴾

تاتار: په ترکستان کي د یو ښار نوم دئ.
تاراج: لوټول- غارت.
تازیانه: شلاخه- قمچین.
تَت، تتي: پیکه- تاریک.
تخلف: له وعدې اوښتل.
تـُراب: خاوري.
تـُربت: قبر.
ترشېح: اوبه ورکول "غیاث" د یوه ادبي صنعت نوم هم دئ.

تـُرک: مجازاً د معشوق په معنا.
ترنج: یو ډول مېوه ده چي خوند یې تریو "ترش" دئ.
ترهېدلئ: توربېدلئ- رمېدلئ
تَریاق: یوه ترکیبي دوا ده چي د زهرو دفع کوي.
تغافل: غفلت کول- سترګي پټول.
تغمه: پر بدن باندي د لبنتي یا لرګي د ګزار له امله سره یا شنه نښه "داغ".
تلطف: مهرباني.
تمکین: اعتبار- عزت.
توبری: غشی- پیکان.
توتیا: رانجه.
توسَن: کورنګ- د آس بچی.
توکرې: ټوټې- د مات سوي چیني لوښي ټوټې.
تېزه: د خغلولو په معنا.

﴿ث﴾

ثقالت: دروندوالی.

﴿ج﴾

جریح: زخمي.
جزءلایتجزا: نه بېلېدونکې برخه.
جَلک: څرخی.
جهود: یهود.
جیفه: مردار سوئ بویناک حیوان.

﴿چ﴾

چاندي: سوچه – پاک.
چمبر: حلقه- کړی.
چندڼ: صندل.

﴿ح﴾

حادِث: پیدا سوئ.
حامِد: ستایونکئ.
حُباب: د اوبو پر سر کوبۍ.
حَسَب: شرف-لویي-د یوه شي اندازه.
حُقه: د جواهرو دبلۍ "قوطۍ".
حَلاج: نداف.
حل المشکلات: د مشکلاتو "ستونزو" حلوونکئ.
حور: ښکلي معشوقې چي په جنت کي به د مؤمنانو په نصیب وي.

﴿خ﴾

خَت-ختي: کمیس.
خدنګ: غشی.
خَزَر: میده ګي-پالتو "فالتو" مواد.
خِراج: د مځکي محصول.
خرخوړی: بېکاره زړه جامه-زړه ټوټه ټوکر.
خړی: پروړ-خس.
خُف: د غبار په معنا-خوپ.
خفاش: شوپرک–کڅلکی.
خلدبرین: جنت.
خَلی: خس–خاشه.
خمیازه: د سترړیا په وخت کي د لاسو غزول.
خِناق: د ستوني یو ډول ناروغي ده.
خنثی: نرښځی.
خَوِي: منګولي-له لوړ ځای څخه د لوېدو په صورت کي هر څه ته لاس اچول، د "تلاښ" په معنا هم راتلای سي، خَوِي لګول.

﴿د﴾

دَرَسته: وسله–د جګړې وسېله.

دروه: فرېب- خِدعه- حیله – غولول.
دُریتیم: غټه مرغلره یا مروارید.
دَف: ساز "غیاث"- داریه- دریه.
دُلدُل: سپینه غاتره "کچره" وه چي د اسکندریې حاکم حضرت محمد ﷺ ته استولې او آنحضرت ﷺ و حضرت علي ؓ ته د سپرلو لپاره بخښلې وه، مجازاً د ښه آس په معنا.
دَم: دوعا لوستل.
دَندَه: (فشار پر دوهمه هجا دئ) کار و کسب-وظیفه.
دَواب: د سپرلو یا بارو وړلو څاروي.
دوړَه: تیوکه-ملنډه.
دوهه: د دخانیاتو د څکولو ځای.
دوهۍ: دوهه
دیرونه: (فشار پر وروستۍ هجا دئ) – د باطن په معنا- لړمون.

﴿ډ﴾

ډمامه: نغاره.

﴿ذ﴾

ذبیح: حلال کړه سوئ- بِسمل.

﴿ر﴾

رازَل: مجازاً د تخلیق په معنا.
راس: سر.
راغ: د غره لمن- راغه.
رحیق: خالص شراب.
رَخه: حسد.
رستا خېز: قیامت.
رَسن: رسۍ- تناو.
رَعشه: د انسان د لاس یا بل اندام بې ارادې رېږدېدل "غیاث".
رَفرَف: د اسرافیل مقام "غیاث".
رفیع الدرجات: د درجو او مرتبو لوړوونکئ.

رَقیق: نری- د غلیظ "ګاړه" ضد.

رَم: تښتېدل.

رَمق: وروستۍ ساه.

روح الامین: جبرئیل- روح د جبرئیل نوم او امین یې صفت دئ.

رهن: ګروکول- ګرو ورکول.

﴿ ز ﴾

زاد و راحله: زاد د سفر توښې او راحله بارو ړونکي آس "یابو" ته وا یې زاد و راحله د سفر سامان- ثوری.

زبیب: وڅکي کشمش زرخوړی: وړی- هغه څوک چې د زړه رنځ په پوري وي.

زَغن: کارګه.

زَوي: زهوب- زَوه.

زِهګیر: د ګوتمۍ په شان یوه کړۍ چې له هډوکي څخه جوړېږي او د غشی ویشتلو په وخت کې په ګوته کېږي.

﴿س﴾

ساعِد: د اورغوي او څنګل تر منځ برخه- بازو.

سامع المناجات: د مناجات اورېدونکۍ.

سباع: ځیرونکي حیوانات- درندګان.

سپړي: سپړل یا سپنل په دقیق ډول بېلولو ته وایي- سپړئ مجازاً د واضح په معنا.

سِجن: زندان.

سَحاب: اوریځ.

سَلسَبیل: په جنت کې د یوې چینې نوم دئ.

سوبه: فتح- ظفر- کامیابي.

سوده: د زړه آرامي

سورسات: د حکومت له خوا پر خلکو باندې جبري حواله- د پیسو غوښتنه.

سوفار: یو ډول بوټی دئ. سوررنګ لري او په پان کې استعمالېږي.

سوَی: سوزش.

سیاوش: د کیکاوس د زوی نوم دئ-له دې لفظ څخه مجازاً خوښي مراد ده.

سېراب: اوبه سوئ- د تږي ضد.

﴿ش﴾

شاب: ځوان.

شار: یو ډول بوټی دئ، ژړي اوږدې خاشې لري، په کندهار کي جارو ورڅخه جوړوي.
شانه بین: د فال کتونکي لپاره د کنایې په ډول راځي.
شَبدېز: د خسرو پروېز د آس نوم و- رنګ یې تور، او ویل کېده چي تر معمولي آس څلور لوېشتي جګ و.
شَراره: بڅري.
شَست: هغه ګوتمۍ چي غشی ویشتونکی یې په ګوته کوي.
شَمشاد: د سپېدار درخته (ونه).
شېرازَه: څنډه.

(ص)

صُداع: د سر درد.
صُفوَت: غوره توب- صافوالی.
صَومِعَه: د نصاراوو عبادت ځای.
صَومه: روژه.
صُهبا: شراب.

(ض)

ضابِطه: قاعده- دستور.

(ط)

طاس: کټوری- د اوبو لوښی.
طُلبه: د طالب جمع- طالبان- د لومړي په فتحه "زوَر" او د دوهم په سکون، هغه غوښه ده چي باز په آموخته کوي د دېوان په (۱۰۰) مخ (د پای لخوا دریم بیت) کي په همدې معنا راغلی دئ.
طَیران: الوتل

(ع)

عُذار: باړخو- رخسار.
عراقي: مجازاً د آس په معنا.
عَرَصات: قیامت.
عَرعَر: د غره سروه.

عُریاني: بربنډتوب-لوڅوالی.
عَسَس: د عاس جمع- عاس ګزمې ته وایي.
عَظم رَمیم: زاړه هډوکي.
عمامه: پګړی.
عُناب: انګور؟.
عنتره: د خره مچ "خرمګس"- "افغان قاموس".
عُود: یو ډول لرګی دئ چي وسوځول سي ښه بوی تري ولاړیږي.
عَینَین: دوې سترګي.

﴿غ﴾

غابوړي: یو ډول تریخ بوټی دئ.
غبغب:تر زني لاندي غوښه- جج.
غَربال: غلبېل.
غړند: مړاوی- پژمرده.
غزال: کبلی –د هوسۍ بچی.
غلمان: لغړزني مخلوقات چي د جنتیانو په خدمت کي به وي "غیاث".
غواص: لامبوزن.
غُوړه: قهر- بد ویل.
غوړېشه: غوړاشه- د غوټې "تکمې" کاج.
غَـیتان: پنځه تاریزه اودل سوې پټه چي د ښځو پر خولۍ د زینت له پاره ګنډل کېږي.

﴿ف﴾

فامفالي: د موسیقي یو مقام دئ.
فِتراک: مجازاً د زین په معنا.
فُـتور: خرابي- وراني.
فندق: یو ډول مېوه ده.

﴿ق﴾

قاضی الحاجات: د حاجاتو پوره کوونکئ.
قـُبا: چوخه –چپنه.
قـُبه: ګومبته.
قبیح: بد رنګه- د ښکلي ضد.
قـصور: د قصر جمع-ماڼۍ.
قـقنَس: یو مرغه دئ چي ویل کېږي موسیقي د هغه له آوازه استخراج سوې ده.

(ک)

كاشف المشكلات: د ستونزو حلوونكئ.
كافي المهمات: د سترو او سختو كارو ضامن.
كاووس: ستر پاچا و چي رستم يې نوكري كوله.
كانه: چل-چاره.
كچول: كلوچ، كړوپ.
كحل البصر: د ستركو رانجه.
كَذاب: درواغجن.
كِرام الكاتبين: هغه ملايكي چي د انسان ورځني اعمال كاږي.
كركنډه: غټه ډبره – خرسنګ.
كَروَړه: "فشار پر وروستی ځپه دئ" قمچين-شلاخه "لس زره لغتونه".
كوړه: كوټه – انبار-توده.
كِسرىٰ: د نوشېروان لقب و- د خسرو معرب شكل.
كسل: كتل.
كف: "د كاف په زوَر" اورغوی- "د كاف په پېښ" سيال.
كك: ذره.
ككوی: يو ډول مرغه دئ چي د كابل خلك يې باران طلبک بولي.
كلپ: ناچله – قلب.
كنډه: "د كاف په زور" ترازو- تله.
كوب: د اوښ بوك- كوهان.
كَی: د شهنشاه په معنا.
كېش: مذهب- دين.

(ګ)

ګانګوړه: لكنت- د ژبي بندېدل.
ګبر: آتش پرست.
ګرګ: "د لومړي په زوَر" د اينې "جګر" يو ډول ناروغي ده.
ګلخن: د اور د بلېدو ځای.
ګوی: ګيند- پنډوسكی.
ګېسو: زلفي كوڅی- اوږده ورېښتان.

(ل)

لاتـَقـُل: څه مه وايه.

لچن: لچ د سترګو یا ګوتو یو راز درد دئ- لچن په همدې درد اخته.

لَشه: د مار، لړم نېښ.

لوب: چال- هنر.

لوړه: "فشار پر وروستی هجا دئ" هغي ویالې ته وایې چې د رود "سیند" د پاسه له یوې غاړې څخه بلې څنډې ته په یو مخصوص ساختمان تېرېږي.

لوک: اوبښ.

لولاک: دغه حدیث قدسي ته اشاره ده (لولاک لما خلقت الافلاک). یعني که ته "محمد ﷺ" نه وای افلاک به نه وای.

﴿م﴾

ماءوا: کور – خپله مېنه.

ماسوا: بې د خدای له ذاته نور ټولو موجوداتو ته ماسوا وایې.

ماشوره: د تار کلاوه.

مانه: خپګان.

مایه: غوا "غیاث".

مُبَرا: خلاص- پاک سوئ.

مَجمر: هغه لوښی چې عود "خوشبویه لرګی پکښې" سوځي.

مجیب الدعوات: د دوعا وو قبلوونکئ.

مچلوغه: مچلوغزه- فلاخن- د ډبرې غورځولو وسیله.

محک: توره ډبره ده چې سره زر په معلومېږي.

مخمور: نشه- مست.

مَرآت: هنداره.

مَرغول: پېچلې ورېښتان.

مزاح: خوش طبعي کول.

مُستغرَق: ډوب سوئ.

مُسَخر: رام سوئ- فرمان وړونکئ.

مَسطَر: هغه و سیله چې خطاطان د کرښو "لیکو" د سیده کېدو لپاره کار څني اخلي.

مَشاطه: ډمه- آرایشګره- سینګار کوونکې.

مُشَبَک: سوري سوري.

مَضطرب: پرېشانه – پلټَېَندَه.

مُضمَحِل: له منځه تلونکئ- محوه کېدونکئ.

مَطلَع الفَجر: د سپېدو د راختو "چاودلو" ځای.

مُل: شراب.

ملهار: د موسیقي یو راګ دئ.

مَلیح: نمکین.

مَنډ: پَل- قدم- سراغ.

مُنَزه: پاک.

مُنفَعِل: شرمنده.

منقار: مشوکه.

مُنکر نکیر: هغه ملایکي چي په قبر کي له مړي څخه پوښتني کوي.

موږَه: د مځکي برآمدګي "لس زړه لغتونه".

مؤذن: اذان کوونکئ.

موقوف: درول سوئ.

مومیایي: هغه ماده ده چي که مړی په و وهي، نه خرابېږي او سلامت پاتېږي.

مهجور: بېل سوئ – پردېس.

مَهینه: تنخواه- معاش.

﴿ن﴾

ناخدا: کښتۍ وان.

ناسور: هغه ټپ چي پر بدو واوړي.

ناوک: غشی.

نبات: یو ډول ښوی قند "مصري"

نتلی: خوار وزار زبون.

نجتی: نصب سوئ – ښخ سوئ – ننوتئ.

نخاس: د پسو، غویو، اسانو او اوښانو د خرڅلاو بازار، کندهاریان یې "ګنج" بولي.

نَخجیر: د هوسۍ په شان یو دښتي حیوان دئ- عموماً د هوسۍ په معنا.

نَخل: د خرما ونه.

نراد: د شطرنج په شان یوه لوبه ده.

نَسیان: هېره- فراموشي.

نسیه: پور- د "نقد" ضد.

نصاب: هغه اندازه مال چي زکوٰة پر فرض کېږي- د مال او پانګي په معنا هم راځي.

نعیم: جنت.

نفس اماره: سرکښه نفس.

نکهت: ښه بوی- د خولې بوی "غیاث".

نمایي: ښکاره کېږي.

نوحه ګر: هغه څوک چي ساندي وایي.

نیریز: د موسیقي یو مقام دئ.

نېزه وړئ: سېلاب وړئ – سیلاب راوړئ خس.

﴿و﴾

والی: غوږ والی –گوشواره.
واهب العطایات: بخشش "انعام" ورکوونکئ.
وَت: د وتلو ځای- درز- تنگه دره.
وَرَتېوَرَتې: ډېره ژړا- رینګتې.
ورېشه: وراشه- خبري- گفتگو.

﴿ي﴾

یاوه: بې ځایه او بې مورده خبري.
یَبلی: لوڅي- بربنډي.